

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

MÜMİN GÜNGÖR

TARAFINDAN

**ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE SUNULAN
TEZ**

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS

Haziran 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığımı tasdik ederim.

Prof. Dr. Yusuf Ziya TAŞKAN

Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÇELEN

Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Neslihan KARATAŞ DURMUŞ

Doç. Dr. Hakan KARAKEHYA

Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÇELEN

ÖZET

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

GÜNGÖR, Mümin

Yüksek Lisans, Kamu Hukuku Bölümü

Tez Danışmanı: Dr. Ömer ÇELEN

Haziran 2019, 270 sayfa

Günümüzde kabul gören onarıcı adalet sistemi ceza adaletini yerine getirirken, sanığın haklarını koruduğu kadar mağdurun haklarını da korumaktadır. 21.yüzyıl adalet sistemi, ceza adaletini yerine getirirken mağdurun tatmin edilmesi fikrini ön plâna çıkarmış bulunmaktadır. İşlenen suçtan dolayı sanığın devlet tarafından cezalandırılması yeterli görülmeyip, mağdurun veya suçtan zarar görenin zararının giderilmesi onarıcı adalet anlayışının en başta gelen amaçlarından biri olmuştur. Bu anlayışın hakim olduğu devlet, uzlaştırma kurumunu mevzuatsal ve uygulamasal alt yapısını oluşturarak hayata geçirmiştir. Uzlaştırma kurumu ile birlikte sorunların daha hızlı, ekonomik ve tarafların her iki taraflı daha fazla memnuniyeti sağlanarak sorunların çözülmesi yolu açılmıştır. Bu noktada alternatif çözüm yollarından birisi olan uzlaştırma kurumu daha fazla gelişmeye ve geliştirilmeye başlamıştır. Netice itibariyle de bu kurumun hukuk dünyasındaki önemi gün geçtikçe daha fazla anımsanmaktadır. Eserimizde bu kurum, yasal düzenlemeler, bilimsel görüşler ve Yargıtay içtihatlarından yararlanılarak bütün yönleriyle irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Onarıcı Adalet, Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları, Türk Ceza Sistemi(Adaleti), Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları, Mağdur-Fail(Ceza) Arabulucuğu, Uzlaşma, Uzlaştırma.

ABSTRACT
RECENCİLİATİON İN CRİMİNAL PROCEDURE LAW

GÜNGÖR, Mümin

L.L. M., Department of Public

Supervisor: Dr. Ömer ÇELEN

June 2019, 270 page

The restorative justice system, which is accepted today, protects the rights of the victim as well as the rights of the accused while performing criminal justice. In the twenty-first-century justice system, the idea of satisfying the victim comes to the fore while fulfilling the criminal justice. The punishment of the defendant by the state for the crime has not considered sufficient, and the elimination of the harm of the victim or the person who is harmed by crime has become one of the most important aims and objectives of the concept of restorative justice. The state dominated by this understanding has formed the legislative and practical infrastructure of the conciliation institution and then has implemented conciliation.

The reconciliation aims to solve problems more quickly and economically by ensuring mutual satisfaction between the parties. At this point, the reconciliation, which is one of the alternative solutions, has started to develop further.

As a result, the importance of this institution in the field of law is increasing day by day. In this study, this institution has been examined in all aspects using legal regulations, scientific opinions, and the case law of the Court of Cassation.

Keywords: Restorative Justice, Non-Judicial Remedies of Disputes, Turkish Criminal System(Justice), Alternatif Solutions in Turkish Criminal and Criminal Produce Law, Victim-Offender(Penal) Mediation, Conciliation, Reconciliation.

İNTİHAL

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Adı Soyadı : Mümin GÜNGÖR

İmza :

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR CETVELİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	8
CEZA ADALET ANLAYIŞLARI, ONARICI ADALET ANLAYIŞI VE GENEL OLARAK UZLAŞTIRMA KURUMU	8
I. GENEL İTİBARİYLE (CEZA) ADALET ANLAYIŞLARI	8
II. ONARICI ADALET ANLAYIŞI	9
A. ONARICI ADALET ANLAYIŞININ ORTAYA ÇIKIŞI	9
B. KLASİK (CEZALANDIRICI) ADALET ANLAYIŞI VE ONARICI ADALET ANLAYIŞI	15
C. ONARICI ADALET KAVRAMI VE MODELLERİ	18
D. ONARICI ADALET ANLAYIŞI ve ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMİ	21
1. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Kavramı ve Türleri	21
2. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yönteminin Tarihsel Gelişimi	23
III. UZLAŞTIRMA KURUMU	25
A. GENEL OLARAK UZLAŞTIRMA KURUMU	25
B. ULUSLARARASI HUKUKTA VE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE UZLAŞTIRMA KURUMU	27
C. UZLAŞTIRMA KURUMUNUN TARİHSEL KÖKENİ	29
D. UZLAŞTIRMA KURUMUNDAN BEKLENEN YARARLAR ve UZLAŞTIRMA KURUMUNUN AMACI	32
1. Uzlaştırma Kurumundan Beklenen Faydalar	32
2. Uzlaştırma Kurumunun Amacı	34
E. UZLAŞTIRMA KAVRAMININ TANIMI VE UZLAŞTIRMA KURUMUNA İLİŞKİN TÜRK MEVZUATINDA YER ALAN KANUNİ DÜZENLEMELER	37
1. Uzlaşma ve Uzlaştırma Kavramlarının Tanımı	37
2. Uzlaştırma Kurumuna İlişkin Türk Mevzuatında Yer Alan Kanuni Düzenlemeler	39
a. 5560 ile 5918 sayılı Kanun Değişiklikleri	40
b. 6763 sayılı Kanun Değişikliği	43
F. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	45
1. Genel Olarak	45
2. Ceza Muhakemesi Açısından Hukuki Niteliği	46
3. Ceza Hukuku Açısından Hukuki Niteliği	48
G. UZLAŞTIRMA İLKELERİ	49
1. Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Bakımından Uzlaştırma Kurumu (Genel İlkeler) ..	49
a. Genel olarak	49
b. Adil Yargılanma Hakkı	51
c. Usul Ekonomisi İlkesi	52
d. Hukuki Dinlenme Hakkı	53
e. Eşitlik İlkesi	53
f. Aleniyet İlkesi ve Uzlaştırma	54
g. Cezanın Bireyselleştirilmesi İlkesi	54
h. Kusur Sorumluluğu ve Cezanın Şahsiliği İlkesi	55
ı. Masumiyet Karinesi	55
j. Re'sen Araştırma İlkesi ve Uzlaştırma	58
k. Vasıtasızlık, Sözlülük İlkeleri ve Uzlaştırma	58
2. Uzlaştırma Kurumunun Kendine Özgü İlkeleri	59
H. UZLAŞTIRMANIN YAKIN KAVRAMLARDAN AYIRT EDİLMESİ	60

1. Sulh ve Uzlaştırma	61
2. Arabuluculuk ve Uzlaştırma	63
3. Şikâyet ve Uzlaştırma	65
4. Önödeme ve Uzlaştırma	69
5. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ve Uzlaştırma	72
6. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uzlaştırma	74
7. Etkin Pişmanlık ve Uzlaştırma	76
8. Adli Kontrol ve Uzlaştırma	78
9. Uzlaştırma ve Müsadere Sorunu	79
10. Uzlaştırma ve Tekerrür Sorunu	80
İKİNCİ BÖLÜM	82
UZLAŞTIRMA KAPSAMI, ÇEŞİTLERİ VE YARGILAMADAKİ AŞAMALARA GÖRE UZLAŞTIRMA UYGULAMALARI	82
I. UZLAŞTIRMANIN KAPSAMI	82
A. GENEL OLARAK	82
B. SORUŞTURULMASI VE KOVUŞTURULMASI ŞİKÂYETE BAĞLI SUÇLAR	84
1. TCK Kapsamındakiler	84
2. Özel Kanun Kapsamındakiler	87
C. ŞİKÂYETE BAĞLI OLUP OLMADIĞINA BAKILMAKSIZIN UZLAŞTIRMA KAPSAMINDAKİ SUÇLAR(KATALOG SUÇLAR)	88
1. TCK Kapsamındaki Suçlar (253/1-b)	88
a. Kasten Yaralama Suçu	90
b. Taksirle Yaralama	92
c. Tehdit (TCK m.106/1)	92
d. Konut Dokunulmazlığının İhlali (TCK m.116)	93
e. Hırsızlık (TCK m.141)	94
f. Dolandırıcılık (TCK m.157)	96
g. Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (TCK.m.234)	97
h. Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması (TCK m.239)	98
2. Özel Kanun Kapsamındaki Suçlar	99
D. UZLAŞTIRMA YASAĞI	99
1. Genel Açıklama	99
2. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar	100
3. Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar	101
4. Mağduru/Suçtan Zarar Göreni Kamu Tüzel Kişisi Olan Suçlar	103
5. Uzlaştırma Uygulanamayan Bağlantılı Suçlar	104
6. Önödemelik Suçlar	105
II. UZLAŞTIRMANIN ÇEŞİTLERİ	105
III. CEZA YARGILAMASINDAKİ AŞAMALARA GÖRE UZLAŞTIRMA	107
A. SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA	107
1. Genel Olarak Soruşturma Evresinde Uzlaştırma	107
2. Soruşturma Evresi Uzlaştırmada Taraflar	114
a. Uzlaşan Taraflar	114
aa. Mağdur ve Suçtan Zarar Gören	114
aaa. Genel Olarak Mağdur ve Suçtan Zarar Gören	114
bbb. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Ölmesi	117
ccc. Birden Çok Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Olması	117
bb. Şüpheli	119
b. Uzlaştıran Makamlar(Resmi Makamlar)	121
aa. 6763 sayılı Kanun Öncesi	121
aaa. Cumhuriyet Savcısı	121
bbb. Kolluk tarafından uzlaştırma (Adli Kolluk)	121
ccc. Uzlaştırmacı	122
bb. 6763 sayılı Kanun Sonrası	123
aaa. Genel olarak Uzlaştırmada Etkili Olan Merciler ve Uzlaştırmadan Sorumlu Cumhuriyet Savcısı	126
bbb. Uzlaştırma Bürosu	128
aaaa. Genel Olarak Uzlaştırma Bürosu	128

bbbb. Uzlaştırma Bürosunun Görev ve Sorumlulukları	129
aaaaa.Büro personelinin görev ve sorumlulukları	129
cccc.Büroların gözetimi ve denetimi	130
ccc.Uzlaştırıcı	130
aaaa.Genel Olarak	131
bbbb. Uzlaştırıcının görev ve sorumlulukları	134
cccc. Uzlaştırıcının Çekinmesi ve reddi	135
dddd. Uzlaştırıcı Sicili ve Denetim	135
aaaaa. Uzlaştırıcı sicilinin tutulması	135
aaaaaaa.Uzlaştırıcı siciline kayıt olma şartları	136
bbbbbb. Uzlaştırıcı sicilinden ve listeden çıkarılma	137
eeee. Uzlaştırıcı Eğitimi ve Sınav	138
aaaaa. Eğitim kuruluşlarına izin verilmesi	141
bbbbbb.İzin süresinin uzatılması	142
ffff. Uzlaştırıcıya Ödenmesi Gereken Ücret ve Diğer Uzlaştırma Gider ve Masrafları	142
aaaaa Uzlaştırıcı Ücreti.....	143
bbbbbb.Uzlaştırıcı Gideri.....	144
3.Soruşturma Evresinde Uzlaştırma İşlemleri İle İşlemlerin Usul Ve Esasları	144
a.Genel Olarak Soruşturma Evresinde Usul ve Esaslar	144
aa.Dosyanın Büroya gönderilmesi , Kayıt, Dosyanın incelenmesi	145
bb.Uzlaştırıcı Görevlendirilmesi ve dosyanın tevzi, belgelerin verilmesi	146
b. Uzlaştırma Teklifi İşlemi ve Süreci	147
aa. 6763 sayılı Kanun Değişikliği Öncesi Uzlaştırma Teklifi	147
bb. 6763 sayılı Kanun Değişikliği Sonrası Uzlaştırma Teklifi	149
aaa. Genel Olarak Uzlaştırma Teklifi	150
bbb. Uzlaştırma Teklifi Tarafları	152
aaaa. Uzlaştırma Teklifinin Taraflarının Yokluğu	154
ccc. Uzlaştırma Teklifinin İçeriği ve Yöntemi	154
ddd.Uzlaştırma Teklifinin Yapılmasının Araçları(Teklif Vasıtaları)	155
eee.Uzlaştırma Teklifinin Süresi	156
fff.Uzlaştırma Teklifinin Reddi Hali(Haricen Uzlaşma)	158
ggg.Uzlaştırma Teklifinde Özel Hüküm	158
c. Uzlaştırma Müzakere İşlemi, Süreci ve Edim	159
aa. Genel Olarak Uzlaştırma Müzakeresi	159
bb. Uzlaştırma Müzakeresi Tarafları	160
aaa.Tarafların Müzakere Devamsızlığı	161
bbb.Uzlaştırma Müzakerelerinde Taraf Yokluğu.....	161
cc. Uzlaştırma Müzakeresinde Yöntemler	162
dd. Uzlaştırma Müzakeresi Araçları	164
ee. Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizliliği(Delil Yasağı)	165
ff. Uzlaştırma Müzakeresinin Yapılacağı Yerler	169
gg. Uzlaştırma Müzakerelerinde Süre	169
hh.Uzlaştırma Müzakeresinin Sonucu:EDİM	169
aaa.Genel Olarak Edim Kavramı	169
bbb.Edim Türleri(Edimin Konusu): Zararın ve Mağduriyetin Giderilmesi(ifa) Yöntemleri ve Sınırları	170
ccc.Edim Kararlaştırılırken Uyulması Gereken Sınırlar	173
aaaa.Kararlaştırılan Edimin Tarafların Özgür İradesine Dayanması	173
bbbb.Kararlaştırılan Edimin Hukuka ve Ahlaka Aykırı Olmaması	173
ddd.Edimin Yerine Getirilmesinde Süre	174
eee.Uzlaştırma Müzakeresi Sonrası Edimin Takibi Süreci	174
d. Uzlaştırma Raporu veya Uzlaşma Belgesi	175
aa.Uzlaştırma Raporu	175
aaa.Gelen Uzlaştırma Raporunun Uzlaştırmadan Sorumlu Cumhuriyet Savcısı Tarafından İncelenmesi	176
bb.Uzlaşma Belgesi	177
4. Soruşturma Evresinde Uzlaştırmaya İlişkin Süreler	178
a.Genel Olarak Süreler	178
b. Dava Zamanaşımı	181
c. Dava Süresi	182
5. Soruşturma Evresinde Uzlaştırmanın Hukuki Sonuçları	182

a. Genel Olarak	182
b. Uzlaştırmanın Gerçekleşmesi Durumunda Hukuki Sonuçlar	183
aa. Edimin Yerine Getirilmesi	183
aaa. Edimin Tek seferde (Def'aten) Yerine Getirildiği Durumlarda	183
bbb. Edimin Süreklilik Arz Ettiği veya Ödenmesi sonraya Ertelendiği veyahutta Edimin Ödenmesi Takside Bağlandığı Durumlar	185
bb. Edimin Yerine Getirilmemesi Durumunda Doğacak Olan Hukuki Sonuçlar	187
cc. Başvurulan ve Olumlu Sonuçlanan Uzlaştırmanın Diğer Hukuki Sonuçları	188
aaa. Uzlaştırma Sonucunda Verilen Belgelerin İİK 38'de Belirtilen Nitelikte Belge Sayılması	189
bbb. Uzlaştırmanın Sağlanması ile Var Olan Tazminat Davasından Feragat Edilmesi Veya Tazminat davası açılmamışsa Bu Davayı Açmaktan Vazgeçilmiş Sayılma	189
c. Uzlaştırmanın Gerçekleşmemesi Durumunda Hukuki sonuçlar	193
aa. İddianamenin Düzenlenmesi ve Kamu Davasının Açılması	193
d. Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Yoluna Gidilmesinin Diğer Hukuki Sonuçları	194
aa. Zamaşımı ve Dava Süresinin Durması	194
bb. Bilgi ve Belgelerin Aleyhe Kullanılmaması	194
6. Soruşturma Evresi Uzlaştırması Sonucu Verilen Kararlara Karşı İtiraz Edilmesi (Kovuşturma Davası)	195
a. Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı Kovuşturma Davası	196
b. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararına Karşı Kovuşturma Davası	198
c. İddianamenin Kabulü Kararı (Kamu Davasının Açılması Kararı)	199
B. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA	200
1. İlk Derece Mahkemesinde Uzlaştırma	200
a. Genel Olarak Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma	200
b. Kovuşturma Evresi Uzlaştırmasının Tarafları	205
aa. Uzlaşan Taraflar	205
aaa. Mağdur veya suçtan zarar gören	205
bbb. Sanık	206
bb. Yetkili Makam (Uzlaştırıcı Taraf, Uzlaştırılan Konumundakiler)	208
aaa. 6763 Sayılı Kanun Öncesi	208
aaaa. Hakim/Mahkeme	208
bbb. 6763 Sayılı Kanun Sonrası	209
c. Kovuşturma Evresi Uzlaştırma İşlemleri Ve İşlemlerin Usul Ve Esasları	212
aa. Genel Olarak	212
aaa. Dosyanın Büroya gönderilmesi , Kayıt, Dosyanın incelenmesi	212
bb. Uzlaştırma Teklifi	213
cc. Uzlaştırma Müzakereleri Ve Müzakere Sonuçları	215
dd. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaştırma Belgesi	216
aaa. Uzlaştırma Raporu	216
bbb. Uzlaşma Belgesi	218
d. Kovuşturma Evresi Uzlaştırmanın Hukuki Sonuçları	218
aa. Uzlaştırmanın Gerçekleşmiş Olması Durumları	219
aaa. Edimin Yerine Getirildiği Durumlar	219
aaaa. Kamu Davasının Düşmesi Kararı	219
aaaaa. Güvenlik Tedbirlerinin Uygulanması Sorunu	221
bbbb. Müsadere Sorunu	223
bbbb. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesi	225
bbb. Edimin Yerine Getirilmemesi Durumlarında	231
ccc. Edimin Yerine Getirilip Getirilmediğine Bakılmaksızın Diğer Sonuçları	232
aaaa. Suçtan Doğan Zarar İçin Tazminat Davası	232
bbbb. Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Hakkı	234
bb. Uzlaştırmanın Gerçekleşmemesi Durumunda	234
aaa. Kovuşturmaya devam edilmesi ve Kovuşturmanın Sonuçlandırılması	235
e. Kovuşturma Evresi Uzlaştırmada Kanun Yolu	236
aa. Genel Olarak	236
bb. İtiraz Kanun Yolu	240
aaa. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına İlişkin Kararlara Karşı Başvurulacak Kanun Yolu Olarak İtiraz Kanun Yolu	240
cc. İstinaf Kanun Yolu ve Temyiz Kanun Yolu	243
aaa. İstinaf Kanun Yolu	243

aaaa.Kamu Davasının Düşmesi Kararına Karşı İstinaf Kanun Yoluna Başvurulması	244
bbbb.Mahkemenin Hükmün Açıklanması Kararına Karşı İstinaf Kanun Yoluna Başvurulması	244
bbb.Temyiz Kanun Yolu	244
SONUÇ	246
KAYNAKÇA	253

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AD	: Adalet Dergisi
ADR	: Alternatif Dispute Resoluation
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Akt	: Aktaran
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
An	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz	: Bakınız
BAM	: Bölge Adliye Mahkemeleri
BM	: Birleşmiş Milletler
C	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CHD	: Ceza Hukuku Dergisi
CHKD	: Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
Çev	: Çeviren
ÇHDS	: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
Derl	: Derleyen
Dön	: Dönem
E	: Esas
ETCK	: Eski Türk Ceza Kanunu
EYön	: Eski Yönetmelik
Haz	: Hazırlayan
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
K	: Karar
m	: Madde
s	: Sayfa
S	: Sayı
T	: Tarih
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
VUK	: Vergi Usul Kanunu
Y	: Yargıtay
YBHD	: Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi
Yön.	: Yönetmelik
RG.	: Resmi Gazete

GİRİŞ

Bir kamu hukuku dalı olarak ceza hukuku¹ maddi ceza hukuku ile şekli ceza hukuku şeklinde tasniflendirilir². Bu tasniflerden maddi ceza hukuku ile ceza hukukunun genel ve özel hükümleri; şekli ceza hukuku ile de ceza muhakemesi hukuku³ kastedilmektedir⁴.

Şekli ceza hukuku olan ceza muhakemesi(suç muhakemesi⁵) hukuku ifadesi ile geniş manasıyla bir yandan mahkeme teşkilatının(yetki, görev, organizasyon, faaliyetler) esasları; diğer yandan dar manada muhakemenin usulü düzenlemeleri anlatılmaktadır⁶.

Ceza muhakemesi hukuku içinde yürütülen faaliyetler birbirini takip eden işlemler/adımlar üzerine inşa edilir ve yargılamanın sonunda bir hükme ulaşılır⁷. Ceza yargılamasındaki faaliyetler, çeşitli kişi, makam ve süljelerin iştirakleriyle yapılmaktadır. Bu kapsamda, hangi kişi ve/veya organların rol

¹ **Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Alşahin, M. Emin / Çakır, Kerim** (2017) Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.17 vd.; **Hakeri, Hakan** (2017) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 21.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, (**Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler**), s.1 vd.; **Sakin, Sinan** (2014) Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 1.Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, s.1 vd.; **Eryılmaz, Mesut Bedri** (2012) Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.27 vd.; **Bıçak, Vahit** (2011) Suç Muhakemesi Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, (**Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku**)s.89.

² **Toroslu, Nevzat / Feyzioğlu, Metin** (2018) Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, s.2 vd.; **Dönmezer, Sulhi / Erman, Sahir** (2016) Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku CİLT II, 14.Baskı, İstanbul, Der Yayınevi, s.10 vd.; **Taner, Tahir** (1955) Ceza Muhakemesi Usulü, 3.Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, (**Taner, Ceza Muhakemesi Usulü**), s.2-3.

³ **Soyaslan, Doğan** (2018) Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 7.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.53; **Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Gezer, Özge / Kırıt, Yasemin / Özeydin, Özdem / Akcan, Esra / Tütüncü, Efser** (2018) Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 12.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.31-32.

⁴ **Ünver, Yener / Hakeri, Hakan** (2017) Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi; **Taner, Ceza Muhakemesi Usulü**, s.4; **Dönmezer / Erman**, s.10.

⁵Bu kavramı kullanan yazarlar için bkz. **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.12 vd.; **Tosun, Öztekin** (1984) Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Cilt I, 3.Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s.6 vd.; **Öztürk, Bahri** (1987) Uygulamalı Suç Muhakemesi Hukuku Cilt I, 1.Baskı, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, s.12 vd.

⁶ **Turhan, Faruk** (2006) Ceza” Muhakemesi Hukuku, 1.Baskı, Ankara, Asil Yayınevi, s.21 vd.; **Ünver / Hakeri**, s.1.

⁷ **Gökçen, Ahmet / Alşahin, Ahmet / Çakır, Kerim** (2017) Ceza Muhakemesi Hukuku, C:I, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.1 vd. ; **Ünver / Hakeri**, s.1; **Turhan**, s.22.

oynayacağı, bunların yetki ve yükümlülükleri, ne çeşit işlemlerin tatbik edileceği ceza muhakemesi hukukunun mevzuunu oluşturmaktadır⁸.

Hulasaten, ceza muhakemesi, birçok işlemlerden teşekkül eden bir süreçtir. Ceza muhakemesi sürecinde; şikâyet, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı, iddianamenin düzenlenmesi, iddianamenin kabulü, duruşmanın açılması, hükmün verilmesi, kanun yollarına başvurulması, uzlaştırma gibi yargılamanın, muhakemenin terakkisini sağlayan veya gidişatını belirleyen irade açıklamaları ve yapılan faaliyetlerin tümü ceza muhakemesi işlemi olarak adlandırılır⁹. Ceza muhakemesi işlemleri gizli-açık, yazılı-sözlü, hareketli-hareketsiz ve süreli-süresiz işlemler şeklinde ayrıma tabi tutulabilir¹⁰. Bu noktada *alternatif uyumsuzluk çözüm yöntemlerinin ceza adaletine(sistemine)¹¹yansımaları ve onarıcı adalet anlayışını merkez alan¹², bu anlayışa dayanan uygulama modellerinden birisi olarak¹³ uzlaştırma, maddi gerçeği aramayan¹⁴, karma nitelikte usul¹⁵, muhakeme, yargılama yöntemi, kurumu ve/veya işlemidir¹⁶. Netice itibarıyla uzlaştırma işlemi, ceza*

⁸ **Yurtcan, Erdener** (2018) Ceza Yargılaması Hukuku, 15.Bası, Ankara, Adalet Yayınevi, s.1 vd.; **Karakehya, Hakan** (2016) Ceza Muhakemesi Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, s.17 vd.; **Gökçen / Alşahin / Çakır**, s.4.

⁹ **Şahin, Cumhuriyet / Göktürk, Neslihan** (2018) Ceza Muhakemesi Hukuku II, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.231; **Centel, Nur / Zafer, Hamide** (2015) Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, s.468; **Ergün, Güneş Okuyucu** (2015) Ceza Muhakemesi İşlemleri, 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.17 vd.; **Kunter, Nurullah / Yenisey, Feridun / Nuhoglu, Ayşe** (2010) Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, İstanbul, Beta yayıncılık, s.109 vd.; **Öztürk, Bahri / Erdem, Mustafa Ruhan** (2008) Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Yeni Ceza Muhakemesi Kanuna Göre Yenilenmiş 12.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, (**Öztürk / Erdem**, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku), s.331.

¹⁰ **Şahin / Göktürk**, s.231; **Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar / Tepe, İlker** (2018) Ceza Muhakemesi Hukuku, Gözden Geçirilmiş 11.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.134; **Yenidünya, Caner / İçer, Zafer** (2016) Ceza Muhakemesi Hukuku,1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.36 vd.

¹¹ Ceza adaleti(cezai adalet), cezanın birey üzerindeki potansiyel etkisi ve suçun toplumdaki yıkıcı etkileri nedeniyle en önemli adalet alanlarından biridir(**Arslan, Mualla Buket** (2014) “A Mediation Model From Turkish Criminal Justice System: A Critical Reflection on Current Situation” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:9, S;123-124, (s.119-137), s.120.

¹² **Canpolat, Can / Sabuncuoğlu, Zeynel** (2017) Uzlaştırma, 1.Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık, s.12.

¹³ **Çetintürk, Ekrem** (2017) Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi,s.110.

¹⁴ **Kunter / Yenisey / Nuhoglu**, s.1239.

¹⁵ Y. 1.CD., 2007/6057 E., 2008/6954 K., T:30.10.2008; Y. 2.CD., 2005/8209 E., 2005/19963 K., T:29.09.2005.

¹⁶ **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.133; **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükmüleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi” Ceza

muhakemesinde, yargılamasında yapılan bir muhakeme, yargılama işlemidir. Bu konu üzerinde bazı yazarların “uzlaştırmanın bir soruşturma ve yargılama işlemi olmamakla birlikte “muhakeme hukuku işlemi ” olduğunun kabulü gerekmektedir” şeklindeki açıklamaları¹⁷ bulunmaktadır.

Öncelikle “muhakeme” ile “yargılama” terimleri birbirinden farklı manalara sahip değildirler; bilakis bu terimler aynı manayı içerisinde barındırmaktadır¹⁸, bunlar eşanlamlı terimlerdir¹⁹. Arapça kökenli bir terim olan ²⁰ muhakeme, yargılama yapma, yargılamadır; yargılamada, muhakemedir²¹.

Ceza muhakemesinin bir işlemi olan uzlaştırma kurumuna ilişkin olarak kısaca şunlar söylenebilir:

Yaşadığımız dünyada herkes için geçerli mutlak doğru kavramının olmayışı insanlar arasındaki ilişkilerde ve insanların davranışlarında farklılıkların oluşmasına neden olmaktadır. Bu farklılıklar da çoğu vakit uyuşmazlıklara, anlaşmazlıklara vücut vermektedir. Uyuşmazlıkların çözümünde genellikle kullanılan yöntem yargısal makamlarda açılan dava yoluyla hakkın aranması ve çözüme kavuşturulmasıdır²². Ceza kanununun gayesi ise kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak ve suç işlenmesini önlemektir(TCK.m.1). Bu gayeyi sağlamak için, bir takım ceza ve

Hukuku Dergisi, C:11, S:32, (s.7-28), (Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükmeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”), s.8; Tok, Mehmet Can (2018) “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu Hakkındaki Düzenlemelerde Yapılan Değişiklikler ve Uzlaştırmanın Başarısızlık Nedenleri” Fasikül Hukuk Dergisi, C:10, S:105, (s.24-27), s.24.

¹⁷ Kaymaz, Seydi / Gökcan, Hasan Tahsin (2007) Uzlaşma ve Önödeme, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.50.

¹⁸ Bütün bu tartışmalar için bkz. (Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.31 vd.; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.43 vd.)

¹⁹ Geniş bilgi için bkz. Selçuk, Sami (2013) “ Doğru Terim “muhakeme” değil, “yargılama”dır” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:19, S:2, (s.295-318), s.295.

²⁰ Muhakeme teriminin etimolojisi için bkz. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/muhakeme> s.e.t. 17.01.2019.

²¹ Demir, Abdullah (2017) Hukuk Terimleri Sözlüğü, 1.Baskı, Ankara, Astana Yayınları, s.818,1199-1200; Yılmaz, Ejder (2012) Hukuk Sözlüğü, 4.Baskı, Ankara , Yetkin Yayınevi, s.514, 818; Devellioğlu, Ferit (2008) Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 25.Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi, s.667.

²² Yenisey, Feridun (2005) Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, 1.Baskı, İstanbul, Arıkan Yayınları, (Yenisey, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma), s.205-208; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.56.

güvenlik tedbirleri kanunda düzenlenmiştir²³ (TCK.m.76-343). Tabi kanunun gayesi bu olmasına karşın, uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında geleneksel olarak kullanılan dava yöntemi zaman kaybı, yargılama giderlerinin fazlalığı, yargı kararlarının yeteri kadar tatmin etmemesi gibi bir takım problemlere yol açmaktadır²⁴. Bu hâl yalnız Türk hukukunda değil diğer ülkelerin hukuk sisteminde de karşılaşılan bir problem olarak kendisini göstermektedir. Başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere, birçok uluslararası sözleşme ve belgede ceza kanunlarının keyfi uygulamaları yüzünden insanların adaletsiz ve haksız biçimde ceza ve tedbirlere maruz kalmamaları gayesiyle²⁵, bireyin sahip bulunduğu hukukî değerlerin, hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması ön plana çıkarılmıştır²⁶.

Ceza hukukunun salt ceza vermek olduğu fikrine istinat eden cezalandırıcı adalet anlayışı değişmeye başlamış ve failin topluma yeniden kazandırılması, mağdurun korunması ve mağduriyetinin²⁷ giderilmesi fikirlerine hakim olan onarıcı adalet anlayışı kendini göstermeye başlamıştır²⁸. Onarıcı adalet anlayışının bir uygulama modeli olan ve uyuşmazlık çözmekte dava yoluna alternatif bir yol olan uzlaştırma kurumu uzun yıllar boyunca çeşitli çalışmalar ve gayretler sonucunda oluşmuştur²⁹.

Bu noktada tezin esas konusu olan ve ilk olarak Amerika'da görülen yeni bir kurum olan uzlaştırma "*recociliation*" adlı kurum, tarafların, "*bağımsız*" ve "*tarafsız*" bir uzlaştırmacı vasıtasıyla uzlaştırma ortamı

²³ **Güney, Niyazi / Yılmaz, Zekeriya** (2008) Dava ve Cezanın Düşürülmesi, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.2 vd.

²⁴ **Yavuz, Hakan M.** (2015) "*Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu*" Adalet Akademisi Dergisi, Y:6, S:23, (s.85-115), s.85; **Yenisey**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, s.42.

²⁵ **Eryılmaz**, s.32-40; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.54.

²⁶ **Yurtcan, Erdener** (2015) Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu (Genel Hükümler), 2.Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s.13-16.

²⁷ Mağduriyet, Viktimoloji bilim alanında "viktimizasyon" olarak adlandırılmaktadır (**Akıncı, Füsün Sokullu** (2008) Viktimoloji, 2.Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, s.3; **Polat, Ahmet** (2014) Viktimoloji, 1.Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık, s.5; **Demirbaş, Timur** (2014) Kriminoloji, Gözden Geçirilmiş 5.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, (**Demirbaş, Kriminoloji**), s.353 vd.).

²⁸ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.54-55; **Arslan, Mualla** (2008) Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, 1.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.18.

²⁹ **İnci, Z. Özen/ Sakarya, M. Sevgi** (2018) "6763 sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Uzlaştırma Uygulamalarına İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler" Terazi Hukuk Dergisi, C:13, S:141, (s.101-112), s.101; **Sezer, Ahmet** (2010) Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.1-3.

oluşturarak mağduriyetin, suçtan doğan zararın kısa sürede giderilmesini sağlayarak barıştırılmasını ve bu sayede de toplum düzeninin, huzurun, asayişin sağlanması ile yargı iş yükünü hafifletilmesi katkılarını içerisinde barındıran kurumdur³⁰. İlk defa Amerika'da ortaya çıkan kurum, 19 numaralı Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı³¹ ile Avrupa Birliği'ne (AB) de yansımış, Avrupa Birliği standartları arasına "uzlaştırma" kurumu girmiştir³². Bu sürecin de Türkiye'ye yansması kaçınılmaz olmuştur. Türk ceza adalet sisteminde, uzlaştırma kurumuna ilişkin yasal düzenlemeler yapılmıştır. Türk mevzuatına bu kurum, ilk olarak 2005 yılında yasal düzenlemeler 5237 sayılı Türk Ceza Kanun³³ (TCK.m.73/8) (Mülga:6/12/2006-5560/45md.), 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanun³⁴ (CMK.m.253-255), 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu³⁵nda (ÇKK.m.24) yapılan eklemeler ile getirilmiştir³⁶.

Uzlaştırma kurumu, Türk ceza hukuku sistemi içerisinde ilk kez TCK.m.73/8(Mülga:6/12/2006-5560/45md.) ve CMK.m.253,254 ve 255

³⁰ **İnci / Sakarya**, s.102; **Çelebi, Ümit** (2018) "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Işığında Uzlaştırma" Bursa Barosu Dergisi, C:42, S:103, (s.64-67), s.64; **Pelvan, Neslihan** (2018) "Ceza Muhakemesinde Onarıcı Adalet Kapsamında Uzlaştırma Uygulaması" Bursa Barosu Dergisi, C:42, S:103, (s.111-114), s.111.

³¹ Council of Europe, "Mediation in Penal Matters", Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning the way of mediation in penal matters, https://www.euromedjustice.eu/en/system/files/20100715121918_RecommendationNo.R%2899%2919_EN.pdf (Erişim: 18.12.2018).

³² **Yenisey**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, s.12; **Adalet Bakanlığı** (2005) Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu, Adalet Bakanlığı, Ankara, s.937 vd.; **Noyan, Erdal** (2005) Ceza Muhakemesi Hukuku, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, (Noyan, Ceza Muhakemesi Hukuku), s.487 vd.; **Noyan, Erdal** (2006) Ceza Davası, Ankara, Adalet Yayınevi, (Noyan, Ceza Davası), s.200 vd.; **Özbek, Veli Ö.**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, (Özbek, Veli Ö., Ceza Muhakemesi Hukuku) 817 vd.; **Taşdemir, Kubilay / Özkepir, Ramazan** (2007) Ceza Muhakemesi Kanununu Şerhi, 3.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, s.1194 vd.; **Yurtcan**, 2018, s.722 vd.; **Yurtcan, Erdener** (2008) CMK Şerhi, 5.Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, s.884 vd.; **Özbek, Mustafa** (2007) "Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları" AUHFD, C:56, S:4, (s.123-205), s.123.

³³ RG: 12.10.2004; 25611.

³⁴ RG: 17.12.2004; 25673.

³⁵ RG: 15.07.2005; 25876.

³⁶ **Gerçekler, Hasan** (2018) "Ceza Hukukuna ve Ceza Hukuku Sistemindeki Değişime Genel Bir Bakış" Fasikül Hukuk Dergisi, C:10, S:100, (s.443-452), s.443; **Arslan** s.12; **Aydın, Murat** (2017) "6763 Sayılı Kanun ile Getirilen Uzlaşma Kurumunun Uygulanması" Terazi Hukuk Dergisi, C:12, S:126, (s.69-77), s.72; **Akcan, Esra** (2015) "Ceza Hukukunda Mağduru Korunmasına Yönelik Düzenlemeler" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:16, S:Özel, (s.3949-3997), s.3949; **Uğur, Hüsamettin** (2010) "Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma" Terazi Hukuk Dergisi, C:5, S:43, (s.123-144), s.123; **Bahadır, Uğur** (2015) "Ceza Muhakemesi Kanununun 253/4'üncü Maddesi Gereğince Çocuklara Yapılacak Uzlaşma Teklifinde Uygulanan Usulün Anayasa ve Milletlerarası Sözleşmelere Aykırılık Sorunu" Adalet Dergisi, S:51, (s.164-176), s.166.

maddeleri ile getirildiğinde kendisinden çok şey beklenen bir kurum olarak düşünüldüğü halde istenilen neticeler elde edilememiştir³⁷. Bu bakımdan kendisinden beklenen sonuçları vermesi için uzlaştırma kurumunu düzenleyen yasal mevzuat üzerinde 2006 tarihli 5560 sayılı³⁸, 2009 tarihli 5918 sayılı³⁹ ve en son 2016 tarihli 6763 sayılı⁴⁰ Kanunlar ile değişiklikler yapılmıştır⁴¹. Bu tezde uzlaştırma kurumuna ilişkin yasal düzenlemeler, bu düzenlemelerde yapılan değişiklikler ve yeni getirilen hükümler uygulama ve teorik bilgiler ışığında ele alınmıştır. Tezin başlangıcında uzlaştırma kurumunun kaynağını oluşturan onarıcı adalet anlayışı ile alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ve bunların uzlaştırma kurumu ile olan ilişkileri irdelenmiştir. Akabinde uzlaştırmanın tanımı, hukuki niteliği, kapsamı ve ilkeleri ile çeşitleri konuları tek tek incelenmektedir. Bütün bu incelemeler yapılırken de bu kurumun Türk ceza hukuku açısından neden aktif bir hale getirilemediği meselesi ile tatbikatta nasıl daha fazla kullanılabilceği ve varsa bu hususta yapılması gereken değişiklikler üzerinde de durulmaktadır.

Tezin ilerleyen kısmında uzlaştırma kurumunun evreye göre tasnifinde alt başlıklar olan soruşturma ve kovuşturma evresinde uzlaştırma başlıkları ele alınmaktadır. Buna göre, söz konusu bu evrelerde yapılacak olan uzlaştırmanın taraflarına, uzlaştırmanın usullerine, uzlaştırmanın hukuki sonuçlarına ve kanun yollarına tek tek ortak noktaları ve ayrılan noktalarını da ele alacak şekilde değinilmeğe çalışılmıştır. Tezin en son kısmında ise sonuç bölümü oluşturulmuştur.

³⁷ **Yurtcan**, 2018, s.722 vd.; **Öztürk / Erdem**, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s.1124 vd.; **Malkoç, İsmail / Yüksektepe, Mert** (2008) Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, 1.Baskı, Ankara Malkoç Kitabevi, s.1370 vd.; **Kunter / Yenisey / Nuhoglu**,s.42 vd.

³⁸ RG: 19.12.2006; 26381.

³⁹ RG: 09.07.2009; 27283.

⁴⁰ RG: 24.11.2016; 29906.

⁴¹ **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.7; **Yalçinkaya, Can** (2016) “Değişiklikten Önceki Hali ile Uzlaşma ve 6763 Sayılı Kanun ile Düzenlenen Uzlaştırma Kurumlarının Değerlendirilmesi” Fasikül Hukuk Dergisi, C:8, S:84, (s.17-22), s.18; **Arslan**,2008, s.12 vd.; **Akcan**, s.395; **Gerçekler**, s.74.

BİRİNCİ BÖLÜM

CEZA ADALET ANLAYIŞLARI, ONARICI ADALET ANLAYIŞI VE GENEL OLARAK UZLAŞTIRMA KURUMU

I. GENEL İTİBARIYLA (CEZA) ADALET ANLAYIŞLARI

Hukuk sistemi(düzeni) tarafından suç kabul edilen fiillere karşı uygulanan bir yaptırım olan ceza⁴², tarihte genel itibari ile üç farklı gaye için kullanılmıştır: Suçlunun uygulanan cezadan ders alması, toplumda adalet duygusunun, fikrinin, anlayışının sağlanması ve gelişmesi ve suç işleme olasılıklarının caydırılması⁴³. Günümüz ceza adaletinde de bu gayeler önemini korumakla birlikte, cezanın amacı ve cezadan beklenen yarar açısından yeni fikirler ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu fikir ve uygulamaların ortaya çıkması ile cezanın amacı çok işlevsel bir hal almıştır⁴⁴. Fikirlerin ortaya çıkmasındaki etkenler ise ceza adaleti politikalarının suçları önlemede yetersiz kalması ve suç oranlarının sürekli artış göstermesidir⁴⁵.

Ceza hukukunun tarihsel gelişimi incelendiğinde cezalandırıcı adalet, ıslah edici adalet, onarıcı adalet ve dönüştürücü adalet anlayışları olduğu görülecektir. Suçun failine acı vermeyi esas gaye olarak gören cezalandırıcı/denkleştirici adalet(retributive justice) anlayışı, etkisini 19.yüzyılın başlarından itibaren yitirmeye başlarken, suçluyu ıslah ederek topluma yeniden kazandırmayı amaçlayan ve bu gayesini gerçekleştirmek için cezaevlerini araç olarak kullanan ıslah edici adalet(reformative justice) anlayışı da 20.yüzyılın sonuna kadar etkinliğini korumuştur⁴⁶. Şuan itibariyle 21.yüzyılın adalet anlayışı olarak, onarıcı yöntemler(araçlar) ile mağdurun tatmin edilmesi fikrini ön plana çıkararak ceza muhakemesinde mağdura

⁴² **Bekri, Nedim** (2016) “*Ceza Muhakemesi Uygulamasında Uzlaşma*” Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6, S:1, (s.73-98), s.75; **Tosun**, s.6.

⁴³ **Centel, Nur** (2005) “*Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri Sistemi*” Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:2, S:5, (s.338-362), s.359; **Demirbaş, Timur** (2017) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, (**Demirbaş**, Ceza Hukuku Genel Hükümler) s.563 vd.

⁴⁴ **Öztürk, Bahri / Erdem, Mustafa Ruhan** (2017) Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 17. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, (**Öztürk / Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku), s.447,451.

⁴⁵ **Beşe, Ertan** “Suç İstatistiklerinde Karanlık Sayı ve Mağdurun Rolü”: Bahar, Halil İbrahim(Ed.) (2006) Suç Mağdurları, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.73.

⁴⁶ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.77.

birtakım hakların tanınmasını öngören ve suça karşı sadece ceza yaptırımını yeterli görülmeyle mağdurun zararının onarmak isteyen ve bütün bunlarla ceza adaletini yerine getirmeye çalışan ve çabalayan onarıcı adalet(restorative justice) anlayışı karşımıza çıkmaktadır⁴⁷. Onarıcı adalet anlayışı dünyada etkin ve hakim bir duruma gelmiştir. Hatta günümüzde onarıcı adalet anlayışının daha ilerisinde bir anlayış olarak görülen araç olarak dönüştürücü yöntemleri(araçları) tercih eden ve hapis cezasının tamamen kaldırılması düşüncesini savunan dönüştürücü adalet(transformative justice) anlayışı tartışılmaya ve irdelenmeye başlanmıştır⁴⁸.

Mühim olan ülkelerin hukuk sistemlerinin özellikle de ceza (hukuk) sistemlerinin bu anlayışlardan, fikirlerden, felsefelerden veya ideolojilerden hangisinden ne oranda esinlendiğidir⁴⁹.

Hepsi bir tarafa esas mevzuumuz ve 21.yüzyılın hakim adalet anlayışı olan onarıcı adalet anlayışı, tezimizin konusunu oluşturan uzlaştırma kurumunun daha iyi anlatılması, eksiklerinin ortaya çıkarılması, kurum hakkında her şeyin açıklığa kavuşturulması için ele alınmalıdır.

II.ONARICI ADALET ANLAYIŞI

A.ONARICI ADALET ANLAYIŞININ ORTAYA ÇIKIŞI

Eski ceza hukuku döneminde suçun, aynı aile ve kabilenin bir mensubu tarafından diğerine karşı işlenmesi durumunda, uyumsuzluk aile veya kabile başkanı tarafından çözümlenir ve ceza verilirdi⁵⁰. Ancak bu sistemde verilen cezanın bir sınırının bulunmaması ve kan davalarına neden olması sebebiyle toplumsal barışın sağlanması mümkün olmamış ve toplumlar başka uygulamaları benimsemişlerdir. Bunlardan ilki "kısas" usulüdür. Buna göre, yapılan saldırıya aynen karşılık verilirdi. Bu "göze göz, dişe diş şeklinde"

⁴⁷ Arıcan, Mehmet (2009) Ceza Adaleti, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s.71.

⁴⁸ Morris, Ruth (2000) Stories of Transformative Justice, 1.Baskı, Toronto, Canadian Scholars' Press, s.2.

⁴⁹ Öztürk, Bahri (2010) "Yeni Ceza Adaleti ile Türkiye, Dünya'nın neresinde?" Fasikül Hukuk Dergisi, C:2, S:7, (s.17-18), (Öztürk, "Yeni Ceza Adaleti ile Türkiye, Dünya'nın neresinde?") s.17.

⁵⁰ Kunter / Yenisey, s.183; Akıncı, s.10; Demirbaş, Kriminoloji, s.355-356; Bıkmaz, Raif (2018) Uzlaştırma, 1.Baskı, İstanbul, Simya Yayınları, s.32-34.

şeklinde de ifade edilmektedir. Ancak kisasın uygulanmaması ve istenmemesi durumunda ise, mağdura diyet olarak belli bir bedel, mal olarak ödenirdi⁵¹.

Görüldüğü üzere aile bağlarına ve kabile örgütlenmesine dayanan sistemlerde ceza adaletini sağlayan merkezi bir sistem bulunmadığından, uyuşmazlıkların çözümünde mağdur aktif rol oynamaktaydı⁵². Zira bu dönemde suç, mağdura ve ailesine karşı işlenmiş olarak kabul edilirdi⁵³. Devletin ortaya çıkmasıyla birlikte ise suçun algılanış biçimi değişmiş ve toplum adına cezalandırma görevinin devlete ait olduğu kabul edilmiştir⁵⁴. Suçun mağdurunun devlet olduğu anlayışı benimsenmiştir. Bu nedenle de suçlunun kovuşturulması öncelikle devletin görevi olması anlayışını beraberinde getirmiştir⁵⁵. Bu anlayış, devletin yargılama hakkını eline almasını ve mağdurun korunmasında geleneksel kurumlardan en önemlisi olan "dava kurumunun" kullanılmasını ortaya çıkaracaktır⁵⁶.

Esasen tarih sahnesinde ortaya çıkan ilk ilişki suçu işleyen ile suçtan zarar gören ilişkisidir⁵⁷. Daha sonra tarih sahnesine devletin ortaya çıkması ile birlikte, suçun mağduru olan kişinin ilişkideki yerine devlet kendisini asıl mağdur ve muhatap olarak almasıyla, fail devlet ilişkisi başlamıştır⁵⁸. Ancak yukarıda da bahsettiğimiz üzere 20.yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıkmaya başlayan mağdurun öneminin belirtildiği düşünce ve mağduriyetin giderilmesi⁵⁹ yönündeki akımlarının etkisi ile günümüzde mağdur-

⁵¹ **Kunter / Yenisey**, s.183; **Akıncı**, s.10; **Özbek, Mustafa Serdar / Yerdelen, Erdal / Altuntaş, Şeyma / Erdem, Dilek Özge / Boz, Burak / Yılmaz, Berna Ayşen** (2018) *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.105; **Arıcan**, s.73; **Bıçak**, *Suç Muhakemesi Hukuku*, s.76.

⁵² **Demirbaş**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.64,65.

⁵³ **Akıncı**, s.11; **Dönmezer / Erman**, s.72; **Güney / Yılmaz**, s.707-708.

⁵⁴ **Kunter / Yenisey**, s.184; **Akıncı**, s.11; **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.18-19.

⁵⁵ **Özbek, Veli Özer** (1999) *Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, (**Özbek, V.**, *Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*), s.42; **Akıncı**, s.17-18.

⁵⁶ **Şahin**, 1998, s.257; **Dönmezer ve Erman**, s.4 vd.

⁵⁷ **Demirbaş**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.62.

⁵⁸ Netice olarak ceza adaleti devlet tarafından mağdur unutulmuş olarak sağlandığından dolayı ceza adaleti sisteminin sükreleri arasındaki ilişki geleneksel olarak suç faili(şüpheli-sanık) ve devlet arasındaki ilişkidir(**Akıncı**, s.2).

⁵⁹ Mağduriyetin giderilmesi, faille aynen iade, maddi ve manevi tazminat gibi yükümlülükleri yerine getirmek suretiyle suçunun neticelerini giderebilme ve yeniden topluma dönme imkânı veren, bu sayede mağdurun suçtan kaynaklanan zararlarını gidermek gayesine hizmet ederek toplumsal barışın yeniden tesisini temin eden ve yalnız mağdurun değil, failin de ceza hukukundaki etkinliğini arttıran, her ikisini de daha aktif bir konuma kavuşturan bir ceza hukuku kurumudur(**Özbek, V.**, *Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, s.4 vd.; **Akıncı**, s.310, 331; **Güney / Yılmaz**, s.709.).

devlet(devletin mağdurun zararını giderme yoluna gitmesi, devletin mağdura önem vermeye başlaması), devlet-fail(yine devlet karşısında zayıf konumda olan faile ilişkin hakların korunması geliştirilmesi), fail-mağdur(bu iki taraf bir araya getirilerek toplum barışının sağlanmaya çalışılması, tarafların uzlaştırılması) ilişkileri ayrı ayrı kendini göstermeye başlamıştır⁶⁰. Bu alanda da viktimoloji⁶¹, kriminoloji⁶², suç siyaseti veya politikası⁶³ bilimleri kendilerini göstermektedir. Bu konular üzerinde bir miktar değinmemiz ceza adaletinin ve dolayısıyla da mağdur ile fail ilişkisinin öneminin ne kadar fazla olduğunun görülmesini sağlayacaktır⁶⁴.

Suçlu/fail ile devlet ilişkisinin detaylıca incelenmesi klasik ceza hukuku öğretisinin esasını teşkil etmektedir. Bundan kaynaklı olarak bu öğretilerde mağdur ile devlet arasındaki ilişki göz ardı edilmiş, mağdur unutulmuştur. Zira bu öğreti meydana gelen her suç ile doğal, asıl ve zorunlu mağdurun devlet olduğunu ve devletin vuku bulan bu suçu cezalandırdığı takdirde adaletin sağlandığını kabul etmektedir. Fakat günümüzde mağdurun öneminin anlaşılması ve onarıcı adalet anlayışının, fikrinin hakim oluşu ile birlikte bu görüşler aşılmış, yerini suçun gerçek mağdurunun birey olduğu fikri hakim

⁶⁰ **Dönmezer, Sulhi** (1977) “Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi”, Onar Armağanı, 1.Baskı, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977, s. 184,85; **Yarsuvat, Duygu** (1994) “Suç Siyaseti ve Mağdurun Korunması”, İnanç Kıracı’ a Armağan, 1.Baskı, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, s.334.

⁶¹ Viktimoloji çeviri itibariyle terim olarak mağdur bilimidir. Yani suç mağdurunu inceleyen bir bilim dalıdır. Viktimoloji, elde ettiği bilgiler ışığında, fiilin söz konusu mağdura karşı gerçekleştirilmiş olmasının sebeplerini araştırarak gelecekte oluşabilecek mağduriyetlerin önlenmesine yönelik tedbirler alınmasına olanak sağlayan bir bilim dalıdır. (**Akıncı**, s.4; **Polat**, s.8; **Demirbaş**, Kriminoloji, s.353..)

⁶² Kriminoloji; Latince crimen, “suçlama” ve Yunanca logia “bilim” kavramlarından oluşan ve “suçbilim” olarak çevrilebilecek bir kavramdır. Kriminoloji kavramının Türkçe de ise “suçbilim; suçları ve suçluları inceleyen bilim dalı” anlamlarına gelmektedir(**Demirbaş**, Kriminoloji, s.29).

⁶³ Suç siyaseti veya politikası, suçları önlemek için devletin yerine getirmesi gereken faaliyetlerden söz eder. Bu itibarla suç siyaseti suça karşı mücadele etmek için devletin faaliyete koyduğu bütün araçlardan oluşur. Bu bakımdan din, ahlak da birer araç sayılabilirler(**Dönmezer**, s.7.).

⁶⁴ Ancak şunu belirtmekte fayda bulunmaktadır: Bu konulara ne kadar değinsek de yeterli olamamaktadır. Zira mağduriyetin giderilmesi, mağdurun zararının telafi edilmesi konuları ile kriminoloji, viktimoloji alanları başlı başına hukukta geniş alan kaplamaktadır. Ancak bu alanlar her ne kadar muazzam ve genişse de tezimizin konusu uzlaştırma mevzuu ile sınırlı olduğu için bu alanlara onarıcı adalet ve alternatif çözüm yolları bakımından sadece yüzeysel olarak değinilebilmiştir. Bu noktada detaylı bilgi için dipnot olarak atfettiğimiz eserlere bakılmasının çok faydalı olacağı düşüncesindeyim.

olmuştur⁶⁵. Bu fikrin hakim olmasını sağlayan bir takım önemli sebepler bulunmaktadır. Öncelikle ortaya çıkan tüm bu koruyucu önlemlere karşın ceza yargılaması mağdurun ceza adaletine olan güvenini sarsmıştır. Zira ceza hukuku tarihinde mağdur önceliği anlayışının, aydınlanma sürecinden itibaren masumiyet karinesi, adil yargılanma hakkı gibi yargı güvencelerinin sağlanması yönünde gelişmelerle sanık önceliğine bırakması her iki süjenin korunmasındaki dengeyi bozmuştur⁶⁶. Ayrıca geciken adalet ve mağdura olay hakkında bildiklerini hem soruşturma hem de kovuşturmada defalarca anlattırılması da onu oldukça hırpalamakta ve yaşadığı kötü olayları tekrar yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Bu sorunu gidermek üzere yargılamada basitleşme-kısaltma eğilimleri ve mağdurunun zararının giderilmesi, mağdurun konumunun güçlendirilmesi fikirleri görülmeye başlanmıştır⁶⁷. Bu fikirlerin önem kazanması ceza hukukunda ihmal edilen suç mağdurlarının üzerine dikkatin çekilmesini ve bu yönde viktimoloji çalışmalarının yapılmasını⁶⁸ sağlamıştır⁶⁹. Sonuç olarak da mağduru ön plana çıkaran onarıcı ceza adaleti anlayışı ortaya çıkmış ve önemi giderek artmaya başlamıştır. Onarıcı adalet anlayışı, günümüz cezalandırıcı adalet sistemine alternatif bir seçenek olarak ortaya çıkmıştır⁷⁰.

Sonuçta özellikle 1980 yılından itibaren mağdurların haklarının korunması ve desteklenmesi düşüncesi önem kazanmaya başlamış ve *Mağdur Destekleme Hareketi (Victim Support Movement)* kapsamında⁷¹ ceza adaleti

⁶⁵ Akıncı, s.19; Demirbaş, Kriminoloji, s.354; Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler , s.563; Dönmezer / Erman, s.427.

⁶⁶ Şahin, 1998, s.258; Dönmezer ve Erman, s.41 vd.

⁶⁷ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.187; Şahin, 1998, s.259; Dönmezer ve Erman, s.42 vd.

⁶⁸ Suçun mağduru önceleri ikinci dünya savaşından itibaren kriminolojik araştırmanın konusu olmaya başlamıştır. Ancak daha sonraları mağdur bilimi olarak anılan viktimoloji, kriminoloji içinde doğmuş ve kendine özgü, bağımsız bir dal olmuştur(Akıncı, s.3; Demirbaş, Kriminoloji, s.354-355.).

⁶⁹ Akıncı, s.8-10; Özbek, V., Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, s.8-9; Kuru, Gonca (2015) “Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesinde Devletin Rolü” Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:5, S:2, (s.65-110), s.68.

⁷⁰ Özbek, V., Ceza Muhakemesi Hukuku, s.824-826; Arıcan, s.75; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.78.

⁷¹ Hakeza bu hareket kapsamında 1970’li yılların sonunda “Dünya Viktimoloji Teşkilatı(World Society of Victimologie=WSV)” kurulmuştur(Akıncı, s.19 vd.; Polat, s.24; Demirbaş, Kriminoloji, s.355.).

sisteminde bir dönüşüm başlamıştır. Böylece mağdur ön plana çıkmaya ve yargılamada etkin olmaya başlamıştır⁷².

Devletin yapması gereken ödevlerden en önemlilerinden birisi de kişilerin güvenliğinin sağlanmasıdır⁷³. Devletin bu ödevini yerine getiremediği takdirde, sorumluluğu nedeniyle, meydana gelen zararları devlet tazmin etmelidir. Bu noktada da mağdurun ceza adaletindeki rolünün gündeme gelmesi sonucu mağdur-devlet ilişkisi kendini göstermeye başlamıştır⁷⁴. Zira özellikle günümüzde onarıcı adalet anlayışının da hakim olmasıyla birlikte mağdur haklarına dair düzenlemelerde, mağdurun suçtan dolayı ortaya çıkan zararının devlet tarafından giderilmesi yönünde hükümler bulunmaktadır⁷⁵. Mağdur haklarına yönelik söz konusu düzenlemelerin başında “Suçtan ve Yetki İstismarında Mağdur Olanlara Dair Temel İlkeler Bildirisi”⁷⁶ ve “Şiddet Suçu Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi”⁷⁷ gelmektedir⁷⁹. Bu yönde ülkemizde yeterli olamamakla birlikte bir takım çalışmalar ve düzenlemeler bulunmaktadır. Bu çalışmalardan ilki mağdur haklarının korunmasına yönelik bir tasarının⁸⁰ kanunlaştırılmasına yönelik olan

⁷² United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2006) Handbook on Restorative Justice Programmes, 1.Baskı, New York, United Nations publication, s.8; **Özbek, V.**, Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, s.32; **İnceoğlu, Asuman Aytekin** (2016) “Ceza Hukukunda Mağdur Hakları Çerçevesinde Mağdurun Zararının Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkındaki Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:11, S:141-142, (s.9-46), s.9.

⁷³ **İnceoğlu**, s.9-10.

⁷⁴ **Özbek, V.**, Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, s.3; **Akıncı**, s.310-313.

⁷⁵ Bu yönde uluslararası alanda mağduriyetin giderilmesine yönelik ilk düzenlemeler Yeni Zelanda(1963), İngiltere(1964), ABD(1966), Kanada(1967), Avustralya ve Avusturya(1972) şeklinde gerçekleştirilmiştir(**Özbek, V.**, Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, s.5; **Akıncı**, s.9-10, 308-314; **Demirbaş**, Kriminoloji, s.355; **Polat**, s.124.).

⁷⁶ Birleşmiş Milletlerin 29 Kasım 1985 tarihli 96.genel toplantısında 30 sayılı kararı ile kabul edilen bildirisi.

⁷⁷ Sözleşme Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 24 Kasım 1983 tarihinde kabul edilerek imzaya açılmış, 1 Şubat 1988 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye söz konusu olan bu sözleşmeyi 24 Nisan 1985 tarihinde imzalamıştır. Fakat uygun bulma kanunu çıkarmadığı için sözleşmenin iç hukukumuz için uygulanabilirliği bulunmamaktadır.

⁷⁸ Tabi Avrupa da bu metnin yanında birçok çalışmada yapılmıştır. Bu çalışmalardan en önemlilerinden birisi de Avrupa Konseyi'nin 1985 tarihli, Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Mağdurun Durumuna İlişkin Tavsiye Kararıdır(R(85) 11 sayılı Tavsiye Kararı) (**Özbek, V.**, Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, s.114; **Akıncı**, s.332-355; **Demirbaş**, Kriminoloji, 367-368).

⁷⁹ **Kuru**, s.97-98; **Özbek, V.**, Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, s.110 vd.; **Demirbaş**, Kriminoloji, s.357-368.

⁸⁰ 1985 yılında imzaladığı mağduriyetin giderilmesine yönelik sözleşmeye ilişkin olarak Türk mevzuatında doğrudan bir kanun bulunmamaktadır. Ancak bu yönde 2001, 2008 ve son olarak 2017 yılında kanun tasarısı çalışmaları da olmuştur. Temenni ederiz ki biran önce bu konuda bir kanunlaşma sağlansın.

çalışmadır⁸¹. Hakeza ülkemizde 18 Kasım 2013 tarihinde Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur⁸². Yine şuan için 7 ilde⁸³ pilot olarak uygulanmak üzere Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri(ADEM)'nin Adalet Bakanının 15 Aralık 2018 tarihinde vermiş olduğu onay ile birlikte kurulumu gerçekleştirilmiştir. Kurulan bu ADEM' ler Ocak 2019'dan itibaren hizmet vermeye başlamıştır.

Onarıcı adalet anlayışı, mağdurun korunması ve mağduriyetin giderilmesi fikirleri ile bu fikir ve onarıcı adalet anlayışı sayesinde ortaya çıkan uluslararası alandaki düzenleme ve çalışmalar ceza adaleti sistemini ve sistemi oluşturan mağdur-fail-devlet ilişkisini köklü bir şekilde değiştirmiş ve değiştirmeye de devam etmektedir⁸⁴.

Hulasaten onarıcı adalet anlayışının ortaya çıkması ve mağdur haklarının göz ardı edilmesinin bırakılarak ön plana çıkarılması ceza sistemlerinde mağdur yönelimli pratik ve teorik çalışmaların, düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu çalışmalara Amerikan ve Batı ceza sistemlerinin öncülük ettiği⁸⁵, Türk Ceza Sisteminde bu çalışmalara katıldığı, ceza hukuku alanında uluslararası reformlar döneminin başladığı açıkça görülmektedir. Türk Ceza Sisteminde de yukarıda da biraz bahsettiğimiz mağdur-devlet ilişkisinin(mağdurların doğrudan zararlarının giderilmesi, suç mağdurlarının ekonomik, sosyal, psikolojik ve hukuki yardımlarla devlet tarafından sahiplenilmesi, desteklenilmesi ilişkisi) yanında ayrıca mağdur-fail ilişkisinin de(uzlaştırma kurumu bu ilişkinin en belirgin örneklerinden birisidir) oluşturulduğu ve bunun geliştirildiği görülmektedir⁸⁶. Uluslararası alanda

⁸¹ Bu yönde bkz.<http://www.adalet.gov.tr/Tasarilar/1magdurhaklarikanuntasarisi.pdf> s.e.t. 21.01.2019. (Söz konusu bu “Mağdur Hakları Kanunu Tasarısı” taslağı Adalet Bakanlığı tarafından 12.07.2017 tarihinde kamu kurum ve kuruluşlarına görüşe gönderilmiştir.)

⁸² Bkz. <http://www.magdur.adalet.gov.tr/> s.e.t. 21.01.2019.

⁸³ Pilot olarak belirlenen bu iller: İstanbul Anadolu, Adana, Eskişehir, İzmir, Malatya, Rize ve Samsun adliyeleri. Söz konusu adliyelerde kurulan bu ADEM bünyesinde "Bilgilendirme ve Yönlendirme", "Kırılgan Grup Destek", "**Ceza Yargılaması Destek**" ve "Hukuk Yargılaması Destek" olmak üzere 4 büro oluşturulacak. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinde, suç mağdurlarına adli sürece ilişkin bilgilendirme yapılacak.

⁸⁴ **İnceoğlu**, s.42-43; **Özbek**, s.130-131; **Güney / Yılmaz**, s.707-710.

⁸⁵ **Hakeri, Hakan** (2008) “*Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış*” Ceza Hukuku Dergisi, C:3, S:8, (s.5-27), (**Hakeri**, Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış), s.5.

⁸⁶ **Akıncı**, s.360-361.

olduğu gibi Türk Ceza Sistemi⁸⁷ de gerçekleşen ve gerekleşemeye devam eden köklü, muazzam hukuk reformları ile karşı karřıyadır⁸⁸.

B.KLASİK(CEZALANDIRICI) ADALET ANLAYIŞI VE ONARICI ADALET ANLAYIŞI

Ceza hukuku alanında geleneksel ceza adaleti anlayışında suç, cezalandırma tekeline sahip olan devlet tarafından oluşturulmuş düzene ve dolayısıyla da devlete karşı işlenen bir haksızlık olarak kabul edilmektedir. Bu sebepten ötürü devletin cezalandırma yetkisi kapsamında suç Şüphesi altında bulunan kişi hakkında yürütölen muhakeme faaliyetleri sırasında kamu adına hareket edilir⁸⁹. Suç işlediği hususunda yeterli Şüphe sebebi bulunan Şüpheli hakkında kamu adına iddianame hazırlanır. Keza suçu işlediği yargı merciince sabit görölen sanık, kamu adına cezalandırılır. Suğun devlete karşı işlenmiş olduğu düşüncesi, geleneksel ceza adaleti sisteminde mağdurun etkin rol oynamamasına ve ikinci plana itilmesine sebep olmuştur. Mağdurun suç dolayısıyla uğradığı zararlar, tam anlamıyla giderilememektedir⁹⁰. Hâlbuki olaydan yıllar sonra topluma karşı borcun soyut bir ceza ile ödenmesi yerine, faile mağdura verdiği zararını kişisel olarak ödettirilmesi daha yerinde olacaktır⁹¹.

En eski ceza adaleti anlayışı olan cezalandırıcı adalet anlayışı, cezayı uygulamakla suçu işleyen kişiye karşı suçun karşılığını ektirmekte(ödetme) ve uyguladığı ceza ile de topluma karşı o suçun bir daha iőlenmemesine yönelik caydırıcılığını(caydırma) göstermektedir. Cezalandırıcı adalet anlayışı suça ve suçluya karşı “*sıfır tolerans*” ilkesiyle hareket ettiği için suçun mağduru

⁸⁷ İçerisinde alternatif çözüm yollarını da bulunduran Türk ceza hukuku sistemi, yeni ceza adaleti sistemiyle dünyanın en önde gelen demokrasileri arasındadır(**Öztürk**, “*Yeni Ceza Adaleti ile Türkiye, Dünya'nın neresinde?*”, s.17.).

⁸⁸ **Taşkın, Mustafa** (2010) “*Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı özüm Yolları Bağlamında Yaptırım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği*” Terazi Hukuk Dergisi C:5, S:41, (s.17-46), s.18; **Kuru**, s.100-101; **Öztürk**, “*Yeni Ceza Adaleti ile Türkiye, Dünya'nın neresinde?*”, s.17 .

⁸⁹ **Yenisey, Feridun / Nuhöğü, Ayşe** (2015) Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 3.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.835.

⁹⁰**Donay, Süheyl** (2015) Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, 1.Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, (**Donay**, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku)s.322 vd.; **Canpolat / Sabuncuoğlu**, s.8.

⁹¹ **Eryılmaz**, s.33.

suçluyu affetse bile devlet faili yine de cezalandırmak zorundadır⁹². Cezalandırıcı adalet anlayışı, suçların artmasına ve çeşitlenmesine engel olamamıştır. Bir de sahip olduğu katı cezalandırma anlayışı hapisaneleri ağzına kadar doldurmuştur. Cezalandırıcı adalet anlayışı yukarıda anlattığımız sebeplerinden, özelliklerinden ve ilkelerinden kaynaklı olarak günümüze kadar birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Cezalandırıcı adalet anlayışının bu eleştirilere maruz kalması sayesinde de şuan da kabul gören ve uygulanan diğer ceza adaleti anlayışları ortaya çıkmıştır⁹³.

Ayrıca suça verilecek tepki mevzuunda sadece devlet tekel yetkisi bulunmamalıdır. Ayrıca mağdura da kulak verilmelidir. Zira adalete sadece suç ve ceza açısından değil, aynı zamanda sorumluluk ve zararların telafisi açısından bakılmalıdır. Bu yönüyle cezalandırıcı adalet anlayışında failin işlediği suçtan dolayı cezalandırılmasıyla adaletin sağlanacağı fikri hakim olup bu noktada failin fiili nedeniyle ortaya çıkan sorumluluğu üstlenip üstlenmemesine önem verilmemekte mağdura verdiği zararın giderilip giderilmediğine bakılmamaktadır. Ancak onarıcı adalet anlayışında ise failin neden olduğu failin zararlarını görmesinin, o zararın sorumluluğunu üstlenmesinin ve sonuçta da mağdurun ihtiyaçlarının giderilmesinin asıl olarak adaleti sağladığı savunulmaktadır⁹⁴.

Diğer bir noktada cezalandırıcı adalet anlayışının hakim olduğu sistem taraflar arasında hasımlığı sürdüren, bu hasımlığı bitirmeyen, otoriter, kişiye odaklı olmayan, salt suçluluğa bağlı olan bir sistemdir. Onarıcı adalet anlayışının esas alındığı sistem ise katılımcı, diyalog ve karşılıklı uzlaşmayı gaye edinen ve asıl olarak tarafları temel olarak onların problemlerini gideren bir sistemdir⁹⁵.

Onarıcı ceza adalet anlayışı, suç failinin yol açtığı kayıplar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Suç işlemesi neticesinde ortaya çıkan zararın giderilmesi ve tarafların tatmin edilmesi amaçlanmaktadır. Bu anlayış içerisinde mağdur

⁹² **Dolu, Osman** (2009) “Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Düşüncelerinin Suçu Açıklama ve Önleme Kapasitelerinin Değerlendirilmesi” Polis Akademisi Dergisi, C:11, S:4, (s.89-121), s.95.

⁹³ **Dolu, Osman/ Bükler, Hasan** (2009) “Caydırıcılığın Sınırları: Caydırıcılık Eksenli Suç Önleme ve Mücadele Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım” Polis Akademisi Dergisi, C:11, S:3, (s.1-22), s.10.

⁹⁴ **Eryılmaz**, s.33.

⁹⁵ **Eryılmaz**, s.33.

eksenli bir ceza adalet mekanizması vardır. Bu anlayışın temel amacı, mağdurun uğradığı zararın giderilmesi, toplumsal barışa ve güvenliğe katkı sağlamasıdır⁹⁶.

Bu genel açıklamalardan sonra onarıcı adalet anlayışının, yöntemlerinin ve araçlarının daha iyi anlaşılabilmesi için adalet sisteminin ilk anlayışı olan cezalandırıcı adalet anlayışı ile günümüzde hakim konuma gelen onarıcı adalet anlayışının karşılaştırılmasında fayda bulunmaktadır:

Geleneksel ceza adalet anlayışında mağdur ceza muhakemesine sınırlı bir şekilde katılmakta ceza adaleti makamlarına yardımcı olan pasif bir konumda yer almaktadır. Ancak onarıcı adalet anlayışında mağdur uyuşmazlığın çözümüne aktif olarak katılarak tasarruf yetkisine sahip olmaktadır⁹⁷.

Cezalandırıcı adalet anlayışında, gerçekleşen suç nedeniyle hukuk düzeninin kişiler arasında oluşturduğu denge bozulmakta ve ceza vasıtasıyla bu dengenin yeniden tesis edilmesine çalışılmaktadır. Onarıcı adalet anlayışında ise sosyal eşitliğin sağlanması ve uygulanacak yöntem bakımından cezalandırıcı adalet yaklaşımından ayrılmaktadır. Zira onarıcı adalet anlayışının benimsediği yöntem, fail, mağdur ve onların ait olduğu toplumun katılımıyla bunların ihtiyaçlarını da dikkate alarak gerçekleştirecek bir sosyal diyalogdur⁹⁸.

Cezalandırıcı adalet anlayışında suçtan dolayı zarar gören kamu düzenidir. Bu yaklaşımda amaç bozulan kamu düzeninin sağlanmasıdır. Fail ile mağdurun yeniden uzlaşma içinde birlikte yaşamaları bu yaklaşımda ihmal edilmektedir. Ancak onarıcı adalet anlayışında ise suçtan dolayı zarar gören mağdur kabul edilmektedir. Buna göre mağduriyetin giderilmesi onarıcı adalet yaklaşımının en önemli amacıdır⁹⁹.

Sonuçta cezalandırıcı adalet anlayışında ıslah programlarının başarısızlığı, hapisanelerin nüfusunun bir türlü azaltılamaması, suç türlerine her geçen gün bir yenisinin daha eklenmesi, ve suçların akıl almaz yöntemler kullanılarak işlenmesi durumları oluşunca kanun koyucu, hukukçular ve

⁹⁶ **Yenisey**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, s.120.

⁹⁷ **Harry, Mika / Zehr, Howard** (2001) “*Restorative Justice Sign Posts*.*Concilitian Quartely*” <http://restorativejustice.org/resources/docs/signposts/#sthash.6a8ddg0V.dpbs> s.e.t. 07.01.2019.

⁹⁸ **Çetintürk**, s.41.

⁹⁹ **Çakmak, Ayhan** (2018) Uzlaştırıcılık, 1.Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, s.12.

kriminologlar da yeni yollar arayışına girişmişlerdir. İşte tam bu noktada onarıcı adalet anlayışı filizlenerek yavaş yavaş suç ve ceza ilişkisinde etkin olmaya ve alternatif çözümler getirmeye başlamıştır¹⁰⁰. Bu bağlamda onarıcı adalet anlayışı, suçla bozulan kamu düzeninin hapis cezası dışında başka yaptırımlarla da düzenlenebileceği düşüncesini ileri sürmüştü. Bu düşünce de zamanla olgunlaşarak teorisyen ve uygulayıcılar tarafından kabul edilebilir hale gelmiştir. Bu sayede de onarıcı adalet, modern ceza adalet anlayışında etkin bir fikir ve uygulama haline gelmiştir ve gelmeye de devam etmektedir. Yani onarıcı adalet fikri ve uygulamaları belli bir süre daha artarak gelişmesini devam ettirecektir¹⁰¹.

C.ONARICI ADALET KAVRAMI VE MODELLERİ

Bir suçun işlenmesiyle birlikte kamu düzeni bozulur. Bozulan bu düzenin düzeltilmesi için genel olarak cezalandırıcı adalet, onarıcı adalet ve dağıtıcı adalet yaklaşımlarına başvurulur. Bozulan kamu düzeninin eski haline döndürülmesinde tarafların ihtiyaçlarının gözetildiği yaklaşıma onarıcı adalet denir¹⁰². Zira onarıcı adalet anlayışına göre suç, kişi ile devlet arasında değil, kişiler arasındaki bir uyuşmazlık olup suçun mağduru devlet değil, mağdura, topluma ve hatta faile zarar veren çok yönlü bir fiildir¹⁰³.

Ayrıca Birleşmiş Milletler çalışma topluluğu onarıcı adalet sistemini “suçtan etkilenen tarafların suçun zararlı sonuçlarını ve geleceğe yönelik etkilerini nasıl telafi edeceklerini bulmak için bir araya geldikleri süreçtir” şeklinde tanımlamaktadır¹⁰⁴.

¹⁰⁰**Umberit, Mark** (1998) “*Restorative Justice Through Victim-Offender Mediation: A Multi-Site Assessment*” Western Criminology Review <https://wcr.sonoma.edu/v1n1/umberit.html>. s.e.t. 08.01.2019.

¹⁰¹**Jahic, Galma** “*Onarıcı Adalet Çerçevesinde Mağdur Fail Arabuluculuğu*”: Jahic, Galma / Yeşiladalı, Burcu (Ed.) (2008) Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, 1.Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.102 vd.

¹⁰² United Nations Office on Drugs and Crime(**UNODC**) (2006) Handbook on Restorative Justice Programmes, 1.Baskı, New York, United Nations publication, s.5.

¹⁰³ **Çetintürk**, s.48.

¹⁰⁴ **UNODC**, s.6.

Onarıcı adalet ceza anlayışında, fail ile mağdurun birbirlerini dinlemelerine, anlamalarına fırsat olur. Yani failin, mağdurun neler yaşadığı hakkında düşünmesine aracılık ederek mağdurun zararlarını gidermeye ve mağduru anlamaya sevk etmektedir. Faili pasiflikten aktifliğe geçirmektedir. Salt olarak faili cezalandırmamaktadır, cezasını çektirtmemektedir; mağdurun ihtiyacını karşılamaktadır. Bütün bunların yanında onarıcı adalet, geleneksel ceza adaleti anlayışının faili ıslah etme amacının sağlanmasına da hizmet etmektedir¹⁰⁵.

Onarıcı adalet uygulama modelleri mağdur-fail, mağdur-toplum, fail-toplum ilişkilerinden doğmaktadır. Onarıcı adalet anlayışını hayata geçirmek üzere ortaya çıkan ve kendilerinden yararlanan bu uygulama modellerine(programlarına) örnek olarak, suç tamir ekipleri, mağdur müdahalesi programları, *aile grup konferansları(family group conferencing)*, *mağdur ve fail arasında arabuluculuk(uzlaştırma-victim offender mediation)*, failinde çağrıldığı mağdur panelleri, toplum ıslah kurulları, *halkalar(circles)*, failin yeteneklerinin geliştirilmesi programları, son olarak suçlular için toplum temelli *yardım grupları(toplum hizmeti-community service)* verilebilir¹⁰⁶. *Bu programlardan uzlaştırma, konferans ve halka programları* onarıcı adalet anlayışını benimseyen ceza adaleti sistemlerinde sıklıkla kullanılmaktadır¹⁰⁷. Onarıcı adalet, öncelikle zarar gören kişinin zararının ortadan kaldırılmasının yanında suçu işleyenin sorumluluğu üstlenerek bir daha suç işlemesinin önüne geçilmesine ve toplumdaki sosyal ilişkilerin güçlendirilmesine hizmet etmektedir¹⁰⁸.

Bu çalışmada onarıcı adalet yaklaşımının en önemli uygulama modellerinden birisi olan uzlaştırma kurumu inceleneceği için onarıcı adalet anlayışının öneminin çok iyi bilinmesi gerekmektedir.

¹⁰⁵ **Bıçak, Vahit** (1999) “Ceza Adaletinde Kalite ve Etkinlik” Kamu Yönetiminde Kalite Sempozyum Bildirim Kitabı, 1.Baskı, Ankara, TODAİ, (Bıçak, Ceza Adaletinde Kalite ve Etkinlik), s.164; **Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.5; **Eryılmaz**, s.33.

¹⁰⁶ **Çetintürk**, s.71 vd.; **Bıçak**, Ceza Adaletinde Kalite ve Etkinlik, s.166.

¹⁰⁷ **UNODC**, s.14; **McCold, Paul** “*The Recent History of Restorative Justice: Mediation, Circles and Conferencing*”: Sullivan, Dennis / Tift, Larry(Ed.) (2006) “Handbook of Restorative Justice: A Global Perspective”, New York, Routledge, s.23.

¹⁰⁸ **Apaydın, Cengiz** (2018) *Uzlaştırma ve Müzakere*, 1.Baskı, İstanbul, Acar Matbaacılık, s.22 vd.

Onarıcı adalet anlayışında ceza adaleti süreci suç mağdurunun ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda ilerlediği için bu anlayışın mağdur odaklı bir ceza adaleti anlayışı olduğu fark edilecektir¹⁰⁹. Bu anlayışta devlet suç faili üzerinde sahip olduğu haklardan bir kısmını toplumsal barış için suç mağduruna ve toplumun kendisine bırakmıştır. Anlayışın esas gayesi oluşan zararın, *kayıpların giderilmesi yoluyla toplumda bozulan düzeni tamir etmek; onarmaktır*¹¹⁰. Bu onarımı da hapis cezası dışında bir yaptırımla fail ile mağdur arasında bozulan ilişkisinin tamir edilmesi suretiyle yapmaktır. Bu açıdan onarıcı adalet anlayışı daha köktenci çözüm önerileri sunmaktadır. Bu çözüm önerilerinin başında ise *fail ve mağduru uzlaştırmak* gelmektedir. *Uzlaştırma yoluyla(yöntemiyle)* uyuşmazlıkların çözülmesi toplumdaki huzur ve barışın yeniden tesis edilmesini sağlar¹¹¹.

Bu noktada onarıcı adalet anlayışının bir yansıması olarak uzlaşma(Victim-Offender Mediation) ile mağdurun zararı giderilerek suç sebebiyle bozulan hem mağdur ve fail yani birey ilişkisi yönünden hem de toplumsal ilişkiler yönünden ilişkiler onarılmakta, eski haline getirilmektedir. Yani bir nevi uzlaşma onarıcı adalet anlayışının uygulanan şekillerinden birisi olmaktadır; kaldı ki ülkemizde de 2005 yılından beridir ceza hukuku sisteminde yer alan bir kurumdur¹¹².

Onarıcı adaletin uygulamalarından uzlaştırma, ceza adalet sistemimiz bakımından, bir ceza muhakemesi kurumu olarak, ancak geleneksel ceza adalet anlayışının temel felsefesinden tamamen farklı bir ceza adalet anlayışı olarak bakılması doğru olacaktır ¹¹³. Çünkü cezanın ve geleneksel ceza adalet anlayışının uyuşmazlığı mağdur ve failin elinden alan, mağduru dışlayarak faili merkez alan ve onun ıslahını amaçlayan, faili damgalayarak toplumdan tecrit

¹⁰⁹Bireyin en temel hakkı, devlet tarafından can, mal, namus ve şerefine korunmasını isteme ve devletin bu yükümlülüğünü yerine getiremediği durumlarda, uğradığı zararların tazmin edilmesini talep etme hakkıdır. Bu yönde mağdur odaklı olarak 1-Mağdurun zararlarının devlet tarafından karşılanması 2-Mağdurun hukuk mahkemelerinde tazminat istemesi 3-Mağdurun zararlarının şüpheli veya sanık tarafından giderilmesi(Uzlaştırma, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi, Kısa Süreli Hapis Cezasına Mahkûmiyet, Koşullu Salıverme, Adli Kontrol) araçları bulunmaktadır(Centel / Zafer, s.849-850).

¹¹⁰ **Yılmaz, Ömer** “Onarıcı Adalet Sistemi: Birey-Toplum-Devlet İlişkilerinde Yeni Bir Mücadele Alanı ”: Bahar, Halil İbrahim(Ed.) (2006) Suç Mağdurları, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.294; **Bıçak**, Ceza Adaletinde Kalite ve Etkinlik, s.167.

¹¹¹ **Yılmaz, Ö.**, 2006, s.297; **Bıçak**, Ceza Adaletinde Kalite ve Etkinlik, s.168.

¹¹² **Eryılmaz**, s.33.

¹¹³ **Canpolat / Sabuncuoğlu**, s.12 vd.

eden, mağdur ve failin bozulan ilişkilerini onarmayı başaramayan ve hatta aralarındaki husumeti artıran, failin yaptığı eylemin sorumluluğu üstlenmesini sağlayamayan özelliklerine karşılık, *uzlaştırma* mağdur ve faile ellerinden alınan uyuşmazlığı geri vermeyi, hem faili hem mağduru hedef alarak ikisinin de gördüğü zararları telafi etmeyi, faili damgalamadan topluma yeniden kazandırmayı, mağdur ve fail arasında bozulan ilişkileri onararak toplumsal barışı sağlamayı ve faili yaptığı haksızlığı anlayarak eyleminin sorumluluğunu üstlenmesini amaçlamaktadır¹¹⁴. Bu nedenle uzlaştırma, mağduriyetin giderilmesini de kapsayan, ancak onun daha ötesinde, kendi yaptırım sistemini de içinde barındıran geleneksel ceza adalet sisteminden çok farklı bir adalet anlayışı ortaya koymaktadır. Üstelik bu bakış açısı uzlaştırmanın, geleneksel ceza adalet anlayışı içerisinde erimesini önleyecek ve uzlaştırmaya sadece ceza adalet sisteminin iş yükünü, masraflarını azaltan ve davaları hızlandıran bir kurum olarak bakılmasını engelleyecektir¹¹⁵.

Mağdur fail arabuluculuğu(victim offender mediation) programı bir tür uzlaştırma programıdır. Bu programda suçun faili ile mağduru gönüllü ve resmi arabulucu vasıtasıyla bir araya getirilerek veya bir araya getirmeden dolaylı görüşmelerini sağlayarak bunların anlaşmalarını ve barışmalarını sağlamaktadır¹¹⁶.

D. ONARICI ADALET ANLAYIŞI ve ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMİ

1. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Kavramı ve Türleri

Uyuşmazlıkların çözümünde geleneksel yol olarak kullanılan dava yolu genel kabule göre de zaman kaybı, aşırı yargılama giderleri ve yargılama sonunda taraflardan birisini veyahut da tüm tarafları tatmin etmeyebilecek

¹¹⁴ Akçay, Püren (2011) “Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması” Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S:9, (s.129-144), s.132.

¹¹⁵ Çetintürk, 167 vd.

¹¹⁶ Price, Marty (1996) Victim Offender Mediation:The State of the Art, VOMA Quarterly, Vol.:7, No:3, Fall-Winter, <http://www.vorp.com/articles/justice.html> s.e.t. 08.01.2019.

yargı kararları (hüküm) açısından önemli problemleri içerisinde barındırmaktadır. Bu nedenle de insanların doğasında aslen var olan uyuşma, uzlaşma yollarından birisinin veya birkaçının kullanılması(sulh, tahkim, arabuluculuk) giderek ileri toplumlarda hukuk düzenine egemen olmuştur. Hukuk düzenlerine egemen olmaya başlayan bu Alternatif Uyuşmazlık Çözümünü (Alternatif Dispute Resolutin-ADR), genel olarak yansız bir üçüncü kişinin, doğmuş uyuşmazlığın çözümü konusunda, yardımcı olmak ve çözüme ulaşmada taraflara katkıda bulunmak amacıyla katıldığı, dava yolunun yanında işleyen bir tür "*uyuşmazlık çözüm yöntemleri topluluğu*" olarak tanımlamıştır¹¹⁷. En sık kullanılan ADR yöntemleri Tahkim(Arbitration) ve Arabuluculuk (Mediation) olarak görülmektedir¹¹⁸.

Ayrıca alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, şuan devletin önemli bir organı olarak vazife gören yargılama organına, yargı sistemine rekabet vaziyetinde değildir. Zira arabuluculuk, tahkim, sulh, uzlaştırma ve benzeri alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin her ne kadar dava sürecinde düzenli ve etkili bir şekilde uygulanarak netice alınması, bu yöntemlerin yargıya alternatif olduğunu göstermez. Bilakis bu yöntemlerin bu şekilde fonksiyonlarını ve işlevlerini yerine getirmesi yargı sisteminin, yargı organlarının yargılama hakkı ve yargılama yetkisi üzerindeki mutlak egemenliğini zedelenmek bir tarafa yargı sistemine, adaletin daha verimli ve hızlı bir şekilde tevzi edilmesini sağlayarak yargı organının egemenliğinin pekiştirilmesine katkıda bulunmaktadır¹¹⁹. Zira devlet ile vatandaşları veya vatandaşlarla vatandaşlar arasındaki uyuşmazlıkların giderilmesinde yargı kuvvetinin sahip olduğu yükümlülüğün ortadan kaldırılmasına sebep olabilecek herhangi bir alternatif yöntem veya fikre izin verilmesi mümkün değildir. Çünkü yargı sisteminin mutlak egemenliği tartışmaya açılmaz ve hiçbir şey

¹¹⁷ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.53.

¹¹⁸ **Çetintürk**, s.121.

¹¹⁹ Ancak son zamanlarda gelişen olaylar birtakım sıkıntılara yol açtığı için somut norm yoluyla uzlaştırma kurumunun bazı maddeleri Anayasa Mahkemesinin incelemesine sunulmuştur bkz., http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2018-46.pdf, s.e.t. 29.12.2018.

yargı sisteminin alternatifi olamaz¹²⁰ . Ancak bazı yazarların bu fikrin aksine düşünceleri bulunmaktadır¹²¹.

2. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yönteminin Tarihsel Gelişimi

ABD'de 1964'de Sivil Haklar Yasası'nın kabul edilmesiyle mahkemelerin iş yükünün hızla artmasına ve dosyaların karara bağlanmasının gecikmesine yol açmıştır. Bu da yeni çözüm arayışlarını beraberinde getirmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmalar sürecinde 1976 yılında Amerikan Barolar Birliği (American Bar Association-ABA) öncülüğünde gerçekleştirilen "*Adalet Yönetiminde Karşılaşılan Ortak Sorunların Nedenleri Hakkında Ulusal Konferans*" ile ADR yöntemleri yargılama sürecinde kullanılması gereken yöntemler olarak belirtilmiştir¹²². ADR usulleri 1982'den itibaren Amerikan hukuk okullarında incelenen ve okutulan dersler olmuştur. ABD'de 1990 yılında İdare Uyuşmazlık Çözüm Kanunu'nun kabul edilmesiyle ADR usulleri tüm ülkede uygulanabilir hale gelmiştir.¹²³ Amerikan Barolar Birliği, 1992 yılında ADR usullerini yaymak için özel bir bölüm kurmuştur. 1998 yılında "*Alternatif Dispute Resolution Act*" kabul edilmiş ve arkasından da 1999 yılında Texas Eyalet Mahkemesi tarafından "*ADR Etik ve Dürüstlük Kuralları*" kabul edilmiştir. Tabi bu süreçte Amerikan Hukuk Enstitüsü'nün(American Law Institute) gerçekleşmekte olan bu hukuk reformlarında büyük katkısı olan ünlü bir kuruluştur¹²⁴. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları bir Anglo-Sakson hukuk kurumu olarak doğmuş, gelişmiş ve dünyaya yayılmıştır¹²⁵.

Tarihsel açıdan uluslararası alanda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemiyle 1958 tarihli "*Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Hakkındaki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*" ile tahkim yargılaması alanında ilk kez karşılaşılmaktadır. 1980 yılında ise Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret

¹²⁰ **Zafer, Hamide** (2003) "Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi: Uzlaşma" Prof.Dr.Ergun Önen'e Armağan, 1.Baskı, İstanbul, Alkım Basımevi, s.727-750.

¹²¹ **Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri**, s.67, 841(Bu hocalarımıza göre uzlaştırma kurumundan daha fazla verim alabilmek ve bu kurumun daha fazla uygulanabilmesini sağlayabilmek için uzlaştırma yargı dışına taşınmalıdır. **Yargı dışı/mahkeme dışı** bir kurum haline getirilmelidir.).

¹²² **Çetintürk**, s. 246.

¹²³ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s. 100 vd.

¹²⁴ **Hakeri**, Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış, s.5-27.

¹²⁵ **Soysal, Tamer** "*Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*": Yenisey, Feridun (Editör) (2005) Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, 1.Baskı, Ankara, Arıkan yayınevi, s.209-210; **Özbek, V.**, Ceza Muhakemesi Hukuku,s.833.

Hukuku Komisyonu'nun katkılarıyla ADR usulleri de uluslararası düzeyde alternatif çözüm şekli olarak benimsenmeye başlamıştır¹²⁶.

Avrupa'da ise, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin tavsiye kararları ve Avrupa Birliği'nde ADR usullerinin uygulanması ile ilgili Avrupa Komisyonu tarafından 15 Eylül 1999'da ADR usullerinin uygulanması ve durum tespiti ile ilgili rapor¹²⁷ yayınlanmıştır¹²⁸.

Bilim ve teknikte meydana gelen hızlı gelişmeler ve artan nüfusa bağlı olarak günümüzde çok farklı uyuşmazlık türleri ortaya çıktığı gibi uyuşmazlıkların sayısında da büyük artışlar meydana gelmiştir. Uyuşmazlıkların dava dışında dostane yöntemlerle, daha az masrafla ve daha kısa sürede çözümünü yaygınlaştırmak ve hepsinden önemlisi sosyal barışı tesis etmek amacıyla geliştirilen alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, dünyanın pek çok ülkesinde farklı şekil ve kapsamda uygulanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avustralya gibi Anglo-Sakson hukuk sistemini uygulayan ülkelerde doğan ve yayılan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, diğer hukuk sistemlerince de benimsenmiştir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, Kıta Avrupası hukuk sisteminde de önemli bir gelişme kaydetmiş ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 16/9/1986 tarihli ve R (86) 12 sayılı tavsiye kararına konu olmuştur. Bu kararda uyuşmazlıkların mahkeme dışı çözümü ve bunun için gerekli usullerin geliştirilmesi üye ülkelere tavsiye edilmiştir. Türk hukuku da bu gelişmelerden etkilenmiştir. Nitekim bazı ceza uyuşmazlıklarının uzlaştırma yöntemiyle çözümlenmesini öngören CMK. ve hukuki uyuşmazlıkların arabulucular aracılığıyla dostane şekilde çözümlenmesini öngören 7/6/2012 Tarihli ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu yürürlüğe konulmuş olup bu örnekleri çoğaltmak mümkündür¹²⁹.

¹²⁶ Soysal, s.217-218; Özbek, V., Ceza Muhakemesi Hukuku, 839-840; Çetintürk, s.247.

¹²⁷ Avrupa Konseyin Ceza Hukukunda Uzlaştırmaya İlişkin 99(19) Sayılı Tavsiyesi

¹²⁸ Yenisey / Nuhoglu, s.836; Soysal, s. 216; Özbek, V., Ceza Muhakemesi Hukuku, s.834-837.

¹²⁹ 659 sayılı genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ve özel bütçeli idarelerde hukuk hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin KHK'de değişiklik yapılmasına dair Kanun Tasarısı Taslağı, Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/DUYURULAR/659%20say%C4%B1%C4%B1%20KHK%20Tasla%C4%9F%C4%B1%20D%C3%BCz%20Metin.pdf>, s.e.t. 15.12.2018.

Sonuç olarak ADR özellikle Anglo-Amerikan hukuk sisteminde, Amerika Birleşik Devletleri'nde doğmuş ve gelişmiş, zamanla da Kara Avrupası hukuk sistemine de girmiştir¹³⁰.

III. UZLAŞTIRMA KURUMU

A.GENEL OLARAK UZLAŞTIRMA KURUMU

Onarıcı adalet ve yargının iş yükünün azaltılması araçlarından biri olan ve esas olarak soruşturma evresinde uygulanan uzlaştırma, uyuşmazlığın muhakeme dışı yollardan çözülerek muhakemenin sona ermesini sağlamaya yönelik onarıcı adalet temelli bir kurumdur¹³¹.

Uzlaştırma kavramı hukuk sözlüğünde, "*sulh; ortaya çıkan uyuşmazlıkların barış içinde çözümlenmesi, tahkim*" olarak ifade edilmektedir¹³².

Ayrıca anlaşma, uyuşma, pazarlık, pazarlıklı adalet, sulh gibi kavramlarla da ifade edilen uzlaştırma, ceza muhakemesinde sùjeler arasındaki işbirliğinin bir çeşididir.¹³³ Uzlaştırmada amaç, bir yargılama kararına ulaşılmasını sağlamak değil, tarafların işbirliği halinde belirli bir sonucu elde etmeyi denemeleridir¹³⁴.

Tabi uzlaştırma kavramını bir taraftan da bazı yazarlar yargılamanın herhangi bir türdeki anlaşma ile sonlandırılması olarak yani bir üst başlık olarak geniş anlamda uzlaşma olarak kabul edip geniş anlamda uzlaşmanın önödeme, itiraf pazarlığı yöntemlerini kapsadığını ifade etmektedirler.¹³⁵ Ancak bu çalışmada uzlaşma kavramını dar anlamıyla yani fail ile mağdurun, suçtan doğan zararın giderilmesi hususunda anlaşmaları suretiyle uyuşmazlığın çözülmesi olarak ele alacağız.

¹³⁰ **Yenisey**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, s.42.

¹³¹ **Şahin / Göktürk**, s.211.

¹³² **Yılmaz, Ö.**, 2006, s.84.

¹³³ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.112.

¹³⁴ **Şahin, Cumhur** (2005) Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s.776.

¹³⁵ **Arslan**, 2008, s.69 vd.; **Parlak, Engin / İpek, Ali İhsan** (2016) Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 3.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.41 vd.; **Yaşar, Osman / Otacı, Cengiz** (2015) Ceza Muhakemesi Kanunu 3. Cilt, Güncellenmiş 6.Baskı, Ankara , Seçkin Yayınevi, s.3491 vd.

Ayriyeten CMK.'da "*uzlaştırma*" adı altında düzenlenen kurum uzlaştırmanın sadece bir tek şekli olan "*fail ile mağdurun uzlaştırması*" şeklinde düzenlendiği için isminde buna uygun olarak ve "*fail-mağdur uzlaştırması*" şeklinde ve bir alt isim biçiminde adlandırılması buna karşılık uzlaştırmanın ise daha üst bir isim olarak kullanılması gerektiği savunulmaktadır¹³⁶.

Kanunların suç saydığı bazı eylemleri işleyenlere, ceza yerine, ceza niteliği olmayan müeyyideler uygulanması için, ingilizcede "*diversion*" veya "*mediation*", Fransızcada "*déjudiciarisation*" terimleri uyuşmazlığın saptırılması manasında kullanılmaktadırlar. Bu terimlerin Türk ceza muhakemesinde karşılığı "*ceza yargılaması yolundan çıkarma*" veya "*uzlaşma*" terimleridir¹³⁷.

Uzlaşma, şüpheli ve/veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin uzlaştırma kapsamına giren bir suç sebebi ile CMK. ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği¹³⁸ içerisinde yer alan usul ve esaslara uygun olarak anlaşmalarını, anlaşmış olmalarını¹³⁹. Uzlaşma kavramı "*uzlaştırma*" kavramını da içermekte olup, bir üst kavramdır. Ceza yargılamasında uzlaştırmacı aracının kullanması yolu ile tarafların uzlaştırılması uzlaştırmadır¹⁴⁰. Sonuç olarak, çalışmanın esası olan CMK.m.253,254 ve 255' ten ve CMK.'da yapılan son değişiklik ve gerekçesinden¹⁴¹ dolayı çalışmada "*uzlaştırma*" kavramı kullanılmaktadır. Ancak bazı yerlerde yerine göre "*uzlaşma*" kavramı da kullanılmaktadır.

¹³⁶ Centel / Zafer, s.410; Arslan, 2008, s.69; Parlak / İpek, s.52; Yaşar / Otacı, s.3491.

¹³⁷ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1229.

¹³⁸ RG:05.08.2017; 30145.

¹³⁹ Toroslu, Nevzat / Feyzioğlu, Metin (2013) Ceza Muhakemesi Hukuku, 14.Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, s.316 vd.; Ünver / Hakeri, s.724 vd.; Özbek, Mustafa Serdar / Cüni, Orhan / Özcan, Merve (2018) Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırmacı Eğitim Kitabı, 1.Baskı, Ankara, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, s.19 vd.; Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1226 vd.

¹⁴⁰ Soyaslan, s.368 vd.; Özbek, / Kanbur/ Doğan ve diğerleri, s.934 vd.; Şahin, / Göktürk, s.187 vd.

¹⁴¹ 02.12.2016 tarihli, 6763 sayılı kanununun 34. Maddesi (5271 sayılı Kanununun 253 üncü maddesinin başlığı "*uzlaştırma*" şeklinde değiştirilmiştir.).

B.ULUSLARARASI HUKUKTA VE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE UZLAŞTIRMA KURUMU

Farklı ülkelerdeki uzlaştırma uygulamalarının nasıl geliştiğini irdelemek uzlaştırma uygulamalarının sağlıklı bir şekilde gelişmesi ve uzlaştırmaya ilişkin yeni gelişmeleri takip için büyük önem arz etmektedir. Zira ülkelerin büyük çoğunluğunda uzlaştırmının doğması ve gelişmesi sırasında yaşanan pek çok problem aynıdır. Bu nedenle uzlaştırma kurumunda belli bir aşama almış ve birtakım sıkıntıları aşmış ülkelerin tecrübelerinden yararlanmak, farklı ülkelerin uzlaştırma uygulamalarını irdelemek çok mühimdir. Sonuç olarak karşılaştırmalı ve uygulamalı hukuk açısından uzlaştırma kurumu incelenecektir¹⁴².

Kuzey Amerika ve Avrupa'daki çok sayıdaki devlet, belli suçların mağdurlarına ve faillerine suç hakkında yüz yüze konuşmalar, suçla ilgili düşüncelerini açıklamalar ve bir telafi planı hazırlamaları için imkânlar sağlamaktadırlar. 1970'lerde Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk uzlaştırma uygulamalarından sonra, 1980'lerin başında uzlaştırma uygulamaları Avrupa'da yayılmaya başlamıştır. İngiltere'deki uzlaştırma uygulamalar büyük ölçüde Kuzey Amerika örneklerinden etkilenmiştir. Buna karşılık İskandinav ülkelerindeki gelişmeler daha bağımsız ve bunlarla eş zamanlı olmuştur. Avrupa'da şu anda Norveç ve Finlandiya uzlaştırmının yoğun olarak uygulandığı iki ülkeden birisidir. Ayrıca denetimli serbestliğe büyük önem veren Avusturya ve Almanya'da, Avrupa'da uzlaştırmının çok iyi şekilde ve yoğun olarak uygulandığı ülkelerdir. Avusturya çocuklar bakımından uzlaştırmının gelişiminde öncü rol oynamış ve uzlaştırma için iyi organize olmuş bir hizmet ağı kurmuştur. Almanya ise uzlaştırma hizmeti veren kurum sayısı bakımından en fazla olan ülkedir. Fransa'da ise mağdurları desteklemek amacıyla kurulan kurumlar uzlaştırmının başlangıcında anahtar rol oynamıştır. Avrupa'da uzlaştırma uygulamalarının en gelişmiş olduğu ülkeleri Almanya, Avusturya, Finlandiya, Fransa, İngiltere ve Norveç olarak sayabiliriz. Tüm bu gelişmelere rağmen Avrupa ülkelerindeki uzlaştırmaya ilişkin uygulamalar daha hala yeknesak değildir. Avrupa'da başlangıçtan beri uzlaştırmının gelişiminde diğer ülkelerden farklı olarak ceza adalet sisteminde

¹⁴² Malkoç / Yüksektepe, s.1402.

çalışanların katkısı çok fazladır. Ayrıca Avrupa uygulaması bakımından belirtilmesi gereken diğer bir husus da uygulamaların ağırlıklı olarak çocuk suçlulara yönelik olmasıdır¹⁴³.

Avrupa'da uzlaştırmanın başlamasındaki ve gelişmesindeki en önemli yöntem, uzlaştırmanın sahada tatbikine yönelik hazırlanan pilot projeler olmuştur. Ceza adalet sisteminde yeni olan ve bir o kadar da bilinmeyen usullerin benimsenmesi ve gelişmesi kolay olmamaktadır. Tabii bu durum hukuk sistemlerine göre değişkenlik arz edebilmektedir. Örneğin Anglo-Sakson hukuk sistemini benimseyen ülkelerin¹⁴⁴ ceza adaleti, makamlarına oldukça geniş takdir hakkı veren (maslahata uygunluk ilkesi veya takdirilik ilkesi) unsurlarını içerisinde barındırdığından pilot projelerin bu ülkelerde uygulanması oldukça kolay olmaktadır. Ancak genellikle kanunilik ilkesi ile kovuşturma mecburiyeti ilkelerinin (mandatory prosecution) ve unsurlarının egemen olduğu Kıta Avrupası hukuk sistemini benimseyen ülkelerde¹⁴⁵, ceza takibatını sona erdirebilmek için açık bir kanun hükmünün bulunması şeklindeki zorunluluk, uzlaştırma uygulamalarına ilişkin pilot projelerin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Kıta Avrupası hukuk sistemini benimseyen bu ülkelerde uzlaştırmanın gelişiminde, kovuşturma mecburiyeti ilkesine istisna getiren hükümlere dayanılarak gerçekleştirilen pilot projeler çok önemli rol oynamıştır. Bu nedenle uzlaştırmada yeterli gelişimin sağlanması için özellikle Kıta Avrupası hukuk sistemi benimseyen ülkelerin mevcut ceza adalet sistemi içerisinde pilot projelerin oluşturulmasına ve uygulanmasına olanak sağlayacak gerekli kanuni düzenlemeleri yapmaları gereklidir. Sonuçta uzlaştırma kurumunun esnek olmasından kaynaklı olarak çok farklı uygulamalar görülmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletlerinde uzlaştırma, hapse alternatif olarak ve barıştırmacı özelliği ön plana çıkarken, Avrupa'da uyuşmazlığın telafî yoluyla giderilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır¹⁴⁶.

¹⁴³ Çetintürk, s.249 vd.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.98 vd.; Bıkmaz, s.36 vd.; Donay, Süheyl (2005) Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku, 4.Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, (Donay, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku), s.120 vd.

¹⁴⁴ İngiltere, Amerika, Avustralya.

¹⁴⁵ Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Norveç, İsveç.

¹⁴⁶ Çetintürk, s.249 vd.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.98-105; Bıkmaz, 36-42.

C.UZLAŞTIRMA KURUMUNUN TARİHSEL KÖKENİ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ilk olarak özel hukuk alanında ortaya çıkmıştır. Uyuşmalıkların daha kısa sürede ve daha az masrafla çözüme kavuşturulmasının hem taraflara hem de adalet ceza sistemine sağladığı yararlar, bu yolların ceza adalet sisteminde de uygulanmasının önünü açmıştır. *Fail-mağdur uzlaştırması* işte tam olarak *alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ceza adaleti sistemine yansımaları ve onarıcı adalet anlayışına dayanan modellerden birisidir*¹⁴⁷. Hulasaten uzlaştırma kurumunun onarıcı adalet anlayışı bezenmiş ceza hukuku sisteminde bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tarihi süreci başlamıştır.

İnsanların ve suçların sayılarının artması ile birlikte işlenen suçların sayısı da bir hayli artmış bulunmaktadır. Bu artış ile mahkemelerin iş yükü o kadar artmıştır ki, neredeyse her ülke *dört dörtlük muhakeme tipinden taviz vererek* ceza verme işini kolaylaştırma zarureti hissetmiş ve *muhakeme tipinin(usulünün) basitleştirilmesinin* yolunu tutmuştur. Böylece basitleştirilme ihtiyacı ortaya çıkmış ve *alternatif çözümler doğmuştur*. Bu basitleştirme ilk olarak kendisini bir ceza hakiminin duruşma yapmadan ceza vermesi bakımından göstermiş ve akabinde de ihtiyaçların zorlaması ile ceza verme yetkisi bazı kayıt ve şartlarla savcılara ve hatta idari makam ve memurlara bırakılmıştır. Bu gelişmelerde uzlaştırma kurumunu ortaya çıkartmıştır¹⁴⁸.

Uzlaştırma kurumunun ortaya çıkmasında geleneksel ceza adaletine alternatif sunan ve zararın giderilmesini vurgulayan toplumsal adalet modellerinin gelişimi, alternatif uyuşmazlık çözüm usullerinin yaygınlaşması ile mağdur haklarına olan ilginin artması etkili olmuştur.¹⁴⁹ Yani bu sıralanan üç unsur uzlaştırmanın ortaya çıkmasında asıl kökeni oluşturmaktadır. Bununla birlikte uzlaştırma ile ilgili çalışmalar, özellikle gelişmiş toplumlarda

¹⁴⁷ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.12.

¹⁴⁸ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1197(Bu yönde hocalarımız, uzlaştırma kurumunu kitaplarının yedinci bölümü olan “*basit muhakeme usulleri ve uyuşmazlıkların mahkeme dışında çözülmesi usulleri*” başlıklı bölümde ele almışlardır.).

¹⁴⁹ Çetintürk, s.107.

geleneksel ceza adaleti sistemine duyulan memnuniyetsizliğin bir neticesi olarak başlamıştır.¹⁵⁰

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma kurumunun ortaya çıkışındaki temel neden olarak mağduriyetin giderilmesi yatmaktadır. Ayrıca da uzlaştırma kurumunun yeniden keşfedilmesinde hukuki, siyasi ve sosyal birçok sebep gösterilebilir. Başlıca bu sebepler, mağduriyetin keşfi, mevcut yasal düzenlemelerin eksiklikleri ve usul ekonomisi telakkileri, suç politikası mülahazaları ve mağduriyetin giderilmesinin kısa ve orta süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalara alternatif oluşturması, uluslararası hukuktaki gelişmeler şeklinde sayılabilir¹⁵¹.

Ayrıca uzlaştırmanın ortaya çıkmasındaki diğer bir önemli gelişmede, özellikle özel hukuk alanında alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının gelişmesidir. Bu gelişim, kısa zamanda ceza hukukunu da etkilemiş ve *onarıcı adalet anlayışını merkez alan birtakım uygulama modellerinin (uzlaştırma gibi)* ortaya çıkmasını sağlamıştır¹⁵².

Uzlaştırma kurumu ilk olarak 1981 yılında Norveç'te çocuk failler için cezaya alternatif oluşturması için uygulanmaya başlamıştır. Bu sayede çocuk, geleneksel ceza adalet sistemine girmeden ve bu sistemden zarar görmeden işlediği fiilin suçlarını üstlenecektir. Erken yaşta ıslah olan çocuğun yeniden suç işlemesinin önüne geçilecektir. Süreçle uzlaştırma kurumu ceza adalet sisteminin geneline yayılmaya başlamış ve yetişkin failler açısından da uygulanmaya başlanmıştır¹⁵³.

Ancak uzlaştırma kurumu esas olarak, Anglo-Amerikan sistemine özgü bir kurumdur. Bu sistemin uygulandığı ülkelerde tarafların zarar konusunda anlaşmalarının yanı sıra işlenen suçun niteliği ve kapsamı noktasında müdafî ile savcının pazarlığı da söz konusudur. Burada savcı ile müdafî pazarlık sonucunda suçun vasfı ve kapsamı konusunda mutabakata varılırsa kamu davası yine de açılmakta; ancak mahkemede yargılama yapmadan yalnızca

¹⁵⁰ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.22.

¹⁵¹ Özbek, V., Ceza Muhakemesi Hukuku, s.820 vd.; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.824-827.

¹⁵² Çetintürk, s.110.

¹⁵³ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.13.

cezanın miktarı belirlenmektedir. Buna karşın uzlaştırmanın uygulandığı Kara Avrupası'nda ise, yalnızca tarafların anlaşması söz konusu olup; savcı-müdafî pazarlığı uygulanmamaktadır¹⁵⁴.

Tüm bu anlatılanlar eşliğinde uzlaştırma aslında ceza hukukunda yeni bir kurum değildir. Zira özellikle ilkel hukuk döneminden itibaren 19.yy'a kadar değişik şekillerde uygulanmış gelmiştir. Konu Türk hukukuna da yabancı değildir. Türk Ceza Sistemine de suç mağdurlarının menfaatlerini korumak mevzuunda toplumsal duyarlılığın artması, mağdurun tatmin edilmesi fikrinin ön plana çıkmış olması, suça karşı sadece ceza yaptırımının yeterli görülmeyip mağdurun zararının giderilmesi ihtiyacı, suçun işlenmesinden sonra fail ile mağdur arasında ortaya çıkan hasımlığın ortadan kaldırılması gereği, böylece fail ile mağdur arasında barışın sağlanması, devletin yargılama ve yaptırım uygulamak bakımından katlanacağı bir takım masraflardan kurtulması gibi sebeplerle, uzlaştırma kurumu 2005 yılında yürürlüğe giren ceza hukukuna ilişkin mevzuatlar ile getirilmiştir¹⁵⁵.

Özellikle İslam hukukundaki diyet kavramı uzlaştırma kurumunun bir neticesidir¹⁵⁶. Uzlaştırma, İslam hukukunda da sulh olarak anılmaktadır. Sulh, İslam hukuku iyi, güzel bir iş, bir akit olarak kabul edilir. Bunu belirtmek üzere bir hadisten¹⁵⁷ alınan “*Es sulhu seyidülahkam*” yani “*sulh hükümlerin en üstünüdür*” sözü eski hukukta adeta bir darb-ı mesel haline gelmiş ve bu suretle sulh övülmüş, teşvik edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in 49. Süresinin 9 ve 10. ayetlerinde ise konu ile ilgili şöyle buyrulmaktadır: “*Eğer müminlerden iki taaife çatışurlarsa, hemen aralarını bulun. Şayet biri diğerine tecavüz ederse, Allah'ın emrine dönünceye kadar, o tecavüz edenle savaşın. Dönerse, yine adaletle aralarını bulun. Ve hep adaletle iş görün. Çünkü Allah adalet yapanları sever. Müminler ancak kardeşlerdir. Şu halde iki kardeşinizin arasını*

¹⁵⁴ Ersoy, Uğur, (2005) “*Ceza Hukukunda Uzlaşma*” Hukuk Gündemi Dergisi, S:2, (s.80-107), s.82; Çetintürk, s.246 vd.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.102.

¹⁵⁵ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.355.

¹⁵⁶ Özbek, V., Ceza Muhakemesi Hukuku, s.819.

¹⁵⁷ Martı, Huriye/ Demir, Mahmut / Özafşar, Mehmet Emin / Unal, Yavuz / Ünal, İsmail Ünal / Erul, Bünyamin (2014) Hadislerle İslam Serlevha Hadisler, 1.Basım, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, s.155; Yıldırım, Adem (2014) “*Mağdur Haklarına Yönelik Kurumsal Yapılar(Sulh ve Uzlaştırma)*” İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, C:12, S:23, (s.251-270), s.251.

düzeltilsin ve Allah'tan korkun ki, merhamet olunacaksınız"¹⁵⁸. Yine bu yönde Kur'an-ı Kerim'in 3.süresi olan Al-i İmran süresinin 103.ayetinde "...sizler düşmanlar iken, O, sizin kalplerinizin arasında uzlaştırma sağlayarak sizler kardeş oldunuz." şeklinde Kur'an-ı Kerim'in 8.süresi olan Enfal süresinin 63.ayetinde ise "*Ve kalplerinin arasını uzlaştırdı. Yoksa yeryüzünde ne varsa, hepsini harcasaydın, yine onların kalplerini uzlaştıramazdın. Ve fakat Allah onların aralarını uzlaştırdı, çünkü o, bir azizdir, hakimdir.*" şeklinde uzlaştırma konusuna ilişkin ayetlerde bulunmaktadır¹⁵⁹.

D.UZLAŞTIRMA KURUMUNDAN BEKLENEN YARARLAR ve UZLAŞTIRMA KURUMUNUN AMACI

1.Uzlaştırma Kurumundan Beklenen Faydalar

Uzlaştırma kurumunda mağdur, fail ve toplum açısından birçok beklenen yararı bulunmaktadır¹⁶⁰.

Uzlaştırma (Reconciliation), özel hukuk uyuşmazlıkları yönünden öngörülen "arabuluculuk kurumunun" (mediation)(6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu) ceza yargılamasındaki karşılığını oluşturan, alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Müessese, onarıcı adaletin prensipleri çerçevesinde, işlenen suç dolayısıyla ortaya çıkan sorumluluğun şüpheli veya sanık tarafından üstlenilmesi ile mağdurun uğradığı zararın tazminine ve bozulan toplumsal barışın yeniden tesisine hizmet eder¹⁶¹.

Devlet, suçun asıl mağduru değildir. Devletin rolü, güvenliğin temin edilmesi, işlenen bir suçun araştırılması ve uzlaştırma sürecini teshil etmek gibi kısıtlı bir alan olarak belirlenmelidir. Uzlaştırma ile faile ceza verilmeyerek, kişiliğine saygı duyulduğu, kendisine güven duyulduğu gösterilecektir. Yani bir nevi uzlaştırma ile faili cezalandırarak damgalamak ve yabancılaştırmak yerine faile toplumca ciddiye alındığı fikri, sosyalleşme ve iyileşme olanakları verilmiş olacaktır¹⁶².

¹⁵⁸ Yıldırım, s.260 vd.; Parlak / İpek, s.20.

¹⁵⁹ Yıldırım, s.262.

¹⁶⁰ Apaydın, s.100-104.

¹⁶¹ Sezer, s.5 vd.

¹⁶² Eryılmaz, s.35; Dilberoğlu, Vedat (2016) "Cezalar ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı ve Niteliği" AUHFD, C:65, S:4, s.1517-1544, s.1517.

Günümüzde cezanın faili ıslah etmediği, davranışlarını değiştirmedeği, yeni suçların işlenmesini önlemediği yani caydırıcılığının olmadığı tezimizin giriş bölümünde bahsedilmiştir. Cezalar amaçlarından sapmaktadırlar, gerçekleştirmek istedikleri amaçları yerine getirememektedirler. Bu yüzden de cezaevlerinden çıkan kişiler %60-70 oranında tekrardan kısa sürede suç işlemektedirler. Ancak uzlaştırma sonrasında ise failerin tekrardan suç işleme oranları %10-15'lerde seyretmektedir¹⁶³.

Toplum, bozulan toplumsal barışı yeniden sağlamalıdır. Fail hayattan soyutlandırılmamalı toplumsal yaşama tekrardan kazandırılmalıdır. Zira alt ceza, faili toplumdaki soyutlayarak yabancılaştırıyor ve uzaklaştırıyor¹⁶⁴.

Uzlaştırma ile sadece failin mağdura vermiş olduğu zarara odaklanılmamalıdır. Ayrıca da failin işlemiş olduğu suç dolayısıyla pişmanlık duyması ve bozulan ilişkilerin tamir edilmesi sağlanmak suretiyle mağdur ve faile eşit olarak yaklaşılmalı, denge bozulmamalı, her iki tarafa da eşit ilgi gösterilmelidir¹⁶⁵.

Ceza yargılamasında uzlaştırmadan beklenen temel fayda, soruşturma ve kovuşturma makamlarının iş yükünün azaltılmasıdır. Bu sebeple özellikle takibi şikâyete bağlı, toplumsal zarardan ziyade kişisel mağduriyetin ağır bastığı suçlarda, tarafların anlaşmaları yoluyla uyuşmazlığın çözümü hedeflenmektedir¹⁶⁶.

Ancak takibi şikâyete bağlı suçlarda uyuşmazlığı sona erdirmek isteyen tarafların tek imkânı uzlaştırma değildir. Şikâyetten feragat yahut vazgeçme suretiyle de soruşturma yahut kovuşturmanın sona erdirilmesi sağlanabilir. Uzlaştırma, farklı menfaatlere sahip kimselerin, karşılıklı yararlarını birbirine yakınlaştırarak, aralarında bir anlaşma sağlamaktır. Sorunları, problemleri, müzakere ederek, anlaşarak çözümlerin yargısal yola nazaran tercih edilecek pek çok faydası vardır¹⁶⁷.

¹⁶³Eryılmaz, s.3; Dilberoğlu, s.1519.

¹⁶⁴ Eryılmaz, s.36; Dilberoğlu, s.1520.

¹⁶⁵ Eryılmaz, s.36.

¹⁶⁶ Canpolat / Sabuncuoğlu, s.18; Dilberoğlu, s.1520.

¹⁶⁷ Erdem, Mustafa Ruhan / Eser, Ferda / Özşahinli, Pakize Pelin (2017) 100 Soruda Uzlaşma, Güncellenmiş 3.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.28 vd.; Eryılmaz, s.345.

Bu noktada uzlaştırmayı sadece bir ceza muhakemesi işlemi olarak görmemek, geniş anlamak lazımdır. Geniş anlamda uzlaştırma sadece mağdurla failin anlaşması veya uzlaştırıcı herhangi bir adli organ veya aktör de değildir. Geniş anlamda uzlaştırma bilakis toplumun kendisidir. Zira toplum, mağdur veya suçtan zarar görenin mağduriyetini bizzat kendisi giderdiği gibi failin de elinde tutarak toplumsal barışı yeniden sağlayabilir¹⁶⁸.

Ancak hiç kuşkusuz uzlaştırma hukuksal boyutu ile bir sonuçtur ama öncelikle birey açısından olduğu kadar, toplumsal açıdan da bir kültürdür, anlayış biçimidir. Bu anlayış biçimi toplumda bir üst norm haline gelirse, o toplumda adalet duygusu ve hukukun üstünlüğü anlayışı daha da artarak toplumsal barış daha kolay sağlanabilir¹⁶⁹.

2.Uzlaştırma Kurumunun Amacı

Kurumun esas itibariyle amacı, suç mağdurunun veya daha geniş bir ifade ile suçtan zarar görenin zararının giderilmesi ve böylece adaletin sağlanmasıdır. Zira ceza adalet sisteminde, suç mağdurlarına karşı onların yararını korumak amacını güden bir duyarlılığın gittikçe güçlenerek ortaya çıktığını, batı ülkelerinde özel kanunlarla suç mağdurlarına veya ailelerine devletin tazminat ödemesi öngörülmeğe başlanılmış olup, XXI. yüzyıl adalet sisteminin ceza adaleti yerine getirilirken, mağdurun tatmin edilmesinin de ön plana çıktığı, zira suça karşı sadece ceza yaptırımının yeterli olmadığı zararın giderilmesinin ve mağdurun uğradığı zararın onarılmasının en başta gelen amaç olarak sayılması gerektiğini söylemek mümkündür¹⁷⁰.

Uzlaştırmanın doğrudan mağdur ve şüpheli/sanığa ve dolaylı olarak da toplum ve ceza adalet sistemine hizmet eden gayeleri bulunmaktadır¹⁷¹.

Onarıcı Adalet ve yargı iş yükünün azaltılması araçlarından biri olan ve esas olarak soruşturma evresinde kurum olarak tam olarak uygulandığı takdirde uzlaştırma, uyuşmazlığın muhakeme dışı yollardan çözülerek muhakemenin

¹⁶⁸ Arıcan, s.180; Eryılmaz, s.345.

¹⁶⁹ Özbek, Veli Özer (2012) “Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Kriminolojik Olgu Araştırmaları-I Türkiye’de Uzlaşma Eğilimleri” Ceza Hukuku Dergisi, C:7, S:19, (s.350-359), (Özbek, V., “Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Kriminolojik Olgu Araştırmaları-I Türkiye’de Uzlaşma Eğilimleri”) s.354.

¹⁷⁰ Taşdemir / Özkepir, s.1201-1202; Sezer, s.61.

¹⁷¹ Erdem / Eser / Özşahinli, s.22; Eryılmaz, s.345.

sona ermesini sağlamaya yönelik bir kurumdur^{172 173}. Uzlaştırma kurumuna ilk olarak usul ekonomisi açısından bakıldığında, hem ilk derece mahkemelerinin hem de istinafin iş yükü hafifletilmekte, uyuşmazlıklar daha kısa sürede ve daha az masrafla sonuçlandırıldığı için muhakeme masraflarını da azaltmaktadır¹⁷⁴. Uzlaştırma kurumunun kanun tarafından düzenlenmesinin en temel sebebi, adli yargı yükünü hafifletmekte olmasıdır¹⁷⁵.

Ayrıca bunlar dışında uzlaştırma kurumu mağdur açısından bakıldığında, mağdurun uyuşmazlığın çözümlenmesinde aktif bir rol oynadığıdır. Yani mağdur kendi iradesinin de etkili olduğu bir sonuç ortaya çıkarmakta ve kabul edebileceği bir çözüm üzerinde fail ile anlaşmaya varabilmektedir. Uzlaştırma bu suretle de intikam alma duygusunu ortadan kaldırdığı içinde toplumsal huzur ve barışa çok büyük katkı sağlamaktadır. Bunu müteakiben en büyük katkı mağdurun uğradığı zararın tazmin edilmesidir. Böylece mağdur, ceza muhakemesi sürecinde ikinci bir kez mağdur olmadığı gibi, bir de tazminat davaları ile uğraşmamaktadır¹⁷⁶.

Uzlaştırmada amaç, bazı suçlardan ötürü, koşullar gerçekleştiğinde, yargılamadan kaçınmaktır. Bu yolla dava ekonomisini sağlamaktır¹⁷⁷. Ayrıca uzlaştırma kurumu ile elde edilmek istenen asıl hedef mağdurun tatmin edilmesi, zararın giderilmesi ve böylece daha az sayıda kamu davası açılmasının sağlanmasıdır. Dava sırasında mahkemece uzlaştırma kurumunun işletilmesi ile de beklenen asıl fayda yine de mağdurun zararının giderilmesi ve yargılamaya devam ile meydana gelecek daha fazla emek ve zaman israfına

¹⁷² **Taşdemir / Özkepir**, s.1202; **Eryılmaz**, s.345.

¹⁷³ http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?_adf.ctrlstate=15k9qpkdnh_14&pkanunlarno=24110&pkanunnumarasi=5237 “Uzlaştırma kurumunun onarıcı adalet bağlamındaki fonksiyonu madde gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır: "Uzlaştırmanın hedefi suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, uzlaştırmacının girişimleriyle çözmek hem adaleti sağlamak ve hem de mağduru tatmin etmektir. Böylece zarar giderilince, fail ile mağdur arasında barış sağlanabilecektir. Gerçi uzlaştırma dışındaki birtakım yollarla(ön ödeme, erteleme vs.) da tazminatın sağlanması olanağı vardır. Ancak uzlaştırma kurumunda zararın giderilmesi yanında ayrıca bir moral unsurun da sağlanmasını olanaklı kılmaktadır . Uzlaştırma böylece özel önleme işlevine yardım ettiği gibi genel olarak kamunun yararlarının korunmasını da sağlamaktadır. Bu çeşit uygulamalara "onarıcı adalet" denilmektedir." s.e.t. 21.12.2018.

¹⁷⁴ **Şahin / Göktürk**, s.212; **Yurtcan**, 2008, 887.

¹⁷⁵ **Toroslu / Feyzioğlu**, 2018, s.370.

¹⁷⁶ **Şahin / Göktürk**, s.212.

¹⁷⁷ **Yurtcan**, 2018, s.722.

engel olmaktır¹⁷⁸. Yani uzlaştırma, uygulanması zor, fakat mahkemelerin iş yükünü azaltmak ve mağdurun ve toplumun zararının giderilmesi bakımından yararlı bir kurumdur¹⁷⁹.

Bununla birlikte uzlaştırma, sadece mağdurun suç dolayısıyla ortaya çıkan zararının giderilmesini değil, aynı zamanda failin ıslahına da hizmet eder¹⁸⁰. Yani uzlaştırmada, fail ile mağdur ikisinin de adil gördüğü bir yöntemle uyuşmazlığa bir çözüm bulunmaktadır. Faildeki yeniden suç işleme fikri yok olmakla birlikte, mağdurun yalnız uğradığı zarar tazmin edilmemekte, mağdurun kaybettiği güvenlik hissi ve yeniden mağdur olamayacağı yolundaki güven geri verilmektedir¹⁸¹.

Uzlaştırma ile asıl amaçlanan olmazsa olmaz hedef, tarafları uzlaşması değildir. Zira uzlaştırmada öncelikli amaç fail ve mağduru bir araya getirmek ve diyalog sürecini başlatmaktır. Taraflar uzlaşmasa bile tarafların bir araya gelmesi ile onarıcı adalet anlayışı amacına ulaşmış olacaktır¹⁸². Ancak yine de failin mağdurun zararının gidermesi ve fail-mağdur arasında barışın sağlanması uzlaştırmanın diğer bir tali amacını oluşturmaktadır¹⁸³.

Türk Ceza Muhakemesi sistemine alınan uzlaştırmanın, sadece şüpheli ve sanığa değil, aynı zamanda ve öncelikle, mağdurun zedelenen hukukunun düzeltilmesine hizmet amacı güttüğü ve bu sayede taraflar arasında suç nedeniyle oluşan husumetin giderilmesini de temin ederek toplum huzurunu sağlamayı amaçladığı şüphesizdir¹⁸⁴. Bu sebeptendir ki, "*uzlaştırma hükümleri yalnız sanık lehine konulmuş usul kuralları kapsamında olmadıklarından ve CMK.m.309 kapsamında da mütalaa edilemeyeceğinden bu kuralların ihlali durumunda savcının sanık aleyhine temyize başvurma hakkının kabulü zorunludur*"¹⁸⁵. Yani bütün bunların yanında uzlaştırma kurumunun toplumsal barışı sağlama amacı da bulunmaktadır. Fail ve mağdurun arasındaki

¹⁷⁸ Kaymaz / Gökcan, s.269.

¹⁷⁹ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1233.

¹⁸⁰ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.8; Dilberoğlu, s.1520.

¹⁸¹ Eryılmaz, s.35; Dilberoğlu, s.1520.

¹⁸² Eryılmaz, s.36.

¹⁸³ Güney / Yılmaz, s.716.

¹⁸⁴ Ünver / Hakeri, s.724.

¹⁸⁵ YCGK.,06.11.2007, 6-212/229.

uyuşmazlığı kişisel iletişim kurarak çözüme kavuşturmaları hiç şüphesiz toplumsal barışa fayda olmaktadır. Uzlaştırmanın temel amacı, “barışmadır”¹⁸⁶.

Yukarıda uzlaştırmaya ilişkin tüm temel gayeler sayılmıştır. Uzlaştırmaya ilişkin bu gayeler esas alınmalıdır ki, uzlaştırma kurumundan beklenen faydalar ortaya çıkabilsin. Bu gayelerin temelini oluşturduğu düzenlemeler sonucunda başarılar alınabilir ve beklenen faydalar ortaya çıkarılabilir. Aksi halde temelini bu temel gayeler değil de yalnızca yargının iş yükünü azaltmak, yargı sisteminin işi kolaylaştırmak gibi ve benzeri şekildeki pratik amaçla düzenlemeler, sisteme dahil etmeler yapılırsa beklenen fayda ve neticeler alınamayacaktır ¹⁸⁷ . Uzlaştırma kurumunu ve kuruma ilişkin düzenlemeleri ceza sistemine getirirken pratikteki gayeniz, şayet kurumun tarihsel gerçekliği ve öncelikleriyle uyumsuz olursa, getirilen kurum ve düzenlemelerden herhangi bir şekilde ne o beklenen fayda ne de diğer ülkelerdeki iyi uygulama örneklerinde ortaya çıkan faydalar alınabilir¹⁸⁸.

E. UZLAŞTIRMA KAVRAMININ TANIMI VE UZLAŞTIRMA KURUMUNA İLİŞKİN TÜRK MEVZUATINDA YER ALAN KANUNİ DÜZENLEMELER

1. Uzlaşma ve Uzlaştırma Kavramlarının Tanımı

Uzlaşma, tarafların uzlaştırma yolunun kullanılması ile ya da bu yolu kullanılmaksızın herhangi bir araca müracaat etmeksizin, kendiliğinden, doğrudan başka herhangi bir kimseyi araya katmaksızın anlaşmasıdır¹⁸⁹. Bu anlaşma, uzlaştırma yolunun kullanılması ile ya da bu aracı kullanmadan söz konusu olabilir. Uzlaşma, tarafların anlaşmasıdır(Yön.m.4/1-j.). Ancak bu anlaşma uzlaştırma kapsamındaki suçlarda, şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisi arasında kanun ve yönetmelikte yer alan usul ve esaslara uygun olarak yapılabilir¹⁹⁰. Bu belirttiğimiz niteliğe sahip

¹⁸⁶ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu,s.1233; Sabuncuoğlu / Canpolat, s.13.

¹⁸⁷ İnceoğlu, Asuman A. / Karan, Ulaş “Türkiye’de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi”: Jahic, Galma / Yeşiladalı, Burcu(Ed.) (2008) Onarıcı Adalet-Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve AB Bakışı, 1.Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.46; Çetintürk, s.678 vd.

¹⁸⁸ Çetintürk, s.678 vd.; Yavuz, s.100.

¹⁸⁹ 05.08.2017 Tarihli 30145 sayılı R.G. ile "Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği", m.4.

¹⁹⁰ Yıldız, Ali Kemal : Yenisey, Feridun(Editör) (2005) Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 1.Baskı, İstanbul Arıkan Yayınları, s.259 vd.; Hafizoğulları, Zeki (2006) “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi” Ankara Barosu Dergisi, S:3, (s.11-40), s.11; Dönmezer / Erman, s.42.

anlaşmanın, bir uzlaştırmacı tarafından tarafların anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesinin süreç şeklinde yapılmasına uzlaştırma denir (Yön.m.4/1-k). Bu anlaşma, bir aracı olan uzlaştırmacıdan faydalanarak yapılmış ise uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından hazırlanan rapor olan uzlaştırma raporu(Yön.m.4/1-m) ile ya da bir araçtan yararlanmaksızın yapılmış yani uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya anlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların anlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belge olan anlaşma belgesi(Yön.m.4/1-n) ile neticelendirilir(Yön.m.4).

Uzlaştırma, ağır olmayan suçlarda toplumun suç ile bozulan kamu düzenini "*tarafların barışması*" yolu ile yeniden ihdas eden mağdurun zararını da giderilmesi suretiyle adaleti yerine getiren yeni bir yaptırım benzeri olan ve davayı düşüren bir kurumdur¹⁹¹. En basit şekliyle uzlaştırma, mağdur, iddia, savunma ve yargının belirli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemeyi sona erdirmelerini ifade eden bir kavramdır¹⁹².

Sonuç olarak uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin uzlaştırma kapsamına giren bir suç sebebi ile CMK. ve yönetmelik kapsamında yer alan usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecidir. Anlaşma ise, şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin uzlaştırma kapsamına giren bir suç sebebi ile CMK. ve yönetmelik içerisinde yer alan usul ve esaslara uygun olarak anlaşmalarıdır, anlaşmış olmalarıdır¹⁹³. Ayrıca anlaşma, temelde fail ile mağdurun anlaşması nedeniyle, ceza yargılaması faaliyetinin yapılmaması ya da başlamış olan yargılamanın bu nedenle sona erdirilmesi şeklinde de tanımlanmıştır¹⁹⁴.

Uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntem olup, fail ve mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı

¹⁹¹ **Şahin, Cümhur** (1998) "*Ceza Muhakemesinde Anlaşma, Süleyman Arslan' a Armağan*" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6, Konya, S:1-2, (s.221-297), s.221; **Kaymaz / Gökcan**, s.35; **Yenisey / Nuhoglu**, s.833; **Centel / Zafer**, s.471 vd.

¹⁹² **Apaydın**, s.21; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.354.

¹⁹³ **Yurtcan**, 2018, s.724; **Yurtcan**, 2008, s.887.

¹⁹⁴ **Yılmaz, Ö.**, 2006, s.846; **Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri**, s.838.

olarak, devletin de ceza soruşturması ve kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin, barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurum şeklinde tanımlanmaktadır¹⁹⁵. Onarıcı adalet uygulaması olan uzlaştırma, mahkeme sistemi dışında kalan usullerle bir ceza muhakemesi yöntemi olarak, belirli suçlardan doğan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasını amaçlayan süreçtir ¹⁹⁶ . Uzlaştırma, yargılama dışı(yargı dışı) şekilde alternatif bir çözüm yolu olarak uyuşmazlık çözümünü sağlayan bir kurumdur¹⁹⁷.

Yine uzlaştırma, fail ile mağdur arasında mağdurun suçtan doğan zararının karşılanması noktasında varılan anlaşmaya dayanan, devlet otoritesinin de adli takibat sürecinden sarfinazar etmesiyle TCK' da sayılan fiille bozulan kamu düzenin anlaşmak suretiyle eski haline getirilmesini sağlayan hukuksal bir müessesedir¹⁹⁸.

Ayrıca Yargıtay'a göre uzlaştırma "*uyuşmazlığın taraflarının bu süreçte anlaşılması ve anlaşmaları*" anlamına gelir¹⁹⁹. Bununla birlikte Danıştay'a göre uzlaştırma, "*Kanunda suç sayılan fiiller ile sınırlı olarak, suçun işlenip, failinin bulunması için ceza muhakemesinin başlatılmasından sonra, failin suçu kabullenme ve suçtan doğan zararı karşılama, suçtan zarar görenin ise bu zararının giderilmesi koşuluyla failin ceza yaptırımlarından kurtulması istencesin bağlı olarak yürütüldüğü; bu haliyle ceza soruşturmasının/kovuşturmasının ortadan kaldırılmasını sağlayan kurum*"²⁰⁰ olarak tanımlanmıştır.

2.Uzlaştırma Kurumuna İlişkin Türk Mevzuatında Yer Alan Kanuni Düzenlemeler

Kanuni düzenlemeler bir hukuk düzeninin, sisteminin ağırlarıdır. Bu ağırları bilmek ve hakim olmak hukuk sisteminin anlaşılabilmesini sağlar. Türk hukuk sistemi içerisinde önemli bir konumu olan Türk ceza adaleti sistemini

¹⁹⁵ **Öztürk / Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.179-180; **Yaşar, Osman** (2006) Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu 2.Cilt, 3.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.1500.

¹⁹⁶ **Tok**, s.24.

¹⁹⁷ **Öztürk / Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 180.

¹⁹⁸ **Ercan, İsmail** (2014) Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 7.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık,s.359.

¹⁹⁹ Y. 6.CD., 2006/16595 E., 2010/221 K., T:19.01.2010.

²⁰⁰ Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, 15.05.2008, 463.

bilmekte sahip olduğu kanuni düzenlemelere ve müesseselerine hakim olmakla mümkündür. Bu bahisle 2005 yılında gerçekleşen ceza hukuku sisteminde yapılan mevzuat devrimi incelendiği takdirde Türk ceza adaleti sisteminin onarıcı adalet anlayışını da içselleştirmeye çalıştığı görülecektir²⁰¹. Zira onarıcı adalet anlayışının yöntemlerinde olan bazı kurumlar ceza muhakemesi işlemleri olarak kabul edilmiş ve böylece alternatif uyuşmazlık çözümlerine yer verilmiştir. Bu kurumlardan ve çözümlerden birisi olan uzlaştırma getirilmiştir. Böylece Türk ceza adalet sisteminin onarıcı adalet merkezli bir sistem olduğu, onarıcı adalet anlayışının önemli bir enstrümanını kullandığı görülecektir²⁰². Bu yönde Türk ceza adaleti sistemi incelenecektir.

İşlendiği iddia edilen bir suçtan dolayı, esas itibariyle mağdur ile sanık arasında meydana gelen çekişmenin, mağdur veya suçtan zarar görenin mağduriyetinin giderilmesi yolu ile ortadan kaldırılmasını hedefleyen uzlaştırma kurumunun, maddi ceza hukukuna ilişkin hükmü TCK.m.73/8 (Mülga:6/12/2006-5560/45md.) maddesi idi. Bu kurumun nasıl uygulanacağına ilişkin hükümler ise, 5271 sayılı CMK 253, 254 ve 255 maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktaydı. Böylece uzlaştırma kurumu ilk olarak 2005 yıllarında gerçekleştirilen hukuk reformları sürecinde Türk mevzuatına girmiştir. Yapılan düzenlemeler ile TCK.m.73/8 (Mülga:6/12/2006-5560/45md.), CMK.m.253,254,255 ve ÇKK.m.24 maddeleriyle Türk hukuk düzenine uzlaştırma kurumu getirilmiştir²⁰³.

a. 5560 ile 5918 sayılı Kanun Değişiklikleri

Bütün bu hukuk reformlarına rağmen uzlaştırmaya ilişkin yasal düzenlemelerin çok kısa olması ve önemli hususlara ilişkin hüküm ihtiva etmemesi, uygulamada pek çok duraksama ve tereddütlere yol açmıştır. Bu gelişmede 5560 sayılı düzenlemenin getirilmesini zorunlu kılmıştır. Ezcümle, 5560 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin temel gerekçesi, uzlaştırmannın gerçek manada uygulanmasından ziyade, uygulamada çıkan sorunlara, özellikle

²⁰¹ **Tarhanlı, Turgut** “Onarıcı Adalet”: Jahic, Galma / Yeşiladalı, Burcu (Ed.) (2008) Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, 1.Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.11.

²⁰² **Yılmaz, Ö.**, 2006, s.309.

²⁰³ **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.8.

dosyaların uzlaştırma sebebiyle savcılarının ellerinde kalmasına bir çözüm bulunması ve böylece uzlaştırmanın ceza muhakemesini uzatmasının önüne geçilmesidir²⁰⁴.

Uzlaştırma kurumu, kurumun bir kısım hükümleri TCK'da diğer bir kısım hükümleri de CMK.'da olmasına son verilerek bir usul kurumu haline getirilmeye ve tek bir mevzuat altında toplanmaya çalışılmıştır²⁰⁵. Bunun içinde uzlaştırma kapsamına giren suçları belirleyen TCK.m.73/8 (Mülga:6/12/2006-5560/45md.) hükmünde Ceza Muhakemesi Kanununda yer almasının daha doğru olacağı düşünülerek²⁰⁶ 06.12.2006 tarihli 5560 sayılı Kanunun CMK.'nın uzlaştırmaya ilişkin maddelerinde de gerekli değişiklikler yapılarak TCK.m.73/8 (Mülga:6/12/2006-5560/45md.) hükmü yürürlükten kaldırılmış ve böylece sistemin çalıştırılması amaçlanmıştır²⁰⁷. Bu değişiklik ile CMK.'da yer alan uzlaştırmaya ilişkin hükümlerin içeriği de arttırıldı (8 fıkra olan 253.madde 24 fıkra haline, 1 fıkra olan 254. madde 2 fıkra haline getirildi). Ayrıca 5560 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinde "*Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle hükme bağlanmış olmakla beraber henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda, uzlaştırma kapsamının genişlediğinden bahisle bozma kararı verilemez.*" hükmü de yer almaktadır²⁰⁸. Bu değişikliği yapan 5560 sayılı Kanun'un gerekçesinde yargının iş yükünü azaltması araçlarından biri olan uzlaştırmanın, asıl olarak soruşturma evresinin bir kurumu olduğu açıkça belirtilmiştir.²⁰⁹ Bu düzenleme ile kanun koyucu, CMK.m.253'e yeni bir şekil vermek isterken eskiye oranla bazı yenilikler getirmiş, ancak, oldukça ayrıntılı ve uzun bir düzenlemeyi tek bir madde içerisine sığdırmak çabası içerisinde olmuş; bu ise maddenin oldukça uzun bir madde haline gelmesine yol açmıştır.

²⁰⁴ **Çetintürk**, s.428; **Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.8.

²⁰⁵ **Soyaslan**, s.368; **Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri**, s.837.

²⁰⁶ http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?_adf.ctrlstate=jkrqjnw1_4&pkanunlarno=48045&pkanunnumarasi=5560, s.e.t. 18.08.2018.

²⁰⁷ **Albayrak, Mustafa** (2007) "*Son Yasal Düzenlemeler Işığında Uzlaşma Kurumu Üzerine Düşünceler*" Terazi Hukuk Dergisi, S:10, (s.131-143), s.131; **Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri**, s.837.

²⁰⁸ http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?_adf.ctrlstate=jkrqjnw1_4&pkanunlarno=48045&pkanunnumarasi=5560, s.e.t. 18.08.2018.

²⁰⁹ http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?_adf.ctrlstate=1aayye6hgy_4&pkanunlarno=204725&pkanunnumarasi=6763, s.e.t. 18.08.2018.

Bu düzenleme ile uzlaştırma kurumunun bir ceza muhakemesi kurumu olmasına çalışılmıştır²¹⁰.

Ayrıca 5560 sayılı Kanununun 41.maddesi ile 5395 sayılı ÇKK.'nın 24.maddesi, "*Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaştırmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır*" şeklinde dönüştürülmüştür²¹¹. Bu nedenle artık CMK.'daki uzlaştırmaya ilişkin hükümler çocuklara da uygulanabilir hale getirilmiştir²¹².

Bu değişikliği müteakiben de bu alandaki düzenlemeleri detaylandırmak üzere uzlaştırma kurumuna ilişkin 2007 yılında Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik²¹³ çıkartılmıştır. Bu "*yönetmeliğin amacı, uzlaşmaya ilişkin usul ve esasları düzenlemek*" şeklinde belirtilmiştir(Eyön.m.1). Kuruma ilişkin hükümlerden kanunda bulunanların denetimini somut norm yolu vasıtasıyla Anayasa Mahkemesi yapmaktadır. Örneğin Anayasa mahkemesi bir kararında "*‘5560 sayılı Kanunun 24. Maddesi ile değiştirilen 253. Maddesinin (3) numaralı fıkrasının soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar uzlaştırma yoluna gidilemez.’*" hükmünün Anayasanın 2., 10. ve 138.maddelerine aykırılığı iddiasıyla iptali istemini incelemiştir²¹⁴. Kuruma ilişkin hükümlerden yönetmelikte bulunanların denetimini ise 2575 sayılı Danıştay Kanununun m.24/1-c bendinde "*Bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere Danıştay ilk derece mahkemesi olarak karara bağlar*" şeklindeki açık hükmü gereğince Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmeliğe bakacak olan merci Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu olup bu kurul yönetmelik konusunda çıkacak olan uyuşmazlıkların çözüleceği merciidir²¹⁵.

²¹⁰ **Ünver / Hakeri**, s.725-726.

²¹¹ http://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?_adf.ctrlstate=jkrqjnwa1_4&pkanunlarno=48045&pkanunnumarasi=5560, s.e.t. 18.08.2018.

²¹² **Yılmaz, Zekeriya** (2007) Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.121.

²¹³ RG: 26.07.2007; 26594.

²¹⁴ Anayasa Mahkemesinin 15.07.2010 tarih ve 2010/60 Esas ve 2010/88: Karar sayısı ile verdiği kararı.

²¹⁵ Danıştay İdari dava Daireleri Genel Kurulu, K:2008/463, T:15.05.2008 (Bazı suç fiilleriyle sınırlı olarak, suçun işlenmesinden sonra fail ile mağdur arasındaki çekişmenin uzlaştırma

Birinci değişikliğin arkasından ikinci bir değişiklik olarak aynı zamanda 2007 tarihli yönetmeliğin de bir maddesi olan 09.07.2009 tarihli 5918 sayılı Kanun'un²¹⁶ 8.maddesi eklenmiştir: "*Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaştırma hükümleri uygulanmaz*". Bu ekleme CMK.'nın 253'üncü maddesinin 3. fıkrası olmuştur. Söz konusu olan bu düzenlemenin gerekçesi "*uygulamada çıkan bir takım tereddütleri gidermek amacıyla, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçu işlemek amacıyla ya da bu suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir.*" şeklinde belirtilmiştir²¹⁷.

b. 6763 sayılı Kanun Değişikliği

Üçüncü değişiklik de 02.12.2016 tarihli, 6763 sayılı Kanun²¹⁸ ile yapılmıştır. Bu Kanununun 9.maddesi ile yenilenen uzlaştırma kurumunun uygulanması için oluşturulacak olan teşkilata ilişkin 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nın Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanununun²¹⁹ 9.maddesine yeni eklemeler yapılmıştır. Hakeza aynı kanununun 34.maddesi ile de başta CMK.m.253'ün başlığı "*uzlaştırma*" şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişikliğin 34.maddesiyle CMK.m.253'ün ilk iki fıkrasına yapılan eklemeler ile de uzlaştırma kurumunun kapsamı arttırılmaya çalışılmıştır. Yine değişikliğin 34.maddesiyle uzlaştırma kurumunu uygulayacak mekanizmanın teşkilatına ilişkin hükümler CMK.m.253'ün değişik fıkralarına eklenmiştir. Değişikliğin 35.maddesiyle CMK.m.254'te

yoluyla çözümlenmesine olanak tanınarak, hem adaletin sağlanması; hem mağdurun tatmin edilmesi, hem de yargı yerinin iş yükünün azaltılması amacıyla uzlaştırma kurumu geliştirilmiştir. Yani, uzlaştırma yönteminde fail suçu işlediğini ve bunun sorumluluğunu kabul ederek suçtan kaynaklanan zararı gidermek suretiyle toplumla bütünleşme olanağını kazanmakta, böylece cezalandırmanın suçlunun ıslahı biçimindeki temel amacı elde edilmekte, mağdur ise uğradığı zararın giderilmesi yoluyla tatmin edilmekte, sonuç olarak, ihlal edilmiş hukuk kurallarının geçerliliği vurgulanarak kamu yararı sağlandığı gibi, devlet hem yargılama faaliyetinden, hem de suçluya yaptırım uygulanmasından kaynaklanan birçok harcamadan kurtulmaktadır.).

²¹⁶ RG: 26.06.2009, 27270.

²¹⁷ Dönem: 23 Yasama Yılı: 3 TBMM (S: 353) Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum ve Adalet Komisyonları Raporları (1/670), madde 7.

²¹⁸ RG:02.12.2016, 29906.

²¹⁹ RG:29.03.1984, 18365.

uzlaştırma kurumunun mahkeme aşamasındaki usulüne ilişkin değişiklikler yapılmış ve yeni eklemeler²²⁰ getirilmiştir.

6763 sayılı Kanun değişikliği ile CMK. 253'üncü maddesinin "uzlaşma" olan başlığı "uzlaştırma" başlığı ile değiştirilmiştir. Kanun koyucu bu değişikliğe rağmen kanun sistematığının içerisinde bu iki kavramı kullanmaya devam etmiştir. Tezimizin sonuç kısmın buna ilişkin eleştirilerimiz bulunmakla birlikte esasen çalışmamızda "uzlaştırma" ifadesi kullanılacaktır. Tanım başlığı altında ele alacak olduğumuz uzlaşma ve uzlaştırma kavramları kısaca, uzlaşma, belirli bir anlaşma manasına gelip uzlaştırma sürecinin neticesidir; uzlaştırma ise başlı başına bir süreç manasına gelmektedir²²¹.

²²⁰ RG:02.12.2016, 29906. 6763 Sayılı Kanunun 34.maddesi ile 5271 sayılı Kanunun 253 üncü maddesinin başlığı "*Uzlaştırma*" şeklinde değiştirilmiş; maddenin birinci fıkrasının (b) bendine mevcut (2) ve (3) numaralı alt bentlerinden sonra gelmek üzere sırasıyla aşağıdaki alt bentler eklenmiş ve diğer alt bentler buna göre teselsül ettirilmiş ve aynı fıkraya aşağıdaki bent eklenmiş; üçüncü fıkrasında yer alan "etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile" ibaresi madde metninden çıkarılmış; dördüncü fıkrasında yer alan "hâlinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi" ibaresi "ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı" şeklinde ve "Cumhuriyet savcısı" ibaresi "Uzlaştırmacı," şeklinde değiştirilmiş; dokuzuncu fıkrası yürürlükten kaldırılmış; on birinci ve on ikinci fıkralarında yer alan "Cumhuriyet savcısı" ibaresi "Uzlaştırma bürosu" şeklinde değiştirilmiş; on beşinci ve yirmi birinci fıkralarında yer alan "Cumhuriyet savcısına" ibareleri "uzlaştırma bürosuna" şeklinde değiştirilmiş ve on beşinci fıkraya aşağıdaki cümle eklenmiş; yirmi ikinci fıkrasının birinci cümlesi ile yirmi dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir. "3. Tehdit (madde 106, birinci fıkra)," "5. Hırsızlık (madde 141), 6. Dolandırıcılık (madde 157)," "c) Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.", "Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir.", "Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir.", "(24) Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.", "(25) Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir." şeklinde değişiklikler yapılmıştır.

²²¹ **Durmuş, Neslihan Karataş** (2018) Vergi Uyuşmazlıklarında Uzlaşma ve Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.315.

En son yapılan 6763 sayılı Kanun değişikliği ile uzlaştırmaya ilişkin olarak terimsel, kurumsal ve içeriğe yönelik yenilikler getirilmiştir²²². Ancak tüm bu köklü değişikliklere rağmen uzlaştırma kurumu, uygulamada beklenen faydayı gösterememiştir²²³.

Bu en son yapılan değişikliğe müteakiben uzlaştırma kurumunun uygulanmasını göstermek üzere 05.08.2017 tarihinde "*Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği*"²²⁴ yayınlanmıştır. 2017 tarihli bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle birlikte 2007 tarihinden beridir uygulana gelen "*Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*" 'de ilga edilmiş oldu²²⁵.

Yönetmeliğin içerisinde "*CMK m.253, m.254 ve m.255'de düzenlenen uzlaştırmanın uygulama alanı, uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, uymak zorunda oldukları etik ilkeler, uzlaştırmacı eğitimi verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri, uzlaştırmacı sicilinin düzenlenmesi, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin oluşturulması, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaşma belgesi ile uzlaştırma raporu ve anlaşmasında yer alacak konular, uygulamaya dair diğer hususlar*" bulunmaktadır(Yön.m.2).

F. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

1.Genel Olarak

Uzlaştırmanın hukuki niteliği mevzuunda farklı fikirler bulunmaktadır. Bu farklı fikirler, uzlaştırma kurumunun şekli ceza hukuku mu yoksa maddi ceza hukuku mu olduğu noktalarında ortaya çıkmıştır²²⁶.

Uzlaştırma kurumunun hukuki niteliği teoride bazı yazarlar²²⁷ tarafından karma nitelikte olduğu yani hem ceza hukuku hem de ceza muhakemesi hukukunu ilgilendirdiği belirtilmektedir²²⁸.

²²² **Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.9-10.

²²³ **Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.24; Uzlaştırma kurumunun etkili bir şekilde işlemesi sadece kanuni düzenlemeler yapmak ile mümkün değildir. Bunun yanında ayrıca ve önemli olarak devletin etkili bir sistem kurarak toplumu uzlaşma mevzuunda bilinçlendirmesi de gerekmektedir(**Tok**, s.26.).

²²⁴ RG: 05.08.2017; 30145.

²²⁵ **Öntan, Yaprak** (2018) "*Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği*" İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:9, S:1, (s.61-78), s.64.

²²⁶ **Eriş, Uğur A.** (2018) "*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi*" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:137,(s.241-271), s.241.

Uzlaştırma, ağır olmayan suçlarda, toplumun suç ile bozulan kamu düzenini, “ *tarafların barışması*” yolu ile yeniden ihdas eden, mağdurun zararını da giderilmesi suretiyle, adaleti yerine getiren, yeni bir yaptırım benzeri kurumdur²²⁹.

Son olarak bu yönde Yargıtay ise uzlaştırma usul kurumunu karma nitelikte görmekte ve maddi hukuka ilişkin ilkeleri uygulamaktadır²³⁰.

2.Ceza Muhakemesi Açısından Hukuki Niteliği

Uzlaştırmayı ceza muhakemesi açısından incelendiğinde aşağıda belirtilen hukuki sonuçlar ortaya çıkacaktır.

Uzlaştırma, *yargılama benzeri bir görevdir*. Ancak uzlaştırmacının yaptığı ne “*iddia görevi*” ne de “*müdafa görevi*” fonksiyonu taşır. Yine uzlaştırmacının esasına giremediğinden tam olarak “*yargı görevi*” fonksiyonu da taşımamaktadır. Uzlaştırmacı taraflar arasındaki uyuşmazlığın “*edime*” dayanan parasal ve maddi yönünü uzlaştırdığı için, “*yargılama benzeri bir görev yaptığı*” söylenebilir²³¹. Klasik ceza anlayışının hakim olduğu ceza muhakemesi işlemlerinden farklı olarak, temeli onarıcı adalet anlayışından oluşan uzlaştırma kurumu, ceza muhakemesi sistemine bir alternatif oluşturmamakla birlikte sınırlı, alanı belirtilmiş kısımlarda doğan uyuşmazlıkları mahkeme dışında kalan alternatif yöntem olarak çözen bir kurumdur²³².

Uzlaştırma, “*dava açılmasını engelleyen*” muhakeme şartlarından birisidir. Uzlaştırmaya tabi suçlarda, uzlaştırma yolu denenip, olumsuz bir sonuç alınmadan, iddianame düzenlenemez. Bu sebeple, uzlaştırmacının denenmiş olması, yeni bir “*ceza muhakeme şartı*” olmuştur. Uzlaştırmacının yapılmaması, iddianamenin iadesi sebebidir²³³ (CMK.m.174). Bu hükümler

²²⁷ Yenisey / Nuhoglu, s.834; Centel / Zafer, s.536; Ünver / Hakeri, s.724; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.830; Çetintürk, s.366.

²²⁸ Öntan, s.65.

²²⁹ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1232.

²³⁰ YCGK., 2017/442 E., 2018/405 K., T:04.10.2018; YCGK., 2015/1 E., 2018/5 K., T:06.01.2018; Y. 1.CD., 2007/6057 E., 2008/6954 K., T:30.10.2008; Y. 2.CD., 2005/8209 E., 2005/19963 K., T:29.09.2005.

²³¹ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1233.

²³² Tok, s.24.

²³³ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1233.

gereğince uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilmeden muhakemenin yürütmesi imkânsızdır²³⁴.

Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaşarak veya uzlaştırılarak muhakemenin ilerlemesine engel olmaktadır. Bu yönüyle uzlaşmanın sağlanmış olması aynı zamanda bir muhakeme engeldir²³⁵. Yani gerçekleşecek bir uzlaştırma veya uzlaşma, soruşturma evresinde dava engeli, kovuşturma evresinde ise davayı düşüren sebeplerindedir²³⁶. Yani uzlaştırmanın varlığı bir dava/muhakeme engeldir ve aynı zamanda ceza muhakemesi şartıdır²³⁷. Sonuç itibarıyla de uzlaştırmanın bulunmaması hem bir dava şartı²³⁸ hem de yargılama şartıdır²³⁹ ²⁴⁰. Yani uzlaştırmanın yapılması bir muhakeme engeli teşkil eder. Dava açılmasını önlemek(dava engeli) ile birlikte aynı zamanda devam eden yargılamanın bitmesini(yargılama engeli) sağlayabilir²⁴¹. Uzlaştırmayı, kural olarak, kamu davasının açılmasını engelleyen uzlaştırma ve usulüne uygun olarak açılmış kamu davasının, taraftarının iradelerine uygun olarak çözümlenmesini sağlayan uzlaştırma şeklinde nitelendirmek mümkündür²⁴².

Ayrıca uzlaştırmanın bir diğer hukuki niteliği de maddi gerçeği arayan bir usul olmamasıdır²⁴³.

Uzlaştırma kapsamında olan suçların muhakemesi, CMK.'da özel ceza muhakemesi başlığı altında bulunan uzlaştırma kurumu ile yapılmaktadır²⁴⁴. Bu sebeple uzlaştırma kurumu aynı zamanda bir özel ceza muhakemesidir. Bu

²³⁴ Eriş, s.258.

²³⁵ Şahin / Göktürk, s.212; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.356.

²³⁶ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.113.

²³⁷ Gökçen / Alşahin / Çakır, s.74.

²³⁸ Dava şartları, fail ve fiili belli olsa ve suç şüphesi yeterli bulunsa dahi şüpheli hakkında kamu davasının açılabilmesi için bulunması gerekli olan şartlara dava şartları denir(Öztürk / Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.171-172).

²³⁹ Yargılama şartı, açılmış olan kamu davasında yargılamanın yapılmasını sağlayan şartlardır(Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.116.).

²⁴⁰ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.129.

²⁴¹ Şahin / Göktürk, s.212; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.356; Gökçen / Alşahin / Çakır, s.74.

²⁴² Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1232; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.356.

²⁴³ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1239.

²⁴⁴ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.831; Bkz. CMK'nın beşinci kitap başlığı.

muhakemeye özgü usuller bulunmaktadır²⁴⁵. Uzlaştırma muhakemesinin usulleri ilerleyen sayfalarda detaylıca anlatılacaktır.

3.Ceza Hukuku Açısından Hukuki Niteliği

Uzlaştırmayı ceza hukuku bakımından irdelendiğinden aşağıda belirtilen hukuki sonuçlar ortaya çıkacaktır:

Uzlaştırma, devletin ceza verme hakkını ortadan kaldıran sebeplerdendir²⁴⁶. Uzlaştırma, 5560 sayılı kanunla her ne kadar TCK'dan kaldırılarak sadece CMK.'da düzenlense de uzlaştırmanın sağlanması durumunda Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemesinin yolu kapandığı için(CMK.m.253/19), uzlaştırmanın “ *devletin ceza verme hakkını ortadan kaldıran bir sebep*” olduğu kabul edilmelidir. Uzlaştırmanın maddi ceza hukuku açısından bu şekilde hukuki niteliği bulunmaktadır. Uzlaştırma, maddi ceza hukuku açısından, davayı düşüren sebeplerden sayılmalıdır²⁴⁷. Yani dava şartı olarak “*uzlaştırma olmaması*” şartının öngörülmesi “*uzlaştırmanın*” bir dava engeli olduğunu açıkça göstermektedir²⁴⁸.

Uzlaştırmada mağdurun zararlarının ödenmesi karşılığında şikâyetten vazgeçilmesi söz konusu olmaktadır. Ancak uzlaştırmayla failin cezalandırılması olanağı ortadan kaldırıldığından, bu kurumu ceza ilişkisini düşüren bir hal olarak da nitelendirmek mümkündür. Bu nedenle uzlaştırma bir taraftan muhakemeyi engellemesi nedeniyle muhakeme hukuku kurumu, diğer yandan ise, fail ile devlet arasında ceza ilişkisini sona erdirdiğinden ceza hukuku kurumu olup, ceza ilişkisi, usuli bir işlem nedeniyle yani muhakemeye devam edilemediği için sona erdiğinden fail-mağdur uzlaştırmasının muhakeme hukuku kurumu olma özelliğinin ağır basmakta olduğu savunulmaktadır²⁴⁹. Yani uzlaştırma, olumlu neticlendiği anda soruşturma evresinde kovuşturmayla yer olmadığı; kovuşturma evresinde ise, düşme sebebi sayıldığından soruşturma ve dava şartı sayılabilir. Bununla birlikte, uzlaştırma

²⁴⁵ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.831.

²⁴⁶ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu,s.1232; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.356.

²⁴⁷ Centel / Zafer, s.494-495; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.356.

²⁴⁸ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.63.

²⁴⁹ Zafer, Hamide (2007) “Ceza Muhakemesi Hukukunda Fail-Mağdur Uzlaşması(TCK.m.73/8)” Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S:2, (s.121.-141), s.121; Centel / Zafer, s.495.

ile mağdurun hukuk muhakemelerinde hak arama yolu da kapandığı için (CMK.m.253/21) uzlaştırmanın medeni hukuku da dışladığı ifade edilebilir²⁵⁰.

Diğer yandan mağdurun uzlaştırmayı kabul etmemesi veya uzlaştırmanın herhangi bir sebeple gerçekleşmemesi halinde fiilin karşılığı olan ceza yine ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan da uzlaştırma kurumunun, uyuşmazlığı yargılama dışında çözen ve ceza muhakemesi hukukuna özgü özellikleri baskın olan alternatif yöntemlerden biri olduğu söylenebilir²⁵¹. Uzlaştırma yönteminin toplumda benimsenmesini temin edecek bir üslup içinde uygulanabilmesi kaidesiyle, mağduru koruma ve faili topluma kazandırma fonksiyonları bakımından geniş anlamda ceza hukukunun etkinliğini arttıran araç vazifesi üstlenmektedir²⁵².

Uzlaştırma, hukuki problemi mahkeme sistemi dışında çözmeyi gaye edinen bir alternatif sorun çözüm yöntemidir²⁵³.

G.UZLAŞTIRMA İLKELERİ

1.Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Bakımından Uzlaştırma Kurumu(Genel İlkeler)

a. Genel olarak

Ceza muhakemesinin amacı, insan hakları, hukukun ve ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerinin daima göz önünde bulundurularak maddi gerçeğin araştırılıp bulunması fail, suçlu ise cezalandırılması; masum ise beraat ettirilmesidir²⁵⁴. Ceza muhakemesi gerçeği araştırırken, sanığı, mağduru, yargılamaya katılan diğer kişileri (tanık, bilirkişi) ve toplumu koruyucu tedbirleri almak ve uygulamak zorundadır. Bunun için insan hak ve özgürlüklerine azami derecede riayet edilmeli ancak ceza muhakemesi ilkelerine de uygun davranılmalıdır. İşte bu noktada uzlaştırma, ayrıca bir ceza muhakemesi kurumu da olduğu için, bu ilkelerin incelenmesinde ve bu ilkelerin uzlaştırma ile ilişkilendirilmesinde fayda bulunmaktadır²⁵⁵. İşte bu

²⁵⁰ Centel / Zafer, s.495.

²⁵¹ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1232.

²⁵² Kaymaz / Gökcan, s.73.

²⁵³ Tok, s.24.

²⁵⁴ Ünver / Hakeri, s.32; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.120 vd.

²⁵⁵ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.136; Bıçak, s.103.

başlık altında ceza muhakemesiyle ilgili olan belli başlı ilkelerin uzlaştırma kurumu ile olan ilişkilerinin nasıl olduğu mevzuu ele alınacaktır.

Öncelikle ceza muhakemesinin belli başlı ilke olarak adil yargılanma hakkı²⁵⁶, aleniyet, re'sen araştırma ilkeleri, kusur sorumluluğu ve cezanın şahsiliği ilkesi, masumiyet ilkesi, eşitlik ilkesi, vasıtasızlık, sözlülük ilkeleri ve cezanın bireyselleştirilmesi ilkeleri temel ilkeler olarak sayılabilir²⁵⁷.

Öncelikle adil yargılanma hakkı, AİHS.m.6 ve An.m.36/1'de düzenlenen en temel hak ve ilkedir. Kısaca, adil yargılanma hakkı, kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma, makul süre içinde yargılanma, alenî olarak yargılanma ve hakkaniyete uygun olarak yargılanmayı içerisinde unsur olarak barındıran yargılanma hakkıdır²⁵⁸. Aleniyet ilkesi de, AİHS.'nin 6. maddesinin 1. fıkrası; duruşmanın aleni bir şekilde yürütülmesi ve aleni bir şekilde hükmün verilmesi gerektiğini öngörmektedir. Anayasa'nın 141.maddesinin 1. fıkrasında ise “*duruşmalar herkese açıktır*” denilmekte, CMK.m.182 ve HMK.m.28'de “*duruşmanın açıklığı*” düzenlenmektedir²⁵⁹.

Suçlu sayılmama karinesi yargılama hukukunun temel ilkelerinden olup, An.m.38/4'te “*suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz*” denilmek suretiyle anayasal korunma altına alınmıştır. Suçluluğun kesinleşmiş yargı kararıyla ispatına değin kişinin suçsuz sayılması yönündeki bu ilke ayrıca AİHS.m.6/2, MvSHS.m.14/2 hükümlerinde de düzenlenmiştir. Susma hakkı olarak da anılan An.m.38/5 hükmünde “*hiç kimse kendisinin ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya delil göstermeye zorlanamaz*” olarak ifade edilen “*nemo tenetur se ipsum accusare ilkesi*” de bu karinenin bir sonucudur²⁶⁰. Yani şüpheden sanık yararlanır olarak ifade edilen “*in dubio pro reo ilkesi*” de suçlu sayılmama(masumiyet) karinesinin yargılama süreci boyunca somutlaşmış halidir²⁶¹.

²⁵⁶ **Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder** (2014) Medeni Usul Hukuku, 25.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, (**Kuru / Arslan / Yılmaz**, Medeni Usul Hukuku), s.340 vd.

²⁵⁷ Bıçak, s.103 vd.;

²⁵⁸ **Tanrıver, Süha** (2004) “*Hukuk Yargısı Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı*” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:53, (s.191-215), s.197.

²⁵⁹ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.85.

²⁶⁰ **Feyzioğlu, Metin** (1999) “*Suçsuzluk Karinesi*” AÜHFHD, S:1-4, s.135-163.

²⁶¹ **Yurtcan**, 2018, s.69; **Şahin / Göktürk** , s.216-217.

Sonuç olarak, uzlaştırma esnasında, usuli haklar ve güvenceler mutlaka dikkate alınmalıdır. Bu hak ve güvencelerin kanunlarla ne ölçüde düzenleneceği, her ülkenin kendi yasal geleneğine bağlıdır. Uzlaştırma esnasında, uyuşmazlığın taraflarının kişisel gereksinimlerine daha uygun ve daha kapsamlı bir uyuşmazlık çözümü sağlayabilmek amacıyla, ceza yargılamasından daha az resmi bir yapıya sahiptir. Yani yargılama, iddia ve savunma makamlarının saf dışı kaldığı, olabildiğince klasik devlet mekanizmalarının devre dışı bırakıldığı durumdur. Uzlaştırmanın bu özelliği, usulle ilgili ayrıntıların düzenlenmeyeceği anlamına gelmez. Zira hukuk devleti ilkesiyle yönetilen bir toplumda ceza yargılamasında, bireylerin vazgeçilemeyecek nitelikte olan usuli hakları ve güvenceleri vardır²⁶².

Uzlaştırmada yapılan 6763 sayılı değişikliklerle birlikte uzlaştırmanın uygulama alanı bir hayli artmıştır. Bu noktada kapsamı artan uzlaştırma kurumu ceza muhakemesi hukuku ilkeleri arasındaki ilişkide “*niteliğin niceliğe feda edilmesine neden olup olunmayacağına*”²⁶³ hususlarına tek tek incelenen ilkeler altında ele alınmaya çalışılacaktır.

b. Adil Yargılanma Hakkı

Anayasaya 2001 yılında yapılan değişiklikle giren ve Anayasa 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı uyuşmazlığın taraflar arasında fiili ve hukukî bir fark gözetmeksizin iddia ve savunmaların eşit ölçülerde ve karşılıklı olarak yapıldığı dürüst bir yargılama, ceza yargılaması açısından ise faile ve mağdura tanınan hakların tümü ve insan hakları ihlal edilmeksizin yapılan yargılamadır²⁶⁴. Adil yargılanma hakkı, kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin hukuka aykırı ve keyfi olarak kısıtlanmasından ve bunlardan yoksun bırakılmasından korumayı amaçlayan uluslararası insan hakları hukukunun bir normudur²⁶⁵.

Uzlaştırmanın her aşamasında bağdaşır olması şartıyla adil yargılanma hakkı ilkeleri uygulanabilir. Tarafsız bir uzlaştırmacının seçilmesi,

²⁶² Özbek, M., s.151-152.

²⁶³ Ünal, Ertuğrul (2018) “Uzlaştırma ve Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumlarının Masumiyet Karinesi Bağlamında Değerlendirilmesi” İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:17, S:1, (s.195-216), s.195.

²⁶⁴ Tanrıver, 192.

²⁶⁵ Sezer, s.57.

uzlaşmaması halinde sanığın cezalandırılacağı konusunda iradesinin baskı altına alınmaması gibi güvenceler uzlaştırma aşamasında adil yargılanma hakkının sanığa tanınmasının mümkün olduğunun bir göstergesidir²⁶⁶.

Uzlaştırmaya başlanmış olması CMK.m.253/8 gereğince delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin alınmasına engel değildir. Bu da her zaman yeni delil araştırarak devam eden yargılama sürecinin uzlaştırmanın sağlanarak zararın giderilmesi ile ansızın gereksiz kılınmasına yol açmaktadır. Bu noktada da uzlaştırma kurumu adil yargılanma ilkesine aykırılık oluşturabilir²⁶⁷.

Adil yargılanmanın bir unsuru olan makul sürede yargılanma hakkı noktasında uzlaştırma, mahkemelerin yükünü azaltarak ceza muhakemesinin hızlanmasına ve daha kaliteli yapılmasına katkı sağlamaktadır²⁶⁸.

c. Usul Ekonomisi ilkesi

Davaların çabuk, basit ve ucuz olarak yapılmasına, usul ekonomisi ilkesi denir²⁶⁹. Bu ilke aynı zamanda An.m.36 ve AİHS.m.6'da düzenlenen "adil yargılanma ilkesi" ile de paralellik gösteren bir ilkedir. Ayrıca Türk anayasasında bu ilkeye yönelik doğrudan da bir düzenleme yer almaktadır²⁷⁰. Buna göre: "*davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir(An.m.141/4)*". Bu ilkede ceza muhakemesi için önemli bir ilkedir. Özellikle uzun süren yargılamalar ve mahkeme, harç, bilirkişi giderleri tarafların mağduriyetlerine yol açmaktadır. Ancak bu ilke ile bu mağduriyetin önlenmesini, yargılamalarda iş yükünün birikmesinin önüne geçilmesini ve devletin yapmış olduğu giderlerin azalmasını sağlamaktadır²⁷¹.

Uzlaştırma yukarıda bahsetmiş olduğumuz usul ekonomisi ilkesi ile çok uyumlu bir faaliyettir. Zira uzlaştırma ile uyuşmazlıklar hızlı ve az giderle etkin bir şekilde giderilmektedir. Bu yönüyle uzlaştırma kurumu usul ekonomisi ilkesine büyük katkısı olan bir kurumdur.

²⁶⁶ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.80.

²⁶⁷ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.825.

²⁶⁸ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.126, 160.

²⁶⁹ Yılmaz, Ejder (2008) "Usul Ekonomisi" AÜHFD, C:57, S:1, (Yılmaz, "Usul Ekonomisi") s.243-274.

²⁷⁰ Yılmaz, "Usul Ekonomisi", s.247; Kuru / Arslan / Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, s.341.

²⁷¹ Yılmaz, "Usul Ekonomisi", s.248; Kuru / Arslan / Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, s.341.

d. Hukuki Dinlenilme Hakkı

Bu hak, sanığın yargılama makamları karşısında açıklamada ve savunmada bulunulabilmesini ve bulunulan bu savunma ve açıklamalarının da dikkate alınabilmesini ifade etmektedir. AİHS.m.6 ve Türk anayasasında yer bulunan sanığın meramını anlatabilme hakkı hukuk devleti ilkesinin en önemli gereklerinden birisidir²⁷².

Bu yönüyle bu ilke uzlaştırma kurumunun uygulanması esnasında tam olarak kendisine yer bulmaktadır. Zira burada şüpheli veya sanık herhangi bir baskı ve zorlama altında kalmaksızın açıklamada bulunabilmekte ve bulunduğu bu açıklama uzlaştırmacı ve diğer tarafça dikkate alınmaktadır.

e. Eşitlik İlkesi

Eşitlik ilkesi, Anayasa'nın 10. maddesinde ifade bulmuştur²⁷³. Buna göre:

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

Eşitlik ilkesinin, bu ilkedен yararlanırlar açısından bir temel hak, yani eşit muamele görmeyi ya da ayırım gözetilmemesini isteme hakkını doğurduğu kuşkusuzdur²⁷⁴.

Ceza yargılamasında eşitlik ilkesi, yargılama makamlarının aynı durumda olan şüpheli veya sanıklara aynı muamelede bulunmalarını ifade etmektedir. Bu noktada eşitliğin sağlanması yargılama faaliyetinde, tarafların usulüne uygun şekilde görüşmelere çağırılması, eşit olarak söz verilmesi, görüşlerini açıklama olanağının tanınması, belge ve delilleri inceleme imkânının verilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir²⁷⁵.

²⁷² **Karakehya, Hakan** (2015) “Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları” Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C:3, S:2, (s.199-226), s.201.

²⁷³ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.103.

²⁷⁴ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.103-104.

²⁷⁵ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.106; **Arslan**, 2008, s.63.

Eşitlik ilkesi uzlaştırma kurumu ile içi içe geçmiş en önemli ilkelerden birisidir. Zira eşitlik ilkesi iki tarafın uzlaştırmada eşit söze sahip olmasını, iki tarafın kabulüyle uzlaştırmanın başlatılmasını, edimin yürütülmesini ve neticelendirilmesini ifade etmektedir. Eşitlik olmazsa uzlaştırma da olmaz. Bu noktaya hem taraflar hem de uzlaştırmanın yürütücüsü olan uzlaştırmacı dikkat etmelidir. Uzlaştırmacı her iki tarafa eşit olarak davranmalı. Ne mağdur ne de şüpheli veya sanığı geri plana atmamalı, eşit olarak müzakereyi yönetmelidir. Bu açıdan uzlaştırma ile eşitlik ilkesinin önemli bir ilişkisinin olduğu görülmektedir

f. Aleniyet ilkesi ve Uzlaştırma

Aleniyet, açıklık, kamuya ait olmak anlamı taşımakla birlikte muhakeme hukukunda, yargılamanın zorunlu sùjeler dışında isteyen kimselerin de yargılamayı takip edebilme özgürlüğünü ve bu özgürlüğünün tanınmasını ifade etmektedir²⁷⁶. Uzlaştırma kurumunun aleniyet ilkesi ile çelişip çelişmediği hususunda fikir birliği mevcut değildir. Bir görüşe göre uzlaştırmanın duruşma dışında gerçekleşmesi ve uzlaştırma tutanaklarının açıklanmaması aleniyet ilkesine aykırılık teşkil eder.²⁷⁷ Karşı görüşe göre ise, aleniyet ilkesi ile çelişmemektedir. Uzlaşmanın aleni biçimde olmaması ve daha sonrada kamuoyunun bilgilendirilmemesi aleniyetin ihlali sayılmaz²⁷⁸ fikri savunulmaktadır.

g. Cezanın Bireyselleştirilmesi İlkesi

Cezanın bireyselleştirilmesi, ceza hukukunun izlediği amaçlar bakımından yaptırımın, her failin kişiliğine uydurulmasıdır. Bununla birlikte cezanın bireyselleştirilmesi ilkesi, fail hakkında işlediği bir suç nedeniyle ceza belirlenirken failin haksızlık içeriğinin ve kişinin kusur durumunun göz önünde bulundurulmasını ifade eder²⁷⁹. Uzlaştırma ceza hukukunun ilkelerinden birisi olan cezaların bireyselleştirilmesi ilkesine de uygun bir kurumdur. Buna göre, aynı suçu işleyenlere aynı cezanın verilmesi isabetli değildir. Önemli olan

²⁷⁶ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.84.

²⁷⁷ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.826-827; Wolfslast, Gabriele, Absprachen im Strafprozess, Neue Zeitschrift für Strafrecht, 1990, s.415'den aktaran, Şahin, 1998, s.247.

²⁷⁸ Cramer, Peter, Absprachen im Strafprozess, Festschrift für Kurt Rebmann, München 1989, s.128'den aktaran, Şahin, 1998, s.247.

²⁷⁹ Özgenç, s.582; Arslan, 2008, s.67.

failin iyileştirilmesine uygun bir yaptırımın bulunmasıdır. Cezanın ödetme, acı ve ıstırap verme amacının mümkün olduğu kadar ikinci plâna atıldığı modern ceza hukuku prensiplerine göre, bireyselleştirme ilkesi temelde mağduriyetin giderilmesini zorunlu kılmaktadır. Zira fail, mağduriyeti gidermekle, mağduriyeti gidermeyen diğer failden farklı olduğunu göstermiş olacak ve cezasız kalmayı ya da daha az cezayı hak eder hâle gelmiş olduğunu gösterecektir. Failin özgür iradesi ile yine uzlaştırma sürecine katılarak sosyal yaşantısının, ekonomik durumunun değerlendirilmesi de her fail açısından aynı eyleme yönelik farklı değerlendirilmeleri beraberinde getirecek²⁸⁰ dolayısıyla aynı eylem yönünden uzlaştırma süreci ile farklı noktalara ulaşılabilmesi uzlaştırmanın cezanın bireyselleştirilmesi ilkesi açısından aykırılık oluşturmaz²⁸¹.

h. Kusur Sorumluluğu ve Cezanın Şahsiliği İlkesi

Kusur sorumluluğuna göre, ancak kusurlu kişi kusuru oranında sorumlu olacaktır²⁸². Anayasa'nın 38. maddesinde ele alınan ceza sorumluluğunun şahsi olduğuna ilişkin ilke, TCK.'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında "*Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.*" şeklinde düzenlenmiştir. Bu kural gereği bir kişi ancak kendi icra ettiği ya da kusuru ile sebep olduğu fiilden dolayı sorumlu olabilir. Bunun yanında o kimseye başkasının işlediği suça iştirak etmedikçe ceza sorumluluğu yüklenemez. Ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralı, kusursuz ceza olmaz kuralı ile yakın ilişkisi olan bir kuraldır²⁸³. Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin, uzlaştırma bakımından bir takım yansımaları bulunmaktadır. Uzlaştırma sürecinde bu ilkenin ihlal edilmemesi için, uzlaştırmaya katılma kararı alan sanık veya şüphelinin bu kararı kendi özgür iradesine dayanmalıdır²⁸⁴.

1. Masumiyet Karinesi

Suçsuzluk karinesi Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre "*suçluluğu hükmüne sabit oluncaya*

²⁸⁰ Yön.m.5/6; **Bıkmaz**, s.66.

²⁸¹ **Özbek, M.**, s.109 vd.

²⁸² **Şahin**, 1998, s.253.

²⁸³ **Özgenç**, s.286.

²⁸⁴ **Çetintürk**, 2008, s.92.

kadar kimse suçlu sayılamayacaktır". Masumiyet karinesinin en önemli sonuçları "*şüpheden sanık yararlanır ilkesi*" ile "*susma hakkı*"dır. Yani şüpheli ve sanık bakımından "*susma hakkı*"nı getiren masumiyet karinesi, muhakemem makamlarına da "*şüpheden sanık yararlanır*" ilkesini dikkate alma mükellefiyeti vermiştir²⁸⁵.

Başka bir anlatımla bu karineye göre yetkili mahkeme tarafından yapılan yargılama sonucunda kişinin suçlu olduğuna karar verilmediği sürece, bu kişinin suçlu olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Aynı husus AİHS.'nin 6. maddesinin ikinci fıkrasında "*Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır*" şeklinde düzenlemiştir. Bu yukarıda açıkladığımız düzenlemeler ile masumiyet ilkesi güvenceye alınmak istenmiştir. 5560 sayılı kanun ile fail tarafından suçun işlendiğinin ikrarını zorunlu kılan TCK.m.73/8 (Mülga:6/12/2006-5560/45md.)²⁸⁶ maddesinin yürürlükten kaldırılması ve aynı kanunla değişik CMK.'nın 253. maddesine böyle bir şartın koyulmamış olması masumiyet ilkesi açısından da çok önemli bir gelişme olmuştur. Yani uzlaştırma ile ilgili yeni düzenleme masumiyet karinesi bakımından daha uygun hale getirilmiştir. Sanık veya şüpheli kendi özgür iradesi ile yargılanarak aklanma hakkından vazgeçerek uzlaştırma yoluna gitmesi masumiyet karinesi ile çelişmez²⁸⁷.

Ayrıca masumiyet karinesi gereğince; uzlaştırmacı, şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınamaz²⁸⁸. Ancak tarafsızlık ilkesi uyarınca bu durum uzlaştırmacının, bir suçun işlenmiş olduğu ve şüpheli ya da sanığın bir kanun hükmünü ihlal etmiş olduğu gerçeğine kayıtsız kalmasını gerektirmez. 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra uzlaştırmayı düzenleyen CMK.'nın 253. maddesinde uzlaştırma için failin işlenen suçu ikrar etmesi gereken şart kaldırılmış olması ve müzakereler sırasında açıklanan beyanların ileride delil

²⁸⁵ Ünal, s.201-202.

²⁸⁶ Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar, uzlaşma:TCK.m.73/(8)- Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.

²⁸⁷ Kaymaz / Gökcan, s.88; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.55.

²⁸⁸ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.56-57.

olarak kullanılamaması ²⁸⁹ nedenleriyle uzlaştırma kurumu masumiyet karinesine aykırı değildir²⁹⁰.

Yine bir başka husus uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için CMK.m.253/4 gereğince şüpheli hakkında yeterli şüphenin bulunması gerekmektedir. Bu yönde kanun koyucu savcılık makamına lehe ve aleyhe olan delillerin toplanmasında bir yükümlülük getirmiştir. Savcılık makamının bu yükümlülüğünü yerine getirmeksizin yani daha sanık hakkında yeterli bir şüphe oluşmadan sırf sadece yargı sürecinin hızlandırılması için uzlaştırma teklifi yapılması, bu yola gidilmesi masumiyet karinesine aykırı olacaktır²⁹¹.

Uzlaştırma kurumunda, ileride kamu davasına mevzuu olacak bir uyuşmazlık hakkında, şüphelinin henüz kesin hüküm bulunmuyorken rızasıyla bir zararı gidermesi hali bulunmaktadır. Bu rızasıyla ve suçu kabul etmeksizin yani istediğinde reddederek yerine getirmemesi dolayısıyla olduğu için uzlaştırmada bulunan mağdurun zararını giderme koşulu, masumiyet karinesine aykırılık oluşturmamaktadır²⁹².

Uzlaştırmada bulunan özgür irade ile rıza unsurları masumiyet karinesi için önem taşımaktadır. Aksi halde taraf rızasını veya özgür iradesini taşımayan uzlaştırma, kişinin adil bir şekilde yargılanma ve aklanma hakkını elinden alacaktır. Yani taraf özgür iradesi ve rızası ile uzlaştırmayı kabul edebileceği gibi uzlaştırmayı kabul etmeyebilir de. Şüpheli, suçsuz olduğunu düşünmesi halinde, uzlaştırmayı kabul etmeyerek, her zaman kamu davasının açılmasını talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu hususta da uzlaştırma müessesesi masumiyet karinesi ile çelişmeyen, uyum olan bir kurumdur²⁹³.

Ancak kanun koyucunun CMK.m.253/14 hükmü ile uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına dolaylı olarakta olsa müdahale yetkisi vermesi masumiyet karinesine aykırılık oluşturacağı belirtilmektedir ²⁹⁴. Aynı fikre bizlerde katılmaktayız.

²⁸⁹ **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.840.

²⁹⁰ **Özbek, M.**, s.178 vd.

²⁹¹ **Apaydın**, s.24; **Ünal**, s.202-203.

²⁹² **Apaydın**, s.24; **Ünal**, s.203.

²⁹³ **Apaydın**, s.25; **Ünal**, s.203.

²⁹⁴ **Ünal**, s.204.

j.Re'sen Araştırma İlkesi ve Uzlaştırma

Re'sen araştırma ilkesi, soruşturma ve kovuşturmanın devlet tarafından yapılmasını ifade etmektedir. CMK.m.160/1'de bu ilkeye değinilmektedir. Bu ilke aynı zamanda "*araştırma mecburiyeti ilkesi*" ve "*kamu davası açma mecburiyeti ilkesi*" gibi alt ilkeleri de içerisinde barındırmaktadır. Re'sen araştırma ilkesi, uzlaştırma kurumu karşısında soruşturma ve kovuşturma aşamasında farklılık göstermektedir²⁹⁵. Soruşturma aşamasında uzlaştırma teklifi iddianame hazırlama aşamasında, şüpheliye teklif edilmektedir. İddianame ise tüm delillerin toplanması, şüphelinin suçlu olduğu yönünde kuvvetli bir kanaat edinilmesinden sonra düzenlenmektedir. Uzlaştırma re'sen araştırma ilkesine bir engel teşkil etmez²⁹⁶. Yani uzlaştırmaya gidilmesi soruşturma evresinde suça ilişkin delillerin toplanmasına, onların araştırılmasına engel değildir. Uzlaştırmaya karşın resen araştırmaya devam edilebilir. Kovuşturma aşamasında ise suç vasfının değişmesi ve eylemin şikâyete tabi bir suç şekline dönüşmesi halinde uzlaştırma teklifi yapılmaktadır. Bu durumda mahkeme, duruşmayı uzlaştırmının sonucuna kadar ertelemektedir. Ancak buna ilişkin CMK.'nın 253/8'uncu fıkrası ile "*Uzlaştırma teklifinde bulunulması ve devamına müteakip işlemlerin yapılması, herhangi bir şekilde suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir*" açık bir şekilde hükmü bulunmaktadır. Uzlaştırmının sağlanması halinde ise uzlaştırmaya istinaden düşme kararı verilecektir²⁹⁷. Bu açık hüküm neticesinde uzlaştırma kurumunun re'sen araştırma ilkesine aykırı düştüğü söylenemez. Muhakemenin her aşamasında uzlaştırma kurumunun bir ilkelerinden olan gizlilik ilkesi saklı kalmak kaidesiyle suça ilişkin deliller toplanabilir, buna yönelik tedbirler alınabilir²⁹⁸.

k. Vasıtasızlık, Sözlülük İlkeleri ve Uzlaştırma

Hâkim, yargılama sırasında delillerle bizzat temasa geçmeli ve her şey duruşmada açıkça tartışılmalıdır. Ceza yargılamasının bu ilkesi CMK.'nın 216. maddesi ile "*delillerin tartışılması*" 217. maddesi ile de "*delilleri takdir yetkisi*" başlıkları altında düzenlenmiştir. Buna karşın uzlaştırma hâlinde

²⁹⁵ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.67.

²⁹⁶ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.57-68.

²⁹⁷ Şahin, 1998, s.248.

²⁹⁸ Erdem / Eser / Özşahinli, s.33 vd.

hâkim, yalnızca uzlaştırmanın sağlanıp sağlanmadığını tespit ile sınırlı kalmakta ve uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması hâlinde “*düşme kararı*” vermektedir. Bu bakımdan vasıtasızlık ve sözlülük ilkelerinin uzlaştırma kurumunda tam olarak sağlanamadığı görülmektedir.²⁹⁹

Uzlaştırma kurumu, kamu davasının mecburiliği, tasarruf edilmezlik gibi ceza muhakemesinin temel ilkelerine istisna oluşturan bir kurumdur³⁰⁰. Bu nedenle ceza muhakemesine hakim olan bu ilkelerin yeniden gözden geçirilmesinin zamanı gelmiştir. Eğer ceza hukukunu daha işlevsel hale getirmek, mağduriyetin giderilmesine ceza hukuku içinde yer verilmek isteniyorsa, bu kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır³⁰¹.

2. Uzlaştırma Kurumunun Kendine Özgü İlkeleri

Uzlaştırma yönetmeliğinin 5. maddesinde yer alan bentlerinde tek tek bu kurumun temel ilkelerine yönelik açık hükümler bulunmaktadır. Bu hükümler, yönetmeliğin beşinci maddesinde “*Genel İlkeler*” başlığı altında bulunmaktadır³⁰². Buna göre, uzlaştırma kurumu aşağıda belirtilecek temel ilkelere sahip olmalıdır:

“*Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler*” (Yön.m.5/1); “*Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esası gözetilerek yürütülür*” (Yön.m.5/2); “*Uzlaştırmaya katılan şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar gören ile kanunî temsilcileri müzakereler sırasında, kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir* (Yön.m.5/3)”; “*Şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise kanununun 202’nci maddesi hükmü uygulanır*(Yön.m.5/4)”; “*Uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaştırmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir* (Yön.m.5/5)”; “*Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik*

²⁹⁹ Kaymaz / Gökcan, s.96; Arslan, 2008, s.66.

³⁰⁰ Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.370.

³⁰¹ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.827.

³⁰² Eriş, s.248.

durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır (Yön.m.5/6)”; “Uzlaştırıcı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder (Yön.m.5/7)”; “Uzlaştırıcı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırıcı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar (Yön.m.5/8)”; “Uzlaştırıcı tarafların, hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır (Yön.m.5/9)”.

Netice olarak uzlaştırma her iki tarafın temel haklarının korunması, tarafların ve temsilcilerin CMK'nın tanıdığı temel güvenceye sahip olması, taraflara tercüman atanması, tarafların bilgilendirilmesi, tarafların özel durumlarının göz önünde bulundurulması, belge ve bilgilerin gizliliğinin korunması, tarafların uzlaştırma sürecini anlamalarının sağlanması, uzlaştırmayı sağlayacak uygun tedbirlerin alınması gibi birçok temel ilkeyi bünyesinde barındıran bir kurumdur. Uzlaştırıcı, uzlaştırmanın bu sahip olmuş olduğu temel ilkelerini göz önünde bulundurarak uzlaştırmayı yürütmek zorundadır³⁰³.

H.UZLAŞTIRMANIN YAKIN KAVRAMLARDAN AYIRT EDİLMESİ

Ceza hukukumuzda şikâyet, etkin pişmanlık, önödeme, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi kurumlar bulunmaktadır. Genel itibariyle bu kurumlar da aynen uzlaştırma gibi, failin mağdurun zararını gidermesi veya işlediği kabul edilen suça karşılık bir miktar para cezası yatırması gibi şartlar karşılığında fail lehine bir takım avantajlar öngörmekte, hatta uzlaştırmada olduğu gibi ceza soruşturma veya kovuşturmasını durdurulabilmektedir. Yine medeni muhakemede sulh, tahkim,

³⁰³ Erdem / Eser / Özşahinli, s.31vd., 135-136; Eriş, s.251.

Avukatlık Kanunu³⁰⁴ 35. maddesinde öngörülen uzlaşma gibi çeşitli kurumlar söz konusu olup, bu kurumlar ile de uyuşmazlığın tarafları arasında yapılacak müzakereler sonucunda mahkeme dışı yollarla uyuşmazlığın çözümlenmesi hedeflenmektedir. Vergi uyuşmazlıklarında da Vergi Usul Kanunu'nda(VUK. Ek m.1-12)³⁰⁵ uzlaşma öngörülmüştür. Vergi mükellefi veya aleyhine vergi cezası kesilen muhatap vergi mahkemesinde dava açabileceği gibi idare ile uzlaşmayı da tercih edebilmektedir. Kısaltılmış ve hızlandırılmış muhakeme usulü olan uzlaşmaya bu düzenlemeler ile vergi cezalarında da rastlanmaktadır ³⁰⁶ . Ceza Muhakemesinde karşımıza çıkan uzlaştırma kurumunun VUK.'ta düzenlenen uzlaşma kurumunun genişletilmiş ve geliştirilmiş bir benzerini CMK.'da düzenlendiğini görmekteyiz³⁰⁷. Bunların dışında da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun³⁰⁸, Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu³⁰⁹, Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu³¹⁰ gibi çeşitli Kanunlarda uzlaştırma benzeri kurumlar bulunmaktadır.

1. Sulh ve Uzlaştırma

Sulh, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun³¹¹ 74, 154/1-ç, 137/1, 313, 314, 315; İcra İflas Kanunu' nun³¹² 38, 226; Türk Medeni Kanunu'nun³¹³ 429/1, 462/8; Borçlar Kanunu' nun³¹⁴ 504/3; Avukatlık Kanunu'nun 35/a; Harçlar Kanunu'nun³¹⁵ 22; Kadastro Kanunu'nun³¹⁶ 74; Vergi Usul Kanunu'nun 324. maddelerinde düzenlenmiştir. Sulh, kelime anlamı olarak iki tarafın karşılıklı istekleriyle, var olan bir çekişmeyi ortadan kaldırmaları veya çekişmenin ortaya çıkmasına engel olmaları, sulh olmak ise uzlaşmak anlamına gelir. Hukuk sisteminde ise görülmekte olan bir davanın taraflarının, karşılıklı anlaşmaları ile dava konusu uyuşmazlığa son vermeleridir. Sonuç olarak sulh, hukuki uyuşmazlığın taraflarının, karşılıklı rıza ve fedakârlıkla uyuşmazlığa

³⁰⁴ RG: 07.04.1969; 13168.

³⁰⁵ RG: 10.01.1961; 10703.

³⁰⁶ Kunter /Yenisey / Nuhoglu, s.1207; Durmuş, s.322.

³⁰⁷ Kunter /Yenisey / Nuhoglu, s.1207.

³⁰⁸ RG: 28.11.2013; 28835.

³⁰⁹ RG: 12.07.2001; 24460.

³¹⁰ RG: 07.05.1983; 18040.

³¹¹ RG: 04.02.2011; 27836.

³¹² RG: 19.06.1932; 2128.

³¹³ RG: 08.12.2001; 24607.

³¹⁴ RG: 04.02.2011; 27836.

³¹⁵ RG: 17.07.1964; 11756.

³¹⁶ RG: 09.07.1987; 19512.

son vermek gayesiyle yapmış oldukları bir sözleşmedir. Bir yönü itibari ile sulhun uzlaştırmanın özel hukuk alanındaki karşılığı olduğu söylenebilir. Zira sulh, medeni usul hukuku kapsamında düzenlenmiş bir müessesedir. Sulh görülmekte olan bir dava sürecinde mahkeme önünde ya da mahkeme dışında tarafların haklarından kısmi feragat ve kısmi kabulde bulunarak anlaşmaları ve davayı bitirmeleridir. Uzlaştırma, soruşturma ya da kovuşturmayı bitirme amacını güder. Uzlaştırma görüşmelerinde amaç mağdurun zararının karşılanması için tarafların anlaşmaya varmalarıdır. Bu itibarla uzlaştırma ve sulh kurumları muhakeme hukuku anlamında farklılıklar gösterebilir de aynı hukuki sonucu doğurmaktadırlar³¹⁷.

Sulh ile taraflar genellikle karşılıklı olarak taleplerinden bir miktar feragat ederler ve ortak bir noktada buluşurlar. Sulh sözleşmesi esas itibariyle her iki tarafın karşılıklı olarak taleplerinden bir miktar feragatte bulunmalarına dayanmaktadır³¹⁸. Uzlaştırmada da fail ile mağdur müzakere yoluyla aralarındaki uyuşmazlığı çözmeye çalışmaktadırlar. Uzlaştırma sağlandığı takdirde, mağdur zararlarının giderilmesi karşılığında failin cezalandırılmasını isteme hakkından vazgeçmiş olmaktadır. Bu nedenle uzlaştırmanın sulh olarak kabulü mümkündür. Mahkeme önünde yapılan sulh ilam niteliğinde olup aynı şekilde uzlaştırma tutanağı da ilam niteliğinde belgelerdendir. Bu benzerliklerin yanında aralarında farklar da bulunmaktadır. Her şeyden önce uzlaştırma fail ile mağdurun tarafsız bir üçüncü kişi olan uzlaştırmacı nezaretinde uyuşmazlığı çözmeye çalışmaları esasına dayanır. Oysa sulhta taraflar kendileri müzakere ederek uyuşmazlığı sona erdirebilirler. Mahkeme, tarafların sadece sulhun tespitini istedikleri durumlarda veya şarta bağlı sulh halinde “*karar verilmesine yer olmadığı kararı*” verirken, şarta bağlı olmayan sulhta tarafların talebi halinde ise sulh sözleşmesi uyarınca bir hüküm verir. Kovuşturma aşamasında uzlaştırma halinde düşme kararı verilir. Bununla birlikte uzlaşılan edim bir süre gerektiriyorsa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir³¹⁹.

³¹⁷ Yıldırım, s.263; Parlak / İpek, s.6-7.

³¹⁸ Yıldırım, s.263.

³¹⁹ İpek / Parlak, s.168.

2. Arabuluculuk ve Uzlaştırma

Uygulamada uzlaştırma ile arabuluculuk kurumlarının birbirine karıştırıldığı ve aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Uzlaştırma ceza adalet sisteminde, arabuluculuk ise özel hukuk uyuşmazlıklarında uygulanmaktadır³²⁰. Her ikisi de tarafsız bir üçüncü kişinin yardımını içeren birer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Ancak bu iki kurumun yasal dayanakları, amaçları, süreçleri ve sonuçları birbirinden farklıdır. Uzlaştırma CMK.m.253, 254, 255' te; arabuluculuk ise, 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda ³²¹ (HUAK)' düzenlenmiştir³²². Bu kanuna göre arabuluculuk, “*sistemik teknikler uygulanarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemini ifade eder*”(HUAK.m.2/1-b).

Arabuluculuk sisteminin amacı, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecek iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının yargılamaya oranla daha kısa zamanda ve daha az giderle çözümlenerek tarafların anlaşması ve bu yolla yargının da yükünün azaltılmasıdır. Uzlaştırma ise, öncelikle onarıcı adalet anlayışına hizmet eder; suç mağdurunun zararının giderilmesi esas alır³²³.

Ayrıca uyuşmazlığın uzlaştırma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesi durumunda arabuluculuk faaliyetinin sona ereceği belirtilmekteydi(HUAK.m.17/1-d). Bu nedenle uzlaştırma kapsamındaki bir suçtan doğan maddi-manevi tazminat istemleri de arabuluculuk yoluyla çözümlenebilmekteydi. Ancak son yapılan değişiklikle ³²⁴ uyuşmazlığın uzlaştırma kapsamına girip girmediğine değil, arabuluculuğa elverişli olup olmadığına bakılacağı belirtilmiş ve buna göre de arabuluculuk devam edecek

³²⁰ Yıldırım, s.265.

³²¹ RG: 22.06.2012; 28331.

³²² Erdem / Eser / Özşahinli, s.26-27; Parlak / İpek, s.5.

³²³ Erdem / Eser / Özşahinli, s.26.

³²⁴ RG:25.10.2017; 30221(7036 sayılı bu değişiklik kanununun 23.maddesi).

veyahutta sona erecektir. Uyuşmazlığın uzlaştırma ile çözülmesi durumunda ceza soruşturması veya kovuşturması da sona erecektir. Arabuluculukta ise, suçun yalnızca özel hukuku ilgilendiren yönü çözümlenmektedir³²⁵.

Uzlaştırma ile arabuluculuk birbirlerine karıştırılmaması gereken iki farklı kurumdur. Zira uzlaştırma, ağır olmayan suçlarda toplumun suç ile bozulan kamu düzenini, tarafların barışması yolu ile yeniden ihdas eden, mağdurun zararının da giderilmesi suretiyle, adaleti yerine getiren, yeni bir yaptırım benzeri kurumdur³²⁶. Arabuluculuk ise, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri, yani "*sulh olmak suretiyle sona erdirebilecekleri hukuk uyuşmazlıkları*" bağlamında uygulama alanı bulmaktadır. Uzlaştırmada, uzlaştırmacı seçimi ve kriterler çok önemli iken, arabuluculuk arabulucunun seçimi noktasında uzlaştırma kurumuna nazaran daha esnek³²⁷. Diğer bir farklılık ise, uzlaştırmacının taraflara çözüm önerisi getirmesi yolunun kapatılmamış olmasıdır. Uzlaştırmacı, hukuka uygun her türlü edimleri içeren her türlü teklifi taraflara sunabilir. Gerekteğinde tarafları düşebilecekleri pozisyonlar açısından uyarabilir, açıklamalar getirebilir. Hakeza arabulucu da uyuşmazlık hakkında taraflara çözüm önerilerinde bulunabilir(HUAK.m.2/1-6). Ayrıca arabulucu, sistematik bir biçimde iletişim teknikleri uygulamak suretiyle, taraflar arasında iletişim kurulmasını kolaylaştırır ve diyalog sürecinin işlerlik kazanmasına ve bunun canlı tutulmasına katkı sağlar, taraflara rahat ve özgür bir müzakere ortamı yaratmak suretiyle sorumlulukları kendilerine ait olmak üzere çözümü kendilerinin bulmasına yardımcı olur³²⁸. Arabuluculuk, tarafsız bir grup veya kişinin her iki taraf arasında ortak bir çözüm bulmaya ve onları anlaşma yapmaya teşvik etmeye çalışmasıdır. Bu şekilde arabulucu, tarafları tavizler vermeye yöneltme veya anlaşmayı engelleyen yanlış anlamaları açıklığa kavuşturma görevini üstlenir. Arabulucu müzakere ile ilgili kendi görüş açısını ve pozisyonunu ortaya koymaz, sadece müzakerenin ilerlemesi ve anlaşmanın sağlanmasını kolaylaştırır³²⁹.

³²⁵ Erdem / Eser / Özşahinli, s.23-24.

³²⁶ Bıkmaz, s.44.

³²⁷ Yıldırım, s.258.

³²⁸ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.54.

³²⁹ Centel / Zafer, s.471.

3. Şikâyet ve Uzlaştırma

Şikâyet, “soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan bir suçtan zarar gören kişinin, mağdurun veya yasal temsilcisinin faili ve fiili öğrendiği günden itibaren altı aylık süre zarfında yazılı veya sözlü olarak yetkili mercilerden soruşturma ve kovuşturma istemedir”³³⁰(TCK.m.73). Yine şikâyet, bir suç hakkında ilgili makamlar önünde derdini anlatmaya, olayın açıklığa kavuşturulmasını ve failin cezalandırılmasını istenilmesi işlemi³³¹ şeklinde de tanımlanmıştır³³².

Şikâyet hakkına sahip olan kimselerden herhangi birinin bu hakkını kullanmaması diğerlerinin hakkını engellemez, onların şikâyet haklarını da düşürmez³³³(TCK.m.73/3).

Şikâyet fiil hakkında yapılır. Şikâyet yapılabilmesi için failin bilinmesine lüzum bulunmamaktadır. Sanık veya şüphelinin birden fazla olması durumunda şikâyetin bölünmezliği/ sirayeti ilkesince faillerden biri hakkında yapılan şikâyet diğerlerini de sirayet eder³³⁴.

Muhakemesinin devamı şikâyete tabi olan suçlarda şikâyetin süresi altı aydır. Bu süre, şikâyet hakkı olan kimsenin faili ve fiili öğrenmesinden itibaren başlar. Bu süre zamanaşımı süresi olmayıp hak düşürücü süredir³³⁵. Telif haklarına ilişkin şikâyet hakkında süre bir yıldır. Ancak her hâlükârda şikâyet süresinin üst sınırı, şikâyet konusu suç için yasada öngörülen dava zamanaşımı süresidir(TCK.m.73/2). Şikâyet süresi failin veya failin öğrenilmesinden itibaren işlemeye başlar³³⁶(TCK.m.73/2).

Şikâyete tabi suçlarda süresi içinde şikâyetten feragat mümkündür. Şikâyetten feragat hem şikâyetten vazgeçme hem de şikâyetin geri alınmasına şamildir, yani bunları içerisinde barındırır. Bu noktada feragat şikâyetten

³³⁰ **Güngör, Devrim** (2009) 5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikâyet Kurumu, 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.35 vd.

³³¹ **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.108; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.330.

³³² **Gökçen / Alşahin / Çakır**, s.58.

³³³ **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.29; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.108; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.333; **Eryılmaz**, s.339.

³³⁴ **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.108; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.333; **Eryılmaz**, s.339.

³³⁵ **Gökçen / Alşahin / Çakır**, s.62.

³³⁶ **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.109; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.332; **Eryılmaz**, s.339.

vazgeçme veya şikâyetin geri alınması şeklinde olabilir. Şikâyetten feragat(vazgeçme ve geri alma) sadece bir kere yapılabilir. Yani feragat edildikten sonra artık bu feragatten geri dönülemez. Şikâyetten vazgeçme, ortaya çıkmış olan fakat daha henüz kullanılmamış olan şikâyet hakkının kullanılmayacağına kullanım süresi içerisinde izhar etmektir. Şikâyetten vazgeçme açık ve anlaşılır olmalıdır. Şikâyetten vazgeçme iradesi, soruşturma ve kovuşturma yapan kişiye ulaştığı anda sonuç doğurur³³⁷. Şikâyetin geri alınması, soruşturma evresinde soruşturmayı sona erdirir; kovuşturma evresinde davayı düşürür, ancak hüküm kesinleştikten sonra cezanın infazına mani olmaz(TCK.m.73/4-5). Ayrıca şikâyetin geri alınması tek taraflı bir işlem olmayıp geri almanın sonuç doğurabilmesi için şüpheli veya sanığında onayı gerekmektedir(TCK.m.73/6).

Ayrıca Türk Ceza Sisteminde şikâyete tabi suçlar bakımından kabul edilen uzlaştırma faaliyetine başlanabilmesinin ön şartı ise suçtan zarar gören tarafın şikâyetçi olmasıdır. Suç mağduru şikâyetçi değil ise uzlaştırma işlemleri hiç başlamayacak ve soruşturma aşamasında "*kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar*" veya kovuşturma evresinde ise "*davanın düşmesi kararı*" hemen verilecektir³³⁸. Taraflar arasındaki bozulan barışın sağlanması amacı olan uzlaştırma sağlanmasa da yani taraflar uzlaşmasa da yargı dışında anlaşmaları şikâyetten vazgeçmeyi sağlayabilir. Başka bir anlatımla uzlaştırmaya tabi suçların büyük bir kısmını şikâyete tabi suçlar oluşturmaktadır. Ancak burada şikâyet müessesesi ile uzlaştırma kurumu birbirinden farklı olup iyi ayırt etmek gerekmektedir. Uzlaştırma usulünün uygulanabilmesi için, suçtan zarar görenin şikâyette bulunması gerekir. Suçtan zarar görenin şikâyet hakkını kullanmadığı bir aşamada uzlaşma usulünün uygulanması da mümkün değildir. Bu noktada uzlaştırmaya tabi olan suçlardan şikâyete bağlı olan suçlarda uzlaştırma sürecinin başlanabilmesi için ilk ve öncelikli şart geçerli bir şikâyetin bulunmasıdır. Ayrıca geçerli bir şikâyet olmasına rağmen, uzlaştırma teklifinin

³³⁷ **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.109; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.333; **Sezer**, s.95; **Eryılmaz**, s.339.

³³⁸ **Yenisey, Feridun** (1993) Hazırlık Soruşturması ve Polis, 3. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, (**Yenisey**, Hazırlık Soruşturması ve Polis), s. 226; **Eryılmaz**, s.339.

bildirilmesinden evvel ya da teklifin kabul veya reddedilmesinden sonra şikâyetten vazgeçme söz konusu olursa yine uzlaştırma yapılamayacaktır³³⁹.

Burada söz konusu olan uzlaştırma, koşulları ve usulü CMK.m.253,254'de ele alınan şekilde yapılan uzlaştırmadır. Bu hususa çok dikkat edilmelidir. Örneğin, kanuni usullere uymadan iki tarafın bizzat veya avukatları aracılığıyla kendi aralarında uzlaşmaları ve mağdurun şikâyetçi olmadığını, haklarını elde ettiği için şüpheli ve sanığın cezalandırılmasını istemediğini veya buna benzer bir ibareyi içeren bir anlaşma yapılması ve bunun soruşturma veya kovuşturma makamlarına intikal ettirilmesi, "uzlaştırma" veya "uzlaştırma raporu" olarak kabul edilemez; burada eğer şikâyete bağlı bir suç var ise, bu şikâyetin geri alınması olarak kabul edilmelidir. Çünkü uzlaştırma, kendine özgü bir sistem olup, uzlaştırmacı tarafından gerçekleştirilen bir müzakere neticesinde hazırlanan raporun veya tarafların kendi aralarında herhangi bir uzlaştırmacıya gerek olmaksızın hazırladıkları bir uzlaşma belgesinin soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı veya kovuşturma evresinde mahkeme tarafından denetlenmesi ve onaylanmasına müteakiben etkili olan bir kurumdur³⁴⁰. Bu noktadan şikâyetin geri alınması kurumu uzlaştırma kurumundan farklıdır. Bir edimin karşılığında şikâyet geri alınsa dahi buna uzlaştırma olarak vasıflandırılmaz. Zira uzlaştırma kurumunun bambaşka hüküm ve sonuçları bulunmaktadır³⁴¹.

Ayrıca, uzlaşılmış olması her zaman şikâyetten feragat edildiği anlamına gelmez. Edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması ve süreklilik arz etmesi halinde, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir. İşte bu gibi durumlarda görüleceği üzere uzlaştırma söz konusu iken; şikâyetten feragat edilmesi söz konusu değildir. Diğer taraftan, uzlaştırmada şüpheli veya sanık tarafından bir edimin yerine getirilmesi söz konusudur; şikâyetten feragat ise böyle bir koşula bağlı değildir³⁴².

³³⁹ **Demirtaş, Erdoğan** (2008) "Ceza Muhakemesi Hukukunda Muhakeme Şartı Olarak Şikâyet" (Yüksek Lisans), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s.72; **Eryılmaz**, s.340.

³⁴⁰ **Ünver / Hakeri**, s.732-733; **Eryılmaz**, s.339-340.

³⁴¹ **Özbek / Cüni / Özcan**, s.25.

³⁴² **Şahin / Göktürk**, s.213; **Eryılmaz**, s.340.

Ayrıca mağdur ve suçtan zarar gören, şikâyetten vazgeçme beyanında açıkça şahsi haklarından da vazgeçmemiş ise, şahsî haklarından vazgeçmemiş kabul edilir. Ancak uzlaştırmada ise; “ *taraflar arasında uzlaştırmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır*”³⁴³(CMK.m.253/19).

Uzlaştırma sağlanamaz ise şikâyetin geri alınması kurumu işletilebilir. Uzlaştırma ve şikâyetin geri alınması kurumları birbirine seçenek uygulamaları veya uzlaştırmanın uygulanması başarısızlıkla sonuçlanınca şikâyetin geri alınması kurumunun iletilmesinin uygulanması yasaklanmış değildir. Esasında bu iki kurum birbirinden farklı iki kurumdur. Sadece şikâyet, uzlaştırma kurumunun işletilmesi için var olması gereken muhakeme için bir ön şarttır. Bu nedenle uzlaştırma gerçekleşmeyince şikâyetin geri alınması mümkün ise de; şikâyet yapılmamışsa veya geri alınmışsa (şikâyete bağlı suçlarda) artık ortada soruşturma ve kovuşturma olmayacağı için uzlaştırma kurumunun işletilmesi mümkün değildir³⁴⁴.

Diğer taraftan, önödeme kurumu ile şikâyetin geri alınması kurumu arasındaki ilişkiye de değinilmelidir. Şikâyetin geri alınması ile ön ödeme arasındaki ilişki önemlidir. Önödeme kurumunun uygulanabilmesi için, uzlaştırma kurumunda olduğu gibi "şikâyete bağlı suç olma" gibi bir ön şart aranmamıştır. Başka bir deyişle, re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlarda soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlarda önödeme uygulanabilir. Burada önemli olan, ön ödeme kurumunun uygulanabilmesi için (şikâyete bağlı olup olmaması önemli olmaksızın) ilgili suçun uzlaştırma kapsamında bir suç olmaması, ceza yaptırımını olarak adli para cezasını veya ilgili kanun maddesinde öngörülen (soyut) hapis cezasının yukarı sınırının altı ayı aşmaması ve TCK.m.75'te düzenlenen şartların yerine getirilmesi gerekli ve yeterlidir. Bu sebeple eğer ön ödeme kurumu işletilmek istenen ve fakat uygulanamayan suç soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bir suç ise, zaman dilimi açısından mümkün olan her aşamada şikâyet geri alınabilir.

³⁴³Sezer, s.95; Eryılmaz, s.340.

³⁴⁴Ünver / Hakeri, s.98, 735.

Ön ödeme girişiminin başarısızlıkla neticelenmesi şikâyetin geri alınması kurumunun işletilmesini engellemektedir³⁴⁵.

4. Önödeme ve Uzlaştırma

Önödeme, kanunlarda belli miktar ceza öngören bir takım suçları işleyen failin, savcı veya hâkim tarafından ilgili kanun maddesi uyarınca belirlenen parayı belli bir süre içerisinde devlet hazinesine ödemesi durumunda, o kişi hakkında yürütülen soruşturma veya kovuşturmanın kaldırılması sonucunu doğuran yani faille devlet arasındaki muhakeme ilişkisini bitiren bir kurumdur³⁴⁶. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından önödemenin gerçekleşmesi durumunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı(CMK.m.172/1), kovuşturma evresinde hakim tarafından gerçekleşmesi durumunda ise kamu davasının düşmesi kararı(CMK.m.223/8) verilecektir³⁴⁷.

Yargılama evresinde suçun niteliğinin değişmesi, özel yasalar gereğince dosyanın doğrudan mahkemeye intikal ettiği veya önödeme şartını yapması gereken iddianamenin bu önödeme yapılmadan mahkemeye sunulması ve mahkemenin de bu iddianameyi yanlılıkla kabul etmesi hallerinde de mahkeme uygulanmamış veya uygulanmamış olan önödeme kendisi teklif edebilir. Kabul edilirse davanın düşmesine karar verilir³⁴⁸.

Yukarıda açıkladıklarımızdan da anlaşılacağı üzere hangi evrede olursa olsun bir muhakeme şartı olan önödemenin kendine özgü koşullarının sağlanması durumunda şüpheli veya sanığa teklif edilmesi zorunludur. Ancak şüpheli veya sanığın bu teklifi kabul etme mecburiyeti bulunmamaktadır³⁴⁹.

Bu noktada uzlaştırma kapsamında bulunan bir suçun işlendiği mevzuunda yeterli şüphe bulunmasına rağmen, şüpheli veya sanığın mağdurun zararını kendi özgür iradesiyle gidermesiyle şüpheli veya sanık muhakeme sürecinin ilerlemesine engel olabilirler, muhakemeyi sona erdirirler³⁵⁰. Burada

³⁴⁵ Ünver / Hakeri, s.735.

³⁴⁶ Özgenç, s.726; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.352; Kaymaz / Gökcan, s.354-359; Eryılmaz, s.344.

³⁴⁷ Özgenç, s.726; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.352;Eryılmaz, s.344.

³⁴⁸ Özgenç, s.727; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.353;Eryılmaz, s.345.

³⁴⁹ Özgenç, s.726; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.353;Eryılmaz, s.344.

³⁵⁰ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.353;Eryılmaz, s.345

da uzlaştırmanın gayesi mahkeme dışı anlaşmalarla, mahkemelerin iş yükünü azaltarak, yargılamaların makul sürede bitirilmesini saęlamaktır³⁵¹.

Önödeme, şüpheli veya sanıkla devlet uzlaşmaktadır. Amaç, suç oranlarının her geçen gün artması karşısında, basit suçlarla mahkemeyi meşgul etmeyerek, önemli suçlar için yargılama makamlarına daha fazla zaman oluřturabilmektir³⁵². Ancak önödeme şu noktadan çokça eleştirilmektedir: herhangi bir suçu veya fiili olmamasına rağmen sırf yanlış anlaşılardan kaynaklı olarak şüpheli olan kimselerin, adli hatadan korktukları ve yargılamayı başlı başına ceza olarak gördükleri için önödeme teklifini kabul ederek bu kimseler işlemedikleri bir suçtan dolayı cezalandırılmaktadırlar³⁵³.

Önödeme kurumu ile uzlaştırma kurumu arasında sayılacak olan şu farklılıklar da görülmektedir. Bir defa uzlaştırmada amaç mağdurun zararının giderilmesini ve bu yolla toplumsal barışı sağlamak iken önödeme mağdurun zararının giderilmesine ilişkin herhangi bir adım atılmamakta, fail devlet hazinesine ödemede bulunmak yoluyla cezadan kurtulmaktadır. Bir bakıma devlet, mağdurun suç nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararı göz ardı ederek faili cezalandırma hakkından vazgeçmiş olmaktadır³⁵⁴.

Önödeme de, fail, suçun karşılığı olan kanunun öngördüğü para cezasını ödemeyi kabul etmekte ve suçtan kurtulmaktadır. Yani önödeme şüpheli, suç teşkil eden eylemi neticesinde cezalandırılmaktan kurtulmak amacı ile belirli bir miktarda para ödemekteyken; uzlaştırmada aynı saikle mağdurun zararını karşılamaktadır. Uzlaştırmada ödenecek olan meblağ mağdur ile failin varmış olduğu anlaşma sonucu belirlenirken; önödeme ise söz konusu belirleme öncesinde yürürlükte olan tarifeler kapsamında yapılmaktadır³⁵⁵. Bu bakımdan önödeme kurumunda uzlaştırmadan farklı olarak aynen geleneksel ceza adaleti sistemindeki gibi mağdur tamamen sistemin dışına itilmektedir. Bu durum uzlaştırma kurumunun ruhuna aykırıdır. Dolayısıyla iki kurum arasında

³⁵¹ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.353; **Eryılmaz**, s.345.

³⁵² **Eryılmaz**, s.344.

³⁵³ **Eryılmaz**, s.344.

³⁵⁴ **Kaymaz / Gökcan**, s.360-361 vd.

³⁵⁵ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.353; **Kaymaz / Gökcan**, s.361.

uyuşmazlığın taraflarına ve özellikle de mağdura bakış açısı yönünden ciddi bir fark bulunmaktadır³⁵⁶.

Bir başka açıdan bu iki kurum birlikte uygulanabilir kurumlar değildir. Fail-mağdur uzlaştırması, diğer yaptırımlardan önce gelir ve devreye girdiği anda muhakemeyi durdurur³⁵⁷. Zira Kanun koyucu önödeme kurumunun uygulanacağı suçları, uzlaştırma kurumu kapsamındaki suçlar dışındaki suçlarla sınırlandırmıştır (TCK.m.75/1). O nedenle, uzlaştırma sağlansın sağlanmasın, eğer uzlaştırma kurumu kapsamında bir suç varsa, uzlaştırma kurumuna başvurulmadan veya başvurulup da işletilemeyen durumlarda ön ödemeye gidilemez. Burada iki kurumdan biri uygulanabilir ve bunu seçmek ceza muhakemesine taraf kişi veya makamların takdirine bırakılmamış, kanun koyucu tarafından uzlaştırma kurumuna alınan suçlar düzenlendikten sonra, bunun dışında kalan ve ön ödeme kurumunun koşullarını taşıdığı için bu kurumun kapsamında kalan dar bir eylem grubunu ön ödeme kurumunun alanına getirilmiştir³⁵⁸. Diğer bir ifadeyle, ön ödemeye gidilebilecek suçlar, fiilen uygulansın uygulanmasın, uzlaştırma kurumunun uygulanma alanı dışındaki suçlardır. O sebeple, uzlaştırma kurumunun işletilemediği hallerde, yasal engel sebebiyle, diğer koşullarını taşısa dahi, önödeme kurumu işletilemez. Yani sonuç itibariyle uzlaştırmaya tabi suçlarda ön ödeme kurumunun uygulanabilirliği bulunmamaktadır. Çünkü uzlaştırmaya tabi suçların hiçbirisi ön ödemelik suçlardan değildir. Bu durumun sonucu olarak ortada aynı zamanda ön ödemelik bir suç bulunsa bile, ilk olarak uzlaştırma işlemlerinin yapılması; sonuçsuz kalması halinde ön ödemeye ilişkin hükümlerin uygulanması gerekir. Takibi şikâyete bağlı olan ve çocuklar tarafından kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren yada taksirle işlenen suçlarda da önödeme önerilmez³⁵⁹.

Önödeme ile uzlaştırmının doğurduğu hukuksal sonuçlarda ise benzerlik söz konusudur. Buna göre önödemede, uzlaştırmada olduğu gibi

³⁵⁶ Kaymaz / Gökcan, s.362.

³⁵⁷ Özbek, V., Ceza Muhakemesi Hukuku, s.819.

³⁵⁸ Kaymaz / Gökcan, s.634 vd.

³⁵⁹ Öztürk / Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.181; Ünver / Hakeri, s.735; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.352.

şüpheli/sanık para cezasını ödediğinde soruşturma evresinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilirken, kovuşturma evresinde düşme kararı verilir³⁶⁰.

Sonuç itibariyle uzlaştırmaya tabi suçlarda önödeme kurumunun uygulanabilirliği bulunmamaktadır. Çünkü TCK.m.75/1 açık hükmü gereğince uzlaştırmaya tabi suçların hiçbirisi önödemelik suçlardan değildir . Bu nedenle uzlaştırmanın önödemeye göre uygulanma önceliği vardır. Buna göre bir suç hem uzlaştırma ve hem de önödeme kapsamına giriyorsa, uzlaştırma uygulanmalıdır. Buna karşılık TCK.m.75/6-a'da sayılan suçlar için ise sadece önödeme uygulanmalıdır³⁶¹.

Bu durumda acaba uzlaştırma sağlanamamış ise, önödeme mümkün müdür? Bir görüşe göre, TCK.m.75'teki "uzlaştırma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere" ifadesi kullanıldığı için, uzlaştırma kapsamında bulunan bir suçta uzlaştırma sağlanamamışsa, bu suç aynı zamanda TCK.m.75 kapsamında bir suç olsa bile, Cumhuriyet savcısı kamu davası açmalıdır³⁶². Fakat diğer bir görüşe göre ortada aynı zamanda önödemelik bir suç bulunsa bile, ilk olarak uzlaştırma işlemlerinin yapılması; sonuçsuz kalması halinde ön ödemeye ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği belirtilmektedir³⁶³.

5. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ve Uzlaştırma

Ceza hukukunun, suçun kefaretilerini ödetme fonksiyonuyla yetinemeyeceği kabul edilerek cezaya alternatif birtakım kurumlara yer verilmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır. Mevzuatımızda düzenlenen; hapis cezasının ertelenmesi(TCK.m.51), etkin pişmanlık halleri(ör. CMK.m.168), kamu davasının açılmasının ertelenmesi(CMK.m.171), hükmün açıklanmasının geri bırakılması(CMK.m.231) gibi düzenlemeler, bu düşüncenin ürünü olarak kabul edilebilir. Bu yukarıda bahsetmiş olduğumuz kurumlar, suç nedeniyle mağdurun uğramış olduğu zararın giderilmesi koşuluna bağlı tutulmamışlardır. Ancak, bunların kriminolojik yaklaşımlara dayandığı, fail odaklı bir bakış açısıyla ortaya çıkarıldığı özümsemelidir. Dolayısıyla bu tür düzenlemelerin, doğrudan onarıcı adalet anlayışının neticesi oldukları söylenemez³⁶⁴.

³⁶⁰ Parlak / İpek, s.8.

³⁶¹ Öztürk / Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.181.

³⁶² Öztürk / Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.181.

³⁶³ Parlak / İpek, s.69.

³⁶⁴ Sabuncuoğlu / Canpolat, s. 3.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, failin kişiliği ve işlediği suçun önemi göz önünde bulundurulmak suretiyle hakkında kamu davasının açılmasından bazı şartlarla ve belirli bir süre içinde iyi hal göstermesi halinde vazgeçilebilmesidir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesinden sonra erteleme süresi içinde yeniden suç işlenmemesi halinde, tıpkı uzlaştırmada olduğu gibi kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Dolayısıyla uzlaştırma ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi benzer bir sonuç doğurmaktadır. Ancak, uzlaştırmada herhangi bir deneme süresi yokken, kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilebilmesi için kanunda öngörülen sürenin iyi halle geçirilmesi gerekmektedir³⁶⁵.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu CMK'nın 171. maddesinin 2. vd. fıkralarında düzenlenmiştir. Buna göre, Cumhuriyet savcısı, şikâyete bağlı olup üst sınırı bir yıl veya daha kısa süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda kamu davası açılması için yeterli şüphe bulunmasına rağmen bazı şartların varlığı halinde beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verebilir. Bu kararın verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan hapis cezasına mahkûm olmamış bulunması, soruşturma sonucunda Cumhuriyet savcısında, bu kararın verilmesi halinde şüphelinin bir daha suç işlemeyeceği hususunda kanaat hâsıl olması, kamu davası açılmasının ertelenmesinin davanın açılmasına nazaran şüpheli ve toplum açısından daha yararlı olması ve suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle giderilmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir. Bu şartların varlığı halinde kamu davasının açılmasının 5 yıl süreyle ertelenmesine karar verilebilir. 5 yıllık süre boyunca şüpheli kasıtlı bir suç işlemezse savcı kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Aksi takdirde açılması ertelenen kamu davası açılır. Maddenin açık hükmü ile uzlaştırmaya ilişkin hükümler saklı tutulmuştur. Dolayısıyla uzlaştırma hükümlerinin uygulanması sonucunda uzlaşılan edimin ifasının belli bir süre gerektirmesi nedeniyle CMK.m.253/19 uyarınca verilen kamu

³⁶⁵ Arslan, 2008, s.97.

davasının açılmasının ertelenmesi kararlarında CMK.m.171/2'deki şartlar aranmaz. Her ne kadar her iki kurum da mağdurun zararının tazmini koşulunu içermekte ise de, zarar giderilmiş olsa bile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunda şüpheliye 5 yıllık bir deneme süresi öngörülmektedir. Şüpheli bu süre boyunca kasıtlı bir suç işlemediği takdirde ancak o zaman kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmektedir. Oysa uzlaştırma kurumunda deneme süresi öngörülmemiştir. Mağdurun zararının giderildiğinin tespiti halinde soruşturma sona erdirilmektedir. Bu nedenle her iki kurum kapsamında bulunan suçlarda Cumhuriyet savcısı öncelikle uzlaştırma kurumunu uygulamalı, bu girişimin sonuçsuz kalması halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun uygulanıp uygulanamayacağını değerlendirmelidir³⁶⁶.

Görüldüğü üzere CMK.m.253/19 açık hükmü ile kanun “uzlaştırma” ile “kamu davasının açılmasının ertelenmesi” arasında bir sıralama ilişkisi oluşturmuştur: Uzlaştırma kapsamında yer alan suçlarda uzlaştırma yoluna gidilmelidir, bu olun başarılı olmaması durumunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi yoluna sıra gelir³⁶⁷.

6. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uzlaştırma

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, hukuk sistemimize ilk olarak 15.07.2005 tarihinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 23'üncü maddesi ile girmiştir. Bu ilk düzenlemesinde kurumun sadece çocuklar hakkında uygulanması söz konusuydu. Ancak 06.12.2006 gün ve 5560 sayılı Yasanın 23'üncü maddesiyle 5271 sayılı Yasanın 231'inci maddesine eklenen 5 ve 14'üncü fıkralar ile HAGEB kurumunun büyükler hakkında da uygulanması kabul edilmiştir. 5560 sayılı Yasanın 40'ıncı maddesi ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 23'üncü maddesi değiştirilmiştir. Buna göre denetim süresindeki farklılıklar dışında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının uygulanması hem yetişkinler hem de suça sürüklenen çocuklar bakımından aynı şartlara bağlı tutulmuştur. Bu sayede büyükler ve çocuklar bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunda uygulamada paralellik sağlanmış oldu³⁶⁸. Kural olarak aralarında fark olarak görülebilecek

³⁶⁶ Kaymaz / Gökcan, s.156.

³⁶⁷ Yenisey / Nuhoglu, s.691.

³⁶⁸ Bahadır, s.168; Uğur, s.126.

tek nokta denetim süresidir. Bu süre suça sürüklenen çocuklarda üç yıl, yetişkin suçlularda beş yıldır. Başlangıçta hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu yetişkin sanıklar açısından takibi şikâyete bağlı suçlarla sınırlı olarak, hükmolunan bir yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası için kabul edilmişti. Ancak, 08.02.2008 tarihinde yürürlüğe giren 23.01.2008 gün ve 5728 sayılı Kanunun 562'nci maddesi ile 5271 sayılı Kanunun 231'inci maddesinin 5 ve 14'üncü fıkralarında yapılan değişiklikle hükmolunan iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezaları için uygulanabilir hale getirilmiştir³⁶⁹.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu kovuşturma evresinde uygulanabilen bir kurum olup CMK.'nın 231. maddesinde düzenlenmiştir. Yapılan yargılama sonucunda hükmolunan ceza 2 yıl veya daha kısa süreli hapis veya adli para cezası ise; uzlaştırmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir(CMK.m.231/5).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının uygulanabilmesi için madde hükmünde yer alan şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Buna göre, sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak bir daha suç işlemeyeceği hususunda mahkemede olumlu kanaat hâsıl olması, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir. Bu kararın verilmesi halinde sanık 5 yıl süreyle denetim süresine tabi tutulur(CMK.m.231/6,8-ilk cümle.). “Denetim süresi sonunda kasten yeni bir suç işlemediği ve denetim yükümlülüklerine uygun davrandığı tespit edilen sanık hakkındaki kamu davası düşürülür”(CMK m. 231/10). Buna karşılık bu süre içinde yeni bir suç işlediği veya denetim yükümlülüklerine aykırı davrandığı tespit edilen sanık hakkındaki hüküm açıklanır(CMK.m.231/11). Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanmasıyla sanık hakkında kurulan hüküm sanık

³⁶⁹ Kıldan, İsmail Turgut (2010) “ Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumunun Yargıtay Kararları Işığında İncelenmesi”, Adalet Dergisi, S:35, (s.143-165), s.145.

açısından mahkûmiyete ilişkin herhangi bir sonuç doğurmaz. Dolayısıyla da sanık hükümlü olmaz. Bu nedenle sanığın sonradan başka bir suç işlemesi halinde açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükmü tekerrüre esas olmaz³⁷⁰.

Her iki kurum da mağdurun zararının tazmini koşulunu içermekte ise de, zarar giderilmiş olsa bile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı sonucunda sanık hakkında 5 yıllık bir denetim süresi öngörülmektedir. Sanık bu süre boyunca kasıtlı bir suç işlemediği ve denetim yükümlülüklerine uygun davrandığı takdirde davanın düşmesine karar verilmektedir. Oysa uzlaştırma kurumunda mağdurun zararının giderildiğinin tespiti halinde soruşturma veya kovuşturma doğrudan sona erdirilmektedir. Bunun dışında herhangi bir denetim süresi veya şart öngörülmemektedir. Bu nedenle her iki kurum kapsamında bulunan suçlarda öncelikle uzlaştırma kurumu uygulanmalı, bu girişimin sonuçsuz kalması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanıp uygulanamayacağı değerlendirilmelidir³⁷¹.

Sonuç itibariyle kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları uzlaştırmanın işleyişini tamamlamıştır. Zira kanun koyucu gerek CMK. 172/2.maddesindeki "*253.maddenin 19. fıkrası hükümleri saklı kalmak koşuluyla*" gerekse CMK.231/5 maddesindeki "*uzlaştırmaya ilişkin hükümler saklı kalmak koşuluyla*" ibareleri ile öncelikle uzlaştırmanın uygulanmasını istemiştir³⁷².

Hulasaten uzlaştırma kapsamı suçlarda, uzlaştırma girişiminde bulunulmadan, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi hukuki kurumlara müracaat edilemez, bu tür kararlar verilemez³⁷³.

7. Etkin Pişmanlık ve Uzlaştırma

Etkin pişmanlık, suçu işledikten sonra pişman olan kişinin cezasında, mağdurun zararını gidermesi koşuluyla indirim yapılmasını öngören bir kurumdur. Etkin pişmanlığın söz konusu olduğu durumlarda failin işlediği fiilin suç niteliğinde ve haksızlık içeriğinde bir değişiklik veya azalma

³⁷⁰ **Sakin**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.341.

³⁷¹ **Arslan**, 2008, s.97.

³⁷² **Arslan**, 2008, s.96

³⁷³ **Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.38.

bulunmamaktadır. Yalnızca pişmanlık gösteren faile bunun karşılığında ya hiç ceza verilmemekte ya da cezasında indirim imkânı tanınmaktadır³⁷⁴.

Etkin pişmanlık diğer bir adıyla faal nedamet, bir kimsenin suç işledikten sonra pişmanlık duyarak sonucu önlemeye çalışmasıdır. TCK'da vücut dokunulmazlığına, malvarlığına karşı işlenen suçlarla birlikte suç işlemek amacıyla örgüt kurmak suçlarında kabul edilen etkin pişmanlık, uzlaştırma ile benzerlikler taşımaktadır. Etkin pişmanlık, failin suçu işlemesinden sonra doğmuş ve doğacak muhtemel zararı gidermesini gerektirir. Uzlaştırmada ise şüpheli/sanık suçun işlenmesinden sonra doğmuş olan zararı tamamen ya da kısmen ortadan kaldırır. Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması sonucunda sanığın cezasında indirime gidilebileceği gibi, ceza verilmeyebilir ve denetimli serbestlik tedbirini hükümlenabilir³⁷⁵.

5560 sayılı Kanun ile CMK.'nın 253. maddesi değiştirilmeden önce etkin pişmanlık kapsamında bulunan suçlarda da uzlaştırmanın uygulanması mümkündür. Ancak 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle etkin pişmanlık kapsamında bulunan suçlarda şikâyete bağlı olsalar dahi uzlaştırma kurumunun uygulanması olanağı kaldırılmıştı. Ancak son yapılan 6763 sayılı Kanun³⁷⁶ değişikliği ile bu husus eski düzenlemeye dönerek uzlaştırma olanağı tekrar getirilmiş oldu. Etkin pişmanlığa yer verilen suçlarda şikâyete tabi olanların artık uzlaştırma kapsamında olmasının bir engeli kalmamış olup bu suçlarda uzlaştırma müessesesi uygulanabilecektir. Yani artık etkin pişmanlığa yer veren şikâyete tabi suçlar uzlaştırma kapsamında olacaktır³⁷⁷.

Ayrıca bu iki kurumun çok önemli farklılıkları vardır. Uzlaştırmada onarıcı adalet anlayışı hâkimken, etkin pişmanlık daha ziyade tazmin edici adalet anlayışına yatkın bir kurumdur. Dolayısıyla etkin pişmanlıkta sadece mağdurun maddi zararının giderilmesine odaklanılmaktadır. Bu nedenle uzlaştırmanın aksine etkin pişmanlıkta fail ile mağdur arasındaki bozulan ilişkinin tamirine yönelik herhangi bir adım atılmamaktadır. Ayrıca etkin pişmanlıkta kısmen tazmin hali dışında mağdurun iradesi önem

³⁷⁴ Özgenç, s.267.

³⁷⁵ Parlak / İpek, s.8.

³⁷⁶ RG: 02.12.2016,29906.

³⁷⁷ Erdem / Eser / Özşahinli, s.40-41.

taşımamaktadır. Oysa uzlaştırma her iki tarafın özgür iradesine dayanmaktadır³⁷⁸.

Son olarak adli kontrol, denetimli serbestlik ve etkin pişmanlık kurumları mağdurun zararının giderilmesini gaye edinen ve buna göre mağdurun zararını telafi eden kurumlardır. Uzlaştırma kurumu da mağdurun zararını gidermekte, ortaya çıkan zararları telafi etmektedir ancak diğer kurumlardan farklı olarak bu kurumun temel gayesi barışmadır³⁷⁹.

8. Adli Kontrol ve Uzlaştırma

Adli kontrol cezaevlerindeki kalabalıklaşmanın önlenmesi ve özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirlere alternatif olması amacıyla getirilmiş kurumdur³⁸⁰. Mevzuatımızda CMK.m.109 ve devamı maddelerinde düzenlenen adli kontrol, belli bir süre hapis cezası gerektiren suçların soruşturulması ve kovuşturulması aşamasında tutuklama yerine uygulanan bir tedbirdir. Bu kurumla sanık, gözlem ve denetlemeyi sağlayan tedbirlere tabi tutulmakta, böylece kaçma riski azaltılırken, hürriyetten tümü ile yoksun kalmanın bazen giderilemez türden zararları önlenmiş olmaktadır. Adli kontrol ve uzlaştırma kurumları hukuki nitelikleri, usulleri ve sonuçları farklı olan kurumlardır. Adli kontrol tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiri iken; uzlaştırma yargılamaya seçenek uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Adli kontrol, savcının talebi ve sulh ceza hakiminin kararıyla, CMK.m.100 uyarınca tutuklamayı gerektiren hallerde uygulanırken; uzlaştırma belirli suçlarda tarafların bir araya gelerek uzlaştıklarının savcı veya hakimin onaylaması ile olur³⁸¹.

Bu iki kurumun benzerlikleri ise, onarıcı adalet sisteminin birer parçası olmaları ve birey hürriyetinin kısıtlanması yerine seçenek tedbir ve yaptırımlar içermelerinden kaynaklanmaktadır. Adli kontrolde, sanığa tutuklama yerine yurt dışına çıkmama, belirli yerlere belirli sürelerde başvurma, belirli yerlere gitmekten yasaklanma, çeşitli tedavi kurumlarına gönderme gibi seçenek tedbirler uygulanırken; uzlaştırmada sanık veya

³⁷⁸ Yurtcan, 2018, s.70 vd.

³⁷⁹ Yenisey / Nuhoglu, s.835.

³⁸⁰ Centel / Zafer, s.327.

³⁸¹ Arslan, 2008, s.67.

şüpheliye suçun kanunda öngörülen cezası yerine mağdurun zararı ödettirilir. Adli kontrol ile uzlaştırma arasındaki ilişkinin diğer bir kaynağı, 5560 sayılı kanunla değişik 253' üncü maddesinin 8.fıkrası ile öngörülen hükümdür. Buna göre, uzlaştırma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir. Söz konusu hükümden önce bu konuda boşluk söz konusu idi. Bundan böyle uzlaştırma görüşmeleri devam etmekte iken şüpheli hakkında koruma tedbiri olarak örneğin yurt dışına çıkma yasağı getirilebilecek, böylelikle uzlaştırmanın gerçekleşmemesi ihtimali karşısında delillerin karartılması önlenmiş olacaktır³⁸².

Sonuç olarak uzlaştırma ile şikâyetten vazgeçme, önödeme ve uzlaşma ilişkisinde olduğu gibi birbirlerine seçenek olarak düzenlenmiş kurumlar değildir. Uzlaşma kurumu işletilip sonuca ulaşılamadığı takdirde dahi, şikâyete hakkı olanın şikâyetten vazgeçmesi mümkündür³⁸³. Uzlaştırma dışındaki bir takım yollarla da mağduriyetin giderilmesi, zararın tazmini olanağı vardır. Ancak uzlaştırma kurumunda zararın giderilmesi yanında ayrıca bir moral unsurun da sağlanmasını olanaklı kılmaktadır. Uzlaştırma böylece özel önleme işlevine yardım ettiği gibi genel olarak kamunun yararlarının korunmasını da sağlamaktadır³⁸⁴.

9.Uzlaştırma ve Müsadere Sorunu

Uzlaştırma kurumu uygulandığı takdirde, verilecek kararda ilgili eşyanın da müsaderesine karar verilip verilemeyeceği önem arz eder. Uzlaştırma kurumu uygulandıktan sonra verilecek kararlarda ilgili eşyanın müsaderesine de karar verilebilir. Zira uzlaştırma kurumunun uygulanması sadece muhakemeye engel olmaktadır, yani ceza hukuku uyumsuzluğu açısından sonuç doğurmalarıyla ilgili olup, müsadere konusu malın müsaderesini engellemez. Bizatihi bulundurulması, kullanılması, alım-satımı vs. suç teşkil eden eşyanın müsaderesi için, şüpheli veya sanığın mahkûm olması dahi gerekmediğinden, uzlaştırma kurumunun uygulanıp

³⁸² Arslan, 2008, s.68.

³⁸³ Arslan, 2008, s.124.

³⁸⁴ Malkoç / Yüksektepe, s.1373.

uygulanmaması bu açıdan önem taşımamaktadır³⁸⁵. Zira TCK.m.54/1'de, *“İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsadereesine hükmolunur. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlâk açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir.”* açık hükmü düzenlenmiştir. Bu hükme göre, kural olarak bir eşyanın müsadere edilebilmesi ortada kasten işlenmiş kesinleşen bir suçun varlığına bağlıdır. Uzlaştırma neticesinde ortada kasta dayalı kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmadığından müsadereye karar verilemez. Bu durumun istisnasını ise, TCK.m.54/4’ de düzenlenen taşınması ve bulundurulması suç teşkil eden eşyalar oluşturur. Çünkü taşınması ve bulundurulması yasak olan eşyalar bakımından ortada işlenmiş bir suç bulunup bulunmadığına bakılmaksızın müsadere kararı verilmesi gerekir³⁸⁶.

Buna karşılık, suçta kullanılan veya kullanmak üzere hazırlanan eşya ile suçtan elde edilen eşyanın veya bunların değerlendirilmesi sebebiyle kazancın müsadereesine(TCK.m.54/1, 55/1-2) gidilecekse, kural olarak, şüpheli ve sanığın yargılama neticesinde mahkûm olması, bu kazancı, eşyayı suçta kullandığı veya kullanmak üzere hazırladığı veyahut suçtan elde ettiğinin ispatlanması lazımdır. Fakat uzlaştırma kurumu kural olarak mahkûmiyeti engelleyen bir kurumdur.

10. Uzlaştırma ve Tekerrür Sorunu

Tekerrür, bir suçtan ötürü mahkum olunup cezanın infazından sonra tekrar suç işleyen kimsenin kişisel durumunu ifade eder. Tekerrürün bu halde ceza hukuku açısından neticesi, mükerrir olan failin ikinci suçunun cezasının arttırılmasıdır³⁸⁷.

Her suçun mağduru önce toplumdur. Ceza adalet sistemi mağdur adına affetmeyi değil, sanığın cezalandırılmasına ve bu suretle ıslahı ile topluma kazandırılmasına hizmet eder. Bu nedenle cezadan beklenen caydırıcı olma özelliğini uzlaştırma kurumu zedelemektedir. Uzlaştırma hükümleri arasında

³⁸⁵ Ünver / Hakeri, s.739-740.

³⁸⁶ Parlak / İpek, s.135.

³⁸⁷ Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler , s.650.

tekerrüre yer verilmemesi suç işlemeyi alışkanlık haline getiren kişiler tarafından bir tür ödüllendirme olarak görülmektedir³⁸⁸.

Yani uzlaştırmaya konu olan suç, “*önceden verilen hükmün kesinleşmesinden belirli bir süre sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde uygulanacak olan tekerrür*” hükümlerine (TCK.m.58) esas teşkil etmez. Zira tekerrür hükümlerinin uygulanması, önceden verilmiş bir mahkûmiyet hükmünün varlığına bağlıdır. Uzlaştırmada ise mahkûmiyet söz konusu değildir, cezai uyuşmazlık yargılama yapılmaksızın halledilmektedir³⁸⁹. Uzlaştırmamanın tekerrüre esas olması, uzlaştırma kapsamında yer alan suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturmanın uzlaştırma ile sonuçlanmasından itibaren failin belirli bir süre içinde yeniden uzlaştırma kapsamında bir suç işlemesi durumunda artık uzlaştırmadan yararlanamaması gerektiği de ileri sürülebilir. Ancak uzlaştırma yönteminin uygulanması için failin suçu kabul etmesi şart olmadığı gibi, mahkûmiyete yetecek bir delil olması da gerekmemektedir. Uzlaştırma soruşturma evresinde ve istisnaen de kovuşturma evresinde başvurulmuş bir kurum olduğundan, bu aşamada kamu davasının açılması için aranan yeterli şüpheyi ortaya koyan delillere ulaşılmış olması sürecin başlatılması için yeterlidir. Bu nedenle uzlaştırma kapsamındaki suçun tekerrüre esas olması, masumiyet karinesinin ihlal edilmesi anlamına da gelebilir. Öyle ki, uzlaştırmaya konu olan bir eylem, hakimin söz gelimi sonradan işlenen suçtan dolayı erteleme, hapis cezasını adli para cezasına ya da diğer seçenek tedbirlere çevirme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi kurumların uygulanmasında kanaat oluşturmasında da göz önünde bulundurulamaz. Sonuçta uzlaştırmaya konu olan bir fiil, şüpheli/sanığın sonradan işlediği ileri sürülen suçlardan dolayı erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, adli para cezasına ya da seçenek tedbirlere çevrilmesine, takdiri indirim nedeni gibi olanaklardan yararlanmasına engel oluşturmadığı gibi, uzlaştırmaya konu olan failin tekerrüre esas alınması da mümkün olmaz³⁹⁰.

³⁸⁸ Erdem / Eser / Özşahinli, s.28.

³⁸⁹ Arslan,2008, s.165.

³⁹⁰ Erdem / Eser / Özşahinli, s.28.

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMA KAPSAMI, ÇEŞİTLERİ VE YARGILAMADAKİ AŞAMALARA GÖRE UZLAŞTIRMA UYGULAMALARI

I.UZLAŞTIRMANIN KAPSAMI

A. GENEL OLARAK

Öncelikle uzlaştırma ancak uzlaştırma kapsamına giren suçlar açısından söz konusudur, bu suçlarda uzlaştırma kurumunun uygulanması mümkündür(253/4)³⁹¹. Burada uzlaştırmanın kapsamı ile kastedilen, uzlaştırma kapsamında kalan suçlar ile uzlaştırma kapsamı dışında kalan suçların belirlenmesidir³⁹². CMK.'nın 253.maddesinden uzlaştırma kurumunun tüm suçlar için başvurulacak bir kurum olarak düzenlenmediği açık olup, esas itibariyle, buna imkân da bulunmamaktadır³⁹³. Zira uzlaştırmanın, tüm suçlar için kabul edilmesi birçok sakıncaları da beraberinde getirecek ve belki de esas itibariyle korunmak istenen mağdurun zararına yol açabilecektir³⁹⁴. Hangi suçların uzlaştırmaya uygun olduğu çok önemli bir mevzuudur³⁹⁵. Bu mevzuda mala karşı işlenen suçlarda, taksirle işlenen suçlarda ve basit yaralama suçlarında uzlaştırmaya gidilebileceği hususu uzlaştırma kurumunun uygulandığı tüm ülkelerde ortak noktadır. Ancak, ABD, Kanada gibi uzlaşma kültürünün yerleşmiş olduğu ve kaliteli uzlaştırmacıların yetiştirildiği ülkelerde her suç için uzlaştırmanın mümkün olduğu kabul edilmektedir³⁹⁶.

Uzlaştırma kapsamında bulunan suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulabilir³⁹⁷.

06.12.2006 tarihli 5560 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce TCK.m.73/8(Mülga:6/12/2006-5560/45md.) maddesinde ve CMK.'nın 253.

³⁹¹ Öztürk / Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.180.

³⁹² Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.354. Eryılmaz, s.345; Çetintürk, s.594 .

³⁹³ Çetin, Soner H. (2009) “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:82, (s.247-281), s.10.

³⁹⁴ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.354.

³⁹⁵ Eryılmaz, s.37.

³⁹⁶ Eryılmaz, s.37.

³⁹⁷ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.837; Eryılmaz, s.345.

maddesindeki düzenlemede uzlaştırmanın kapsamı sadece şikâyete bağlı olan suçlar olarak belirlenmişti³⁹⁸. Ancak kapsama yönelik değişiklikler sırasıyla 5560, 5918, 6763 sayılı Kanunlarla yapılmış ve netice itibarıyla uzlaştırmanın uygulanabildiği alanlar bugünkü haline getirilmiştir. Bütün bu değişiklikler neticesinde uzlaştırma kurumunun kapsamı genişletilmiştir³⁹⁹.

Özellikle son yapılan 6763 sayılı Kanun değişikliği ile birlikte yetişkinler ve suça sürüklenen çocuklar bakımından hangi suçların uzlaştırma kapsamına girdiğinin yani uzlaştırma kapsamına giren bu suçların neler olduğunun bilinmesi büyük önem arz etmektedir⁴⁰⁰. Zira kanun koyucu suça sürüklenen çocukları, yetişkinlerle bir tutmamak ve onları biran önce tekrardan topluma kazandırabilmek gayeleriyle bu yönde tasnif yapmıştır⁴⁰¹. Kanun koyucu bu tasnifi CMK.'nın 253.maddesinin birinci fıkrasına “c” bendini ekleyerek yapmıştır. Buna göre “*mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması şartıyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar*” ’da uzlaştırma girişiminde bulunulacaktır(CMK.m.253/1-c).

Hulasaten, TCK ve özel kanunlarda düzenlenen şikâyete bağlı bulunan tüm suçlar ceza miktarının ağırlığına bakılmaksızın kural olarak uzlaştırma kapsamındadır. Şikâyete tabi olan suçlar, kural olarak uzlaştırmaya da tabi suçlardır. Yani şikâyete tabi olan suç, açıkça belirtilmesine gerek olmaksızın ve aksi bir hüküm bulunmadıkça hangi kanunda belirtilirse belirtilsin ister özel kanun ister genel kanunda doğrudan uzlaştırmaya da tabidir; kural olarak dediğimiz için istisnamızda vardır(CMK.m.253/1-a). Yani şikâyete bağlı olan suçlar kanun koyucu tarafından uzlaştırma kurumunun dışında kalması takdir edilerek, o ilgili şikâyete bağlı olan suçu uzlaştırmaya tabi kılmamış, bu şikâyete bağlı olan suçlarda uzlaştırma kurumuna başvurmaksızın soruşturma

³⁹⁸ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.355; **İpek / Parlak**, s.41.

³⁹⁹ **Çetintürk**, s.594.

⁴⁰⁰ **Şahin, Meral / Yemenici, Kürşat** (2018) “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma” Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:XIII, S;1, (s.445-507), s.468.

⁴⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 438, Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/775) ve Adalet Komisyonu Raporu, s.5,6. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic s.e.t. 16.12.2018.

ve kovuşturma evresine devam edilmelidir⁴⁰². Şikâyete tabi olmayan suçlarda, yani re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlarda ise kural olarak uzlaştırma kurumu uygulanmaz, yani bu suçlar uzlaştırma kapsamında değildir. Ancak istisnai olarak kanun koyucunun takdiri nedeniyle bu re 'sen kovuşturulan ve soruşturulan suçlardan bazılarında uzlaştırma kurumu uygulanmaktadır, bu ilgili suçlarda uzlaştırmaya tabi suç olmaktadır⁴⁰³.

B. SORUŞTURULMASI VE KOVUŞTURULMASI ŞİKÂYETE BAĞLI SUÇLAR

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlar, istisnası kanunda belirtilmediği müddetçe uzlaştırma kapsamındadır. Suçun kovuşturulması şikâyete bağlı suç olması ve uzlaştırmaya tabi olması sanığın lehine düzenlemelerdir. Uzlaştırma işlemleri yapılmadan dava açılması iddianamenin iadesi nedenidir⁴⁰⁴.

1. TCK Kapsamındakiler

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, şikâyetin varlığı bir ceza muhakemesi şartıdır. Bu suçlarda, soruşturma ve kovuşturma yapılmasını suçtan doğrudan zarar görenin iradesine üstünlük tanımak anlamına gelir⁴⁰⁵. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, suçtan zarar gören kişinin, şikâyetinin aranması, bu tür suçların kamuyu ilgilendirmesi yanında, kamudan daha çok mağdur veya suçtan zarar göreni ilgilendirme yönlerinin daha ağır basmasıdır⁴⁰⁶. Açıklanması gereken diğer bir husus da, şikâyet dışında bazı kanunlarda öngörülen; talep, başvuru, mütalaa gibi soruşturma veya kovuşturma koşullarının da şikâyet kavramı içinde ve bu suçların da uzlaştırma kapsamında sayılıp sayılamayacağı konusudur. Kanun yalnızca şikâyete tabi suçların uzlaştırma kapsamında olduğunu belirtmiş olduğundan, sayılan diğer soruşturma ve kovuşturma koşulu olan nedenler uzlaştırma kapsamında görülemeyecektir⁴⁰⁷.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda şikâyet olmadan soruşturma ve kovuşturma yapmak, mağdur veya suçtan zarar görenin

⁴⁰² Centel / Zafer, s.818; Şahin / Göktürk, s.213.

⁴⁰³ Özbek, V., "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.9.

⁴⁰⁴ Yenisey / Nuhoğlu, s.839; Centel / Zafer, s.496.

⁴⁰⁵ Toroslu / Feyzioglu, 2018, s.55.

⁴⁰⁶ Toroslu / Feyzioglu, 2018, s.57

⁴⁰⁷ Toroslu / Feyzioglu, 2018, s.57 vd.; Eryılmaz, s.345..

suçtan gördüğü zarardan daha büyük bir zararla karşılaşması muhtemel olduğundan, bu tür suçlarda şikâyet, bir soruşturma ve kovuşturma şartı olarak kanunumuzda düzenlenmiştir⁴⁰⁸.

5237 sayılı TCK'da düzenlenen şikâyete tabi olan ve uzlaştırma kapsamında kalan suçları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz⁴⁰⁹:

TCK. m.86 da düzenlenen kasten yaralama suçu 1. ve 2. fıkraları uzlaştırma kapsamındadır. Buna göre, meydana gelen yaralanma basit tıbbi tedavi ile giderilebilecek ölçüde (86/2) bulunsa bile, eğer 86. maddenin 3. fıkrasındaki haller mevcut ise, yani a) üstsoya, altsoya, eşe ve kardeşe karşı basit tıbbi tedavi giderilebilecek yaralama olması halinde bu uzlaştırmaya tabi olmayacak ilgili suçun soruşturulması ve kovuşturulmasına devam edilecektir. Yine b) Beden veya Ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, e) silahla, işlenmiş ise uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün olmayacaktır. Diğer taraftan, 87.maddedeki nitelikli haller uzlaştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Bu nedenle, örneğin 86/1. madde kapsamındaki kemik kırığı veya çıkığı ile sonuçlanan yaralama fiilin de cezanın 87/3. madde ile cezanın artırılması gerekeceğinden uzlaştırma hükümlerinin uygulanmaması gerekecektir⁴¹⁰.

Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi suçu(TCK.m.88), meydana gelen yaralamanın basit tıbbi tedavi ile giderilemeyecek nitelikte olması suçun uzlaştırmaya tabi olmasına engel değildir. Ayrıca, 5237 sayılı TCK'nın 86/3. maddesinde yazılı nitelikli hallerin varlığı da suçun uzlaştırmaya tabi olmasına mani olmaz. Çünkü kanun koyucu 86. maddede yazılı icrai bir hareketle meydana getirilen yaralamanın 3. maddede yazılı nitelikli halini uzlaştırma kapsamı dışında tuttuğu halde 88. madde bakımından böyle bir hüküm sevk etmemiştir. O nedenle ihmali suretiyle yaralama suçu a) Üstsoya, altsoya, eşe ve kardeşe karşı, b) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, c) Kişinin yerine getirdiği kamu

⁴⁰⁸ **Yenisey** , Hazırlık Soruşturması ve Polis, s.109; **Centel/Zafer**, s.497.

⁴⁰⁹ **Centel / Zafer**, s.496-497; **Kaymaz**, s. 268 vd.; **Eryılmaz**, s.345.

⁴¹⁰ **Centel / Zafer**, s.496-497; **Kaymaz**, s. 268 vd.

görevi nedeniyle, d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanmak suretiyle işlenmesi halinde dahi uzlaştırmaya tabi olacaktır⁴¹¹.

TCK.'daki diğer suçlar şunlardır: Taksirle yaralama suçu(bilinçli taksirle işlenen ikinci ve üçüncü fıkra hariç TCK. m. 89); malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağına veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle işlenen tehdit suçu(TCK.m.106/1-2.cümlesi); konut dokunulmazlığının ihlali suçu(TCK.m.116); iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçu(iki, üç ve dördüncü fıkralar hariç TCK.m.117/ 1); kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçu(TCK.m.123); hakaret suçu(kamu görevlisine görevinden dolayı işlenen hakaret suçu hali TCK.m.125,131); kişinin hatırasına hakaret suçu(TCK.m.130); haberleşmenin gizliliğini ihlal suçu(TCK.m.132,139); kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması suçu(TCK.m.133,139); özel hayatın gizliliğini ihlal suçu(TCK.m.134,139); alacağın tahsili amacıyla tehdit veya cebir kullanılması suçu(TCK.m.150); ibadethaneler ve mezarlıklara zarar verme suçu(TCK.m.153,167/7); hakkı olmayan yere tecavüz suçu(TCK'nın 154/2 ve 3. maddesi istisna olmak üzere, 154/1.maddesi, 25.02.2009 tarih ve 5841 sayılı Kanunun 1. maddesi ile yapılan düzenleme ile şikâyet tabi olduğu ve etkin pişmanlık hükümlerine tabi olmadığından uzlaştırma kapsamına girmiştir. Bedelsiz senedi kullanma suçu(TCK.m.156); kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf suçu(TCK.m.160); şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi verme suçu(TCK.m.164,167/2); suç eşyasını satın alma veya kabul etme suçu(TCK.m.165,167/2); açığa imzanın kötüye kullanılması suçu(ikinci fıkra hariç, TCK.m.209/1); aile hukuku yükümlülüğünün ihlali suçu(ikinci ve üçüncü fıkra hariç TCK. m.233/1); çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu (birinci ve ikinci fıkra hariç TCK.m.234/3); ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması suçu(dördüncü fıkra hariç TCK.m.239/1,2,3); TCK' nın 343. maddesi gereğince karşılıklı koşulu olması halinde yabancı devlet bayrağına karşı hakaret suçu(TCK.m.341, bu suçun mağduru veya suçtan zarar göreni gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmadığından, bu suç her ne kadar şikâyete tabi olsa da uzlaştırma kapsamında

⁴¹¹ **Erbilgen, Çağdaş** (2018) Uzlaştırmanın Yasal Dayanakları ve Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar, 1.Basım, İstanbul, Manart Yayıncılık, s.82.

değildir.); TCK.mn 343. maddesi gereğince karşılıklılık koşulu olması halinde yabancı devlet temsilcilerine karşı hakaret suçu(TCK.m.342/2)⁴¹². Bu suçun mağduru veya suçtan zarar göreni gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmadığından, bu suç her ne kadar şikâyete tabi olsa da uzlaştırma kapsamında değildir⁴¹³.

Türk vatandaşlarının yurtdışında işlemiş oldukları suçlardan bir yılın altında olanlarının kovuşturulması suçun işlendiği ülkenin yada suç mağdurunun şikâyetine bağlıdır (TCK.m.11/2). Bu nitelikteki suçlarda, failin ülke sınırlarına girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde şikâyet koşulunun gerçekleşmesi ve suç mağdurunun gerçek kişi ya da özel hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaştırma hükümleri uygulanabilir, bu suç da kural olarak uzlaştırma kapsamındadır⁴¹⁴.

2. Özel Kanun Kapsamındaki

CMK m.253/2' de soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç, TCK dışındaki diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yapılabilmesi için kanunda açık hüküm bulunması gerektiği belirtilmiştir⁴¹⁵.

CMK'nın 253/2. maddesi "*soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; özel kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.*" hükmünü ihtiva etmektedir. Yani özel kanunlarda düzenlenip soruşturması ve kovuşturması şikâyete tabi olan ve kendi bünyesinde uzlaştırmayı düzenlemeyen suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Soruşturması ve kovuşturması şikâyete tabi olmayan suçlarda uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için açık bir düzenleme olması gerekir⁴¹⁶.

Sonuçta özel kanunlarda düzenleme bulan şikâyete tabi tüm suçlar aksi öngörülmedikçe uzlaştırmaya tabi olacaktır(CMK.m.253/2). Özel kanunlarda

⁴¹² Yenisey / Nuhoglu, s.840-842.

⁴¹³ Centel / Zafer, s.496-497; Bıkmaz, s.252-253.

⁴¹⁴ Yenisey / Nuhoglu, s.840.; Centel / Zafer, s.497; Demirtaş, s.83.

⁴¹⁵ Erdem / Eser / Özşahinli, s.45, Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.64.

⁴¹⁶ Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.370; Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.64.

yer alan şikâyete tabi olan uzlaştırma kapsamındaki suçları yukarıdaki gibi sıralayabiliriz.

C. ŞİKÂYETE BAĞLI OLUP OLMADIĞINA BAKILMAKSIZIN UZLAŞTIRMA KAPSAMINDAKİ SUÇLAR(KATALOG SUÇLAR)

1. TCK Kapsamındaki Suçlar (253/1-b)

Uzlaştırma kurumu, kural olarak soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlarda uygulama alanı bulmaktadır. Kanun koyucu, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olmayan bazı suçlarda da uzlaştırma kurumunun uygulanmasını öngörmüştür⁴¹⁷. CMK' nın 253/ 1-b maddesinde belirtilen şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, uzlaştırmaya tabi olan Türk Ceza Kanunu'nda yer alan bu suçlar⁴¹⁸ şunlardır:

TCK'nın 86. maddesinde "*Kasten Yaralama*" suçu 88. maddesinde ise "*Kasten Yaralamanın İhmali Davranışla İşlenmesi*" suçu düzenlenmiştir. Kasten yaralama suçlarında TCK'nın 86/3-a, b, c, d ve e fıkralarında düzenlenen suçlar hariç, diğer fıkralarda düzenlenen suçlarında uzlaştırma hükümleri uygulanır⁴¹⁹.

TCK.m.89'da düzenlenen taksirle yaralama suçu, şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamındadır. TCK'nın 89/1,2,3. maddelerinde düzenlenen taksirli yaralama suçu, TCK.m.89/ 1 hariç, bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikâyete tabi değildir. TCK'nın 89/1. maddesinde düzenlenen taksirle yaralama suçu, ister bilinçli taksirle işlensin ister taksirle işlensin, şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamındadır⁴²⁰.

⁴¹⁷ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.64; Eryılmaz, s.346.

⁴¹⁸ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.64; Eryılmaz, s.346.

⁴¹⁹ "Suç tarihinde 6 yaşında olan mağdurun beden bakımından kendisini savunamayacak durumda olduğu (TCK' nın 86/3-b maddesi kapsamında) ve sanığın işlediği kasten yaralama eyleminin kovuşturulmasının şikâyete bağlı olmadığı gözetilmelidir." Y. 2.CD., 2008/1918 E., 2008/8792 K., T:15.05.2009; "5395 sayılı Kanun'unun 5560 sayılı kanun ile değişik 24. maddesi gereği suça sürüklenen çocuklar hakkında da uzlaşma hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş ise de; suç tarihinde 11-15 yaş grubunda bulunan sanığa yüklenen silahla kasten yaralama suçunun 5271 sayılı Kanun'unun 5560 sayılı Kanun ile değişik 253/1-b bendi uyarınca uzlaşmaya tabi olmadığı gözetilmelidir..." Y. 2.CD., 2007/16693 E., 2008/1917 K., T:07.02.2008..

⁴²⁰ Çetintürk, s.471.

TCK.m.116'da düzenlenen konut dokunulmazlığını ihlali suçu, 19.12.2006 Tarihli 5560 sayılı Kanun ile 253/1-b-3'te yerini alarak uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Konut dokunulmazlığının ihlali suçu 19.12.2006 tarihinden önce uzlaştırma kapsamında değildir. 5560 sayılı Kanunun 24. maddesi ile TCK'nın 116. maddesi uzlaştırma kapsamına alındığından şüpheli veya sanık lehine bir düzenleme getirmiştir. Bu nedenle soruşturması ve kovuşturması yürütülen dosyalarda uzlaştırma kurumu uygulanmalıdır. Şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamındadır. Konut dokunulmazlığının ihlali suçunun gündüz veya gece işlenmesi arasında fark yoktur. Her iki halde de uzlaştırma hükümleri uygulanır⁴²¹.

TCK.m.234 te düzenlenen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu, CMK'nın 253/1-b maddesinde belirtilen katalog suçlar arasında sayılmış olduğundan şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamındadır⁴²².

TCK.m.239'de de düzenlenen ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması suçu TCK.m.239/4 hariç uzlaştırma kapsamındadır. TCK.m.239/4 de düzenlenen suç, uzlaştırma kapsamında değildir. Sonuç olarak CMK'nın 253/ 1-b maddesinde belirtilen katalog suçlardan, TCK'nın 86/3, 239/4 fıkraları hariç, şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamındadır⁴²³.

Ayriyeten CMK 253/1-b de sayılan bu katalog suçlara Kasım 2016'da 6763 sayılı Kanunla üç suç⁴²⁴ daha eklenmiştir: tehdit suçu (m.116/1); hırsızlık suçu (m.141); dolandırıcılık suçu (m.157)⁴²⁵.

⁴²¹ **Özbek, M.**, s.158; **Apaydın**, s.50.

⁴²² **Özbek, M.**, s.157; **Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri**, s.838.

⁴²³ **Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.9; **Canpolat / Sabuncuoğlu**, s.66, 67.

⁴²⁴ RG:02.1.2016; 29906.

⁴²⁵ Kanun koyucu bu suçların yalnızca basit hallerini kanunda düzenlemiştir. Ancak bu suçların nitelikli halleri mevzuunda kanun koyucu düzenleme yapmamıştır. Bu nedenle de bu suçların nitelikli hallerinde uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir(**Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.9-10; **Tok**, s.25-26.).

a.Kasten Yaralama Suçu

Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır(TCK.m.86/1). Bu fıkroda bir nevi kasten yaralama suçu tanımlanmıştır⁴²⁶.

Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbî müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikâyeti şartıyla, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur(TCK.m.86/2). Bu fıkra kasten yaralama suçu sonucu mağdurdaki hasarın basit tıbbi müdahaleyle giderilebilir nitelikte olanlarını kastetmektedir. Bu durumda uzlaştırma yoluna gidilebilir⁴²⁷.

Ancak CMK'nın ilgili bendinde parantez içinde TCK m.86(3) hariç tutulmuştur. Buna göre;

“Kasten yaralama suçunun üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı; beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı; kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle; kamu görevlisinin sahip olduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle; silahla işlenmesi halinde, şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

Yani kasten yaralama suçu failin belli derecede akrabalık ilişkisi içinde olduğu kişilere karşı işlenirse, bu takdirde uzlaştırma yoluna gidilemez. Yine bu suç kamu görevlisine karşı görevini yerine getirmesi nedeniyle işlenirse veya kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuzu kötüye kullanarak işlemesi halinde veyahut da kasten yaralama suçu silahla işlenirse uzlaştırma yolu kapalıdır⁴²⁸. Örneğin, failin bir kamu görevlisi olan doktoru görevi sebebiyle dövmesi durumunda uzlaştırma yoluna gidilemez. Benzer örnekten yola çıkarak bir doktorun da hastasını doktorluk nüfuzunu kullanarak dövmesi durumunda da uzlaştırma yoluna gidilemez. Yine failin kasten yaralama suçunu işlerken bıçak gibi kesici veya çatal gibi delici aletler ya da kezzap, fare

⁴²⁶ Çetintürk, s.471,626; İpek / Parlak, s.65.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.158; Erbilgen, s.82; Bıkmaz, s.75.

⁴²⁷ Çetintürk, s.471,626; İpek / Parlak, s.65.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.158

⁴²⁸ Kaymaz / Gökcan, s.269-270; İpek / Parlak, s.65.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.158; Çetintürk, s.472.

zehri gibi bu ve buna benzer nitelikteki silahlar kullanması durumunda da uzlaştırma yoluna gidilemez.

CMK'nın ilgili madde metninde TCK.m.86 ile birlikte 88'inci maddesi de uzlaştırma kapsamında yer almaktadır. Buna göre kasten yaralama suçu ihmali davranışla işlenmesi durumunda uzlaştırma yoluna gidilebilecektir. Madde metninin gerekçesinde ihmal kişiye yüklenen bir icrai davranışın yerine getirilmemesi olarak tanımlanmaktadır. Bu icrai davranışın kişiye ahlaken değil hukuken yüklenmiş olması gerekmektedir⁴²⁹. Örneğin, bir hemşirenin pansuman yapması gereken bir hastaya pansuman yapmaması sonucu hastanın yarasının iltihap kapması veya kişinin önceden gerçekleştirdiği davranışın başkalarının vücut bütünlüğü için tehlike oluşturması durumunda kişi bu tehlikeyi önlememiş olmalıdır ki bu ihmali sebebiyle kasten yaralama suçunu işlemiş olsun. Örneğin, evde tüpü açık unutan bir annenin eve girince durumu fark etmesine rağmen bu kokuyu tahliye etmek için pencereyi açmaması sonucu bebeğinin gazdan zehirlenmesi.

Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama olan TCK.m.87⁴³⁰ uzlaştırma kapsamı dışındadır⁴³¹. Nitekim Yargıtay da *“Kemiklerin kırılmasına sebebiyet verecek şekilde kasten yaralama suçunun Kanun değişikliği öncesi ve sonrası uzlaştırma kapsamında bulunmadığı...⁴³²”* şeklinde bir karar vermiştir.

⁴²⁹ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.158; **Apaydın**, s.106; **Sabuncuoğlu /Canpolat**, s.45-46.

⁴³⁰ TCK m.87: “Kasten yaralama fiili, mağdurun; a)Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına, b) Konuşmasında sürekli zorluğa, c)Yüzünde sabit ize, d)Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma, e)Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına, neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde üç yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde beş yıldan az olamaz .(2)Kasten yaralama fiili, mağdurun; a)İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine, b)Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine, c)Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına, d)Yüzünün sürekli değişikliğine, e)Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine, neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, iki kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde beş yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde sekiz yıldan az olamaz.(3)(Değişik: 6/12/2006 – 5560/4 md.) Kasten yaralamanın vücutta kemik kırılmasına veya çıkığına neden olması halinde, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, kırık veya çıkığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre, yarısına kadar artırılır.(4)Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin birinci fıkrasına giren hallerde sekiz yıldan on iki yıla kadar, üçüncü fıkrasına giren hallerde ise on iki yıldan on altı yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

⁴³¹ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.157; **Apaydın**, s.106; **Sabuncuoğlu /Canpolat**, s.45-46; **Bıkmaz**, s.75.

⁴³² Y. 3. CD., 2017/12381 E., 2017/13066 K., T: 18.10.2017.

b.Taksirle Yaralama

“Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi taksirle yaralama suçunu işlemiştir”(TCK.m.89/1). Suçun temel şekli ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri de dahil olmak üzere taksirle yaralama suçu uzlaştırma kapsamındadır⁴³³. Taksirli yaralama suçu bilinçli taksir ile işlense de uzlaştırma kapsamında olacağı belirtilmiştir⁴³⁴.

c.Tehdit (TCK m.106/1)

6763 Sayılı Kanun değişikliği ile şikâyet aranmaksızın uzlaştırmaya tabi olan suçlar arasına tehdit suçunun birinci fıkrası da eklenmiştir⁴³⁵. Buna göre bir başkasını, kendisinin veya yakının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibariyle büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehdit eden kişi tehdit suçunu işlemiştir(TCK m.106/1). Bu durumda uzlaştırma yoluna gidilebilecektir⁴³⁶. Nitekim Yargıtay’ın “*Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun değişikliği ile tehdit suçunun da uzlaşma kapsamına alınmış olması karşısında uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi gerekir.*”⁴³⁷ şeklindeki kararı da bulunmaktadır.

Buna karşılık suçun cezayı ağırlaştıran nitelikli hallerini düzenleyen ikinci fıkrası ile tehdit amacıyla mala zarar verme suçunun işlenmesi durumunda faile ayrıca bu suçtan da ceza verileceğini düzenleyen üçüncü fıkrası uzlaştırma kapsamı dışındadır. Dolayısıyla tehdit amacıyla mala zarar

⁴³³ İpek / Parlak, s.65; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.157; Apaydın, s.106; Sabuncuoğlu /Canpolat, s.47.

⁴³⁴ İpek / Parlak, s.65; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.157; Apaydın, s.106; Sabuncuoğlu /Canpolat, s.47.

⁴³⁵ Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.8; Eriş, s.260; Aydın, s.171; Yalçınkaya, s.20; Şahin / Yemenici, s.482.

⁴³⁶ Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.8; Eriş, s.260; Aydın, s.171.

⁴³⁷Y. 4.CD., 2017/2657 E., 2017/25890 K., T:27.11.2017; Y. 4.CD., 2017/22772 E., 2018/46 K., T:11.01.2018; Y. 4.CD., 2017/21381 E., 2018/636 K., T:15.01.2018; Y. 4.CD., 2015/8872 E., 2017/8209 K., T:15.03.2017; Y. 13.CD., 2015/16287 E., 2017/3894 K., T: 11.04.2017.

verme suçu işlendiğinde, mala zarar verme yönünden de tehdit yönünden de uzlaştırma usulünün uygulanması söz konusu olamaz⁴³⁸.

d.Konut Dokunulmazlığının İhlali (TCK m.116)

Konut dokunulmazlığını ihlal suçu takibi şikâyete tabi olsun veya olmasın uzlaştırma kapsamındadır⁴³⁹.

TCK.m.116/1'e göre, *“Bir kimsenin konutuna, konutunun eklentilerine rızasına aykırı olarak giren veya rıza ile girdikten sonra buradan çıkmayan kişi”*; TCK.m.116/2'ye göre, *“Birinci fıkra kapsamına giren fiillerin, açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutlak olan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentileri hakkında işlenmesi hâlinde”* konut dokunulmazlığının ihlali suçunu işlemiştir. Mesela mesai saatleri içinde bir market ya da mağazaya girmek alışılmış bir davranıştır; ancak mesai saati dışında girilirse bu suç işlenmiş olur. Bununla birlikte, TCK.m.116/3'e göre, *“Evlilik birliğinde aile bireylerinden ya da konutun veya işyerinin birden fazla kişi tarafından ortak kullanılması durumunda, bu kişilerden birinin meşru bir amaca yönelik rızası varsa”* konut dokunulmazlığının ihlali suçu işlenmiş sayılmaz.

TCK.m.116/4'e göre konut dokunulmazlığının ihlali suçu cebir veya tehdit kullanılmak suretiyle ya da gece vakti işlenmesi halinde nitelikli hal olarak değerlendirilir. Ancak konut dokunulmazlığının ihlali suçu cebir kullanılarak işlenirse ortada birlikte işlenmiş iki suç vardır. Bu suçlardan biri yani cebir uzlaştırma kapsamına girmemektedir. CMK.m.253/3'de uzlaştırma kapsamına giren bir suç bu kapsama girmeyen bir suçla birlikte işlenirse uzlaştırma hükümleri uygulanmaz denilmek suretiyle burada bir sınır çizmiştir. Bu kuraldan yola çıkılarak da cebir kullanılarak işlenen bir konut dokunulmazlığı ihlali suçunda uzlaştırma yoluna gitmek mümkün değildir. Bununla birlikte, tehdit suçu için ise şöyle bir ayırım yapmak yerindedir: Tehdit suçunun düzenlendiği kanun maddesinin ilk fıkrasında yani uzlaştırmaya tabi olan fıkrasında yer alan durumlar söz konusu ise tehdit suçu işlenerek konut dokunulmazlığının ihlali suçu işlenmişse uzlaştırma hükümleri ikisi içinde ayrı ayrı uygulanır. Ancak diğer fıkraların mevcut olduğu tehdit suçunda ise

⁴³⁸ Sabuncuoğlu /Canpolat, s.50.

⁴³⁹ İpek /Parlak, s.68; Arslan, s.89; Yenisey / Nuhoglu, s.843.

CMK.m.253/3 gereği konut dokunulmazlığı ihlali suçu için de uzlaştırma yoluna gidilemez⁴⁴⁰.

e.Hırsızlık (TCK m.141)

Zilyedin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alan kimse hırsızlık suçunu işlemiştir. Bu suç şikâyet aranmaksızın uzlaştırma yoluna gidilebilecek suçlar arasına 6763 Sayılı Kanun ile 24.11.2016 tarihinde girmiştir⁴⁴¹.

Nitekim Yargıtay'a göre *“Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun değişikliği ile hırsızlık suçunun da uzlaştırma kapsamına alınmış olması karşısında uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi gerekir.”*⁴⁴² ” denilmektedir.

Hırsızlık suçu konutta işlendiği takdirde, bu hal(TCK.m.124/4) hırsızlığın nitelikli halini oluşturmaktadır. Ancak bu hal ne kadar nitelikli haller içerisinde düzenlenmiş olsa da, niteliği itibariyle özel bir içtima(suçların birleşmesi) hükmüdür. Bu hükmün hırsızlığın nitelikli halleri arasına girdiğini söyleyerek uzlaştırma kapsamında olmadığına ilişkin açıklama, uzlaştırmanın amacı ve maddi ceza hukuku ilkeleri bakımından uygun olarak karşılanamaz⁴⁴³. Aynı şekilde konutta hırsızlık suçunun TCK.m.142/4'te düzenlenmiş olması hırsızlık suçunu uzlaştırmanın kapsamı dışına da çıkarmamalıdır. Netice olarak konutta hırsızlık suçunun işlenmesi halinde, her iki suçtan da uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği fikri savunulmaktadır⁴⁴⁴.

Yine bir başka örnekte hırsızlık suçunun mala zarar verme suçu ile birlikte işlenmesidir. Söz konusu bu halde Yargıtay'ın *“ 5237 sayılı TCK'nın 142.maddesinin 4.fıkrası gereğince hırsızlık suçunun işlenmesi amacıyla konut*

⁴⁴⁰ Yenisey / Nuhoglu, s.843.

⁴⁴¹ Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.8; Aydın, s.171; İnci / Sakarya, s.102.

⁴⁴² Y. 2.CD., 2018/266 E., 2018/497 K., T:30.01.2018; Y. 13.CD., 2017/1062 E., 2017/3357 K., T:30.03.2017; Y. 4.CD., 2017/22725 E., 2018/416 K., T: 10.01.2018; Y. 17.CD., 2017/22979 E., 2017/573 K., T:17.01.2017; Y. 17.CD., 2015/22908 E., 2017/1061 K., T:01.02.2017; Y. 13.CD., 2017/2888 E., 2017/7727 K, T:22.06.2017.

⁴⁴³ İnci / Sakarya, s.102.

⁴⁴⁴ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.55.

dokunulmazlığının ihlali ve mala zarar verme suçlarının işlenmesi halinde, bu suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için şikâyet aranmayacağı gibi, 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun ile CMK.'nın 253.maddesinin 3.fikrasına eklenen “ soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen” ve 09.07.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5918 sayılı Kanun ile CMK.'nın 253.maddesinin 3.fikrasına eklenen “uzlaşma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaştırma hükümleri uygulanmaz” hükümleri gereğince, suç tarihi itibariyle mala zarar verme ve konut dokunulmazlığının ihlali suçlarının uzlaşma kapsamında bulunmadığı gözetilmeden tarafların uzlaştıkları gerekçesi ile kamu davasının düşürülmesi bozmayı gerektirir ” şeklinde kararı bulunmaktadır⁴⁴⁵. Bu kararı ile Yargıtay, fiilin TCK.m.142/4 kapsamında kaldığı gerekçesiyle, uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağına karar vermektedir. Sonuç itibariyle Yargıtay bu hükmüne gerekçe olarak ise TCK.m.142/4'te hırsızlığın nitelikli hallerini düzenlediği ve bunların uzlaştırma kapsamında olmadığı, bu sebeple mala zarar verme suçu uzlaştırma kapsamında olsa da, uzlaştırma kapsamındaki bir suçun bu kapsamda olmayan başka bir suçla işlenmiş olacağını, bu durumun CMK.m.253/3 sebebiyle uzlaştırmaya engel oluşturduğunu ifade etmektedir⁴⁴⁶. Ancak savulan başka bir görüş, hırsızlık suçundan verilecek ceza miktarına etkisi olmayan söz konusu hükmün, salt 142'inci maddede ve hırsızlığın nitelikli halleri arasında sayılması sebebiyle bu suçlar yönünden uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasının engel oluşturmayacağı belirtilmektedir⁴⁴⁷.

Sonuç itibariyle de hırsızlığın temel şeklini düzenleyen(TCK.m.141) , daha az cezayı gerektiren halleri(TCK.m.144) ve kullanma hırsızlığı(TCK.m.146) artık uzlaştırma kapsamı içerisinde yer almaktadır. Ancak, hırsızlık suçunun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin varlığında, uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir⁴⁴⁸.

⁴⁴⁵ Y. 13.CD., 2013/1314 E., 2014/22728 K., T:26.06.2014.

⁴⁴⁶ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.58.

⁴⁴⁷ İnci / Sakarya, s.102; Sabuncuoğlu / Canpolat, s.59.

⁴⁴⁸ İnci / Sakarya, s.102; Sabuncuoğlu / Canpolat, s.56.

f.Dolandırıcılık (TCK m.157)

6763 Sayılı Kanun değişikliği ile gelen bir başka suç tipi de dolandırıcılık suçudur. Hileli davranışlarla birini aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişi dolandırıcılık suçunun basit halini işlemiştir(TCK.m.157). Bu durumda uzlaştırma yolu açıktır. Örneğin, bir kişinin deneme sürüşü yapacağım bahanesiyle aldığı aracı geri getirmemesi dolandırıcılık suçudur. Eğer bu olayda hile kullanılmadan araç alınsaydı hırsızlık suçu oluşurdu⁴⁴⁹.

Ancak dolandırıcılık suçunun nitelikli halleri uzlaştırma kapsamı dışında yer alır. Örneğin, internet üzerinden bir siteden bilgisayar satışı yapan bir satıcının parasını ödeyen alıcıya bilgisayar yerine fener göndermesi nitelikli dolandırıcılık hallerinden biri olan bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılmasıyla dolandırıcılık suçuna vücut verir. Bu halde uzlaştırma hükümleri uygulanmaz⁴⁵⁰.

Yargıtay'ın “*sanığın dolandırıcılık suçunu diğer suç ile birlikte işlemediği anlaşılırsa, hükümden sonra yürürlüğe giren kanun değişikliği ile dolandırıcılık suçunun da uzlaştırma kapsamına alınmış olması karşısında yeniden değerlendirilmesi gerekir.*”⁴⁵¹ ” şeklinde dolandırıcılık suçunda uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasına yönelik kararı bulunmaktadır. Yine benzer şekilde “*Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun değişikliği ile dolandırıcılık suçunun da uzlaştırma kapsamına alınmış olması karşısında uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi gerekir.*”⁴⁵² ” Yargıtay kararı mevcuttur.

Bununla birlikte dolandırıcılık suçu, uzlaştırma kapsamına girmeyen bir başka suç ile işlendiği takdirde uzlaştırma hükümleri CMK.m.253/3 hükümleri gereğince uygulanamayacaktır. Bu yönde Yargıtay'ın “*5271 sayılı CMK.'nın 253/3.maddesindeki “uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaştırma hükümleri uygulanmaz” hükmü gereğince, sahtecilik suçu ile birlikte işlenmiş olan 5237*”

⁴⁴⁹ **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.8; **Aydın**, s.171; **İnci / Sakarya**, s.102.

⁴⁵⁰ **Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.59.

⁴⁵¹ Y. 15.CD., 2017/2660 E., 2017/8453 K., T:30.03.2017.

⁴⁵² Y. 21.CD., 2017/10125 E., 2017/1143 K., T:06.03.2017.

sayılı TCK'nın 157.maddesinde düzenlenen basit dolandırıcılık suçunun 02.122016 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34.maddesinde düzenlenen uzlaştırma kapsamında kalmadığı anlaşılarak... ” şeklinde başka bir kararı da bulunmaktadır⁴⁵³.

Ayrıca da dolandırıcılık suçunun uzlaştırma kapsamına alınmasından önce işlenen dolandırıcılık fiilleri, tekerrüre esas teşkil etmez⁴⁵⁴. Bakınız bu yönde “ sanığın adli sicil kaydına konu diğer ilamların tekerrüre esas olmadığı da gözetildiğinde, sanık hakkında tekerrüre esas alınan Bakırköy 10.Asliye Ceza Mahkemesi'nin 11.04.2014 tarih ve 2013/100 Esas-2014/176 Karar sayılı ilamıyla sanığın 5237 sayılı TCK'nın 157/1.maddesi gereğince dolandırıcılık suçundan cezalandırılmasına karar verildiği ancak;02.12.2016 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34.maddesiyle değişik 5271 Sayılı CMK. 'nın 253.maddesi gereğince uzlaştırma hükümleri yeniden düzenlenerek, sanık hakkında tekerrüre esas alınan TCK. 'nın 157/1.maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçunun da uzlaştırma kapsamına alındığı anlaşılmakla; TCK'nın 2. ve 7.maddeleri de gözetilerek, sanık hakkında tekerrüre esas alınan hükme dair uzlaştırma işlemi yapıp yapılmadığı mahkemesinden sorularak, sonucuna göre sanık hakkında TCK. 'nın 58.maddesinde düzenlenen tekerrür hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı belirlenmesinde zorunluluk bulunması...” şeklinde Yargıtay kararında açıklama yer almaktadır⁴⁵⁵.

g.Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (TCK.m.234)

TCK m.234/(1)'e göre “Velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hasmının, on altı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması halinde” suç işlenmiş olur. TCK.m.234/(3)'e göre, “Kanunî temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi” ilgili suçu işlemiş olur. TCK m.234/(2) gereği çocuk kaçırma ve alıkoyma suçunun fiili cebir veya

⁴⁵³ Y. 11.CD., 2017/534 E., 2017/6993 K., T:24.10.2017.

⁴⁵⁴ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.63.

⁴⁵⁵ Y. 15.CD., 2016/18979 E., 2017/20820 K., T:19.10.2017.

tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz on iki yaşını bitirmemiş ise suçun nitelikli hali işlenmiş olur. Bu durumlarda uzlaştırma yoluna gidilebilir⁴⁵⁶.

Nitekim Yargıtay da “... çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun uzlaştırma kapsamına alınmış olması karşısında uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi gerekir.” demektedir⁴⁵⁷.

Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu uygulamada kişi hürriyetinden yoksun kılma suçu(TCK.m.109) ile karışabilmektedir. Bu açıdan TCK.m.234’te yer alan suçun oluşabilmesi için lazım olan şartlar dikkatlice tahlil edilmelidir. Örneğin TCK. 243 maddesinin üçüncü fıkrasında çocuğun rızası bulunmuyor ise, fiil kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu oluşturacaktır. Hukuki nitelik açısından yapılacak olan bu ayırtım, hukuki sonuçlar açısından pek mühim bir meseledir. Zira kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu uzlaştırma kapsamı dışında olmasına rağmen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu uzlaştırma kapsamı içerisindedir⁴⁵⁸.

h.Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması (TCK m.239)

TCK.m.239/(1)’e göre, “*Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa etmek*” ve “*bu bilgi veya belgelerin, hukuka aykırı yolla elde eden kişiler tarafından yetkisiz kişilere verilmesi veya ifşa edilmesi*” bu suça vücut verir. TCK.m.239/(2)’ye göre bu hüküm “*fennî keşif ve buluşları veya sınaî uygulamaya ilişkin bilgiler hakkında da uygulanır*”. TCK.m.239/(3)’e göre, “*Bu sırlar, Türkiye’de oturmayan bir yabancıya veya onun memurlarına açıklandığı takdirde*” bu suçun nitelikli hali işlenmiş olur. Bu suçtan dolayı uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkündür. Ancak TCK.m.239/3 uzlaştırmadan istisna tutulmuştur. Böylece

⁴⁵⁶ **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.8; **Aydın**, s.171; **İnci / Sakarya**, s.102.

⁴⁵⁷ Y. 14.CD., 2017/7021 E., 2017/5381 K., T: 07.11.2017.

⁴⁵⁸ **Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.65.

cebir veya tehdit kullanarak bir kimseyi bu madde kapsamına giren bilgi veya belgeleri açıklamaya mecbur kılan kişi için uzlaştırma yolu kapatılmıştır⁴⁵⁹.

2. Özel Kanun Kapsamındaki Suçlar

Bu suçlar, uzlaştırma kapsamında olduğuna ilişkin olarak ilgili özel kanunda açık hüküm bulunan suçlardır⁴⁶⁰. Bu yönde “*soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için kanunda açık hüküm bulunması gerekir.*” şeklinde kanunun açık hükmü de bulunmaktadır(CMK.m.253/2). Yani bu özel kanunlarda yer alan bu suçlardan şikâyete tabi olmayanlar dışındaki soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olmayanların uzlaştırma kapsamında olabilmesi için bunun açıkça belirtilmiş olması gerekir⁴⁶¹.

D UZLAŞTIRMA YASAĞI

1. Genel Açıklama

CMK 253. madde uyarınca, kural olarak şikâyete tabi olan suçların tamamı uzlaştırmaya tabidir. Ancak bunlardan, zarar göreni özel hukuk tüzel kişisi olmayan suçlar uzlaştırmaya tabi değildir. Ayrıca, ön ödemeye tabi suçlar, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar uzlaştırma kapsamı dışında tutulmuştur⁴⁶². Açıklanan kanuni düzenlemeler nedeniyle; aşağıdaki suçlar, uzlaştırmaya tabi suçlara temas etse veya şikâyete tabi olsa dahi uzlaştırma kapsamı dışındadır:

Sonuçta, suçtan zarar gören kamu hukuku tüzel kişisi ise, şikâyete bağlı cinsel dokunulmazlığa karşı suç ise uzlaştırmaya müracaat edilemeyecektir, bu

⁴⁵⁹ **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.8; **Aydın**, s.171; **İnci / Sakarya**, s.102.

⁴⁶⁰ **Erbilgen**, s.77.

⁴⁶¹ **Yenidünya / Zafer**, s.452; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.356; **Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri**, s.64; **Eryılmaz**, s.346.

⁴⁶² **Çetintürk**, s.634-635; **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.159; **Aydın**, s.74; **Eryılmaz**, s.346; **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.12.

suçlarda uzlaştırma yoluna başvurma yasağı bulunmaktadır yani bu suçlar hakkında uzlaştırma yoluna gidilmesi yasaklanmıştır⁴⁶³.

2. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

TCK'da yer alan cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın CMK.m.253/3 hükmü dolayısıyla uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez⁴⁶⁴.

5237 sayılı TCK.m.73/8' de (Mülga:6/12/2006-5560/45md.), soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçları uzlaştırma kapsamında gösteriliyordu. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlarda herhangi bir ayırım yapılmamıştı. Ancak 5560 sayılı Kanunun 24. maddesi ile 5271 sayılı CMK'nın 253/3. maddesinde de değişiklik yapılarak cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve etkin pişmanlık kapsamında suçlar uzlaştırma kapsamından çıkarıldı. Uzlaştırma kurumu, şüpheli veya sanığın lehine olduğundan 5560 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 06.12.2006 tarihine kadar cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilebilecektir⁴⁶⁵. Ancak 06.12.2006 tarihinden sonra bu suçların işlenmesi halinde uzlaştırma müessesesi uygulanmayacaktır⁴⁶⁶. Bu yönde “ *Sanığın reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun takibi şikâyete bağlı olup zarar göreni gerçek kişi olduğundan 5271 sayılı CMK. 'nın 253 ve 254.maddelerine göre uzlaştırma kapsamında kaldığı, uzlaştırmanın da kovuşturma şartı olduğu, 5560 sayılı Kanunun 24.maddesi ile değişik CMK. 'nın 253.maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiş ise de, suç tarihindeki lehe yasa ve müstesep hak hükümleri nazara alınarak uzlaştırma işlemi yapıp sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdir edilmesi gerektiğinin gözetilmemesi yasaya aykırı olup bozmayı*

⁴⁶³ Çetintürk, s.472; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.356; Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.12.

⁴⁶⁴ Arslan, s.114; Kaymaz / Gökcan, s.242, İpek /Parlak, s.59; Sezer, s.78; Canpolat / Sabuncuoğlu, s.67; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.356; Eryılmaz, s.346.

⁴⁶⁵ Arslan, s.114; Kaymaz / Gökcan, s.242; İpek /Parlak, s.59; Sezer, s.78.

⁴⁶⁶ Arslan, s.114; Kaymaz / Gökcan, s.242; İpek /Parlak, s.59; Sezer, s.78.

gerektirir.” şeklinde Yargıtay kararı bulunmaktadır⁴⁶⁷. Yine Yargıtay’ın bir başka kararında “Cinsel taciz suçunun takibinin şikâyete bağlı olup zarar gören gerçek kişi olduğundan 5271 sayılı CMK.’nın 253 ve 254.maddelerine göre uzlaştırma kapsamında kaldığı, uzlaştırmanın da bir kovuşturma şartı olduğu, 5560 sayılı Kanununun 24.maddesi ile değişik CMK.’nın 253.maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği belirtilmişse de; suç tarihindeki lehe kanun ve müstesna hak hükümleri nazara alınarak sanık hakkında uzlaştırma işlemi yapılmaması bozmayı gerektirir.” şeklinde ifade edilmektedir⁴⁶⁸.

Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçları da aşağıdaki gibi sayabiliriz: Cinsel saldırı suçu (TCK.m.102); çocukların cinsel istismarı suçu (TCK.m.103); Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu (TCK.m.104); Cinsel Taciz Suçu (TCK.m.105). Cinsel suçların uzlaştırma kapsamında tutulmaması oldukça isabetlidir. Zira yetişkinlere ve çocuklara yönelik cinsel suçların uzlaştırmaya bağlı olması durumunda, hem mağdurun adalete olan güveni hem de kamu vicdanı sarsılacaktır⁴⁶⁹.

3. Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar

5237 sayılı TCK.m.73/8’de, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçları uzlaştırma kapsamında gösteriliyordu. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlarda herhangi bir ayırım yapılmamıştı. Ancak 5560 sayılı kanunun 45. maddesi ile TCK’nın 73/8 maddesi yürürlükten kaldırıldı⁴⁷⁰.

Hakeza aynı Kanununun 24. maddesi ile de 5271 sayılı CMK’nın 253/3. maddesine cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve etkin pişmanlık kapsamında kalan suçlar da uzlaştırma yolunun uygulanmayacağı hükmü getirilmişti. Buna göre örneğin, TCK.m.168(Etkin Pişmanlık başlıklı)’de belirtilen suçlardan biri olan TCK.m.155/1’de yer alan güveni kötüye kullanma suçu uzlaştırma kapsamında iken 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun’un 24.maddesi ile uzlaştırma kapsamının dışına çıkarılmıştır. Bu değişiklikle bu

⁴⁶⁷ Y. 14.CD., 2012/7591 E., 2013/2298 K., T:06.03.2013.

⁴⁶⁸ Y. 14.CD., 2011/7584 E., 2012/3194 K., T:19.03.2012.

⁴⁶⁹ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.154 vd.

⁴⁷⁰ Arslan, s.115-116; Kaymaz / Gökcan, s.242; İpek /Parlak, s.59; Sezer, s.79.

değişiklik tarihinden sonra işlenen etkin pişmanlığa ilişkin suçlarda uzlaştırma yolu uygulanamayacaktı⁴⁷¹. Ancak bu değişiklik tarihinden önce işlenmiş olduğu dikkate alınarak güveni kötüye kullanma suçunda veya buna benzer suçlarda uzlaştırmaya tabi olduğu gözetilerek uzlaştırma hükümleri uygulanmalıdır⁴⁷². Yine bu değişiklik ile ilgili Yargıtay'ın “sanığa yüklenen güveni kötüye kullanma suçunun şikâyete bağlı olduğu ve 19/12/2006 tarihinden önce işlendiği dikkate alınarak, 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılan ancak, lehe olması sebebiyle 19.12.2006 tarihine kadar işlenen suçlar itibariyle uygulanması gereken 5237 sayılı kanununun 73/8.madde ve fıkrası yollamasıyla 5271 sayılı CMK.m.253,254 hükümleri gereğince, bu suçun uzlaştırmaya tabi olduğu gözetilmeden ve taraflar hakkında uzlaştırma hükümleri uygulanmadan yazılı şekilde karar verilmesi” şeklinde başka bir kararı da bulunmaktadır⁴⁷³.

Ancak bu konuya ilişkin en son güncel gelişme 02.12.2016 tarihli 6763 sayılı Kanun ile gelen yeni düzenlemenin yürürlüğe girmesi olmuştur. Bu değişikliğin 34.maddesi ile CMK.m.253/3'te yer alan; bir suçun uzlaştırmaya tabi olması için o suçla ilgili etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmemesi gerektiği yönündeki düzenleme ilga edilmiştir⁴⁷⁴. Söz konusu bu değişiklikte birlikte, şikâyete tabi olmakla beraber haklarında etkin pişmanlık hükümleri söz konusu olduğu için uzlaştırma kapsamının dışında tutulan TCK.m.151(mala zarar verme suçu)⁴⁷⁵, TCK.m.144(paydaşı olunan veya üzerinde elbirliği mülkiyeti söz konusu olan eşya ile ilgili olarak maliklerce veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla işlenen hırsızlık suçu) ve TCK.m.155/1(güveni kötüye kullanma suçu) uzlaştırma kapsamına

⁴⁷¹ Yaşar / Otacı, s.3500; Arslan, s.115-116; Kaymaz / Gökcan, s.242; İpek /Parlak, s.59; Sezer, s.79.

⁴⁷² Y. 15.CD., 2012/1464 E., 2013/20210 K., T:17.12.2013.

⁴⁷³ 15. CD., E:2012/19424, K:2013/3758, T:28.02.2013.

⁴⁷⁴ Yenisey / Nuhoglu, s.838; Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.13; Çetintürk, s.638 vd.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.156.

⁴⁷⁵ Ancak bazı hocalar TCK.m.168 karşısında mala zarar verme, güveni kötüye kullanma gibi suçlarda her ne kadar uzlaştırma yoluna gidilebileceği düşünülse bile bu suçlarda uzlaştırmaya gidilemeyeceğini düşünmektedirler(Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.13).

alınmıştır⁴⁷⁶. Yine bu değişikliğin olmasındaki en önemli sebep uzlaştırma kurumunun uygulanacağı alanı ve kapsamı arttırmaktır⁴⁷⁷.

4. Mağduru/Suçtan Zarar Göreni Kamu Tüzel Kişisi Olan Suçlar

Suçtan zarar göreni kamu tüzel kişisi olan suçlar: Şikâyete ve uzlaştırmaya tabi olduğu halde, zarar göreni özel hukuk tüzel kişisi olmayan suçlar uzlaştırma kapsamına girmemektedir⁴⁷⁸. Türk Ceza Kanununda bu konuda iki örnek bulunmaktadır: İlki yabancı devlet başkanına karşı suç (TCK.m.340/2), fiilin şikâyete bağlı olması durumunda ilgili devletin şikâyeti aranmaktadır. Bu suç şikâyete bağlı olmakta, uzlaştırmaya da tabi olduğu düşünülebilir ise de, şikâyet yetkisinin devlete tanınmış olması nedeniyle, zarar göreni özel hukuk tüzel kişisi olmadığından, uzlaştırma kapsamında olmayacağı kabul edilmelidir. İkincisi, yabancı devlet bayrağına karşı hakaret (TCK.m.314/2). Anılan suç şikâyete bağlı olduğu için, uzlaştırmaya da tabi olduğu düşünülebilir ise de, şikâyet yetkisinin devlete tanınmış olması nedeniyle, zarar göreni özel hukuk tüzel kişisi olmadığından, uzlaştırma kapsamında olmayacağı kabul edilmelidir.

Başka bir ifadeyle soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olduğu halde, suçtan zarar göreni kamu tüzel kişisi olan suçlar, CMK.m.253/1 gereğince uzlaştırma kapsamında olmayan suçlardır. TCK'da düzenlenen ve suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olduğu yabancı devlet başkanına karşı suç (TCK.m.340) ve yabancı devlet bayrağına karşı hakaret(TCK.m.341) suçlarında şikâyet hakkı yabancı devlete ait olup suçtan zarar gören kamu tüzel kişisi olduğundan uzlaştırma kapsamında değildir⁴⁷⁹.

Suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması durumunda uzlaştırma hükümlerinin uygulanabileceği gözetilmelidir. Makamlar önüne gelen dosyada yer alan taraflar arasında kamu tüzel kişisi olup olmadığı

⁴⁷⁶ Çetintürk, s.638 vd.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.156.

⁴⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 438, Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/775) ve Adalet Komisyonu Raporu, s.7.
http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic_s.e.t 16.12.2018.

⁴⁷⁸ Çetintürk, s.634-635; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.159; Aydın, s.74; Eryılmaz, s.346; Özbek, V., "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.12.

⁴⁷⁹ Arslan, s.124; Kaymaz / Gökcan, s.246; İpek /Parlak, s.60; Sezer, s.72; Yenisey / Nuhoğlu, s.845; Erdem / Eser / Özşahinli, s.44-45; Özbek, M., s.155 vd.

gözetmelidir. Bir kurum hakkında uzlaştırma yoluna gidilmeden önce o kurumun bir kamu tüzel kişisi olup olmadığına bakılmalıdır⁴⁸⁰.

5. Uzlaştırma Uygulanamayan Bağlantılı Suçlar

CMK.'da yer almayan ve ilk olarak 2007 tarihli eski yönetmeliğin 7.maddesinin 4.fıkrasında “uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçu işlemek amacıyla ya da bu suçla birlikte işlenmesi halinde, uzlaştırma yoluna gidilemez.” şeklinde düzenleme bulunmaktaydı⁴⁸¹.

Yukarıda ilkin yönetmelikte düzenlenmiş olan hüküm, 5918 sayılı Kanunun 8. maddesi ile CMK'nın 253. Maddesinin 3.fıkrası olacak şekilde uzlaştırma kapsamına giren bir suçun uzlaştırma kapsamına girmeyen bir başka suç ile birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacağı hükmü eklenerek aynı zamanda kanunda düzenlenmiş oldu⁴⁸².

Söz konusu bu değişikliğin yapılmasının nedeni olarak şunlar ifade edilmiştir ⁴⁸³ :“Uygulamada ortaya çıkan bir takım tereddütleri gidermek amacıyla, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçu işlemek amacıyla ya da bu suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir.”.

Örneğin cinsel saldırı suçunu işlemek gayesiyle konut dokunulmazlığının ihlal edilmesi durumunda, konut dokunulmazlığı suçu her ne kadar uzlaştırma kapsamında bir suç olsa da artık uzlaştırma yoluna bu suç için müracaat edilemeyecektir⁴⁸⁴. Yine bir diğer örnek, hırsızlık suçunun konut dokunulmazlığını ihlal etme veya mala zarar verme suçu ile birlikte işlenmesi durumunda bu suçlar hırsızlık gayesiyle işlendiklerinden ve nitelikli hırsızlık suçuna vücut verdiklerinden(TCK.m.142/4) dolayı artık bu suçlar hakkında uzlaştırma uygulanmayacaktır⁴⁸⁵. Aslında bu suçlar tek tek ele alındığında

⁴⁸⁰ Arslan, s.124; Kaymaz / Gökcan, s.246; İpek /Parlak, s.60; Sezer, s.72; Yenisey / Nuhoglu, s.846.

⁴⁸¹ Kaymaz / Gökcan, s.246; Sezer, s.80; Yenisey / Nuhoglu, s.843-844.

⁴⁸² İpek / Parlak, s.64-65; Sezer, s.80.

⁴⁸³ Dönem: 23 Yasama Yılı: 3 TBMM (S. Sayısı: 353) Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum ve Adalet Komisyonları Raporları, s.4, m.8.(1/670).

⁴⁸⁴ Y. 5.CD., 2010/2229 E., 2010/7067 K., T:30.09.2010.

⁴⁸⁵ Y. 18.CD., 2018/5772 E., 2018/13773 K., T:30.10.2018.

uzlaştırma kapsamındadır. Ancak TCK.m.142/4'te belirtilen özel durumu oluşturduğu için artık uzlaştırmaya tabi olmayacaklardır⁴⁸⁶.

6. Önödeme Suçları

TCK'daki önödemeye tabi suçlardan şikâyete tabi olmayanlar uzlaştırmaya da tabi değildirler. Özel kanunlarda yer alıp önödemeye tabi olan ve ayrıca şikâyete de bağlı bulunan suçlar ise, TCK m.75/1 dolayısıyla uzlaştırma kapsamı dışında kalmıştır⁴⁸⁷.

TCK.m.75/1 önödeme kurumunun uygulanabilmesi için "uzlaştırma kapsamında olmama" şartını belirttiği için, önödeme kurumunun uygulanabildiği suçlarda(önödeme suçlarında) uzlaştırma kurumu uygulanamayacaktır. Bu nedenle önödeme suçları uzlaştırma kapsamında olmayan suçlardır⁴⁸⁸. Sonuç olarak TCK.m.75/6-a'da sayılan suçlar için sadece önödeme uygulanmalıdır⁴⁸⁹.

II.UZLAŞTIRMANIN ÇEŞİTLERİ

Uzlaştırma kurumunun farklı başlıklar altında tasnifi yapılarak sınıflandırılabilir. Doktrinde çeşitli sınıflandırmalarda yapılmıştır. Bunlardan ilki uzlaştırma taraflarından olan şüphelinin/sanığın yaşına göre yapılan ayırmadır: Birincisi çocuklar bakımından uzlaştırma, ikincisi diğerleri bakımından yapılan uzlaştırma(normal uzlaştırma). Ancak yapılan bu ayırım pek önemi kalmamıştır. Bunun nedeni bu ayırımın yapılmasının da kaynağı olan Çocuk Koruma Kanununda yer alan uzlaştırmaya ilişkin hükmün⁴⁹⁰ değiştirilmesidir. Değişiklik sonrasında⁴⁹¹ ilgili hüküm "Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaştırmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır." şeklini almıştır. Bu tasnifi kaldıran hükümle birlikte artık uzlaştırmaya ilişkin hüküm herhangi bir fark gözetilmeksizin herkes hakkında uygulanabilecektir. On sekiz yaş altındaki suça sürüklenen şüpheli

⁴⁸⁶ Şahin / Göktürk, s.213; İpek / Parlak, s.65.

⁴⁸⁷ Ünver / Hakeri, s.735; Özbek, V., "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükmüleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.12.

⁴⁸⁸ Yenisey / Nuhoglu, s.845; Öztürk / Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.181.

⁴⁸⁹ Öztürk / Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.181.

⁴⁹⁰ 15.07.2005 Tarihli 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24. Maddesi.

⁴⁹¹ 06.12.2006 Tarihli 5660 Sayılı Kanun ile değişiklik yapılmıştır.

veya sanık ya da on sekiz yaş üzerindeki sanık veya şüpheli hakkında CMK.'nın 253,254,255'nci maddeleri ortak olarak uygulanacaktır^{492 493}.

Yapılan diğer bir ayırım uzlaştırmayı gerçekleştiren makam bakımından uzlaştırma idi. Buna göre, eğer uzlaştırmayı yapan makam savcı ise savcı tarafından uzlaştırma; mahkeme veya hakim ise hakim tarafından yapılan uzlaştırma, mahkemede uzlaştırma şeklinde diğer bir ayırım bulunmakta idi. Ancak bu ayırım, yapılan değişiklik⁴⁹⁴ neticesinde önemini yitirmiştir. Zira artık uzlaştırmayı doğrudan makamlar yapamayacaktır. Bu makamlar artık sadece uzlaştırmanın yapılması için dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderebileceklerdir. Yine diğer bir ayırım bu uzlaştırmayı gerçekleştiren makamlar içerisinde kolluk tarafından yapılan uzlaştırma, polis uzlaştırması şeklinde bir çeşit daha uzlaştırma çeşidi eklemekteydiler. Bunu da açıklamak gerekirse, bu çeşit uzlaştırma, değişiklik⁴⁹⁵ öncesi bulunan " savcının talimatıyla kolluk tarafından uzlaştırma teklifinde bulunabilir" şeklindeki hükümden kaynaklanmaktaydı. Ancak değişiklik sonrası kolluğun bu yetkisi kaldırıldığı için bu çeşitte artık önemini yitirmiştir.

Sürece ve evreye göre uzlaştırma, uzlaştırmanın hangi evrede veya süreçte yapıldığına göre oluşturulan bir ayırımdır. Organik bir bütün olan ceza muhakemesi evrelere ayrılır. Evre(=stato, état) muhakemenin bu organik bünyesinin en büyük çaptaki bölümünün adıdır. Ceza Muhakemesi Kanununa göre muhakemenin iki evresi vardır: 1)Soruşturma evresi, 2)Kovuşturma evresi. 1412 sayılı mülga Ceza Muhakemesi Usulü Kanununda da evre ile birlikte "safha" terimi de kullanılmaktadır. 5271 sayılı Kanun ise "safha" terimi yerine "evre" terimi ile birlikte "aşama" terimini kullanılmaktadır. Kunter /

⁴⁹² **Kunter / Yenisey / Nuhoğlu**, s.1245(Ancak hocalarımız bu kanun değişikliğinin yerinde olmadığını, yanlış olduğunu, sıkıntılara ve adaletsizliğe yol açacağını belirterek kanun değişikliğini eleştirmektedirler. "2006 öncesindeki çocuk hukukuna özgü kurallar, hatalı olarak, yürürlükten kaldırılmıştır. Çocuk hukukuna özgü özellikler ve kurallar korunmalı idi."); aynı yönde bkz. **Aydın**, s.171; **Bahadır**, s.174; **Uğur**, s.143.

⁴⁹³ **Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri**, s.837; **Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumununun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.10(Yine bu hocalarımızda "çocuklarda uzlaştırma olmaz" demektedirler. "Türk ceza adalet sisteminin çocuğa yeterli önemi vermediği belirtmektedirler. Zira fail konumuna düşen bir çocuk oldu mu devletin vazifesi onu topluma yeniden kazandırmaktır. Yoksa onun pazarlık yapması ve uzlaşmasını sağlaması mıdır devletin vazifesi? Belirtilen sebeplerden ötürü çocuklarda uzlaştırmanın yasaklanması gerekir." denilmektedir).

⁴⁹⁴ 24.11.2016 Tarihli 6763 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik.

⁴⁹⁵ 24.11.2016 Tarihli 6763 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik.

Yenisey / Nuhoğlu hocalara göre “aşama” terimi muhakemede yer alan evrelerin organik unsurlarının adıdır. Yani soruşturma evresinin 1)Başlangıç soruşturması 2)Kısa soruşturma şeklinde iki aşamadan oluştuğu; kovuşturma evresinin de 1)Duruşma hazırlığı 2)Duruşma 3)Sonuç çıkarma şeklinde üç aşamadan meydana geldiği belirtilmektedir⁴⁹⁶.

Yapıldığı evreye göre uzlaştırma "*soruşturma evresinde uzlaştırma*", "*kovuşturma evresinde uzlaştırma*"ve "*infaz muhakemesinde uzlaştırma*" olmak üzere üçe ayrılabilir⁴⁹⁷(CMK.m.253,254). Sonuç itibariyle uzlaştırma hem soruşturma hem de kovuşturma evresinde mutlaka ve öncelikle uygulanması zorunlu bir ceza muhakeme kurumudur⁴⁹⁸. Uzlaştırma usulü, kural olarak soruşturma evresinde uygulanır; ancak kovuşturma evresinde mahkemenin de uzlaştırma usulünü uygulaması mümkündür. Yani bu kurumun kovuşturma evresinde uygulanması istisnai bir yoldur⁴⁹⁹. Bununla birlikte infaz muhakemesinde de uzlaştırma kurumunun lehe kanun durumunda geçmişe/geriye yürüme ilkesiyle uygulanması istisnai hal olarak görülen diğer bir durumdur⁵⁰⁰.

III. CEZA YARGILAMASINDAKİ AŞAMALARA GÖRE UZLAŞTIRMA

A. SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA

1.Genel Olarak Soruşturma Evresinde Uzlaştırma

Soruşturma kavramı için Ceza Muhakemesi Kanununa en baştan itibaren bakacak olursak ilk karşılaştığımız husus soruşturma evresinin tanımı olacaktır. CMK.m.2/1-e bendine göre “soruşturma evresi”, “*kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabul edilmesine kadar geçen evre*” şeklinde kanun tarafından tanımlanmıştır. Hakeza “şüpheli” kavramını “*soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişi*” ,

⁴⁹⁶ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.636-637.

⁴⁹⁷ Arslan, s.135,174; Kaymaz / Gökcan, s.80; İpek /Parlak, s.127; Sezer, s.115,120; Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.14.

⁴⁹⁸ Taşdemir / Özkepir, s.1203; Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.14-15.

⁴⁹⁹ Şahin / Göktürk, s.219; Öztürk / Erdem, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s.1127.

⁵⁰⁰ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.20.

“ifade alma” kavramını ise “*şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenilmesi*” şeklinde tanımlamıştır⁵⁰¹.

Ceza Muhakemesi Kanununun birinci kitabı olan “*Genel Hükümler*” kitabının beşinci kısmında “*ifade ve sorgu*”, altıncı kısmında ise “*savunma*” başlığı altında soruşturma evresi ile ilgili olan müesseseler düzenlenmektedir. CMK’nın ikinci kitabı olan “*soruşturma evresi*”, 157 ile 174’üncü maddeler arasında düzenlenmekte olup iki kısımdan oluşmaktadır. Yine bu soruşturma evresi ile ilgili olarak, CMK’nın beşinci kitabı “*özel yargılama usulleri*” başlığı altında ikinci kısmın birinci bölümde 253 ilâ 255’inci maddeleri arasında uzlaştırma kurumu düzenlenmiştir. Son olarak soruşturma evresi ile ilgili olan kanun yolları ise CMK’nın altıncı kitabında 260 ve devamı maddelerinde kanun tarafından ele alınmıştır.

CMK.m.253 ilâ 255 maddeleri arasında düzenlenen uzlaştırma kurumu kural olarak soruşturma evresinde uygulanır; ancak kovuşturma evresinde mahkemenin de uzlaştırma yolunun uygulaması mümkündür. Başka bir anlatımla, soruşturma evresinde usulüne uygun olarak uzlaştırma teklif edilmesine rağmen taraflarca kabul edilmemiş olması sebebiyle uzlaştırma gerçekleşmemiş ise kovuşturma evresinde taraflarca uygulanması istense bile artık uzlaştırma işlemi yapılamayacaktır⁵⁰². Yargıtay’ın “*soruşturma evresinde yakınının şahsına yapılan uzlaştırma teklifini kabul etmediğine dair 07.03.2008 tarihli uzlaştırma teklif formunu imzalayıp, aynı tarihli kolluk ifadesinde sanık ile açıkça uzlaşmak istemediğini beyan etmesi karşısında, CMK.m.253/18’ de belirtilen hükmü gözetmeksizin kovuşturma evresinde taraflara yeniden uzlaştırma teklifinde bulunularak, yapılan uzlaştırma işlemleri sonucunda sanık ile yakının arasında “uzlaştırmanın gerçekleştiği” dayanağıyla sanık hakkında açılan kamu davasının uzlaştırma nedeniyle düşürülmesine karar verilmesi bozmayı gerektirir.*” şeklindeki kararı da bulunmaktadır⁵⁰³.

⁵⁰¹ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.186.

⁵⁰² Yaşar / Otacı, s.3507; Şahin / Öztürk, s.220.

⁵⁰³ Y. 2.CD., 2013/19099 E., 2013/30174 K., T:17.12.2013.

Soruşturma, savcı aracılığıyla kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere yapılan bir araştırma işlemidir⁵⁰⁴.

Soruşturma konusu suçun işlendiğine dair kamu davası açılmasını gerektirir, yeterli şüphe⁵⁰⁵ oluşturacak delilin var olması halinde soruşturma evresinde uzlaştırma yoluna gidilebilecektir⁵⁰⁶. Zira CMK.m.253/4 hükmünden “*soruşturma konusu suçla ilgili kamu davasının açılabilmesi için yeterli şüphenin bulunması halinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir.*” ve de CMK.m.253/19’ da belirtilen “*uzlaştırma sonucunda edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması halinde, CMK.m.171’deki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilecek; ancak uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde CMK.171/4’te belirtilen koşullar aranmaksızın kamu davası açılacaktır.*” hükmünden bu neticeye ulaşılabilir. Zira görüleceği üzere, burada soruşturmaya devam edileceği değil; kamu davası açılmasından söz edilmektedir. Cumhuriyet savcısının kamu davası açabilmesi ve bunun içinde iddianame⁵⁰⁷ düzenleyebilmesi için yeterli şüphenin bulunması gerekmektedir⁵⁰⁸ (CMK.m.170/2). Hakeza bu yönde yönetmeliğin onuncu maddesinin ikinci fıkrasında “*iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması halinde... büroya gönderir.*” Bu sebeple de, toplanan deliller ancak yeterli şüphe sebebi oluşturabiliyorsa uzlaştırma yoluna gidilebilir. Aksi halde yönetmeliğin onuncu maddesinin birinci fıkrasında da belirtildiği üzere “*yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılabilmesi için yeterli delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması halinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyaya göndermeksizin sonuçlandırır.*”.

⁵⁰⁴ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.327.

⁵⁰⁵ Yeterli Şüphe: İddianamenin düzenlenebilmesi için gerekli olan şüphe düzeyidir. Şüphe delile dayanmalıdır. Şüphenin uyuşmazlıkla bağlantılı bir delile dayanması objektif yönünü, bir makam tarafından değerlendirilmesi ise subjektif tarafını oluşturur(**Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.328-329; **Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.22.).

⁵⁰⁶ **Şahin / Öztürk**, s.220.

⁵⁰⁷ İddianame: Başsavcılık nezdinde yürütülen soruşturma neticesinde yeterli şüpheye ulaşılması durumunda hazırlanan ve şüpheliye suç isnadında bulunulan belgeyi ifade eder(**Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.23.).

⁵⁰⁸ **Şahin / Öztürk**, s.220; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.327-328.

Delillerin henüz toplanmadığı soruşturmanın başında, uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir. Zira yeterli delilin bulunmadığı soruşturmanın hemen başında şüpheli uzlaşmak istemeyebilir. Diğer açıdan, henüz bu aşamada suçun mağduru üzerinde bıraktığı etkiler yeni olduğu için mağdurun uzlaştırmaya yanaşmaması olasılığı daha fazla olacaktır⁵⁰⁹.

Sonuç olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için hakkında soruşturma yapılan fiil ve fail hakkında soruşturmanın elverişli bir noktada bulunması gerekir. Fail hakkında ileri sürülen her soyut iddia için derhal uzlaştırma yoluna gidilemez. Zira öncelikle yüklenmek istenen fiilin suç oluşturup oluşturmadığına bakılmalı, fail hakkında ceza soruşturması yapılabilmesi için yeterli şüphe sebeplerinin varlığı gözetilmelidir. Eğer bu söylediklerimiz yapılmamış olduğu takdirde gerçekte suç oluşturmayan bir fiil sebebiyle ve hatta kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi muhakkak olan bir isnat dolayısıyla şüphelinin uzlaştırma yoluna gitmesine sebep olunacaktır⁵¹⁰. Uzlaştırma kapsamında bulunan suç hakkında hazırlanan soruşturma dosyasında, şüpheli hakkında iddianame düzenlemek için yeterli delil elde edildikten sonra dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesiyle; şüphelinin suçu işlediği mevzuunda hukuka uygun ve yeterli delil sağlanmış olursa, şüpheli sıfatına sahip kişinin işlemediği bir suçtan dolayı uzlaşmak zorunda kalması sebebi önlenmiş olacaktır⁵¹¹.

Bu yönde Yargıtay'ın “ *sanığın atılı suçları işlemediğini savunması ve dosya içeriğine göre de, sanığın yüklenen suçları işlediğine ilişkin cezalandırılmasını gerektirecek nitelikte her türlü kuşkudan uzak yeterli delil bulunmadığı gözetilmeden, aynı tarihte aynı binadaki başka bir işyerinden yapılan hırsızlık olayında sanığın parmak izinin tespit edildiği gerekçesi ile varsayıma dayalı olarak sanığın atılı suçlardan mahkûmiyetinin bozulmasını ve diğer suçun uzlaşma kapsamında olması karşısında, CMK.m. 253 hükmü uyarınca uzlaştırma işlemi yapıp sonucuna göre sanığın hukuki durumunun*

⁵⁰⁹ Şahin / Öztürk, s.220; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.178.

⁵¹⁰ Yaşar / Otacı, s.3497.

⁵¹¹ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.178.

değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden eksik kovuşturma yazılı hüküm kurulmasında bozmayı gerektirir” şeklinde kararı da bulunmaktadır⁵¹².

Yukarıda Yargıtay’ın kararında da görüleceği üzere soruşturma evresinde yeterli delil, bilgi edinilmiş olsa idi yargılama süreci bu kadar uzamayacaktı. Zira Yargıtay bu kararı ile hırsızlık suçu için yeterli delilin oluşmadığını konut dokunulmazlığı içinse yeterli delil bulunmakla birlikte uygulanması gereken zorunlu muhakeme usulü olan uzlaştırma kurumunun uygulanmadığı için bozma kararı vermiştir. Muhakeme mercileri CMK.m.253/3 gereği düşünmüş ve buna göre 2013 tarihine uzlaştırma kapsamına girmeyen bir suçun(hırsızlık suçunun), uzlaştırma kapsamına giren(konut dokunulmazlığını ihlal) suç ile birlikte işlenmiş olarak görmüşler ve bu nedenle de uzlaştırma hükümlerini uygulamamışlardır. Örneğin zamanında soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı yeterli delil olup olmadığını iyi analiz etmiş olsaydı hırsızlık suçu hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verecek ve konut dokunulmazlığı suçu içinse uzlaştırma kapsamında olduğu için uzlaştırma yoluna göndermiş olacaktır.

Uzlaştırma kurumu, ceza muhakemesi hukukunda kamu davasının açılmasına alternatif teşkil eden bir yöntemdir. Bu sebeple, uzlaştırma yönteminin uygulanabilmesi için iddianame düzenlenmesine yeterli delillerin ve diğer muhakeme şartlarının olması lazımdır. Bu amaçla her şeyden önce, şüpheli hakkında soruşturmaya konu suçun işlendiğine dair kamu davası açılabilmesi için de yeterli şüphenin oluşmasını sağlayacak delilin sağlanmış olması gerekir⁵¹³. Sonuç itibariyle, uzlaştırma kurumunun kamu davasının açılmasına alternatif bir yöntem olduğu da göz önüne alındığında, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilme şartları arasında yeterli delil elde edilmiş olması şartını da saymak lazım gelecektir⁵¹⁴.

Çeşitli makamların da katılımı ile soruşturma evresi için gerekli olan muhakeme işlemleri tamamlandıktan sonra, Cumhuriyet savcısı olayla ilgili olarak davayı açıp açmamak mevzuunda değerlendirme yapmak ve netice

⁵¹² Y. 2.CD., 2012/25865 E., 2013/14882 K., T:06.06.2013; Y. 2.CD., 2010/30671 E., 2012/18343 K., T:05.07.2012.

⁵¹³ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.178.

⁵¹⁴ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.179.

vermek lüzumundadır. Araştırma ve gerekli soruşturma işlemleri neticesinde “yeterli delil” elde edildiğinde “uzlaştırma” ile “kamu davasının açılmasının ertelenmesi” arasında bir sıralamanın olduğu hususu gözetilir. Buna göre uzlaştırmaya tabi suçlarda önce uzlaştırma yolu denenir, bu işlemin başarılı olmaması durumunda, iddianame düzenlenmesi veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi yoluna sıra gelir⁵¹⁵. Yani bu hallerde Cumhuriyet kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı veya kamu davasının açılması kararı şekillerinden herhangi birisini vermelidir⁵¹⁶. Başka bir anlatımla uzlaştırma kapsamında olan suçların muhakemesinde⁵¹⁷, başka herhangi bir karar verilmesi uzlaştırma yolunun tüketilmiş olmasına bağlıdır. Yetkili makamların örneğin Cumhuriyet savcısının uzlaştırma kurumunu uygulaması, bu kurumun olup olmadığını gözetmesi ihtiyari değil, zorunludur. Cumhuriyet savcısı uzlaştırma yoluna başvurmadan diğer kararlara veya kurumlara müracaat edemez. Eğer ederse bunun bir iddianamenin iadesi sebebi olması gerekir⁵¹⁸ (CMK.m.174/1-c).

Ancak soruşturma neticesinde yeterli delil elde edilememesi ya da kovuşturma olanağının bulunmaması hallerinde(Örneğin, muhakeme şartlarından biri olan şikâyet yoksa) Cumhuriyet savcısı dosyayı, uzlaştırma bürosuna göndermeksizin yukarıda belirtmiş olduğumuz kararlardan birini vererek kendisi sonuçlandırır⁵¹⁹.

Bu takdirde soruşturma evresinde açıkça hukuka uygunluk sebeplerinden bir tanesinin mevcut olduğu yahut kusuru ortadan kaldıran bir sebebin bulunduğu anlaşılabilirse, dosya uzlaştırma yoluna gidilmeksizin sonuçlandırılmalıdır⁵²⁰. Mesela, B’ye karşı basit tıbbi müdahale ile giderilecek yaralama suçunu işlediği iddiasıyla A hakkında devam eden soruşturmada, civardaki bir işyerine ait kamera kayıtlarının incelenmesi sonucunda A’nın meşru müdafaa kapsamında, B tarafından kendisine yöneltilen saldırıyı defetmek amacıyla hareket ettiği ve bu sırada B’nin yaralandığı tespit

⁵¹⁵ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1238.

⁵¹⁶ Toroslu / Feyzioğlu, 2018, 321 vd.

⁵¹⁷ CMK.’da özel ceza muhakemesi olarak geçmektedir. Bu yönde bkz. CMK’nın beşinci kitap başlığı; Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.831.

⁵¹⁸ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.232; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

⁵¹⁹ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.331; Sabuncuoğlu / Canpolat, s.89.

⁵²⁰ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.89.

edilebiliyorsa, A hakkında atılı suçtan doğrudan kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi gerekmektedir⁵²¹.

Maslahata uygunluğun bir neticesi olan kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için de uzlaştırma usulünün uygulanması ancak sonucunda uzlaştırmanın gerçekleşmemesi gerekir⁵²². CMK.m.174/1-c hükmü gereğince de uzlaştırmaya tabi olduğu halde soruşturma evresinde uzlaştırma yoluna başvurulmadan düzenlenen iddianamenin iadesi gerekir⁵²³. Zira Yargıtay'ın vermiş olduğu *“ceza yargılamalarının sayısını ve dolayısıyla ceza muhakemelerinin iş yükünü azaltarak yargı fonksiyonunun süratle ve en az giderle yerine getirilmesini kolaylaştırmak amacıyla düzenlenen uzlaştırma kurumu öncelikle uygulanması gereken yargılama işlemidir. Taraflar uzlaştığında, devam eden soruşturmanın sona erdirilmesi veya belli şartlara kadar ertelenesi kararı verilmesi gerekirken bunun aksi yönünde hareket edilmesi yasa hükümlerine aykırı olacaktır.”* kararda da açıkça uzlaştırma kurumunun önemi belirtilmektedir⁵²⁴.

Alternatif çözüm yolu olarak uzlaştırma, ceza muhakemesinde dava şartlarından birisidir yani ceza muhakemesi şartıdır. Bu uzlaştırma şartı gerçekleşmeden dava açılmaz. Dava şartları, bir suçun işlendiği şüphesi üzerine, soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için gereken şartlardır⁵²⁵. Dava şartları sağlanmadan şahıslar hakkında herhangi bir şekilde ne soruşturma ne de kovuşturma yapılabilir. Buna göre, CMK.m.174'e göre uzlaştırmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde Cumhuriyet savcısı ya da hâkim soruşturma veya kovuşturmaya durdurarak dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermekle yükümlüdür. Burada takdir yetkisi söz konusu değildir. Aksi halde uzlaştırma usulü uygulanmaksızın iddianame düzenlenmesi halinde, söz konusu iddianame iade edilir⁵²⁶.

⁵²¹ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.89.

⁵²² Sabuncuoğlu / Canpolat, s.19.

⁵²³ Yaşar / Otacı, s.3500; Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.232.

⁵²⁴ Y. 4.CD., 2007/8636 E., 2007/7052 K., T:19.09.2007.

⁵²⁵ Gökçen / Alşahin / Çakır, s.57, 74.

⁵²⁶ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.332; Yenisey / Nuhoglu, s.699; Centel / Zafer, s.410; Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.232; Sabuncuoğlu / Canpolat, s.19.

Uzlaştırma, olumlu sonuçlandığı takdirde soruşturma evresinde kovuşturmayaya yer olmadığı sebebi sayıldığından soruşturma ve dava şartı sayılabileceğinden her ne kadar usul kanunumuzda düzenlemiş olsa da tıpkı hükmün açıklanmasının geri bırakılması düzenlemesinde olduğu gibi maddi ceza hukukunda yer alan lehe kanun uygulaması yapılmalıdır. Yani lehe olan kanun hükümleri uygulanmalıdır⁵²⁷. Sonuçta lehe yasa değerlendirmesi, yani lehe hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak karar verilmelidir. Her iki yasa hükümleri bütün halinde karşılaştırılmak suretiyle sanık hakkında lehe olan yasaya göre hüküm tesis edilmelidir⁵²⁸.

Soruşturma evresinde yapılan uzlaştırmanın tarafları, işlemleri, işlemlerin yapılış usullerine, hukuki sonuçlara ve ortaya çıkan bu hukuki sonuçlara karşı gidilebilecek hukuki çarelere aşağıdaki başlıklarda sırasıyla değinilmiştir.

2. Soruşturma Evresi Uzlaştırmada Taraflar

Uzlaştırma kapsamı içerisinde yer aldığı anlaşılan, işlenen bir suçun soruşturma evresinde uzlaştırmaya gidilmesi durumunda Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacı, uzlaştırma bürosu, şüpheli ile mağdur ve suçtan zarar gören arasında uzlaştırma kurumunun uygulanmasını sağlar. Yani uzlaştırmanın taraflarından biri devlettir; uzlaştırılacak ve/veya uzlaşacak olan taraflar ise uzlaştırmanın süjeleri olan şüpheli ile mağdur ve suçtan zarar görendir⁵²⁹.

a. Uzlaşan Taraflar

aa. Mağdur ve Suçtan Zarar Gören

aaa. Genel Olarak Mağdur ve Suçtan Zarar Gören

CMK.m.253/1'in açık hükmü gereği uzlaşan taraflar masasında mağdur veya suçtan zarar gören konumunda gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi bulunabilir. Kamu tüzel kişisi bulunamaz(CMK.m.253/1). Yönetmelik hükmünde uzlaştırma yoluna mağdur veya suçtan zarar gören olarak gerçek

⁵²⁷ Yaşar / Otacı, s.3500.

⁵²⁸ YCGK, 2008/6-67 E., 2008/76 K., T:08.04.2008.

⁵²⁹ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.327 ; Y. 6.CD., 2006/16695 E., 2010/221 K., T:19.011.2010.

veya özel hukuk tüzel kişinin gidebileceğini ifade etmektedir(Yön.m.7/1). Yani uzlaştırmanın şartlarından birisi mağdur ve suçtan zarar görenin olması ve bu mağdur veya suçtan zarar görenin kamu hukuku tüzel kişisi olmamasıdır. Buna yönelik Anayasa Mahkemesi, "*suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaştırma yolunun kapalı olmasını öngören kuralda Anayasa'daki suç ve cezaların kanuniliği, hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bir yön bulunmadığı*"⁵³⁰ ." kararı vermiştir. Bir suçun mağduru, şikâyetçisi, malen sorumlu olan ve katılan ile bunlara ilişkin hak ve yetkiler CMK.m.234 ve devamı maddelerde düzenlenmiştir. Öncelikle "mağdur", "suçtan zarar gören" kavramlarının ne anlama geldiğini ve neleri kapsadığı bilmemiz gerekmektedir.

İşlendiği iddia edilen fiil ile bir hakkı, hukuki bir menfaati veya hukuken korunan bir yararı ihlal edilen şahsa mağdur(=Der Verletzte) denir. Suçun mağduru, aleyhinde suç işlenen şahıs, yani suç kurbanıdır. Suçtan doğrudan etkilenen ve zarar gören mağdurdur. Ancak, işlenen bir suçtan mağdur dışındaki kişiler de zarar görebilirler. Bunlara da "suçtan zarar gören kişi" denilmektedir. Buna göre, suçun oluşan sonucundan etkilenmiş olan kişi suçtan zarar görendir⁵³¹. Suçtan doğrudan doğruya zarar gören, işlendiği iddia edilen ve suç teşkil eden eylem ile bir hakkı, hukuki bir menfaati ihlal edilen kişi mağdurdur. Fiilin işlenmesine rıza gösterecek olan veya fiilden dolayı, şikâyet hakkını kullanacak olan veya bu şikâyet hakkından vazgeçecek olan kişi, mağdurdur. Dar anlamda suçtan zarar görenle mağdur aynı kişidir. Geniş anlamda zarar gören ise işlenen fiilden dolayı suçtan doğrudan doğruya zarar görendir⁵³². Ancak zarar gören fert tarafı ile suç kurbanı veya mağdur her zaman aynı kişi değildir. Mesela, öldürülen kimse suç kurbanıdır ve "mağdurdur", fakat suçtan zarar görenler, bu ölümden zarar görenlerdir. Yine suç konusu kişi, yani üzerinde suç işlenen kişi ile zarar gören kişi de her zaman aynı olmayabilir. Örneğin, alıkoyma suçunda alıkonan küçük suç konusudur,

⁵³⁰ AYM., 05.03.2009, 77/39 (Somut norm denetiminde aynı konu ile ilgili tekrardan denetime çıkabilmek için kararın verildiği tarihten itibaren 10 yıl geçmelidir. Eğer kanun koyucu bu eleştirdiğimiz noktada yeni bir kanun hükmü tesis etmeyecek olduğu takdirde 2019'da tekrar somut norm yolu denetimine gidilmelidir.).

⁵³¹ **Kunter / Yenisey / Nuhoğlu**, s.373; **Yenisey / Nuhoğlu**, s.157; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.235.

⁵³² **Dönmezer / Erman**, s.462; **Öztürk / Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.190; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.235.

fakat zarar gören velisidir, çünkü onun rızası hilafına suç işlendiği kabul edilmektedir⁵³³.

Mağdur, suç kendisine karşı işlenen, suçtan dar anlamda zarar gören, suçun konusunun kendisine ait olduğu gerçek kişiyi ifade eder. Gerçek kişi olmasından dolayı da mağdur yaşayan bir insan olmalıdır; tüzel kişiler suç mağduru olamazlar. Suçtan zarar görenler ise işlenen suçtan dolaylı olarak zarar gören gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir⁵³⁴⁵³⁵. Yani suçun mağduru, sadece gerçek kişiler olabilir. Tüzel kişiler, hayvanlar ve eşya suçun mağduru olamaz. Kişilik, sağ ve tam doğumla başlayacağından, doğumdan önce suçun mağduru olmak mümkün değildir. Çocuk düşürme ve benzeri suçlarda cenin, suçun mağduru olmayıp suçun konusudur. Mağdur ise, çocuğun velisi olan anne ve babasıdır. Gerçek kişilerin mağdur olabilmesi için, medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmaları zorunlu değildir. Akıl hastaları, küçükler ve isnat yeteneği olmayan kişiler de suçun mağduru olabilirler⁵³⁶.

Ayrıca mağdur, mağdur hakları kanun tasarının 2.maddesinin 1.fıkrasının g bendinde, “suç nedeniyle fiziksel, zihinsel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören kişi” şeklinde tanımlanmıştır⁵³⁷.

Uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir(Yön.m.7/6). Ancak dikkat edilmesi gereken husus TCK sisteminde sadece gerçek kişiler mağdur olabilirler. Tüzel kişiler ise sadece suçtan zarar gören konumundadır⁵³⁸. Maddede sözü edilen özel hukuk tüzel kişileri, dernekler, vakıflar, şirketler olarak belirtilebilir. Bu durumda tüzel kişiye karşı işlenmiş bir suç söz konusunu olması gerekir. Örneğin, bir karşılıksız çek suçunun suçtan zarar göreni bir şirket olabilir. Failin bir şirkete verdiği çeki ödememesi halinde, bu varsayım gerçekleşir⁵³⁹. Yine örneğin, bilişim suçları bakımından birden çok

⁵³³ Yenisey / Nuhoglu, s.156.

⁵³⁴ Yeni TCK ve CMK.'da, ceza muhakemesinin unutulmuş olan süjesi mağdurun yeniden keşfedilerek muhakeme içindeki rolünün etkinleşmesi sağlanmıştır. Bu yönde mağduru ön plana çıkaran kurumlardan birisi olan uzlaştırma kurumu getirilmiştir(Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.237).

⁵³⁵ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.237; Sabuncuoğlu / Canpolat, s.21.

⁵³⁶ Dönmezer / Erman, s.462.

⁵³⁷ <http://www.adalet.gov.tr/Tasarilar/1magdurhaklarikanuntasarisi.pdf> s.e.t. 21.01.2019.

⁵³⁸ Malkoç / Yüksektepe, s.1377.

⁵³⁹ Yurtcan, 2018, s.722.

tüzel kişiye ait verilerin bozulması veya yok edilmesi durumunda yada birden çok tüzel kişilere ait ticari sırların ele geçirilmesinde suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaştırmayı kabul edip etmediğine bakılması gerekir⁵⁴⁰. Yani şikâyete bağlı bir suçun suçtan zarar göreni bir özel hukuk tüzel kişisi olduğu takdirde, bu hususta irade açıklama yetkisi, tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip bir kişi tarafından kullanılır⁵⁴¹.

bbb.Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Ölmesi

Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılır(Yön.m.7/7). Kovuşturma evresi için kanunun 243'üncü maddesi hükmü saklıdır⁵⁴².Bu hükümde de dava açıldıktan sonra katılanın ölümü halinde ise, katılmanın hükümsüz kalacağı, mirasçılarının katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabileceği hüküm altına alınmıştır(CMK.m.243). Yani bu hükümce mirasçılar kovuşturma evresinde uzlaştırmaya katılabilir. Ancak suçtan zarar görenin dava açmadan önce ölmesi halinde, mirasçılara sırf bu sıfatları ile uzlaştırmaya katılma imkânı tanınmamalıdır⁵⁴³. Yani, soruşturma evresinde (şikâyet hakkını kullanan) mağdur veya suçtan zarar görenin ölmesi durumunda uzlaştırma işlemi sonlandırılmaktadır. Ancak TCK.m.131'e göre, hakaret suçlarında mağdur, şikâyet etmeden önce ölürse ya da suç ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmişse ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyu, eş veya kardeşleri tarafından şikâyette bulunulabilir. Bu halde uzlaştırmanın şikâyetçi olan akrabalarla şüpheli arasında yapılması gerekir⁵⁴⁴.

ccc.Birden Çok Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Olması

Suçtan zarar gören birden fazla kişi veya mağdur olabilir⁵⁴⁵. Bu hallerde “Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir

⁵⁴⁰ Malkoç / Yüksektepe, s.1377.

⁵⁴¹ Yurtcan, 2008, s.891; Centel / Zafer, s.764.

⁵⁴² Sanık ve katılanın hazırlık soruşturması sırasında uzlaştırmayı kabul etmelerine rağmen, uzlaştırma hükümleri uygulanmadan dava açılıp yargılamaya devam olunduğunun ve katılanın henüz karar verilmeden vefat ettiğinin anlaşılması karşısında; CMK.m. 253, 254 maddeleri uyarınca katılanın mirasçıları ile uzlaştırma girişiminde bulunulduktan sonra davaya devam olunarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir(8.CD., E:2014/2664, K:2014/25051, K:06.11.2014; Yaşar / Otacı, s.3567.)

⁵⁴³ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.397-398.

⁵⁴⁴ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.37.

⁵⁴⁵ Yenisey / Nuhoglu, s.156.

suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaştırmayı kabul etmesi gerekir” (CMK.m.253/7). “Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaştırmayı kabul etmesi gerekir⁵⁴⁶”(Yön.m.7/3). Yani birden fazla kişinin mağduriyeti veya zarar görmesine yol açan suçlarda uzlaştırma kurumunun işleyebilmesi için mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaştırmayı kabulü zorunludur⁵⁴⁷. Zira bir suçtan birden çok kişinin etkilenmesi durumunda suç tek olmakla birlikte suçtan zarar görenler veya mağdurlar çoktur. Bunlardan birinin uzlaşması ile diğerlerinin uzlaştırma hakları ortadan kalmamakta, onlardan birinin şikâyeti ile örneğin dava devam edebilmektedir. Zira bu durumda her mağdurun ayrı ayrı şikâyet hakkı bulunmaktadır. Aksi takdirde mağdur veya suçtan zarar gören herhangi biri dahi uzlaştırma teklifini kabul etmediği takdirde uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir. Yani bu süjelerden birisinin dahi uzlaştırmayı kabul etmemesi uzlaştırmayı sonuçsuz bırakacaktır⁵⁴⁸. Bu durumun tersi bir şekilde ise birden çok şüpheli tarafından işlendiği iddia ediliyor ise, bu şüphelilerden yalnızca uzlaşan şüpheli uzlaştırmadan yararlanabilecektir(CMK.m.255). Yani uzlaştırma teklifini kabul etmeyen herhangi bir şüpheli uzlaştırma yolundan da yararlanamayacaktır⁵⁴⁹.

Yine uzlaştırma kapsamına alınan taksirle öldürme(TCK.m.85) suçunda suçtan zarar görenler, genellikle birden çoktur. Demek ki, suçtan zarar gören konumundaki kişileri birden çok olan taksirli öldürme suçlarında hepsinin uzlaştırmayı kabul etmesi gerekecektir. Bu ayrımda, bir kısmının kabul etmesi ve diğerlerinin kabul etmemesi halinde çoğunlukla sonuca bağlamak olanaklı bulunmadığından uzlaştırmanın gerçekleşmesi mümkün olmaz⁵⁵⁰.

⁵⁴⁶ Örneğin, mala karşı işlenen suçlarda mağdur, o malın malikidir. Mal ise suçun maddi konusudur. Bu malın birden çok kişinin ortaklaşa malı olduğunu düşündüğümüzde bu malı çalan kişi hakkından uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasında suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaştırmayı kabul etmesi gerekir (**Malkoç / Yüksektepe**, s.1377.).

⁵⁴⁷ **Yaşar / Otacı**, s.3496; **Soyaslan**, s.371; **Şahin / Göktürk**, s.216.

⁵⁴⁸ **Soyaslan**, s.371; **Şahin / Öztürk**, s.216.

⁵⁴⁹ **Şahin / Göktürk**, s.213.

⁵⁵⁰ **Malkoç / Yüksektepe**, s.1377-1378.

Sonuç olarak uzlaştırma sürecinde taraflar, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisidir(CMK.m.253/1). İşlenen suç uzlaştırmaya tabi olsa dahi, suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir⁵⁵¹. Bu kamu tüzel kişisi problemi üzerine aşağıda inceleme yapılacaktır.

bb.Şüpheli

Şüpheli, “suç işlediğine dair aleyhinde delil bulunan ve bu sebeple hakkında soruşturma yürütülen kimsedir”(CMK.m.2/I-a). Oysa sanık, “suçu işlediğine dair aleyhinde oldukça kuvvetli delil deliller bulunan, bu sebeple de kendisi hakkında mahkemeye iddianame ile dava açılan kimsedir”(CMK.m.2/I-b). Şüpheli⁵⁵², iddianame ile dava açılmadan önce hakkında soruşturma yürütülen kimsedir, şahıstır. Şüpheli sıfatını sadece gerçek kişiler alabilir. Gerçek kişilerde ancak yaşıyor olmak şartıyla şüpheli sıfatına sahip olabilirler. Ölü(müteveffa), şüpheli sıfatını alamaz. Ölü hakkında bir soruşturma da var ise takipsizlik kararı verilmelidir. Tüzel kişiler de şüpheli olamazlar. Zira tüzel kişilerin şüpheli veya sanık sıfatı taşımaları yasal olarak imkânsızdır⁵⁵³. Bu nedenle uzlaşan şüpheli tarafına tüzel kişiler oturamazlar. Ancak Bıçak hocanın bu yönde “ suçların sadece gerçek kişiler tarafından işlenebileceği yargısına katılmak mümkün değildir. Tüzel kişilerde organları vasıtasıyla suç işleyebilir. Tüzel kişilerin suç işlemesi halinde tatbik edilecek olan yaptırım “ceza” yaptırımı olmayıp; “iznin iptali”, “kazanç müsaderesi”, “eşya müsaderesi” gibi “güvenlik tedbiri” yaptırımıdır(TCK.m.20/2, 60). Tüzel kişilerin işlediği suçların nasıl muhakeme edileceği de ceza muhakemesinin mevzuunu teşekkül eder.”⁵⁵⁴ ile “şüpheli veya sanık, gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir”⁵⁵⁵ şeklinde açıklamaları bulunmaktadır. Sonuç olarak uzlaşan şüpheli tarafına doğrudan özel hukuk tüzel kişisi oturmamakla birlikte tüzel kişinin organları veya temsilcileri oturabilirler. Hakeza bu yönde tüzel kişilerin

⁵⁵¹ Şahin / Göktürk, s.213.

⁵⁵² Basit bir şüphenin belirli bir şahsı göstermesi durumunda “şüpheli” den söz edilir. Olaylara dayanmayan ve sadece bir tahminden ibaret olan ve ya akla ve mantığa aykırı bulunan iddialarda, şüphenin var olduğu söylemek mümkün değildir(Centel / Zafer, s.81.)

⁵⁵³ Soyaslan, s.207; Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.367; Centel / Zafer, s.61; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.215.

⁵⁵⁴ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.65-67.

⁵⁵⁵ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.167.

soruşturmada ve kovuşturmada temsili başlığına ilişkin CMK.m.249'un birinci fıkrasında “ *bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi, katılan veya savunma makamı yanında yer alan sıfatıyla duruşmaya kabul edilir.*” ile ikinci fıkrasında “*bu durumda, tüzel kişinin organ veya temsilcisi bu kanunun katılana veya sanığa sağladığı haklardan yararlanır*” şeklinde düzenlemeler bulunmaktadır⁵⁵⁶. Yukarıdaki bilgiler ve kanuni düzenlemeler ışığında uzlaşan taraf olarak bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılacak olan muhakemede veya uzlaştırmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi şüpheli veya sanık olarak bulunabilir⁵⁵⁷(CMK.m.249), yani tüzel kişinin organ veya temsilcisi uzlaştırma işlemleri yapılabilecektir.

Ayrıca bir kimsenin(şüphelinin) mahkeme önüne çıkarılabilmesi için aleyhinde güçlü ve yeterli delillerin bulunması gerekir. Eğer güçlü ve yeterli deliller ⁵⁵⁸ bulunmuyorsa şüpheli mahkeme önüne çıkarılamayacağı gibi hakkında kamu davası da açılmaz. Böylece şüphelinin sıfatı sanık sıfatı şeklinde değişmemiş olacaktır. Soruşturma evresinde üzerinde muhakeme sürecinin yürütüldüğü şahıs şüpheli iken, kovuşturma evresinde üzerinde muhakeme sürecinin devam ettirildiği şahısta sanıktır⁵⁵⁹.

Şüpheli, yetkili makamların suç şüphesini şikâyet, ihbar veya resen ve benzeri çeşitli yollar suretiyle öğrenmesiyle başlayıp⁵⁶⁰, kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleşmesine veyahutta iddianamenin kabulüne kadar devam edecek olan muhakeme sürecinin bir süjesidir. Şüpheli süjeliğinin sıfatı da uzlaştırma, önödeme, dava zamanaşımı süresinin geçmesi gibi benzeri nedenler ile muhakeme süreci sona ereceğinden son bulabilmektedir⁵⁶¹.

⁵⁵⁶ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.68

⁵⁵⁷ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.167.

⁵⁵⁸ Eldeki delillere göre, yapılacak muhakemede sanığın mahkûm olması olasılığı, berat etmesi olasılığından daha kuvvetli ise “yeterli delilden(şüpheden)” bahsedilebilir. Kanunda “soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler(CMK.m.170/2)” denilmek suretiyle, kamu davasının açılabilmesi için yeterli şüphenin varlığını aramıştır(**Centel /Zafer**, s.83.).

⁵⁵⁹ **Yurtcan**, 2018, s.156; **Kunter / Yenisey / Nuhoglu**, s.168-169; **Centel / Zafer**, s.143; **Şahin / Göktürk**, s.124; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.166.

⁵⁶⁰ **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.187.

⁵⁶¹ **Toroslu / Feyzioğlu**, 2018, s.143-144; **Centel / Zafer**, s.61; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.187.

b.Uzlaştıran Makamlar(Resmi Makamlar)

aa.6763 sayılı Kanun Öncesi

aaa.Cumhuriyet Savcısı

Savcılık, kaide olarak, devletin ceza iddiası görevini yapan resmi makamdır⁵⁶². Savcı(müddei umumi), hem adli hem de idari vazifesi olan bir kamu görevlisidir⁵⁶³. 5271 sayılı CMK.'nın 6763 sayılı Kanun değişikliği yapılması öncesi 253'ncü maddesi hükümlerinden 4. fıkrasında "*soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tabi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi şüpheli ile mağdura veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur*" şeklinde , 9.fıkrasında "*uzlaştırma teklifi kabul edilmesi halinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi yapabileceği gibi uzlaştırmacı görevlendirebilir*" ibaresi bulunmaktaydı⁵⁶⁴. Yani 6763 sayılı Kanun öncesinde soruşturma evresinde yetkili makam Cumhuriyet savcısı idi. Bu eski düzenlemeye göre uzlaştırmayı Cumhuriyet savcısı kendisi yapabileceği gibi, uzlaştırma müzakerelerini yönetmek ve uzlaştırma raporu hazırlamak üzere hukuk fakültesi mezunu olan bir kişiyi görevlendirebilir veya barodan bir avukat görevlendirilmesini talep edebilirdi⁵⁶⁵.

bbb. Kolluk tarafından uzlaştırma (Adli Kolluk)

Suç işlenmesi üzerine olaya el koyan ve suçun olay yerindeki iz ve delillerini teknik metotlar uygulayarak tespit eden, soruşturmayı yürüterek, şüpheli ile suç delillerini adli mercilere gönderen polise, adli kolluk denilir⁵⁶⁶ (CMK.m.164). Kolluk makamlarının uzlaştırma işlemlerinden biri olan uzlaştırma teklifinde bulunabilmesi imkânı ilk olarak 5560 sayılı Kanun ile getirilmiştir. Ancak bu imkânını, yetkisini de Cumhuriyet savcısının talimatıyla yapabilmekteydi. Kendiliğinden uzlaştırma işlemi

⁵⁶² Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.312; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.271; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.123; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.192.

⁵⁶³ Çiftçiöğlü, Cengiz Topel (2014) Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararı ve Denetimi, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.25; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.192; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.124-126; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.217.

⁵⁶⁴ Centel / Zafer, s.500; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.139; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.837, Eryılmaz, s.346.

⁵⁶⁵ Malkoç / Yüksektepe, s.1378; Yaşar / Otacı, s.349;Toroslu / Feyzioğlu, 2013, s.318; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.837.

⁵⁶⁶ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.347; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.203, 208.

başlatamıyorlardı. Yani ilgili mevzuat hükmünde, ancak Cumhuriyet savcısının yazılı yada acele durumlarda sözlü talimatı üzerine adli kolluk görevlisinin uzlaştırma teklifinde bulunabileceği belirtilmiştir⁵⁶⁷. Ancak bu işlemin kolluk tarafından yerine getiriliyor olması uzlaştırmanın “mahiyeti” ve “uzlaştırmayı kabul ve reddetmesinin hukuki sonuçları” ’nın anlatılıyor olması gerektiği için pek de yerinde bir düzenleme değildi⁵⁶⁸. Bu düzenleme ile kolluğa uzlaştırmaya tabi suçlarda yakalama yetkisi verilmemişti⁵⁶⁹.

Şikâyetçi olmak gayesiyle kolluğa giden kişilerin, kollukta yapılan uzlaştırma teklifini şikâyetten vazgeçme olarak değerlendirdikleri ve çoğunlukla uzlaştırma teklifini kabul etmedikleri de kolluğun yaptığı uzlaştırmalarda görülmekte idi. Zira kollukta, mağdurun yanağındaki tokadın kızarıklığı daha geçmeden uzlaştırma teklif edilmektedir. Oysa kollukta soruşturmaya konu olaydan sonra serinleme evresi dediğimiz dönemin atlatılması ile tarafların öfkeleri de geçmekte ve olaylara daha makul, serinkanlı bakabilmektedirler⁵⁷⁰.

Sonuç olarak değişiklik öncesi Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü bir talimatı ile adli kolluk tarafından uzlaşma teklifi yapılması mümkün idi. Ancak kolluk makamı bu teklifin yapılması ve kabul edilmesi sonrası gerekli olan uzlaştırma müzakerelerini yapamamakta idi⁵⁷¹(EYön.m.8/1). Kolluğun bu yetkisi nihayet 6763 sayılı değişiklik ile birlikte kaldırılmıştır. Artık adli kolluğun herhangi bir uzlaştırma işlemi yapabilme yetkisi bulunmamaktadır.

ccc.Uzlaştırmacı

6763 Kanun değişikliği öncesi CMK.m.253/9 gereğince şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştırma teklifini kabul etmesi durumunda, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı bizzat gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilirdi⁵⁷²(EYön.m.8/2).

⁵⁶⁷ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.347; Şahin / Göktürk, s.215; İpek / Parlak, s.132; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.843-844; Eryılmaz, s.346.

⁵⁶⁸ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1234.

⁵⁶⁹ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1237.

⁵⁷⁰ Şahin / Göktürk, s.215.; Erdem / Eser / Özşahinli, s.118-119.

⁵⁷¹ Erdem / Eser / Özşahinli, s.119.

⁵⁷² İpek / Parlak, s.132.

bb. 6763 sayılı Kanun Sonrası

6763 sayılı Kanununun 34. maddesi ile CMK.'da önemli değişiklikler yapılmıştır. Genel olarak, uzlaştırma başlığı değiştirilmiş, uzlaştırma kurumunun kapsamı genişletilmiş ve en önemlisi de uzlaştırma yolunu işleten makamlarda ve uzlaştırma yolunun işletilmesinde uygulanacak olan usul kurallarında önemli şekilde değişiklikler yapılmıştır. Bu köklü ve mühim kanun değişikliğine müteakiben gerçekleşen en önemli yenilikte Adalet Bakanlığı tarafından 2007 tarihli yönetmeliğin kaldırılarak 2017 tarihli "*Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği*" başlığı altında geniş, kapsamlı, sistematik yönetmeliğin çıkarılmış olmasıdır. İlgili bu yönetmelikle uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitimi verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listesinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar tek tek ve açıkça düzenlenmektedir(CMK.m.253/25).

Ayrıca bu değişiklik ve yenilikler ile uzlaştırma kurumunun adliye çatısı altında merkezi olacak şekilde kurumsallaşması, teşkilatlanması oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun içinde merkezde, Adalet Bakanlığı bünyesinde Alternatif Uyuşmazlıkları Çözüm Dairesi Başkanlığı; yerelde, mahkemelerde ise uzlaştırma savcılıkları, uzlaştırma büroları ve çalışanları; Uyap sisteminde ise uzlaştırma sicili, uzlaştırma atanması mekanizması ve uzlaştırmaya ilişkin belgelerin hazırlanması alt yapısı oluşturulmuş⁵⁷³. Bu şekli, makamsal düzenlemelerin yanında maddi olarak uzlaştırmacının yapılmasında uyulması ve uygulanması gereken usul ve prosedürlerde de bir çok yenilikler getirilmiştir⁵⁷⁴. Bu yönde CMK.m.253/24 hükmü eklenmiştir: "*Her Cumhuriyet başsavcılığında uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi*

⁵⁷³ **Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.19.

⁵⁷⁴ **Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.20.

görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listesinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir”.

Buna göre, 6763 sayılı Kanununun 9,34,35. maddelerinin CMK.m.253 ve 254’e olan teşkilat yönünden eklemeleri bulunmaktadır. Bu değişikliğin yetkili makamlara ilişkin yapılan gerekmesi çok önemlidir⁵⁷⁵:

“Mevcut uygulamada uzlaştırma kurumunun başarısını olumsuz etkileyen başlıca iki faktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, taraflara uzlaştırma teklifinin kolluk aşamasında çok erken yapılması ve olayın sıcaklığıyla teklifin çoğunlukla reddedilmesidir. İkincisi ise tarafların teklifi kabul etmeleri halinde, ilgili dosyanın bekleyen iş yüküne dönüşecek olmasının uygulamacılarda doğurduğu isteksizliktir. Söz konusu sakıncaların giderilmesi amacıyla soruşturmada öncelikle suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe sebeplerinin aranması esası benimsenmektedir. Böylelikle olayın sıcaklığıyla kolluk aşamasında uzlaştırma teklifi yapılmasının doğurduğu sakıncalar giderildiği gibi dayanaktan veya yeterli delilden yoksun iddialar üzerine bu usule başvurulmasının da önüne geçilmiş olacaktır.”

“Uzlaştırma başta olmak üzere önödeme ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi geleneksel muhakeme yollarına alternatif usuller ile alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanmasında genel politikaların belirlenmesi, bu doğrultuda uygulamaya yön verilmesi, uygulama sonuçlarının takibi ve bu kapsamda sorunlar ile çözümlerinin tespit edilmesi, bu alanda çalışacak idari birimlerin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Ceza yargılamasında alternatif usullerin tüm ülke genelinde nesnel koşullara bağlı olarak, etkin ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi, merkezi bir planlama ve takibe önemli ölçüde ihtiyaç göstermektedir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere maddeyle, kurulması öngörülen Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının yargı yetkileri belirlenmektedir. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının yargı yetkisi kapsamında herhangi bir işlevi ve görevi bulunmamaktadır. Bununla

⁵⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 438, Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/775) ve Adalet Komisyonu Raporu, s.18.
http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic s.e.t. 16.12.2018.

birlikte, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının amacı, uygulamanın bütün süreçleriyle takibi, ortaya çıkan sorunların ve nedenlerin araştırılması, çözüme kavuşturulması için gerekli olan idari adımların atılması, ayrıca iyi uygulama örneklerinin teşviki ve yaygınlaştırılması hususlarında çalışmalar yapmak olacaktır.”

Netice itibariyle 6763 sayılı Kanunun 9.maddesi ile 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nın Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun⁵⁷⁶'nın 9.maddesinin birinci fıkrasına “ı” bendi ile 9.maddesine ikinci fıkra şeklinde eklemeleri olmuştur. 6763 sayılı Kanun'un yaptığı eklemeler ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı oluşturulmuştur⁵⁷⁷. Eklenen ikinci fıkranın alt bentlerinde kurulan Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'nın görevleri tek tek sayılmıştır. Buna göre:

“a) Önödeme, uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi alternatif usullerin etkin şekilde uygulanmasını sağlamak, b) Görev alanıyla ilgili olarak uygulamayı takip etmek ve ortaya çıkan sorunların nedenlerini araştırarak çözüm önerilerini Bakanlığa sunmak, c) Uzlaştırmacı temel eğitimine ilişkin usul ve esaslar ile eğitim verecek kurum ve kuruluşların niteliklerini belirlemek ve bunlara izin verilmesini Bakanlığın onayına sunmak, bu kurum ve kuruluşları listelemek ve elektronik ortamda yayımlamak, d) Uzlaştırmacı eğitimi sonunda yapılacak sınavın usul ve esaslarını belirlemek ve sınavları yapmak, e) Uzlaştırmacı siciline kabule ilişkin usul ve esasları belirlemek, uzlaştırmacıların sicile kabulüne ve sicilden çıkarılmasına karar vermek, sicile kayıtlı uzlaştırmacıları, görev yapmak istedikleri Cumhuriyet başsavcılıklarına göre listelemek, f) Uzlaştırmacılara verilecek dosyaların tevzi esasları ile aylık olarak verilebilecek azami dosya sayısını belirlemek, g) Uzlaştırmacıların denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasları belirlemek, h) Alternatif usuller konusunda kamuoyunu bilgilendirici çalışmalar yapmak, ı) Ulusal veya uluslararası düzeyde bilimsel toplantılar düzenlemek, bu nitelikteki çalışmalarını teşvik etmek ve desteklemek, i) Görev

⁵⁷⁶ RG:07.04.1984, 18365

⁵⁷⁷ **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.20.

alanına giren istatistiklerin derlenmesi ve yayımı konusunda Bakanlığın ilgili birimleri ile iş birliği hâlinde çalışmak, j) Görev alanıyla ilgili kamu ya da özel kurum veya kuruluşlarla iş birliği yapmak, k) Uzlaştırıcı Asgari Ücret Tarifesini hazırlamak, gibi görevlerini Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı yerine getirir⁵⁷⁸’.

aaa.Genel olarak Uzlaştırmada Etkili Olan Merciler ve Uzlaştırmadan Sorumlu Cumhuriyet Savcısı

Soruşturma konusu suç uzlaştırma kapsamında olması ve kamu davası açmak için yeterli şüphe bulunması durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından bir gönderme kararı ile uzlaştırma bürosuna gönderilir(CMK.253/4, Yön.m.10/1,2). Savcı uzlaştırma bürosuna göndermelidir. Burada vurgulanan esas nokta, dosyada uzlaştırma koşullarının sağlanmaması durumunda dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmemesidir⁵⁷⁹.

Bu gönderme kararından sonra en önemli husus dosyanın uzlaştırma büro savcılığınca incelenmesidir. Buna göre gelen dosya önce uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı⁵⁸⁰ tarafından incelenir. İnceleme sonucunda, büroya gönderilen dosyada kabul edilen fiilin uzlaştırma kapsamında olmadığına anlaşılması, gönderme kararına konu olan dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller toplanmadan dosyanın büroya gönderildiğinin anlaşılması, halleri ile karşılaşılmış ise dosya bir karar(Yönetmelik Ek-2) soruşturma bürosuna iade edilir⁵⁸¹. Söz konusu bu iade kararına karşı herhangi bir itiraz olanağı belirtilmemiştir. CMK.m.253/23’te, “Uzlaştırma neticesinde verilecek kararlar yönünden”, CMK.’da belirtilen kanun yollarına müracaat edilebileceği belirtilmişse de, bu hükmün, bu aşamada uygulanma kabiliyeti yoktur. Dolayısıyla dosya kendisine iade edilen esas soruşturma savcısı, Cumhuriyet başsavcına başvurarak konuyla ilgili bir idari denetim yolunun kullanılmasını sağlayabilir⁵⁸². Zira

⁵⁷⁸ Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.20.

⁵⁷⁹ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.180.

⁵⁸⁰ Soruşturma evresinde yapılan uzlaştırmada “uzlaştırma savcısının” çok önemli görevleri bulunmaktadır(Özbek, V., “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.15.).

⁵⁸¹ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.91; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.179.

⁵⁸² Sabuncuoğlu / Canpolat, s.91.

Cumhuriyet başsavcının birlikte görev yaptığı Cumhuriyet savcılarını denetleme yetkisi bulunmaktadır. Söz konusu bu yetki Cumhuriyet savcılarının gözetimi ve işlemlerin hukuka uygun yapılmasını istemeyi içerisinde barındırmaktadır. Bu bağlamda Cumhuriyet başsavcı birlikte görev yaptığı Cumhuriyet savcılarına görevle ilgili emirler verebilir⁵⁸³.

Yukarıda belirttiğimiz iade yetkisi, niteliği gereği uzlaştırma bürosunda görevli savcıya, esas soruşturma savcısının fiile ilişkin yaptığı hukuki nitelermeyi denetleme imkânı tanımaktadır. Bu son derece istisnai bir yetkidir. Zira CMK.'nın sistemine göre soruşturma konusu fiille ilgili hukuki nitelirmede bulunma yetkisi soruşturma savcısına ait olup, iddianame düzenlendikten sonra ara muhakeme evresinde iddianameyi inceleyen mahkeme dahi savcının fiile ilişkin hukuki nitelermesini denetleyemez⁵⁸⁴ (CMK.m.174/2: Suçun hukuki nitelermesinden bahisle iddianame iade edilemez.).

Yukarıda verilen iade kararı sonucunda, soruşturma dosyası, soruşturma bürosuna geri döner ve Cumhuriyet savcısı yeni soruşturma işlemleri yapabilir veya takipsizlik kararı verebilir ya da suçun uzlaştırma kapsamında kalmadığını değerlendirerek kamu davası açılmak üzere iddianame düzenleyebilir⁵⁸⁵.

Kural olarak uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, uzlaştırma kapsamına girmeyen bir suç ile birlikte işlenmesi durumunda uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir(CMK.m.253/3). Ancak, uzlaştırma kapsamına girmeyen suç bakımından kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiği takdirde ve bu karara karşı da itiraz yoluna gidilmemesi ya da itirazın reddedilmesi durumunda uzlaştırma kapsamı giren diğer suçla ilişkin dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmelidir(Yön.m.10/3).

Bu yukarıda anlatılanlar ışığında soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcısı, tüm deliller toplanmadan ve yeterli şüpheyeye ulaşmadan, uzlaştırma bürosuna dosyasını göndermeyeceğinin bilincinde olması, bu aşamada gönderdiğinde soruşturma sürecini sürüncemede bırakacağı endişesinde olması gerekir⁵⁸⁶. Bu sebeple de, Cumhuriyet savcısı tarafından deliller eksiksiz bir

⁵⁸³ Yurtcan, 2018, s.144.

⁵⁸⁴ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.91.

⁵⁸⁵ Yurtcan, 2018, s.442 vd.

⁵⁸⁶ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.179.

şekilde toplanmalı ve dosya, uzlaştırma bürosuna, sadece uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gayesiyle gönderilmelidir⁵⁸⁷.

Yeterli şüphenin tespitine yönelik sübuta etki edeceği mutlak sayılan delillerin eksikliği halinde dosya soruşturma bürosuna geri gönderilir. Örneğin, kamera kayıtlarının eksikliği, güveni kötüye kullanma suçunda taraflar arsında mevcut olduğu iddia edilen sözleşmenin getirilmemesi bu kapsamda mütalaa edilebilir. Sübuta mutlak etki etmeyecek olan delillerin toplanmamış olması iade nedeni sayılmamalıdır⁵⁸⁸.

Dosyada yapılan inceleme neticesinde soruşturma konusu suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması durumunda, Alternatif Uyuşmazlık Çözümler Dairesi Başkanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirilmesine karar verilir. Eğer ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmuyorsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir. Dosya uzlaştırmacıya verildikten sonra taraflara bu husus araçlarla iletilir⁵⁸⁹.

bbb. Uzlaştırma Bürosu

aaaa. Genel Olarak Uzlaştırma Bürosu

Başsavcılık teşkilatının iç işleyişi bürolar şeklinde oluşturulmuştur. Buna göre soruşturma bürosu, müracaat bürosu, önödeme-kabahatler bürosu, kamu görevlileri bürosu, yakalama bürosu, talimat bürosu, infaz bürosu ve uzlaştırma bürosu gibi bürolar Cumhuriyet başsavcılığı emrindeki bürolardır⁵⁹⁰.

Uzlaştırma iş ve işlemlerine özgü bir birim olan uzlaştırma bürosu uzlaştırma kapsamında kalan suçları inceleyerek soruşturma bürolarının uzlaştırma ile uğraşmalarını önleyerek iş yükünün azaltılmasını, uzlaştırma kurumuna gereken özenin verilmesini sağlayarak uzlaştırmının kurumsallaşmasını ve uzlaştırmının alanında profesyonel kişilerce yürütülmesini sağlamaktadır⁵⁹¹.

⁵⁸⁷ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.186.

⁵⁸⁸ **Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.91.

⁵⁸⁹ **Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.92.

⁵⁹⁰ **Adalet Bakanlığı** (2013) Adalet Personeli El Kitabı, 1.Baskı, Ankara, Adalet Bakanlığı, s.117 vd.

⁵⁹¹ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.174; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.132.

Uzlaştırma savcılığının kurumsallaşması neticesinde Cumhuriyet Başsavcılığı altında bulunan uzlaştırma bürosu ve uzlaştırma büro savcılığı uzlaştırma işlerinin yürütüldüğü en önemli noktalardan birisidir⁵⁹².

Buna göre uzlaştırma bürosu, Cumhuriyet başsavcılık bünyesinde kurulan ve yeteri kadar da Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilen uzlaştırma sürecinin işletilmesini sağlayan kurumdur (CMK.m.253/24- ilk cümle; Yön.m.4/1-b).

Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Büro, iş ve işlemleri zabıt kâtabi ve diğer görevliler tarafından yazı işleri müdürünün yönetiminde ve Cumhuriyet başsavcı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının denetimi altında yürütür(Yön.m.39/1,2).

bbbb. Uzlaştırma Bürosunun Görev ve Sorumlulukları

aaaaa.Büro personelinin görev ve sorumlulukları

Yazı işleri müdürünün görev ve sorumlulukları şunlardır:

“a) Uzlaştırma iş ve işlemlerine ilişkin hizmetlerin yürütülmesini sağlamak ve denetlemek, b) Zabıt kâtabi ve diğer görevliler arasında iş bölümü yapmak, c) Uzlaştırma iş ve işlemlerinin verimli ve düzenli bir şekilde yürütülmesi için her türlü tedbiri almak, ç) Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak, d) Cumhuriyet savcısının uygun göreceği evrakın havalesini yapmak, e) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısının onayı doğrultusunda ek süre vermek, f) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yapmak”(Yön.m.40/1).

Zabıt kâtabinin görev ve sorumlulukları şunlardır:

“a) İş bölümüne göre kendisine verilen işleri biriktirmeden zamanında yapmak, b) Dosyaları ve evrakı doğru, eksiksiz ve zamanında UYAP bilişim sistemine kaydetmek, c) Uzlaştırma dosyalarını eksiksiz ve düzenli bir şekilde muhafaza etmek, ç) Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak, d) Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu hususta SMS yoluyla bilgi vermek, e) Uzlaştırma konusu suç veya suçlara ilişkin uygun

⁵⁹² Erdem / Eser / Özşahinli, s.5; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.132.

görülen evrakı uzlaştırmacıya vermek, f) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısının onayı doğrultusunda ek süre vermek g) Uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaşma teklifini içerir açıklamalı tebligat veya istinabe evrakını gönderme, ğ) Uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu ve dosyayı tutanakla teslim almak, h) Raporu ve dosyayı gerekli iş ve işlemlerin yapılabilmesi için Cumhuriyet savcısına sunmak, ı) Her türlü tebligat evrakını hazırlamak, i) İş biten dosyaları arşive kaldırmak, j) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı ya da yazı işleri müdürü tarafından verilen diğer görevleri yapmak”(Yön.m.40/2).

Zabit kâtipleri ve diğer personel arasındaki iş bölümünü; “Cumhuriyet başsavcı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının onayını almak suretiyle yazı işleri müdürü tarafından yapılır. Yazı işleri müdürü ve ilgili personel verilerin UYAP’a doğru, eksiksiz ve zamanında girilmesinden birlikte sorumludur” (Yön.m.41/1,2).

cccc.Büroların gözetimi ve denetimi

Uzlaştırma bürosu ilgisine göre Cumhuriyet başsavcı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının gözetimi ve denetimi altındadır. Denetim;

“a) Kayıtların düzenli tutulması, b) Uzlaştırmacı görevlendirmelerinin usulüne uygun yapılması, c) Evrak havalesinin süresinde yapılması, ç) Fiziki ortamda teslimi gereken evrakla ilgili işlemlerin usulüne uygun yapılması, d) Kararların ilgililere tebliğinin sağlanması, e) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevlerin usulüne uygun yapılması hususlarını içermektedir”(Yön.m.42/1,2).

ccc.Uzlaştırmacı

Uzlaştırma usulünün başarıyla sonuçlandırılabilmesi için uzlaştırmacının sahip olduğu büyük ve önemli konumun bilincinde olmak gereklidir. Bu konumun önemliliği ve büyüklüğü uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişinin birtakım özellikleri barındırmasını zorunlu kılar. Bu zorunlu kılınan özellikler ise başta uzlaştırmacının tarafsız olması, alanında uzman olan profesyoneller arasından ya da ceza adalet sistemi dışından olması,

yine uzlaştırmacının önyargısız olması, iyi bir iletişim kurma becerisine sahip olması gibi kısaca bu özelliklere sahip olması önemlidir⁵⁹³.

aaaa.Genel Olarak

Uzlaştırmacı, yönetmelikte yapılan açık tanıma göre şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisi arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerdir (Yön.m.4/1-1). Ancak yönetmelikte yer alan uzlaştırma siciline kayıt konusunu düzenleyen 48. Maddesinde “*Hukuk öğrenimini görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olmak*” şartı aranmıştır(Yön.m.48/3-ç). Yani hukuk öğrenimi görmüş kişiden anlaşılması gereken, yalnızca hukuk fakültesini bitirmiş kişiler değildir. Aynı zamanda hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler , idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olan kişilerde uzlaştırmacı olabileceklerdir(Yön.m.48/3). Ancak net ve belirgin olmayan bu yönetmelik hükmü ile CMK.m.253/24’te belirtilen hüküm birbiri ile çelişmektedir ⁵⁹⁴ . Yönetmeliğin 348’inci maddesiyle CMK.’nın 253/24.fikrasında düzenlenen uzlaştırmacı olabilecek kişilerin kapsamı arttırılmıştır. Bu durumda da yönetmeliğin kanuna aykırılığı hususu ortaya çıkmıştır⁵⁹⁵.

Ancak baroların baskısıyla hukukçu yani avukatların tekeline verilmek istenen ancak yönetmelikle bu baskı esnetilerek maliye, iktisat, işletme, muhasebe ve benzeri yalnız hukuk müfredatını içerisinde barındıran fakülte mezunlarının da uzlaştırmacı olması sağlanmıştır. Ancak bu hiçte doğru ve

⁵⁹³ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.274; **Sabuncuoğlu / Canpolat**, s.16.

⁵⁹⁴ 2007 tarihli yönetmelikte(RG:26.07.2007, 26594-m.15/1) de aynı problem bulunmaktaydı. Kimlerin uzlaştırmacı olabileceği mevzuunu CMK kısaca belirterek yönetmeliğin detaylı düzenlemesine bırakmaktaydı. Ancak bu hususta İstanbul Barosu tarafından açılan dava neticesinde Danıştay 10.Dairesinin 20.06.2011 tarihli ve 2011/2365 sayılı karar numaralı kararı ile oy çokluğu ile yönetmeliğin düzenlemesinin iptal isteminin reddine karar vermiştir(**Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hüükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.20.); yine aynı yönde bkz. Danıştay 10.Dairesi E:2007/6843, K:2011/2365, T:20.06.2011.

⁵⁹⁵ **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.68-71.

yerinde olmayan bir durumdur⁵⁹⁶. Uzlaştırmacıların sadece hukukçu veya hukuk öğrenimi almış kişilere bırakılması insanın haletini anlamada daha ileri olabilecek olan sosyolog, psikolog, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı ve sosyal hizmet uzmanı gibi kişilerin uzlaştırmacı olma imkânı bırakmamıřtır⁵⁹⁷. Bu süreç hukuk bilgisini gerektirebilir, nasıl bugün bu eğitimlerde iletişim, insanların psikolojisini anlama üzerine hukukçulara ders verilebiliyorsa pek ala sosyolog, psikolog, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı ve sosyal hizmet uzmanı kişilere de hukuk dersleri şeklinde ders verilmesi mümkündür. Bu nedenle insanlar arasındaki uyumsuzlukları, insanların dünyasındaki özelliklere ulaşarak kendi aralarında çözmelerine yardımcı olan, kolaylaştıran bir kişilik olması gereken uzlaştırmacı, “hukuk bilgisi” eksenli bir alanla sınırlanması yerine, hukuk bilgisine sahip olan kişilerin yanında, insan ve toplum ilişkileri ile psikoloji hakkında eğitim görmüş kişilerinde bu görevi yapabilmesine imkân verecek düzenlemelerin gerektiği belirtilmektedir⁵⁹⁸. Ancak bu fikirlerin aksini yani uzlaştırmacıların yalnız avukatlardan veya hukukçu kimselerden oluşmasını savunan yazarlarda bulunmaktadır⁵⁹⁹.

Uzlaştırmacı, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki "uzlaştırma müzakerelerini yöneten ve uzlaştırma raporunu düzenleyen" kiřidir⁶⁰⁰. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listesinden görevlendirilirler(CMK.m.253/24).

Uzlaştırmacı kendisine tevdi edilen görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen veya tamamen başka bir kimseye bırakamaz, yani uzlaştırmacı başkasını asla tevkil edemez (Yön.m.7/11). Yani uzlaştırmacı görevini bir başkasına devredemez, başkasına yaptıramaz. Uzlaştırmacılık, bizzat yapılması gereken işlerden olup, gerek taraflarla müzakereler ve gerekse raporun hazırlanması üçüncü bir kişiye devredemez. Zira uzlaştırmacılık faaliyetleri uzlaştırmacı tarafından şahsen yürütülmesi gerekli işlerden olup, uzlaştırmacı olarak görevlendirilen kişinin görevini

⁵⁹⁶ Çetintürk, s.712-713; Yavuz, s.108.

⁵⁹⁷ Çetintürk, s.714; Yavuz, s.108.

⁵⁹⁸ Çetintürk, s.714 vd.; Yavuz, s.108-109.

⁵⁹⁹ Bkz. Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.340-341; Çelebi, s.66-67; Pelvan, s.113.

⁶⁰⁰ Erdem / Eser / Özşahinli, s.83-84; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.275.

yaparken uymak zorunda olduğu kurallar vardır. Uzlaştırmacının, bu uzlaştırmacılık faaliyetlerinde başarılı olması, görüşme sürecinde bu yükümlölüklerine uygun davranması ile mümkündür. Uzlaştırmacının başarısı, yalnızca uzlaştırma görüşmeleri sonunda taraflar arasında anlaşma sağlanması demek değildir. Zira uzlaştırmacının başarısı, sonuca değil, sürecin yönetimine ilişkin olup, sorumluluk ve yükümlölüklerinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir⁶⁰¹.

Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme neticesinde gönderme ara kararında belirtilen türden bir eksiklik bulunması ve suçun uzlaştırma kapsamında kaldığı tespit edilirse, Cumhuriyet savcısının onayıyla, uzlaştırmacı görevlendirilmesi yapılır (CMK. m. 253/24; Yön.m.22/7). Gönderilen dosyalarda da uzlaştırmacı görevlendirilmesi dosya tevzi kıstaslarına göre yapılır. Tevzide uzlaştırmaya konu suçun niteliği ve sayısı, taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer, uzlaştırma raporunun verilme süresi, uzlaştırma teklifinin sonucu, uzlaştırma sonucu gibi hususlar esas alınır. Uzlaştırmacılara verilecek dosya Cumhuriyet savcısı ve onun gözetiminde büro personeli tarafından UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir. Mahkeme tarafından gönderilen dosyada görevlendirilen uzlaştırmacının muhatabı uzlaştırma bürosudur. Kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün uygulanması söz konusu olsa dahi dosya ile ilgili olarak uzlaştırmacı uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı talimatlarına uymak⁶⁰² ve bilgi ve belgeleri de uzlaştırma bürosundan alarak, raporunu ve belgelerini de uzlaştırma bürosuna teslim etmek zorundadır⁶⁰³.

Uzlaştırmacıların aynı anda birden fazla dosyada görevlendirilmesine bir engel yoktur, ancak bu, uzlaştırmacının iş yükünü artıracak biçimde de olmamalıdır. Aynı anda birkaç dosyadan birden görevlendirme yapılmasına bir engel olmamakla birlikte, yine de Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacılar arasında iş dağıtımda adaleti gözetmek zorundadır. Görevlendirilecek uzlaştırmacıların sayısı uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından Yön.m.12-15 maddeleri çerçevesinde tespit edilir. Bu tespit yapılırken, uyuşmazlığın niteliği

⁶⁰¹ Erdem / Eser / Özşahinli, s.81-82; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.275.

⁶⁰² Cumhuriyet savcısının buradaki vazifesi “bekçi” konumuyla sınırlıdır. İtiraz üzerine denetleme gibi kısıtlı ve sınırlı yetkileri bulunmaktadır(Bekri, s.78.)

⁶⁰³ Özbek / Cüni / Özcan, s.136.

ve taraf sayısı göz önünde bulundurulur. Bu olaylarda uzlaştırmacının her bir taraf ile iletişim kurması ve sürece ilişkin işlemleri yapması oldukça fazla zaman alacağı için birden fazla kişinin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi mümkündür. Birden fazla kişinin aynı uyuşmazlık sebebiyle uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi durumunda, bunlar arasındaki iş bölümü ve eşgüdümü, görevlendirmeyi yapan uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır⁶⁰⁴.

Bununla birlikte tarafların kendileri bir uzlaştırmacı seçemezler. 2016 tarihli yeni yönetmelik ile kaldırılan 2007 tarihli eski yönetmelikte "*Tarafların üzerinde anlaştıkları bir avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş bir kişi var ise takdire göre onlar da tercih edilebilecektir.*" bu konuda taraflara seçme hakkı tanınmış iken; yeni yönetmelikle birlikte böylesi bir hak mümkün değildir. Zira açık olan yönetmelik hükümleri gereğince sadece uzlaştırmacı listesinden dosya tevzi kıstaslarına göre yani yönetmelik m.12/2,13,14 hükümlerine göre uzlaştırmacı atanabilir

bbbb. Uzlaştırmacının görev ve sorumlulukları

Uzlaştırmacının taraflara uzlaştırmacının başında bilgilendirmesi, tarafları aydınlatması, bu süreçte bağımsızlığını ve tarafsızlığını zedeleyecek durumun içine düşmemesi gerekir. Ayrıca müzakereler esnasında ortaya çıkan yeni bilgi, belge ve delilleri müzakerelerin dışına asla çıkarmaması gibi çok önemli bir diğer yükümlülüğü de bulunmaktadır. Buna göre uzlaştırmacılıkla bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunmaya ilişkin durumlar olarak, taraflardan ücret talep etme, masraf yapmadığı halde yapmış gibi ücret talep etme veya yaptığından daha fazlasını talep etme, suç işleme, uzlaşmaları konusunda taraflara baskı yapma, uzlaştırmacının sağlanmaması durumunda taraflardan birinin avukatlığını üstlenme, kendisine verilen süre bittiği halde raporu teslim etmeme veya gecikme, bu durumu alışkanlık haline getirme, kendisi tarafından yapılması gereken iş ve işlemleri bir başkasına yaptırma sayılabilir⁶⁰⁵.

⁶⁰⁴ Erdem / Eser / Özşahinli, s.76-79.

⁶⁰⁵ Erdem / Eser / Özşahinli, s.81-84.

cccc. Uzlaştırmacının çekinmesi ve reddi

Uzlaştırmacının tarafsız ve bağımsız niteliği, uzlaştırmanın en önemli niteliğidir. Uzlaştırma görüşmelerinin sonuca ulaşabilmesi uzlaştırmacının her iki tarafa da aynı biçimde ve önyargısız olarak yaklaşmasına ve taraflarında bu konuda tereddüt etmemesine bağlıdır. Uzlaştırmacının hakim gibi hareket etmemeye özen göstermesi, yalnızca tarafların anlaşacakları bir sonuç için zemin hazırlaması, aynı şekilde savcı gibi maddi gerçeği araştırmaması gerekir. Yine uzlaştırmacının bir vekil gibi hareket etmemesi ve tarafsız olması gerekmektedir⁶⁰⁶. Bunun için yargılama makamı olan mahkeme veya hakimlerin tarafsızlığını ve bağımsızlığını sağlama bakımından öngörölmüş olan CMK.m.22-32 'deki hakimin davaya bakamayacağı haller ve reddi sebeplerine ilişkin hükümler CMK.m.253/10 maddesinin açık hükmü gereğince uzlaştırmacılar hakkında da uygulanacaktır. Yani hakimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur⁶⁰⁷. Uzlaştırmacı görevlendirilirken uzlaştırma sürecinin daha sağlıklı ve iyi bir şekilde işleyebilmesi, devam etmesi için bu hususlar dikkate alınarak, göz önünde bulunduruluruz uzlaştırmacı görevlendirilmelidir(CMK.m.253/10, Yön.m.28). Zira tarafsızlığı ve bağımsızlığı zedeleyici hallerin varlığı söz konusu ise uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı itiraz üzerine veya kendiliğinden yeni bir uzlaştırmacı atama yetkisine sahiptir.⁶⁰⁸

dddd. Uzlaştırmacı Sicili ve Denetim

aaaaa. *Uzlaştırmacı sicilinin tutulması*

Uzlaştırmacı olma yetkisini kazanmış kişilerin sicilleri, sicil numarası verilmek suretiyle Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Daire Başkanlığı'na tutulur. Sicilde, kişinin ad ve soyadı, doğum yılı, mesleği, iş adresi, uzmanlık alanı ve akademik unvanı gibi şahsî bilgileri yer alır. Bu bilgiler Daire Başkanlığı tarafından Genel Müdürlüğü internet sitesinde duyurulur. Ayrıca uzlaştırmacı, sicilde yer alan kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde varsa belgesiyle birlikte Daire Başkanlığı'na bildirmek zorundadır.

⁶⁰⁶ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.329; Arslan, 2008, s.148.

⁶⁰⁷ Taşdemir / Özkepir, s.1205; Şahin / Göktürk, s.219.

⁶⁰⁸ Soyaslan, s.372; Arslan, 2008, s.148.

Bu değişiklikler ile ilgili olarak Daire Başkanlığı tarafından elektronik ortamda gerekli düzeltmeler yapılır. Daire Başkanlığı uzlaştırmacılar hakkında ayrıca şahsî sicil dosyası tutar. Bu dosyaya uzlaştırmacının kimliği, öğrenim ve meslek durumu, bildiğı yabancı dil, mesleki eserleri ve yazıları, disiplin ve ceza soruşturması ve sonuçları gibi hususlara ilişkin belgeler ile diğer belgeler konulur(Yön.m.47).

aaaaaaa.Uzlaştırmacı siciline kayıt olma şartları

Sicile kayıt başvurusu,

“Daire Başkanlığı’na elektronik ortamda başvurmak suretiyle yapılır. İlgilinin, uzlaştırmacı olarak görev yapmak istediğı ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile iletişim bilgilerini içerir başvuru dilekçesine; a) Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası, b) Mezuniyet belgesi ile hukuk fakültesi mezunları dışındakiler için not dökümüne ilişkin belgenin onaylı örneğı, c) Son altı ay içerisinde çekilmiş vesikalık fotoğraf, ç) Varsa kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluşun isimleri, d) Uzlaştırmacı eğitiminin tamamlandığını gösterir katılım belgesinin aslı veya onaylı örneğı eklenir.”

Bununla birlikte,

“uzlaştırmacı siciline kaydedilebilmek için; a) Türk vatandaşı olmak, b) Tam ehliyetli olmak, c) Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak, ç) Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olmak, d) Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak, e) Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak, f) Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak, g) Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak gerekir. Yine sicile kayıt için başvuruda bulunacak kişinin fiilen yürütmekte olduğu asıl mesleğinin ilgili mevzuatında, uzlaştırma faaliyetini yürütmesine engel bir hüküm bulunmamalıdır. Üçüncü fıkrada sayılan sicile kayıt şartlarını taşıdığı anlaşılan ve belgelerinde eksiklik bulunmayan başvuru sahipleri uzlaştırmacı siciline kaydedilir. İlgililerden, şartları taşımadığı anlaşılan veya verilen bir aylık süreye rağmen eksik belgelerini sunmayan başvuru

sahiplerinin sicile kaydı yapılmaz. Başvurular hakkında geliş tarihinden veya eksik belgenin ikmalinden itibaren iki ay içinde karar verilerek ilgisine de tebliğ edilir. Belge eksikliği nedeniyle sicile kayıt talebi reddedilen kişiler eksik belgeleri ikmal ederek yeniden sicile kayıt için başvuruda bulunabilirler. Uzlaştırmacı, üçüncü fıkrada sayılan şartlarla ilgili olarak, kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde, varsa belgesi ile birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır. Sınavda başarılı olanların sınav sonuçları, yenileme eğitimlerini de tamamlamak şartıyla, sicile kayıt yaptırıcaya kadar geçerliliğini korur”(Yön.m.48).

bbbbbb. Uzlaştırmacı sicilinden ve listeden çıkarılma

Uzlaştırmacı olabilmek için sahip olunması gereken şartları taşımadığı halde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden, uzlaştırma vazifesiyle ilişkisi olmayan davranış ve tutumlarda bulunma, kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, performans değerlendirilmeleri neticesinde yeterli bulunmayan, etik ilkelere aykırı davranan ve son olarak yenileme eğitimini tamamlamayan uzlaştırmacı, Daire Başkanlığı tarafından sicilden ve listeden çıkarılacaktır⁶⁰⁹.

“Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi durumunda ihlalin niteliğine göre sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımı uygulanabilir”(Yön.m.49/2).

“Sicil ve listeden çıkarılmadan önce, uzlaştırmacının yazılı savunması alınır. Uzlaştırmacı, yazılı savunmada bulunması için kendisine yapılan yazılı bildirimden tebliğinden itibaren on günlük süre içinde savunmasını vermek zorundadır. Tebliğden imtina eden veya bu süre içinde savunmada bulunmayan uzlaştırmacı savunma hakkından vazgeçmiş sayılır”(Yön.m.49/3).

“Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi sebebiyle hakkında uyarma yaptırımı uygulanan uzlaştırmacı, Daire Başkanlığınca yazılı olarak uyarılır, uyarıya uyulmaması durumunda üçüncü fıkra gereğince savunması alındıktan sonra sicil ve listeden çıkarılmasına karar verilir ve bu karar ilgisine tebliğ edilir”(Yön.m.49/4).

⁶⁰⁹ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.111; İnci / Sakarya, s.105-106.

“Uzlaştırmacı, sicilden ve listeden çıkarılmasını her zaman isteyebilir. Bu durumda olanlar, sınav şartları dışındaki şartlara sahipse yeniden sicile kayıt yaptırabilirler” (Yön.m.49/5).

Ancak yukarıda belirtilen kriterler, muğlak olduğu ve insanların süreçten ziyade sonuç odaklı olmasına yol açacağı gibi hususlardan dolayı da ayrıca eleştirilmektedir. Bunların yerine daha ziyade net, belirgin ve muğlak olmayan kriterlerin belirtilerek, uzlaştırmacıların sürece odaklanmalarını sağlayıcı bir düzene sokulması gerektiği de ayrıca belirtilmektedir⁶¹⁰. Mesela yeterli performans değerlendirmesinin hangi kriterler dikkate alınarak, kim tarafından ve hangi periyotlar aralığında yapılacağı açıkça belirtilmesi söylenmektedir⁶¹¹.

eeee. Uzlaştırmacı Eğitimi ve Sınav

Uzlaştırma tarafların iyi yürütülmesi ve her iki tarafa da hakim olunabilmesi gereken bir süreçtir. Söz konusu bu süreçte uzlaştırmacı güzel performans göstermesi gerekmektedir. Ancak uzlaştırmacı bu performansı ve doğru davranışları yeterli bir eğitim almadan çok iyi şekilde gösteremezler. Bunun için uzlaştırmacı, mağdur ve failin yüz yüze hassas bir sürece tarafları hazırlayacak ve bu sürece rehberlik edecek şekilde eđitilmelidir⁶¹².

2007 tarihli eski yönetmelikte uzlaştırmacıların eğitilmesi konusunda 30/4 maddesi ile hüküm bulundurmaktaydı. Ancak bu hükümden belirtilen kurumların hiçbirisinin kendilerine verilen bu sorumluluğu çok başlılıklardan dolayı üstlenmemişler ve bundan dolayı da uzlaştırmacı eğitimlerine başlatılamamıştı. Bu sorun uzlaştırma kurumunun, bu kurumu anlamayan ve uygulamasını yapamayan uzlaştırmacıların eline kalmasına sebep olmuřtu⁶¹³. Fakat yeni yönetmelik söz konusu bu eksikliği ve sorunu görerek bu eksikliğin kaldırılmasının yoluna gitmiştir. Bu noktada yönetmelik uzlaştırmacının eğitimine ilişkin konuyu detaylıca düzenlemiştir. Buna göre aşağıda belirtilen yönetmeliğin 50.maddesinde uzlaştırmacıların eğitimi düzenlenmiřtir⁶¹⁴.

⁶¹⁰ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.111; İnci / Sakarya, s.106.

⁶¹¹ Bu yönde detaylı bilgi için bkz. İnci / Sakarya, s.104-108.

⁶¹² Çetintürk, s.443; Bekri, s.87.

⁶¹³ Eriş, s.263; Bekri, s.87.

⁶¹⁴ Eriş, s.264.

“Uzlaştırıcı olarak görevlendirilecek kişilerin görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları sürece eğitime tâbi tutulmaları sağlanır. Eğitim; alternatif uyuşmazlık çözümü, iletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi; mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik kazandırmayı amaçlar. Eğitimin konusu; görev yapacak kişilerin sahip olmaları gereken asgarî nitelikler, bilgi düzeyi ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesinden oluşur. Uzlaştırıcı olarak görevlendirilecek kişilere, Daire Başkanlığınca belirlenen konularda teorik ve uygulamalı eğitim verilir. Uzlaştırıcı olacak kişilere otuz altı saati teorik ve on iki saati uygulamalı olmak üzere en az kırk sekiz ders saati eğitim verilir. Günlük eğitim sekiz saatten fazla olamaz ve eğitim grupları en fazla otuz kişiden oluşur. Bu sayıdan daha fazla kişiden oluşan gruplar için Daire Başkanlığından ayrıca izin alınır. Uygulamalı eğitim; adayların, bireysel ve gruplar hâlinde iletişim ve müzakere tekniklerini kullanma becerilerini geliştirmelerini sağlayacak örnek uyuşmazlık çözüm çalışmaları ile uygulama gözetimi faaliyetlerini içerir. Uzlaştırıcı eğitimi alan kişilerden örnek bir uyuşmazlık senaryosu ortaya koymaları, uzlaştırma yöntemini kullanarak sonuçlandırmaları ve eğitmenlerle birlikte grup değerlendirmeleri yapmaları beklenir. Uzlaştırıcılara, uzlaştırıcı eğitim izni verilen kuruluşlarca teorik ve uygulamalı, toplam sekiz ders saatinden az olmamak üzere iki yılda en az bir defa yenileme eğitimi verilir. Uzlaştırıcılar iki yılda bir verilen bu eğitime katılmak zorundadırlar. Eğitime katılanların, belgeye dayalı ve eğitim kuruluşlarınca kabul edilen haklı bir mazeretleri olmadıkça uzlaştırıcı eğitimi süresince verilen ders ve çalışmalara katılımları zorunludur. Eğitim kuruluşlarınca, adayların derslere devam durumunu gösteren çizelge düzenlenir ve kabul edilebilir haklı bir mazereti bulunmaksızın derslerin 1/12'sine devam etmeyenlerin eğitim programıyla ilişiği kesilir. Eğitim kuruluşları, eğitimlerini başarı ile tamamlayan kişilere en geç bir ay içinde uzlaştırıcı eğitimini tamamladıklarına dair katılım belgesi verirler” (Yön.m.50).

Netice olarak yeni düzenlemeler ile birlikte uzlaştırıcıların eğitimi mevzunda asıl yetkiye sahip olacak şekilde merkezi bir birim kurulmuştur. Söz

konusu bu merkezi yetkili birim, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Alternatif Çözümler Dairesi Başkanlığıdır⁶¹⁵.

Uzlaştırmanın eğitimi ve gerekli bütün çalışmaların yapılması noktasında görevli merkezi birim burasıdır. Buna göre başkanlık, uzlaştırmacı eğitime ilişkin usul ve esasları belirlemek, bu eğitimleri verecek olan eğitimci kurum ve kuruluşların niteliklerini belirlemek ve bunlara eğitim verebileceği yönünde izin vermek, eğitim sınavı yapmak gibi yetki ve görevlerine haizdir⁶¹⁶.

Başkanlık 09.08.2017 tarihli “Uzlaştırmacı Eğitimi Verecek Eğitim Kuruluşları” konulu duyurusu ile sahip olması gereken nitelikleri de tek tek belirterek uzlaştırmacı eğitimini vermeye talip olabilecek kurumlara çağrıda bulunmuştur. Bu çağrıda ayrıca eğitim verme iznine talip olacak kurumların bu talepleri değerlendirilerek, eğitim izni verilen kuruluşlar şeklinde, başkanlığın resmi internet sayfasında duyurulacağı belirtilmiştir⁶¹⁷. Bu duyuru sonrasında Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 51’ inci hükmü gereğince eğitim kuruluşlarının uzlaştırmacı eğitimi izin başvuruları alınmıştır. Akabinde belirtilen şartlara ve niteliklere sahip olan eğitim izni verilen kurumlar “Uzlaştırmacı Eğitimi İzni Verilen Eğitim Kurumları” konulu duyuru ile başkanlığın resmi internet sayfasında ilan edilmiştir⁶¹⁸. Söz konusu ilanda “*başvuruların değerlendirilmesi süreci devam etmekte olup eğitim izni verilen kuruluşlar eğitim kuruluşları listesine ayrıca eklenecektir*” denilmek suretiyle benimde araştırma görevlisi olduğum Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ nimde aralarında bulunduğu 49 uzlaştırmacı eğitimi izni verilen eğitim kurumu açıklanmıştır. Ancak yönetmeliğin 51.maddesinde nitelikleri her ne kadar sayılsa da imkân ve koşulları yeterli bir şekilde araştırılarak izinlerin verilmesi çok yerinde olacaktır. Zira uzlaştırma eğitimlerinin kaliteli bir şekilde yerine getirilerek gerçekten uzlaştırma

⁶¹⁵ **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükmüleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.19; **Eriş**, s.263; **Bekri**, s.87-88.

⁶¹⁶ **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükmüleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.19; **Eriş**, s.263; **Bekri**, s.88.

⁶¹⁷ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/312019134829Egitim%20Kurulu%C5%9Flar%C4%B1%20%C4%B0%C3%A7in%20Duyuru.pdf> s.e.t. 21.01.2019(Söz konusu duyuru için bkz.).

⁶¹⁸ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1112019153029egitim-kurulus-listesi.pdf> s.e.t. 21.01.2019.

kurumunu hakkıyla uygulayabilecek iyi uzlaştırmacıların yetiştirilebileceği kurumlar uzlaştırmadan beklenen faydanın ortaya çıkmasını sağlayabilecektir. Bu sayede yıllarca başarısız olarak uygulanmaya çalışılan bu kurumun gerçek değeri ortaya çıkmış olacaktır. Uzlaştırmacı eğitimleri basit bir prosedür olmayıp hatta taraf psikolojisini anlamanın yanı sıra bu kurumun içselleştirilmesinin sağlanması için epey gayret gerektiren prosedürdür. Bu eğitim neticesinde yeterli donanıma sahip gerekli hukuk nosyonuna hakim ve uzlaştırma kurumunu iselleştirmış uzlaştırmacıların uzlaştırma sürecini ne kadar iyi bir şekilde yürüttüklerini görebiliriz⁶¹⁹.

Yukarıda bahsedilen eğitimcilere ilişkin nitelikler ve izinlerinin verilmesi ve bu izinlerinin uzatılması ve iptal edilmesi mevzuları yönetmeliğin 51, 52' inci maddeleri anlatılarak aşağıdaki başlıklar altında irdelenecektir.

aaaaa. Eğitim kuruluşlarına izin verilmesi

“Uzlaştırmacı eğitimi; üniversitelerin hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği veya Türkiye Adalet Akademisi tarafından verilir. Bu kuruluşlar Bakanlıktan izin alarak eğitim verebilirler. İzin verilen eğitim kuruluşlarının listesi elektronik ortamda yayımlanır. İzin için yazılı olarak başvurulur. Başvuruda; eğitimin içeriği ve sürelerini kapsar şekilde eğitim programı, eğiticilerin sayısı, unvanları ve uzmanlıkları ile yeterlilikleri ve eğitim verilecek mekânlar hakkında gerekçeli ve yeterli bilgiler verilir. Başvuruda sunulan belgelere dayalı olarak, eğitimin amacına ulaşacağı, eğitimin yapılacağı mekânların uygunluğu ve eğitim kuruluşlarında eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanacağı tespit edilirse, ilgili eğitim kuruluşuna en çok beş yıl için geçerli olmak üzere izin verilir ve eğitim kuruluşları listesine kaydedilir. İki ve üçüncü fıkralarda belirtilen nitelikleri taşımadığı anlaşılan eğitim kuruluşunun başvurusu, başvuru talebinin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek reddedilir ve karar ilgilisine tebliğ edilir. Bakanlıkça iki ay içinde karar verilemediği takdirde talep reddedilmiş sayılır. İzin süresi uzatılmayan veya izni iptal edilen eğitim kuruluşu, eğitim kuruluşları listesi ile elektronik listeden silinir. Bu eğitim kuruluşuna ait belgeler, dosyasında saklanır” (Yön.m.51).

⁶¹⁹ Bekri, s.85-86.

bbbb.İzin süresinin uzatılması

Eğitim kuruluşları listesine kayıtlı olan bir eğitim kuruluşu kayıt süresinin bitiminden en erken bir yıl ve en geç üç ay önce, eğitim kuruluşları listesindeki kaydın geçerlilik süresinin uzatılmasını yazılı olarak talep edebilir. Eğitim kuruluşunun 53 üncü maddeye göre sunduğu raporlardan, uzlaştırmacı eğitiminin başarılı şekilde devam ettiğinin anlaşıldığı ve 54 üncü maddede belirtilen sebeplerin bulunmadığı hâllerde, verilmiş bulunan iznin geçerlilik süresi her defasında beş yıl uzatılabilir. Eğitim kuruluşu, süresi içinde yaptığı başvuru hakkında karar verilinceye kadar listede kayıtlı kalır. İzin süresinin uzatılmasına ilişkin talepler, talebin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek karara bağlanır ve karar ilgisine tebliğ edilir (Yön.m.52).

ffff. Uzlaştırmacıya Ödenmesi Gereken Ücret ve Diğer Uzlaştırma Gider ve Masrafları

5560 sayılı Yasa değişikliği öncesinde 253.maddenin sekizinci fıkrası gereği uzlaştırmaya ilişkin giderlerin(uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma masrafları)⁶²⁰ şüpheli tarafından karşılanması söz konusuydu. Bu da uzlaştırma başlamadan evvel yapılmaktaydı. Bu durumda şüphelinin uzlaştırmayı düşünmesine rağmen uzlaştırmaya gitmekten vazgeçmesine yol açmaktaydı. Ancak 5560 sayılı Yasa değişikliği ile CMK.m.253/22'e getirilen ekleme ile bu giderlerin şüpheliden alınmasından vazgeçilerek Devlet Hazinesi tarafından karşılanacağı düzenlenmiştir. Hakeza diğer bir önemli değişiklikte 6763 sayılı Kanun ile birlikte olmuştur. Buna göre yasa öncesinde uzlaştırmacıya ödenecek olan ücreti Cumhuriyet savcısı belirlerken değişiklik sonrası uzlaştırmacıya ödenecek olan ücret Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan tarifeye göre belirlenecektir⁶²¹.

Hulasaten, uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ile uzlaştırmacının diğer giderleri, yargılama giderleri sayılır. Bu giderler ilgili ödenekten karşılanır(CMK.m.253/22; Yön.m.38/2). Uzlaştırmacının gerçekleşmesi durumunda bu belirttiğimiz masraflar, giderler, ücretler devlet hazinesince karşılanır(CMK.m.253/22; Yön.m.38/2,4). Ancak uzlaştırma gerçekleşmediği takdirde⁶²² bu masraflar CMK.m.324 hükmü gereğince yukarıda belirtilen

⁶²⁰ **Kaymaz / Gökcan**, s.155(Ayrıca yazara göre, uzlaştırma gayesiyle yapılan tüm giderler, uzlaştırma giderlerinden sayılır. Bu sebeple, uzlaştırma teklifinde bulunulması için yapılan tebligat giderleri, görevlendirilen uzlaştırmacıya ödenecek ücret, uzlaştırmacının ulaşım ve iletişim giderleri ile bu gayeyle yapılan tüm diğer giderler uzlaştırma giderlerindedir.).

⁶²¹ **Donay**, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.331; **Soyaslan**, s.375; **Çetintürk**, s.584.

⁶²² **Çetintürk**, s.584.(Bu yönde Çetintürk'ün haklı bir görüşü bulunmaktadır. Bu da uzlaştırmacının gönüllülük esasına dayanmasına rağmen bu uzlaştırma teklifini kabul ederek müzakerelere katılmamalık suretiyle kötü niyetli mağdurların kasıtlı olarak uzlaştırmadan kaçınmasının uzlaştırma masraflarını ödemek zorunda olan ve özellikle de samimi gayreti

yargılama gideri sayılan uzlaştırmacı ücreti ile uzlaştırmaya ilişkin diğer gider ve masrafların ödemesi hüküm ve karar ile yükletilen tarafa yaptırılır⁶²³ (CMK.m.324/2; Yön.m.38/3). Yani uzlaştırma yolu olumsuz neticelenir ve uzlaşma gerçekleşmezse, uzlaştırma giderleri de soruşturma ve kovuşturmanın neticelerine bakılarak yansıtılacaktır. Eğer soruşturma evresi neticesinde kamu davası açılır ve dava neticesinde karar verilirse yapılan giderler kararla şüpheliye yükletilir. Diğer türlü soruşturmanın neticesinde kamu davasının açılmaması veya kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği takdirde uzlaştırma giderleri hazine tarafından karşılanacaktır. Kamu davası da açılmış olursa CMK.m.354 ve devamı uygulanacaktır. Buna göre sanığa mahkûmiyet veya güvenlik tedbirine karar verildiği ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya cezanın ertelenmesine hükmedildiği takdirde bütün giderlerle birlikte uzlaştırma giderleri de sanığa yükletilecektir. Sanık hakkında beraat kararı verildi ise de uzlaştırma giderleri hazine tarafından ödenir⁶²⁴. Ancak *“uzlaştırmacının çalışması karşılığında ücret talep etmediği hâllerde bu yukarıda belirtmiş olduğumuz madde hükümleri uygulanmaz”* (Yön.m.38/5).

aaaaa Uzlaştırmacı Ücreti

“Uzlaştırmacı ücreti, uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi,

bulunan şüphelinin bu şekilde bir nevi cezalandırılmasına yol açtığını belirtmektedir. Hatta uzlaşmak mevzuunda iyiniyetle tüm gayretini sarf eden şüphelinin bu gayretlerine rağmen uzlaştırmacının sağlanamaması halinde bütün giderlerin şüpheliden alınmasının hakkaniyete hiç uygun düşmediğini savunmaktadır. Yazar bu belirttiği görüşlerine dayanarak uzlaştırma hizmetlerinin tamamen ücretsiz olması fikrini savunmaktadır. Bizde bu haklı görüşler doğrultusunda oluşan fikrin çok yerinde ve doğru olduğunu düşündüğümüzden yazarın fikrine katılmaktayız.)

⁶²³ Müşteki Faruk'un, herhangi bir talebi olmaksızın koşulsuz olarak sanıklarla uzlaştırmayı kabul ettiğinin ve mahkemece görevlendirilen uzlaştırmacı avukatın da sanık Bayram ile müşteki Faruk'un uzlaştıklarına dair 31.10.2007 tarihli uzlaştırma tutanağının dosyaya ibraz ettiğinin anlaşılması karşısında, sanık hakkındaki kamu davasının CMK'nın 254/2. maddesi uyarınca uzlaştırma nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekirken, CMK'nın 253/19. maddesindeki şartlarda oluşmadığı halde yargılamaya devam edilerek aynı kanununun 253/23. maddesi uyarınca devlet hazinesinden ödenmesi gereken uzlaştırma giderlerinin sanıktan tahsilinin istenmesi ve bu giderlerin sanık tarafından ödenmemesi üzerine de uzlaştırmacının gerçekleşmediği gerekçesiyle sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi(14.CD., 12.11.2012, 14509/11156)(**Yaşar / Otacı**, s.3571.)

⁶²⁴ **Kaymaz / Gökcan**, s.156.

süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak tarifedeki alt ve üst sınırlar arasında belirlenir” (Yön.m.36/2).

Ancak “birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir” (Yön.m.36/3).

“Görevlendirilen uzlaştırmacıya belirlenen ücret uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir” (Yön.m.37/1). “Uzlaştırmacı ücretinin takdirinde uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan tarife esas alınır”(Yön.m.37/2).

bbbb.Uzlaştırmacı Gideri

“Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan masraflar, ilgili yıl Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesinin 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenir” (Yön.m.38/1).

3.Soruşturma Evresinde Uzlaştırma İşlemleri İle İşlemlerin Usul Ve Esasları

a.Genel Olarak Soruşturma Evresinde Usul ve Esaslar

Soruşturma evresinde şüpheli ve mağdurun uzlaşmak isteyip istemedikleri sorulmadan ve usulüne uygun uzlaştırma işlemi yapılmadan iddianame hazırlanması yasaya aykırı olacağından bozmayı gerektirir⁶²⁵.

Uzlaştırma işlemleri, usulü uzlaştırmacı görevlendirilmesinin yapılması ile başlatılmış olacaktır⁶²⁶.

Mağdur fail uzlaştırma usulü, dört temel aşamaya ayrılabilir: 1) Uyuşmazlığın uzlaştırmaya havale edilmesi ve uzlaştırmacının başlaması, 2) Uzlaştırma müzakereleri için hazırlık yapılması, 3)Uzlaştırma aşaması, 4) Giderim anlaşmasının yapılması ve uzlaştırmacının neticelenmesi⁶²⁷.

Uzlaştırmacının görevlendirildiği bilgisi taraflara çeşitli araçlarla bilgilendirilerek tarafların ilk olarak uzlaştırmacıya daha kolay inanmalarını ve ona daha kısa sürede güvenmelerini sağlamaktır. Söz konusu bu bilginin içeriği

⁶²⁵Y. 12.CD., 2012/17519 E., 2013/6895 K., T:08.04.2013.

⁶²⁶ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.187; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.837.

⁶²⁷ Özbek, M., s.167-168.

ile taraflara uzlaştırma bürosunun iletişim bilgileri, dosyanın uzlaştırma bürosuna geldiği tarih, tarafların ad-soyadı, uzlaştırmacının adı-soyadı, iletişim bilgileri ve benzeri hususlar tek tek belirtilmektedir⁶²⁸.

Aşağıda belirtecek olduğumuz uzlaştırmaya ilişkin usullerin eksik uygulanması, hiç uygulanmaması veya usulüne uygun olmayan bir şekilde yerine getirilmiş olması halinde bu halde yürütölen muhakeme hukuka ve yasaya aykırıdır, bozmayı gerektirir⁶²⁹.

aa.Dosyanın Büroya gönderilmesi , Kayıt, Dosyanın incelenmesi

Cumhuriyet savcılarını gelen dosyaları, içerisindeki fiilin suç olup olmadığına, suç ise eğer yeterli delil olup olmadığına bakarak inceler. Cumhuriyet savcısı fiilin suç oluşturmadığını veya suç oluşturmakla birlikte yeterli delil bulunmadığını gözeterek dosya hakkında dosyayı büroya göndermeksizin doğrudan kovuştırmaya yer olmadığı veya kamu davasının açılmasını ertelenmesi kararı vererek neticelendirir(Yön.m.10/1). Ancak fiil suç oluşturuyor ve de yeterli şüphne bulunduruyorsa Cumhuriyet savcısı bu takdirde bu dosyanın önünde bir muhakeme(dava) engeli/şartını olup olmadığına her zaman ve resen bakmak zorunda olduğu için bakmalıdır. Bu muhakeme(dava) engellerinden biriside, o yeterli şüphne içeren suçun uzlaştırma kapsamında olması(CMK.m.253/4) halidir. Eğer Cumhuriyet savcısı inceleme neticesinde uzlaştırma yoluna gidilmesi muhakeme engeli ile karşılaştığında soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı Ek-1’de yer alan gönderme kararı ile ilgili dosyayı uzlaştırma yoluna gidilmesi için büroya gönderir(CMK.m.253/4, Yön.m.10/2).

“Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı verildikten sonra Cumhuriyet başsavcı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin göröldü işlemini müteakip uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, Cumhuriyet başsavcı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarasını alır(Yön.m.10/4).”

“Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme sonucunda; a)Büroya gönderme kararında kabul edilen fiilin

⁶²⁸ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.187.

⁶²⁹ Y. 2.CD., 2007/16437 E., 2008/2373 K., T:13.02.2008.

uzlaştırma kapsamında olmadığına anlaşılması, b)Gönderme kararına konu olan dosya içeriğinde şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller toplanmadan dosyanın büroya gönderildiğinin anlaşılması, hallerinde dosya, Ek-2'de yer alan iade kararı ile soruşturma bürosuna geri gönderilir(Yön.m.11/1) .”

Ancak uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenmesi neticesinde, yukarıda belirtilen her iki halin bulunmaması ve gönderme kararına esas suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması durumunda aşağıda belirtileceği üzere artık o dosya için uzlaştırmacı görevlendirilmesine ve görevlendirilen uzlaştırmacıya o dosyanın verilmesine geçilecektir(Yön.m.12/1).

bb.Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi ve dosyanın tevzi, belgelerin verilmesi

Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı ile uzlaştırma bürosu Uyap tevzi esasları çerçevesinde(Yön.m.13,14'te bunlar tek tek sayılmıştır) Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre bir uzlaştırmacı görevlendirir. Bu görevlendirme esnasında eğer ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaz ise, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden de görevlendirme yapılabilecektir(Yön.m.12/2). Görevlendirilen uzlaştırmacıya uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden Cumhuriyet savcısı tarafından gerekli olanlarından soruşturma dosyasında yer alan belgelerin örneği ve uzlaştırma evrakı büro personeli tarafından uzlaştırma dosyası halinde tevzi edilir(Yön.m.16).

Bu tevzi işlemi ile bu tevzi işleminin içeriğini oluşturan hususlar, işlemin gerçekleştiği tarih ve bu evrakların tevzi sonrasında gizlilik gibi mükellefiyetlerin ⁶³⁰ olduğu bildirimini bir tutanak ile tespit ve teslim edilir(Yön.m.12/4,16/2). Uzlaştırmacının uygun davranmakla yükümlü olduğu

⁶³⁰ Uzlaştırmacının gizlilik ilkesine riayet etmesi gerekmekte ve bu hususta uyarılacak ise de, uzlaştırma bakımından etkili olmayan veya tarafların özel durumlarını gösteren, belki cezanın şahsileştirilmesine gözetilebilecek belgelerin, ya da uzlaştırma kapsamında olmayan diğer suçlara ait belgelerin verilmesi gerekmeyecektir. CMK.m.157' nci madde gereğince gizlilik ilkesine uymakla yükümlü olan uzlaştırmacının buna riayet etmemesinin yaptırımını TCK.m.285' inci maddede düzenlenmiştir(Malkoç / Yüksektepe,s.1379.).

ilkeler uzlaştırma bürosu tarafından hatırlatılır(CMK.m.253/11). Bütün bu işlemler ve hatırlatmalar yapıldıktan sonra uzlaştırmacı görevlendirilmiş ve uzlaştırılacak dosya belli süreler ile sınırlandırılarak teslim edilmiş, belgeler verilmiş olur(Yön.m.12,16).

Dosya uzlaştırmacıya teslim edildikten sonra, bu teslimat hususu hakkında bilgi amaçlı olarak taraflar SMS veya diğer elektronik araçlarla haberdar edilir(Yön.m.12/3,22/8). Yani taraflara dosyalarının uzlaştırmacıya havale edildiğine dair bilgi verilir.

Bundan sonraki süreç tamamen taraflar ile uzlaştırmacı arasında devam edecek olan bir süreçtir. Bu süreç sırası ile uzlaşma teklifi, bu teklifin bütün taraflarca kabulü halinde uzlaştırma müzakereleri ve bu müzakerelere müteakiben de yazılacak olan uzlaştırma raporu ile tamamlanır. Teknik manada tamir süreci (Teklif, Müzakere, Rapor (TMR)) diyebileceğimiz bir süreçtir. Zaten böyle bir süreç olduğunu da yönetmelikte belirtilen uzlaştırma tanımından⁶³¹ açıkça görebilmektedir. Bu dosyanın uzlaştırmacıya geçmesi ile de tamir süreci başlar.

b. Uzlaştırma Teklifi İşlemi ve Süreci

“Uzlaştırma teklifi, kim tarafından kime, nerede, hangi içerikle ve ne tür araçlarla ne çeşit sürelerde yapılması gerekir.” bu hususlar bu başlık altında detaylıca incelenecektir.

aa. 6763 sayılı Kanun Değişikliği Öncesi Uzlaştırma Teklifi

Uzlaştırma teklifinin mahiyetini ve önemini, yaşanan tecrübeler esas alınarak oluşturulan 6763 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki düzenlemelerin anlatılmasında şuan ki uygulamanın daha iyi kavranması noktasında büyük yarar bulunmaktadır. 5560 sayılı Kanun değişikliği öncesinde CMK.m.253’te düzenlenen uzlaştırma teklifi soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hakim tarafından yapılır hükmü bulunmaktaydı. Uzlaştırma teklinde bulunabilmek için taraflara çağrıda bulunulmaktaydı. Ayrıca teklif önce şüpheliye yapılmaktaydı. Şüphelinin kabul

⁶³¹ Yön.m.4/1-k bendi ile Uzlaştırma, " Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, kanun ve bu yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecidir. " şeklinde tanımlanmıştır.

etmesi durumunda mağdura yapılmaktaydı. Bununla birlikte teklifi önce kabul etmiş olan şüphelinin suçunu kabul etmesi zorunluluğu da bulunmaktaydı⁶³².

Ancak yukarıda bahsedilen mevzulardan ilki konumunda olan öncelik sonralık ilişkisi ile uzlaştırma teklifinde bulunulması hali birtakım sorunlara sebep olması dolayısıyla 5560 sayılı Kanun ile değiştirilerek herhangi bir sıralama gözetilmeksizin taraflardan herhangi birisine uzlaştırma teklifinde bulunulabilmesi durumu getirilmiştir. İkinci olarak failin suçu kabul etmesi zorunluluğu, uzlaştırmanın gereklerine uymadığı ve yine uygulamada oluşan sıkıntıların giderilmesi gayesiyle 5560 sayılı Kanunla kaldırılmıştır⁶³³. Hakeza bu 5560 sayılı Kanun değişikliği ile soruşturmaya konu olabilecek olayda, tarafların öncelikle kolluk önünde hazır bulunmaları sebebiyle, Cumhuriyet savcısının talimatıyla adli kolluğa da uzlaştırma teklifi yapabilmesi imkânı getirilmiştir⁶³⁴.

Yukarıda görüldüğü üzere uzlaştırma teklifini yapan makamların çoğunlukla uzlaştırma kurumu hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları ve uzlaştırma teklifi ile kurumun mahiyeti ve sonuçları mevzuunda taraflara tam bilgilendirme gerçekleştirilmeden bu kurumun işleyişi içerisinde bulunmaktaydılar⁶³⁵. Kuruma gereken özenin gösterilmesi için salt bu müesseye münhasır bir teşkilatlanma yapılması talebi bundan doğmaktadır. Hakeza uzlaştırma teklifinin adli kollukça da yapılabilmesi ayrı bir problem teşkil etmekteydi. Gerçekleşen olayın vahameti azalmadan tamda o anda taraflara adli kolluk tarafından uzlaştırma teklifinde bulunulması uzlaştırma sürecine ilişkin başarının azalmasına yol açmıştır. Henüz delillerin bile toplanılmadığı ve suçun uzlaştırma kapsamında olup olmayacağıının bile netlik kazanmadığı bir dönemde uzlaştırma teklifinin yapılması bir sorun olarak önem teşkil etmekteydi⁶³⁶.

Diğer taraftan, 5560 sayılı Kanun değişikliği ile de şüpheli veya sanığın suçu kabul etmesi gerekmiyor ise de Cumhuriyet savcısı karşısında bu anlama

⁶³² Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.193.

⁶³³ Özbek, V., "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.11.

⁶³⁴ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.194.

⁶³⁵ Çetintürk, s.501.

⁶³⁶ Çetintürk, s.502; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

gelebilecek açıklamalarda bulunması sakıncalıydı. Bu sakınca, kovuşturma evresinde yapılan uzlaştırmada hakim içinde söz konusu⁶³⁷.

bb. 6763 sayılı Kanun Değişikliği Sonrası Uzlaştırma Teklifi

Yukarıda değindiğimiz bilgiler 6763 sayılı Kanun değişikliği ile uzlaştırma teklifinde bulunulabilmesi sadece uzlaştırma büroları tarafından görevlendirilen uzlaştırmacılara özgü bir durum haline getirilmiştir. Tarafların uzlaştırma görüşmelerine başlamaya ikna edilmeleri noktası sürecin en önemli noktası olup bu noktada uzlaştırma mevzuunda iyi eğitim almış, donanımlı bir uzlaştırmacının varlığı ve onun tarafından uzlaştırma sürecinin ilerletilmesi pek ehemmiyetli hususu teşkil eder. Uzlaştırma müessesinin başarılı bir şekilde uygulanageldiği ülkelerde muhakeme mercilerinin vazifesi, gelen dosyanın uzlaştırma kapsamında olup olmadığını tespit ve uzlaştırma kapsamında ise de dosyayı uzlaştırmak noktasında uzman kişi olan uzlaştırmacıya göndermektir. Uzlaştırma sürecinin idaresi ise tamamen uzlaştırmacının yükümlülüğündedir⁶³⁸.

5560 sayılı Kanun değişikliği öncesinde teklif önce şüpheliye sonra mağdura yapılmaktaydı. Ancak 5560 sayılı değişiklik sonrası bu öncelik sonralık hususu kaldırılmıştır. Peki, kaldırıldıktan sonra teklif kime yapılmalıydı? Bu sorunun cevabı olarak: Uzlaştırmacı uzlaştırma teklifini yaparken somut olayın ve tarafların özelliklerini, tarafların şahsi durumlarını, taraflar arasında önceden bir ilişkinin var olup olmadığına, uzlaştırma konusu olan suçun niteliği kriterlerine bakarak yapmalı ve buna göre teklifini önce kime yapması gerektiğine karar vermelidir. Mesela, mala zarar verme suçunda uzlaştırmacı ilk olarak suçun mağduru ile iletişime geçerek suç sebebiyle oluşan zararın miktarını öğrendikten sonra uzlaştırma sürecini başlatabilir. Bu sayede zararın daha hızlı bir şekilde giderilebileceğini belirterek uzlaştırma sürecinin başarı ile neticelenmesini sağlayabilir. Bu haller göz önünde bulundurulduğunda uzlaştırmacının, uzlaştırma bürosunca kendisine gönderilen dosyayı ayrıntılı olarak inceleyerek, somut olay ve tarafların şahsi halleri mevzuunda bilgi sahibi olması ve ondan sonra taraflarla görüşmesi uzlaştırma

⁶³⁷ Kaymaz / Gökcan, s.173.

⁶³⁸ Çetintürk, s.498.

sürecinin başarısını oluşturacaktır⁶³⁹. Sonuçta, uzlaştırma teklifinin öncelikle mağdura veya faile yapılması arasında herhangi bir farklılık yoktur. Ancak önce hangi tarafa teklif yapacağını uzlaştırmacı, belgeleri inceledikten sonra karar verecektir. Fakat her hâlükârda taraflardan herhangi birine uzlaştırma teklifi yapıp reddedildikten sonra diğer tarafa uzlaştırma teklifinde bulunmasına gerek yoktur⁶⁴⁰(Yön.m.3).

aaa. Genel Olarak Uzlaştırma Teklifi

Uzlaştırma teklifi; ceza soruşturmasına konu olan suçun uzlaştırmaya bağlı olması ve işlendiği konusunda yeterli şüphenin bulunması halinde, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene ya da yasal temsilcilerine, uzlaştırmanın mahiyetinin, uzlaştırmayı kabul veya reddetmenin hukuksal sonuçlarının anlatılarak uzlaştırma yolunun denenmesini isteyip istemediğinin sorulmasıdır. Uzlaştırma sürecine başlanabilmesi için bu açıklamanın yapılması ve teklifin taraflarca kabul edilmesi şarttır. Şikâyete bağlı suçlardaki uzlaştırmaya, “zararın giderilmesi şartıyla şikâyetten vazgeçme” olarak da bakılabilir⁶⁴¹. Uzlaştırma teklifi, uzlaştırma teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi ve formda yer alan bilgilerin açıklanması suretiyle yapılır. Eğer uzlaştırma yapılacak taraf hazır bulunamıyorsa teklif, açıklamalı tebligat veya istinabe vasıtaları ile de yapılabilir⁶⁴².

Uzlaştırma teklifi kanunda ve yönetmelikte belirtilen usule göre yapılmalıdır. Yapılan uzlaştırma önerisi usulüne uygun bir öneri olmalıdır. Zira usulüne uygun olarak yapılmayan uzlaştırma önerisi hukuka aykırı olacaktır. Bu nedenle bu gibi durumlarda taraflara yeniden usulüne uygun uzlaştırma teklifinde bulunulmalıdır⁶⁴³.

Uzlaştırma sürecinin işletilmesini kabul eden şüpheli uzlaştırma teklifini kabul etmekle suçu kabul etmiş olmamaktadır. Bu sebeple şüpheli, uzlaştırmanın suçu kabul etmesini gerektiren bir süreç olmadığını bilmekte ve

⁶³⁹ Yenisey / Nuhoglu, s.850.

⁶⁴⁰ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.197.

⁶⁴¹ Yenisey / Nuhoglu, s.837; Erdem / Eser / Özşahinli, s.91.

⁶⁴² Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.204 vd.

⁶⁴³ Y. 6.CD., 2007/16425 E., 2010/670 K., T:28.01.2010.

uzlaştırma teklifini kabul ederek mağdur ve suçtan zarar gören ile muhtemel bir anlaşma seçeneğini değerlendirebilmektedir⁶⁴⁴.

Ayrıca uzlaştırma teklifinde bulunmak için, şüpheli veya mağdur hakkında zorla getirme kararı verilemez ve buna ilişkin hükümler uygulanamaz⁶⁴⁵. Söz konusu bu düzenleme 5560 sayılı Kanun değişikliği ile birlikte olmuştur. Bu kanun değişikliği öncesinde soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının ve kovuşturma evresinde hakimin, şüpheli ve sanığı çağırarak; kendisine yüklenen suçu ve sorumluluğu kabul edip etmediği sormaktaydı⁶⁴⁶. Ancak bu çağrı kâğıdı ile gelmeyen sanığın zorla getirilmesi öngörülmekteydi. Bu kanun değişikliği ile birlikte artık bu durum kaldırılmıştır⁶⁴⁷. Uzlaştırma teklifi için kişilerin zorla getirilemeyeceğine dair “zorla getirme, kişi özgürlüğünü kısıtlamayı gerektirdiğinden ancak yasada açıkça belirtilen hallerde başvurulabilen bir koruma tedbiridir. Yasada uzlaştırma için şüphelinin daveti öngörülmüş, buna karşın zorla getirilebileceğinden bahsedilmemiştir. Uzlaştırma teklifinin bir soruşturma işlemi olmaması ve uzlaştırma kurumunun tarafların iradeleriyle gerçekleştirebilecekleri bir yasal barış yolu olması nedenleriyle, kanun koyucunun, uzlaştırma hükümlerinin teklifi ya da uygulanabilmesi amacıyla kişilerin zorla getirilmesine izin vermediği anlaşılmaktadır. Sonuçta şüphelinin uzlaştırma teklifinde bulunmak maksadıyla zorla getirilmesi yasaya aykırı olacaktır” şeklinde Yargıtay’ın bir kararı bulunmaktadır⁶⁴⁸.

⁶⁴⁴ Şahin / Göktürk, s.216; Erdem / Eser / Özşahinli, s.143. CMK.m.253, 5660 sayılı kanunla değiştirilmeden önce, Cumhuriyet savcısı suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediği sormaktaydı. Şüpheli suçu ve fiilinden doğmuş olan maddi ve manevi zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durumu mağdura bildirmekte ve mağdurda uzlaşacağını bildirirse uzlaştırma sürecini başlatmaktaydı. Böylece uzlaştırma sürecinin başlaması için failin suçu kabul etmesi gerekmekteydi. Şüpheli, kendisine yüklenen suçları işlemediğini ileri sürerse uzlaştırma kurumu da işletilememekteydi. Değişiklikle failin suçu kabul etmesi şartından vazgeçilmiş ve uzlaştırma teklifini kabul ederek uzlaştırma müzakerelerine katılmasının suçu kabul anlamına gelmediği öngörülmüştür(Erdem / Eser / Özşahinli, s.143.).

⁶⁴⁵ Şahin / Öztürk, s.216.

⁶⁴⁶ Yenisey / Nuhoglu, s.848.

⁶⁴⁷ Karaaslan, Erol (2007) “Ceza Yargılamasında Uzlaştırma” Adalet Dergisi, S:29, (s.276-298), s.281.

⁶⁴⁸ Y. 4.CD., 2006/9889 E., 2007/970 K., T:31.01.2007.

bbb. Uzlaştırma Teklifi Tarafları

Uzlaştırma teklifi uzlaştırmacı tarafından çeşitli araçlarla doğrudan şahsın kendisine yani şüpheliye yapılmalıdır. Uzlaştırma teklifinin şüpheli yerine özel yetkisi bulunmayan şüphelinin vekiline yapılması ile yetinilemez. Bu şekilde yapılan uzlaştırma usul ve yasaya aykırı olmuş olacaktır⁶⁴⁹.

“Müştekinin ve suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması halinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaştırma teklifinde bulunabilir”(Yön.m.29/2). “Ayrıca bir suçta birden fazla mağdurun veya suçtan zarar görenin olması durumlarında uzlaştırma sürecine başlanabilmesi için bu uzlaştırma teklifinin hepsi tarafından kabul edilmesi gerekir” (CMK.m.253/7). Yani bütün mağdurlar veya suçtan zarar görenler tarafından uzlaştırma teklifi kabul edildiği takdirde uzlaştırma yoluna gidilebilir. Bu itibarla bu sùjelerden birinin uzlaştırmayı kabul etmemesi uzlaştırmayı sonuçsuz kılar⁶⁵⁰.

Fail veya mağdurun 12-18 yaş grubunda yer alan küçüklerden ve kısıtlılardan oluşması halinde uzlaştırma teklifinin kime yapılacağı ile bu teklifin kim tarafından kabul edileceği sorunu önem arz etmektedir. Bu sorunun çözülmesi için öncelikle her hâlükârda tam ve sağ doğumla hak ehliyeti sahibi olunan kişilerin hangi ehliyet sınıfına girdiklerinin ve girmiş olduğu bu ehliyet sınıflarında fiil ehliyetinin olup olmadığının ve olduğu takdirde sınırının ne olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu hususta TMK.m.8 ilâ 16'ncı maddeler arasında bu konuda açık hükümler detaylıca bulunmaktadır. Bu noktada uzlaştırma tarafları başlığının uzlaşan taraflar kısmında ele aldığımız şüpheli ve mağdurlardan sınırlı ehliyetsiz(TMK.m.16/1) olan küçükler ve kısıtlı(TMK.m.14) olanlarının uzlaştırma iradelerini açıklayabilmeleri, yasal temsilcileri olan veli veya vasilerinin izniyle(TMK.m.16/2) olabilmektedir. Fiili ehliyeti olmayan kimselerin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz, hukuken geçersizdirler(TMK.m.15)⁶⁵¹. Bu noktada

⁶⁴⁹ Y. 2.CD., 2008/11491 E., 2008/9679 K., T:28.05.2008.

⁶⁵⁰ Şahin / Göktürk, s.216.

⁶⁵¹ Oğuzman, Kemal / Barlas, Nami (2012) Medeni Hukuk, 18.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s.55; Akipek, Jale / Akıntürk, Turgut / Karaman, Derya (2012) Türk Medeni Hukuku Birinci Cilt, Yenilenmiş 9.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.229-234; Öztan, Bilge (2012) Medeni Hukukun Temel Kavramları, 37.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, s.221-229.

CMK.m.253/4'te “Kendisine uzlaştırma görevi verilen uzlaştırmacı tarafından reşit olmaları halinde sanığa ve mağdura veya suçtan zarar görene eğer bunlar reşit değiller ise kanuni temsilcilerine uzlaştırma teklif edilir” (253/4). açık hükmü bulunmaktadır⁶⁵². Bu hükümle şüpheli veya mağdurun sadece reşit olmaması halinde uzlaştırma teklifinin kanuni temsilciye yapılabileceği belirtilmiştir⁶⁵³. Aynı düzenlemenin kısıtlılar bakımından da kabul edilmesi yerinde olacaktır⁶⁵⁴. Bu düzenleme yönünden Yargıtay'ın “CMK.m.253/4 hükmü gereğince, taraflardan birinin reşit olmaması durumunda, uzlaştırmacının kanuni temsilcilere sorulması gerektiği gözetilmeden, sadece suça sürüklenen çocuk E.H.'na sorulmakla yetinilerek, uzlaştırmacının usulüne uygun uygulanmaması yasaya aykırı olacağından bozmayı gerektirir” şeklinde kararı da bulunmaktadır. Bu kararda da görüleceği üzere uzlaştırma teklifi yapılacağı sırada buna ilişkin kurallara bakılarak ve bu kurallara tam uyularak uzlaştırma yürütülmelidir ki aksi halde yapılan uzlaştırma hukuka ve yasaya aykırı olacaktır. Bu da uzlaştırmacının hükümsüzlüğü anlamına gelmektedir⁶⁵⁵.

CMK.m.253/4 hükmünde "uzlaştırma teklifi şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görene veyahut kanuni temsilcilerine yapılabilir" denmektedir. Acaba vekili/müdafiyeye teklif yapılabilir mi? Bu hükümden vekile yapılamayacağı, yalnızca taraflara yapılacağı sonucu çıkarılmamalıdır. Vekâletnamesinde CMK. hükümleri uyarınca uzlaştırmayı kabul veya reddetme konusunda özel yetki bulunan avukata da müvekkili adına teklifte bulunulabilir⁶⁵⁶.

Ayrıca uzlaştırma teklifi yapılmasında bir öncelik-sonralık sıralaması yoktur. Yani taraflardan herhangi biri için teklifin yapılması mevzuunda herhangi bir öncelik koşulu bulunmamaktadır, bunun herhangi bir önemi de yoktur. Taraflardan biri kabul etmediğinde zaten uzlaştırma süreci de başlamaz⁶⁵⁷.

⁶⁵² Detaylı bilgi için bkz. **Bahadır**, s.170 vd.

⁶⁵³ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.837; **Aydın**, s.73; **Uğur**, s.139-140.

⁶⁵⁴ **Soyaslan**, s.371; **Kaymaz / Gökcan**, s.143.

⁶⁵⁵ **Kaymaz / Gökcan**, s.142.

⁶⁵⁶ **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.140-141.

⁶⁵⁷ **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.100, 124-125.

aaaa. Uzlaştırma Teklifinin Taraflarının Yokluğu

Taraflardan herhangi birine resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir sebeple mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde uzlaştırma teklifi gerçekleştirilemeyeceğinden soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili uzlaştırma yoluna gidilmez, yani uzlaştırma süreci yaşanmadan, gerçekleşmeden kamu davası açılacaktır⁶⁵⁸ (CMK.m.253/6, Yön.m.7/12).

Sonuç olarak herhangi bir nedenle taraflara ulaşılamaması halinde uzlaştırma teklifi yapılmaz ve uzlaştırma yoluna gidilmez⁶⁵⁹.

ccc. Uzlaştırma Teklifinin İçeriği ve Yöntemi

Uzlaştırma uzlaştırmanın başında zarar gören ve zarar veren her iki tarafın bulunduğu dosyayı elinde bulundurduğunun bilincinde olarak farklı istek ve beklentileri olan bu her iki tarafın beklentilerini dikkate almak suretiyle orta yol bularak uzlaştırma sürecini yönetmelidir. İyi bir yönetim içinde tarafların uzlaştırma sürecine dikkat ve özenle hazırlanması lazımdır. Bu noktada uzlaştırma her iki tarafa da uzlaştırmanın *mahiyetini iyi bir şekilde anlatmalıdır*⁶⁶⁰. Sonuç itibarıyla de uzlaştırmanın başarısı, teklif içeriğinin ve neticelerinin taraflara iyi anlatılmasına bağlıdır⁶⁶¹.

Uzlaştırma teklifi yapılırken, uzlaştırılan taraflara uzlaştırmanın mahiyeti, uzlaştırmayı kabul veya reddetmesinin sonuçları uzlaştırma tarafından açık bir şekilde tek tek anlatılmalıdır(CMK.m.253/5). Zira bu yönde Yargıtay'ın "*uzlaştırma teklifinin tebliği ile yetinilerek ilgisine hakları ve uzlaştırmanın hukuki sonuçları anlatılmaksızın sürecin sonuçlandırıldığı,, bunun üzerine mahkemece verilen mahkûmiyet kararının bu nedenle hukuka aykırı gerekçesiyle mahkûmiyet kararının bozulması*" şeklinde vermiş olduğu

⁶⁵⁸ Soyaslan, s.371.

⁶⁵⁹ Erdem / Eser / Özşahinli, s.151.

⁶⁶⁰Şahin / Göktürk, s.217; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.199, Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

⁶⁶¹Şahin / Göktürk, s.217; Erdem / Eser / Özşahinli, s.128-129; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

kararı bulunmaktadır⁶⁶². Anayasamızın “aydınlatılmış irade” bulunmasını öngören 40’ncı maddesi doğrultusunda, şüpheli ve mağdura uzlaştırmamanın hukuki mahiyetini ve sonuçlarını anlatmasını düzenleyen CMK’nın ilgili hükmü çok yerinde bir düzenleme olmuştur⁶⁶³.

Uzlaştırma teklifi içerisinde, bu teklifin, CMK kapsamında yapılan resmi bir teklif olduğu, faile isnat edilen suç fiilinin kanun maddesi, ceza yargısı sistemine göre kimin sorumluluğunun ne olduğu, toplantı yeri ve zamanı, her iki taraf için mi yoksa bir taraf için mi teklif yapıldığı, uzlaştırmacının adı, unvanı ve temas bilgileri bulunmaktadır⁶⁶⁴.

Yapılacak olan teklifin yöntemi yönetmelikte belirtilen şekilde ekte yer alan evrakların imzalanması ile gerçekleşen yöntemdir. Uzlaştırma teklifi, uzlaştırmamanın mahiyeti ile uzlaştırmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu uzlaştırma teklif formu’nda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. *“Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaştırma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur”*(Yön.m.29/5).

ddd.Uzlaştırma Teklifinin Yapılmasının Araçları(Teklif Vasıtaları)

Uzlaştırmacı bu teklifini büro vasıtasıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya SEGBİS yoluyla da gerçekleştirebilir (Yön.m.29/3). *“Uzlaştırma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanmak suretiyle de yapılabilir. Ancak yapılan bu çağrı uzlaştırma teklifi anlamına gelmez”* (Yön.m.29/7). *“Uzlaştırma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hallerde, teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır”*(Yön.m.29/4). Ayrıca uzlaştırmacının uzlaştırma teklifinde bulunacağı taraflara iletişim araçları ile ulaşılamaması⁶⁶⁵ halinde açıklamalı

⁶⁶² Y. 18.CD., 2017/29354 E., 20147/4983 K., T:03.05.2017; Y. 4.CD., 2013/23962 E., 2014/2811 K., T:01.10.214.

⁶⁶³ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1234; Yenisey / Nuhoglu, s.838.

⁶⁶⁴ Şahin / Göktürk, s.217; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.193.

⁶⁶⁵ "ulaşılamama" dan anlaşılması gereken, usulen vaki davet, tebliğlere rağmen adı geçenlerin başvuramaması, iradelerini açıklayıp bildirmemeleri veya adreslerinde bulunamamalarını anlamak gerekir. Bu ulaşılamamanın, az sonra ortadan kalkacak ve meşru bir mazerete dayanan

tebligat aracılığıyla uzlaştırma teklifi büro vasıtasıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir (Yön.m.29/6). Yani uzlaştırmacı uzlaştırma teklifini tebligat veya istinabe araçlarını kullanarak gerçekleştirebilir⁶⁶⁶.

eee.Uzlaştırma Teklifinin Süresi

Soruşturma evresinde; iddianame düzenlenmesi anına kadar uzlaştırma kapsamında olduğu anlaşılıyorsa uzlaştırma teklifinin yapılması mümkündür. Yani iddianame düzenlenene kadar kapsamda olduğunun anlaşıldığı her halde uzlaştırma teklifinde bulunulabilir. Belirtilen araçlar ile gerçekleştirilen, teklif edilen uzlaştırma teklifi, yukarıda belirtilen bütün taraflar, kendisine teklif yapıldıktan itibaren üç gün içerisinde cevaplandırmalıdır⁶⁶⁷. Eğer belirtilen süre içerisinde uzlaştırma teklifine ilişkin kararlarını, cevaplarını bildirmezlerse uzlaştırma teklifini reddetmiş sayılacaklardır(CMK.m.253/4). Bu durumda, CMK.m.255'inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaştırma teklifinde bulunulmaz (Yön.m.30/1). Burada CMK.m.39 hükmü gereğince üç günün hesabında tebliğ günü nazara alınmaz. Bu yeni düzenlemeye göre de teklifin öncelikle taraflardan birine yapılması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Yani taraflardan birinin teklifi kabul etmemesi halinde uzlaştırmacının gerçekleşmeyeceği anlaşıldığından, diğer tarafa artık teklif edilmesine gerek kalmaksızın kovuşturmaya devam edilir⁶⁶⁸. Belirtilen süreler için, CMK.m.39/1'de gün ile belirlenen sürelerin, tebligatın yapıldığının ertesi günü işlemeye başladığı, 39/4'te ise son günün bir tatile rastlaması halinde sürenin tatilin ertesi günü biteceği belirtilmiştir. Uzlaştırma teklifine cevap süresi de buna göre belirlenir. Ayrıca belirtilen süreler içinde uzlaştırma teklifi açıkça hemen reddedilebileceği gibi örtülü bir şekilde yani bu süre zarfında cevap vermeyerekten teklifin reddi söz konusu olabilir. Bu teklif

bir engel şeklinde gerçekleşmemesi aranmalıdır. Adı geçenlerin adres değişikliğini bildirmeleri ve dönecekleri zamanı bildirmeleri durumunda bekleme süresi soruşturmanın uzamasına yol açacak bir süre niteliğinde ise beklenmemesi uygun olacaktır. Zira kamu davası açılma aşamasında bu yolun tekrar kullanılması söz konusu olabileceği gibi, diğer usuli kurumların da devreye girme olasılığı bulunacaktır(Malkoç / Yüksektepe, s.1376.).

⁶⁶⁶ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.329; Soyaslan, s.371; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.837.

⁶⁶⁷ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.838.

⁶⁶⁸ Yaşar / Otacı, s.3497; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

reddedildikten sonrada yetkili makamlar bir daha uzlaştırma süreci başlatamazlar⁶⁶⁹.

Yeni bir suçun işlendiği söz konusu ise, uzlaştırma teklifi, suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçtikten sonra yapılabilir. Bu belirtilen süre geçmeden uzlaştırma teklifi yapılamaz (Yön.m.12/5). Bu yönetmelik hükmü gereğince uzlaştırmacının teklifi yapabilmesi için gerçekleşen bu suçun üzerinden en az bir ayın geçmesi gerekmektedir. Tabi bu süre, olayın sıcaklığını gidererek uzlaştırmacının daha sağlıklı işlemlerini sağlamak ve tam olarak işlevini yerine getirebilmek içindir. Bu yönde yapılmış olan nitel bir çalışmada, bu olayın sıcaklığı dolayısıyla uzlaştırma yolunun tercih edilmemesi oranının %35'lerde bulunduğu da belirtilmiştir⁶⁷⁰.

Ayrıca olayın sıcaklığı ile alakalı olarak uzlaştırma teklifi suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz hükmü(Yön.m.12/5) ile olayın sıcaklığı ile taraflara uzlaştırma teklifinde bulunulması hususunu engellemiş, duygusal olarak tarafların sakinleşmesine olanak tanımıştır⁶⁷¹. Söz konusu olan bu süre, soğuma(serinleme-sakinleme) süresidir. Bahsedilen bu bir aylık süre geçmeden taraflara uzlaştırma teklifinde bulunulamaz. Bu süre geçmeden taraflara uzlaştırma teklifinde bulunulamayacağından da uzlaştırmacı dosyayı teslim alırken suç tarihinin çok yakın olmamasına dikkat etmelidir. Aksi halde dosyayı teslim aldığı ve raporu teslim etmek için kendisine tanınan otuz günlük süre başladığı halde tarafa uzlaştırma teklifinde bulunamayacaktır⁶⁷².

Uzlaştırma teklifi, taraflarca verilen süreler içerisinde reddedilmesi veya verilen süreler içerisinde cevap verilmeyerek reddedilmiş sayılması halinde artık bir daha uzlaştırma girişiminde bulunamayacağından(CMK.m.253/18), Cumhuriyet savcısı soruşturmayı neticelendirecektir.

⁶⁶⁹ Erdem / Eser / Özşahinli, s.147-148; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

⁶⁷⁰ İştin, İnanç / Mert, İbrahim Sani (2018) "Uzlaştırma Kurumunun Etkinliğinin Artırılması: Uzlaştırma Sürecinde Karşılaşılan Hukuki ve İletişime İlişkin Problemler ile Çözümlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma" Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6, S:11, (s.2-31), s.2.

⁶⁷¹ Çetintürk, s.432.

⁶⁷² Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.191.

fff.Uzlaştırma Teklifinin Reddi Hali(Haricen Uzlaşma)

Her hâlükârda taraflar uzlaştırma kurumu aracılığıyla anlaşamaz olmuşlarsa da ilerleyen süreçte en geç iddianamenin düzenlenmesine kadar kendi aralarında uzlaşabilmeleri mümkündür.

Uzlaştırıcı tarafından yapılan uzlaşma teklifi reddedilmiş olsa bile, taraflar hükmün verileceği ana kadar kendi aralarında uzlaşabilirler, bu uzlaşmalarını uzlaştıklarını gösterir belge ile mahkemeye beyan edebilirler(CMK.m.253/16). Kısacası taraflar önce uzlaştırmanın teklifine ret, sonraki kendi aralarındaki taraf uzlaşmasına evet demektedirler. Teklifin reddedilmesinden sonra tarafların kendi aralarında uzlaşmasını yani haricen uzlaşmayı da kanun koyucu kabul etmiştir⁶⁷³.

ggg.Uzlaştırma Teklifinde Özel Hüküm

Uzlaştırma yolunun işletilmesi sırasında delillerin kaybolmaması veya zarar görmemesi, sanığın kaçmasının önlenmesi için yetkili makam tarafından delillerin toplanması ve gerektiği takdirde koruma tedbiri kararı alabilir(CMK.m.253/8).

253/8'de de belirtildiği üzere fiilin niteliği belirdiği anda soruşturma tamamlanmadan, yani tüm deliller toplanmadan uzlaştırma teklifinde bulunulamayacaktır. Teklifte bulunulmakla birlikte, gerekli olan delillerin de toplanmasına devam edilmelidir. Zira uzlaştırmanın başarı ile sonuçlanmama olasılığı vardır. Ayrıca kanun yoluna gidilmesi halinde soruşturmanın tamamlanması, suçun niteliğinin belirlenmesi açısından gerekli görülebilecektir⁶⁷⁴.

Bir başka gerekçe ise, delillerin toplanmamasının onların kaybına, zarar görmesine yol açmasının önlenmesidir. Çünkü vaktinde toplanmayan delil kaybolabilecek, etkilenecek ve asıl gücünü kaybedebilecektir. O sebeple de bu hüküm, çok yerinde ve doğru bir hükümdür, dikkatlice de gözetilmelidir⁶⁷⁵. Sonuç itibariyle uzlaştırma teklifinde bulunulsa veya teklif kabul edilse bile soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanılmasına ve

⁶⁷³ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1243; Şahin / Göktürk, s.217.

⁶⁷⁴ Yenisey / Nuhoglu, s.837; Şahin / Göktürk, s.216.

⁶⁷⁵ Malkoç / Yüksektepe, s.1378.

koruma tedbirlerinin uygulanmasına devam edilecektir⁶⁷⁶. Koruma tedbirleri CMK. 100 ilâ 140'ıncı maddeler arasında düzenlenmiştir. Koruma tedbirleri, yakalama, gözaltına alma, arama, el koyma, iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı, teknik araçlarla izleme, tutuklama ve adli kontroldür⁶⁷⁷. CMK.m.253/8'in açık hükmü gereği uzlaştırma yoluna gidilse bile şüpheli hakkında örneğin adli kontrol kararı, tutuklama kararı gibi koruma tedbirleri kararları alınabilir⁶⁷⁸.

Ayrıca Cumhuriyet savcısı uzlaştırma gerçekleşse de gerçekleşmese de suça sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler konusunda karar verilmesi için istemde bulunabilir⁶⁷⁹(Yön.m.9/3, 20/1, 21/2).

c. Uzlaştırma Müzakere İşlemi, Süreci ve Edim

aa. Genel Olarak Uzlaştırma Müzakeresi

Fail-mağdur uzlaştırmasının müzakeresi olarak karıştırılmış çiftler modeli, ardı ardına uygulama modeli, dönüşümlü halka modeli, mağdur-fail grupları modeli olmak üzere dört adet müzakere modeli vardır. Karıştırılmış çiftler modeli, biri kadın biri erkek olmak üzere iki uzlaştırmacı bulunmakta ve taraflarla görüşmeler önce ayrı ayrı yapılmaktadır. Sonrasında ise taraflarla birlikte görüşmelere başlanmaktadır. Ardı ardına uygulama modeli, taraflar birbirini görmeden ayrı ayrı oturmakta ve taraflardan biri uzlaştırmacıya yaşadıklarını anlatırken diğeri dinlemektedir. Uzlaştırma görüşmelerine devam etme kararı alınır, üçlü görüşmelere başlanmaktadır. Dönüşümlü halka modelinde ise, birden fazla failin olduğu durumlarda, önce mağdurla görüşme yapıldıktan sonra failerle görüşmeler yapılmaktadır. Sonrasında ise failer ayrı ayrı mağdurla görüşmektedir. Mağdura verilen zararın nasıl telafi edileceğini kararlaştırmak üzere tüm failer ve mağdur tekrar bir görüşme yaparlar⁶⁸⁰.

Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara, uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü

⁶⁷⁶ Yaşar / Otacı, s.3497.

⁶⁷⁷ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.251.

⁶⁷⁸ Soyaslan, s.372; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.251.

⁶⁷⁹ Aydın, s.71-72; Bahadır, s.172-173; Uğur, s.140-142.

⁶⁸⁰ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.14.

açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar⁶⁸¹. Bununla birlikte ayrıca uzlaştırmacı “uzlaştırma sürecinin gizliliği”, “uzlaştırmacının tarafsızlığını”, “bir karar mercii gibi hareket etmeyeceğini” ve “uzlaştırma sürecinde ortaya konulan delillerin ileride açılacak bir davada delil olarak kullanılmayacağını” da açıklamalıdır⁶⁸².

Uzlaştırma müzakerelerini yürüten uzlaştırmacının maddi gerçeği araştırma, tanık dinleme, bilirkişi incelemesi yaptırma gibi herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Uzlaştırmacı kendisine verilen evraklarla, belgelerle ve tarafların getirdikleri delillerle bağlıdır⁶⁸³.

Görevi maddi gerçeği araştırarak maddi meseleyi halletmek olmayan uzlaştırmacının gayesi tarafları bir edim etrafında anlaşırabilme⁶⁸⁴.

Bununla birlikte uzlaştırma müzakeresinde uzlaştırmaya katılan şüpheli, sanık, mağdur, mağdur veya suçtan zarar gören CMK.’da tanınan temel güvencelere sahiptir⁶⁸⁵.

bb. Uzlaştırma Müzakeresi Tarafları

Uzlaştırma müzakereleri gizlilik esasınca yapılır. Belirtilen kimseler dışında kimse müzakerelere gizlilik sıfatı dolayısıyla katılamaz. Yani yürütülen müzakerenin sağlıklı olabilmesi için kanunda belirtilmeyen taraflar, kişiler müzakere de olmamalıdır, müzakereye katılmamalıdır. Yalnız kanun tarafından belirtilen kimseler müzakereye katılabilir⁶⁸⁶. Bu sayılan kimseler dışında kimse müzakereye katılamaz(CMK.m.253/13). Burada müdafinin müzakerelere katılmasının uzlaştırmaya olumsuz bir etkisi kabul edilmemiştir⁶⁸⁷. Uzlaştırma müzakerelerine tarafın bizzat katılması zorunlu değildir. Uzlaştırma müzakerelerine müdafî/vekil de katılabilir. Tabi böyle bir durumda vekilin vekâletnamesinde bu konuya ilişkin özel yetki bulunmalıdır. Yine müzakerelere vekil katılmışsa bu husus ile vekilin uzlaştırma yapmaya yetkisi olduğu raporda açıkça da belirtilmelidir⁶⁸⁸.

⁶⁸¹ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.30.

⁶⁸² Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1240.

⁶⁸³ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1239.

⁶⁸⁴ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1239.

⁶⁸⁵ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.327.

⁶⁸⁶ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

⁶⁸⁷ Şahin / Göktürk, s.217.

⁶⁸⁸ Erdem / Eser / Özşahinli, s.165.

Eski mevzuatta ve yönetmelikte Cumhuriyet savcısı veya hakime bizzat uzlaştırma müzakerelerini yürütme yetkisi verilmişti. Bunun yanında savcı veya hakim bizzat yürütmek yerine atayacakları bir uzlaştırmacı tarafından da uzlaştırma müzakerelerini gerçekleştirebilirlerdi. Ancak yapılan kanun değişikliği ve çıkarılan yeni yönetmelikle birlikte artık bizzat hakim veya savcı veyahutta onların görevlendireceği uzlaştırmacı uzlaştırma müzakereleri yapamayacaklardır. Bu belirttiğimiz makamlar artık yapılan müzakerelerin hiçbir aşamasında yer alamamaktadırlar. Ancak uzlaştırmacı sadece müzakerelerin yürütülmesine ilişkin hususlarda uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı ile görüş alışverişinde bulunabilir ve savcıya soru sorabilir(CMK.m.253/14).

aaa.Tarafların Müzakere Devamsızlığı

Kanun tarafından müzakereye katılabilecek olanlar olarak belirtilenler müzakereye muhakkak katılmalıdırlar, müzakerede bulunmalıdırlar. Aksi halde kanun hükmü gereğince "*uzlaştırmayı kabul etmemiş sayılırlar*". Yani müzakereye taraflar bizzat kendisi veya vekili, kanuni temsilcisi katılmalıdır. Müzakerenin yürütülebilmesi, devam edebilmesi için bu taraflar olmalıdır⁶⁸⁹. Yine müzakerenin çok daha iyi yürütülebilmesi için de tarafların aksatmadan devam etmesi gerekmektedir. Yani taraflar süreçle ilgilendiğini müzakereye gelerek, katılarak göstermelidir(CMK. m.253/13). Haklı bir mazereti olmaksızın müzakereye katılmaktan imtina⁶⁹⁰ eden kimse uzlaştırmayı kabul etmemiş sayılır. Müzakereyi katılmamasını gerektirecek haklı bir mazereti bulunmakta ise, taraflar bunu bildirmelidirler(Yön.m.31/4).

bbb.Uzlaştırma Müzakerelerinde Taraf Yokluğu

“Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura,

⁶⁸⁹ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.358.

⁶⁹⁰ Katılmaktan İmtina: Mazeretsiz ya da makul olmayan, kabul edilemeyecek mazeret ve bahanelerle katılmama halinde uzlaştırmacının kabul edilmediği sonucuna varılacaktır. Özellikle yasal süreleri zorlayan ve onlara uyulma olanağını ortadan kaldıran mazeretler de ret anlamında bir sonuca bağlanabilir. Bütün bu haller uzlaştırmacının tutanağındaki tespitlere göre değerlendirilecektir. Bu sonucu Cumhuriyet savcısı veya mahkeme kararlaştıracak ve ancak uzlaştırmacı varsa onun değerlendirmesini de gözetecektir(**Malkoç / Yüksektepe**, s.1380-1381.).

suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir”(Yön.m.31/7).

Ayrıca, *“Tarafların veya kanuni temsilcilerinin veya vekillerinin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi, müzakereler esnasında taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaştırmadan vazgeçtiğini bildirmesi üzerine müzakerelere son verilerek uzlaştırma raporu düzenlenir ve dosya ile hazırlanan rapor ve ilgili evraklar büroya verilir (Yön.m.34/3).”*

cc. Uzlaştırma Müzakeresinde Yöntemler

“Uzlaştırma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir” (Yön.m.31/2). *“Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla⁶⁹¹ yürütülebilir”* (Yön.m.31/3). *“Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir”* (Yön.m.31/2). Müzakere yöntemi, bir müzakerenin gideceği rotaları belirleme, izleyeceği yolu çizme ve bu yolda gitmedir. Yani uzlaştırmacı yaptığı, yapacak olduğu müzakereyi belli bir yöntem ile devam ettirir, taraflar ile birlikte karar kıldığı ya da kararlaştırdıkları yöntem ile uzlaştırma müzakerelerini yapar. Uzlaştırmacı bu yöntemi mevzuat hükümleri çerçevesinde kendisi veya görüşüne başvuracağı Cumhuriyet savcısı ile belirleyebilir veyahut savcı müzakere yöntemi hakkında uzlaştırmacıya doğrudan talimat verebilir. Örneğin, "şu şekil ve yöntem ile müzakerelerinizi yapınız, sürdürünüz" diyebilir. Aslında burada yapılan, yapılacak olan müzakerelerin Cumhuriyet savcısının kontrolünde ve denetiminde yürütülmesidir. Ancak kendisi doğrudan müzakere içerisinde değil, dışarıdan uzlaştırmacı vasıtasıyla yön verebilen ve her daim de müzakereye hâkimiyeti olan konumdadır⁶⁹². Ancak müzakereyi doğrudan kendisi yapmıyor. Müzakere yöntemini Cumhuriyet savcısı da vereceği talimat vasıtasıyla belirleme yetkisine sahiptir. Yani Cumhuriyet

⁶⁹¹ Aynen mahkemelerde olduğu gibi, müzakerelerin her oturumu ayrı ayrı tutanıklara bağlanacaktır (Malkoç / Yüksektepe, s.1381.).

⁶⁹² Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

savcısı uzlaştırmacıya talimat verebilir. Aslında taraflar arasında bir altlık-üstlük ilişkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle burada kullanılan talimat kavramı yerinde olmamıştır⁶⁹³. Ayrıca kanunun bu hükmü ile uzlaştırmacı ile Cumhuriyet savcısının koordineli olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu da müzakerelerin adım adım işbirliği ile yönetilmesi gerektiğinin bir göstergesidir⁶⁹⁴.

“Uzlaştırma müzakerelerine tarafların birlikte katılması zorunlu değildir. Uzlaştırmacı taraflarla ayrı ayrı toplantı yapabilir” (Yön.m.31/3). Taraflar birbiri ile yüz yüze görüşmeyi isteme veya yüz yüze görüşmeyi(doğrudan gerçekleşme) kabul etmeme hakkına sahiptir. Taraflar müzakereler esnasında genellikle birbirleri ile karşılaşmak istemezler. Bu durumda uzlaştırmacı re-framing yöntemini uygulayabilir. Bu yöntemle uzlaştırmacı taraflarla tek olarak farklı yerlerde ve farklı zamanlarda müzakereler düzenleyerek(dolaylı gerçekleşme) onları ortak bir noktada uzlaştırmaya çalışır⁶⁹⁵. Zira uzlaştırma, sürecin en başından en sonuna kadar tamamen taraf iradeleriyle gerçekleşen ve gönüllü olarak kabul edilen bir yöntem olup, uzlaştırma faaliyeti bir yargılama olmadığından taraflarca kabul edilen ve hukuka uygun her yöntemle uzlaştırma sağlanabilir⁶⁹⁶.

Ayrıca müzakerenin yöntemi, yürütülmesi mevzuunda karar verici olan uzlaştırmacı, müzakereler esnasında taraflar arasındaki ilişki özel hukuktaki arabuluculuk ve sulhten farklı olduğu yani bir alacak-borç meselesi olmadığı için mağdurun psikolojisini mutlaka göz önünde bulundurarak müzakereleri yönetmelidir. Uzlaşmada en çok karşılaşılan problemlerden birisi de rahat bir ortamın sağlanamaması ve taraflar arasındaki doğal düşmanlığın veya soğukluğun giderilememesidir. Bu durum, uzlaştırmacının iyi bir iletişimi ve yapıcı davranışları teşvik etmesini gerektirir. Tarafların birbirlerini bir birey olarak görmeleri için onlara yardım etmek uzlaştırmacı içinde en önemli görevlerinden birisidir⁶⁹⁷.

⁶⁹³ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.330.

⁶⁹⁴ Çetintürk, s.540-541.

⁶⁹⁵ Erdem / Eser / Özşahinli, s.171; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

⁶⁹⁶ Çetintürk, s. 528 vd.

⁶⁹⁷ Özbek, M., s.196; Centel / Zafer, s.502.

dd. Uzlaştırma Müzakeresi Araçları

“Taraflar farklı şehirlerde ise müzakerenin nasıl yapılabileceği önem arz etmektedir. Bu gibi hâllerde müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir”(Yön.m.31/4). Yani bu uzlaştırma görüşmeleri video konferans, telekonferans ile yapılabileceği gibi, elektronik posta, telefon, faks, hatta sms, whatsapp yoluyla da yapılabilirdir. Uzlaştırma müzakerelerinde müzakerenin hangi iletişim aracı kullanarak yapılacağı konusunda da görüşleri alınmalıdır.

Uzlaştırma müzakereleri sürecinde taraflar birbiri ile yüz yüze görüşmeyi kabul etmeme hakkına sahiptir. Mevzuatta bu yönde bir zorunluluğun olmaması, uzlaştırmadaki başarıyı ve uzlaştırma kurumundan beklenen yararı arttırmakta, taraflarda süreçten memnun olmaktadır. Uzlaştırma kurumu sayesinde mağdur, şüpheli/sanıkla karşılaşmamak için şikâyetten vazgeçmek zorunda kalmamakta, şüpheli/sanıkla yüz yüze gelmeden de uzlaştırmacı aracılığıyla taleplerini ileterek suçtan doğan zararının giderilmesini sağlayabilmektedir. Gönüllü ve seçenek bir yol olan uzlaştırmada, mağdurun hem suçtan doğan zararı giderilmekte hem de kendisinin belirleyeceği bir araçla uzlaştırma sürecine katılması sağlanmaktadır. Sonuç itibariyle uzlaştırma müzakerelerinde taraflar yüz yüze görüşmek zorunda değildir. Bu görüşmeleri vekilleri aracılığıyla da yürütebilirler⁶⁹⁸.

Uzlaştırma teklifi yapıldığı esnada Türkiye' de olan ve teklifi kabul eden, ancak daha sonra yurt dışına gitmiş kişiler bakımından uzlaştırmacı her türlü iletişim araçlarını kullanarak taraflarla iletişime geçmeli ve uzlaştırma konusundaki irade beyanlarını almalıdır. Eğer uzlaştırmacı, bu yurt dışına gitmiş tarafa telefon ve başkaca iletişim teknikleri kullanarak da ulaşamamışsa, dosyada mevcut adresine uzlaştırma görüşmesine davet mektubu göndermeli ve devamında gelişen duruma göre bir rapor hazırlamalıdır⁶⁹⁹. Mektubun tarafın eline geçip geçmesi önem taşımaz. Durum, adres bildirme yükümlülüğü kapsamında değerlendirilir. Bunun sonucu olarak gönderilen mektup, ilgili tarafa ulaşmamış olsa bile, davet mektubunun gönderildiği, ancak uzlaştırma

⁶⁹⁸ Erdem / Eser / Özşahinli, s. 171.

⁶⁹⁹ Çetintürk, 550.

müzakerelerine katılım olmaması, nedeniyle uzlaştırmanın sağlanamadığı rapora yazılmalıdır⁷⁰⁰.

ee. Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizliliği(Delil Yasağı)

Uzlaştırma müzakereleri mahremiyet ilkesi çerçevesinde yürütülür⁷⁰¹. Bu yönde CMK.m.253/20 ile CMK.m.253/13 hükümleri bağlantılandırıldığında, CMK.m.253/20 hükmünün de uzlaştırma sürecinin gizliliği ve bu sürecin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için getirildiği görülür. Sonuç olarak gizli olarak yürütülmesi gereken uzlaştırma müzakerelerinde yapılan açıklamalar asla delil olarak kullanılamaz. Bir nevi delil yasağı haline getirilmiştir. Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, *“uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür”* (Yön.m.32/1). *“Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür”*(Yön.m.32/2). *“Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez”* (Yön.m.32/3). *“Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez”* (Yön.m.32/4). Susma hakkı ve *“nemo tenetur ilkesi”* ni göz önünde tutan CMK.m.253/13, 20 uzlaştırma müzakerelerinin gizli olarak yürütülmesi gerektiğini hüküm altına almıştır. Bunların açıklanması CMK., yönetmelik hükümlerinin ve yukarıda belirtilen iki ilkenin ihlali anlamına gelir. Göreve aykırı davranan uzlaştırmacı açısından TCK.’nın ilgili hükmünü⁷⁰² ihlal etmiş olacaktır⁷⁰³.

⁷⁰⁰ Erdem / Eser / Özşahinli, s.172.

⁷⁰¹ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.358.

⁷⁰² Madde 257- (1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

⁷⁰³ Ünver / Hakeri, s.737-738.

Uzlaştırma müzakerelerinde yapılan açıklamalar, taraflarca öne sürülen bilgi, belge ve beyanlar olup, bunları gizli tutmak uzlaştırmacı için bir yükümlülüktür. Ancak 6763 sayılı Kanunla yapılan son düzenlemeye kadar bu yükümlülük taraflar açısından bulunmamaktaydı. Buna göre, katılanların uzlaştırma süresince öğrendiği bilgilere ilişkin olarak tanıklık yapmak zorunda bırakılmayacağına yer verilmekteydi(CMK.m.253/19-20; Eski Yön.m.19/2). Bu düzenlemeye göre tarafların tanıklık yapmasına mutlak bir yasak getirilmemiş, tanıklık yapıp yapmayacağı tarafın kendi özgür iradesine bırakılmıştı. Tanıklık yapıp yapmamanın, katılanların isteğine bırakılması , delil yasağı ile uyumlu bir düzenleme değildi⁷⁰⁴. Bu nedenle delil yasağı ile birlikte tanıklık yapma yasağının getirilmesi yönetmelik madde 32'nin 3'üncü fıkrasında "*müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez.*" şeklinde olmuştur.

Uzlaştırmaya ilişkin belgelerin birer örneği uzlaştırmacıya verildiği andan itibaren gizlilik yükümlülüğü başlar⁷⁰⁵ (EYön.m.16/2). Bununla birlikte eski yönetmelikte de yeni yönetmelikte de bu yükümlülüğün ne zaman sona ereceğine ilişkin hükümler de yoktur. Ancak yükümlülük her aşamada geçerli olup, raporun teslim edilmesiyle birlikte bu yükümlülüğün sona ermesi de söz konusu değildir⁷⁰⁶.

Soruşturmanın gizliliği devam ettiği için dolayı uzlaştırmacı bu belgeleri taraflarla paylaşamaz. Taraflar, uzlaştırmacıdan belge örneği isteyemez. Uzlaştırmacı, taraflara belgenin fotokopisi veya fotoğrafını veremez⁷⁰⁷.

Uzlaştırma sağlandığı takdirde, uzlaştırma raporu ilam niteliğinde belge olduğundan, raporun icraya verilmesi ile gizlilik ihlal edilmiş olmaz. Sadece uzlaştırmacının sağlanamaması halinde rapor artık gerek ceza gerekse hukuk davasında delil olarak kullanılamaz. Kullanıldığı takdirde bu delil hukuka aykırı delil vasfını taşır⁷⁰⁸. Anayasanın 38. maddesinde düzenlenen "*kanuna aykırı elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez*" amir hükmü

⁷⁰⁴ Erdem / Eser / Özşahinli, s.11,33,85; Şahin / Göktürk, s.219.

⁷⁰⁵ Erdem / Eser / Özşahinli, s.33; Şahin / Göktürk, s.219.

⁷⁰⁶ Erdem / Eser / Özşahinli, s.34; Şahin / Göktürk, s.219.

⁷⁰⁷ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1239.

⁷⁰⁸ Erdem / Eser / Özşahinli, s.34-35.

gereğince de uzlaştırma sürecinde yer alan belge, bilgi, tutanaklar mahkeme tarafından delil olarak kabul edilmeyecektir.

Uzlaştırmanın başarısız olması durumunda daha sonra bu sanık hakkında devam olunan davada, uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir şekilde davada kullanılamaz. Zira yukarıda belirttiğimiz iki ilkenin hayata geçirilmesi ve uzlaştırma sırasında elde edilen deliller açısından kanunla yaratılan bu delil yasakları ile taraflar arasındaki tereddüt ve korku giderilerek uzlaştırmanın daha kolay yapılmasını ve tarafların uzlaştırma sırasında rahat davranmalarını amaçlamaktadır. Eğer bunun aksi söz konusu olsaydı, taraflar bu delillerin daha sonra aleyhlerinde kullanılabileceğini düşünerek çok şeyi gizleyecek ve bazen de eylem hakkında bilgi vermemek veya konuşmamak hem uzlaştırmayı olanaksız kılacak hem de mağdur tarafı tatmin etmek veya mağdur tarafı miktar konusunda ikna etmek açısından üstleneceği fonksiyonu görmeyerek olumsuz sonuçlara sebep olacaktı⁷⁰⁹.

Gizliliğe esas olan, ilk defa uzlaştırma müzakereleri sırasında ortaya çıkmış ve eğer uzlaştırma müzakerelerine başlanmasaydı hiçbir şekilde elde edilemeyecek olan belge ve beyanlardır. Uzlaştırmanın delilleri yeni baştan ele alma, buna göre fiilin hangi suçu oluşturduğu ya da fiilin gerçekten işlenip işlenmediğini değerlendirme yetkisi yoktur. Bu sebeple uzlaştırmacı, suçun kim tarafından kime karşı işlendiği ya da olayda kimin haklı olduğu gibi konularda taraflarla spekülasyonlara giremez. Bununla birlikte uzlaştırmanın gizlilik kuralına uyma yükümlülüğünün sınırları da belirlenmelidir. Eski yönetmelikte delil yasağı istisnaları sayabileceğimiz düzenlemeler bulunmaktaydı⁷¹⁰. Ancak yeni yönetmelikte bu istisna hükümleri bulunmamaktadır. Yine ayrıca yeni bir suçun ortaya çıkması durumunda uzlaştırmacı tarafından suçun ihbar edilmesi gizlilik kuralına aykırılık olarak değerlendirilmemelidir. Uzlaştırmaya ilişkin düzenlemelerde bu konuda açıklık

⁷⁰⁹ Ünver / Hakeri, s.738.

⁷¹⁰ Uzlaştırmacı tarafından hazırlanarak kapalı zarf içerisine konulan Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanan uzlaştırma tutanak ve raporlarının sahteliği iddiasına dayanılarak ortaya çıkan uyuşmazlığı gidermek gayesiyle, delil olarak kullanılmak üzere açılabilir (Eski Yön.m.19/3). Bu düzenleme raporun sahteliği iddiası durumunda gizlilik kuralına istisna getiren bir düzenleme idi.

bulunmamakla birlikte, müzakereler esnasında yeni bir suçta teşebbüs edilmesi veya önceden işlenmiş bir suçun yeni ortaya çıkması halinde uzlaştırmacı suçta ihbar edebilir⁷¹¹.

Uzlaştırmacı, uyuşmazlığın çözümünde hiçbir şekilde taraf ya da karar mercii olmayıp sadece tarafları bir araya getirme görevini icra etmektedir. Bunun dışında kural olarak uzlaştırma müzakereleri esnasında uzlaştırmacı eylemin gerçekten işlenip işlenmediği, işlenmiş ise suç oluşturup oluşturmadığı, Cumhuriyet savcısının eylemi doğru nitelendirip nitelendirilmediği konusunda bir değerlendirme yapamaz. Ancak uzlaştırmacı inceleme yapmamasına rağmen suçun niteliğinin değiştiğini, suç oluşturmadığını veya fiilin bir başka suçta da oluşturduğunu tespit ettiği takdirde, her zaman Cumhuriyet savcısı ile görüşebilir. Zira bu yönde CMK.m.253/14'te " *Uzlaştırmacı, müzakereler esnasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir ve ondan talimat alabilir.*" şeklinde açık hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm geniş yorumlanarak müzakerede izlenecek yöntemin yanında eylemin niteliğinin değiştiği konusunda da uzlaştırmacı Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir. Zira uzlaştırma sonunda tarafların anlaşabilmesi suçun uzlaştırma kapsamında olması halinde mümkündür. Örneğin, Cumhuriyet savcısı, fiili kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçta kapsamında(TCK.m.123) değerlendirmiş ve uzlaştırma sürecini başlatmış. Ancak sonradan müzakere esnasında aslında bu suçun uzlaştırma kapsamı dışında kalan cinsel taciz suçunu(TCK.m.105) oluşturduğu anlaşılırsa suçun niteliğinin uzlaştırma müzakereleri sırasında elde edilen bilgilere dayanarak değişmesi durumunda, bu bilgilerin delil yasağı oluşturduğu göz önünde bulundurularak bu bilgilerden hareketle, suçun uzlaştırma kapsamı dışında kaldığından bahisle süreç kesintiye uğratılmalıdır. Buna göre, eğer daha baştan suçun uzlaştırma kapsamında olmamasına rağmen, dosyanın yanlışlıkla uzlaştırmacıya verilmesi durumunda uzlaştırmacı, CMK.m.253/14'e dayanarak Cumhuriyet savcısı ile görüşüp dosyayı iade etmelidir⁷¹².Son olarak yukarıda belirttiğimiz gizlilik yükümlülüklerinin uzlaştırmacı tarafından ihlal

⁷¹¹ Erdem / Eser / Özşahinli, s.36-37.

⁷¹² Şahin / Göktürk, s.217; Erdem / Eser / Özşahinli, s.86-88.

edilmesi durumunda uzlaştırmacı listeden çıkartılabilir⁷¹³. Uzlaştırmacıya verilecek yaptırımlara ilişkin detaylı bilgi için uzlaştırma taraflar başlığı altında uzlaştırmacı merciine ilişkin uzlaştırmacının denetimi ve sicilden çıkarılmasına ilişkin açıklamalara bakabilirsiniz.

ff. Uzlaştırma Müzakeresinin Yapılacağı Yerler

“Uzlaştırma Müzakereleri; a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde, b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde, c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda, ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilir(Yön.m.35/1). Ayrıca uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet savcılığı tarafından yerine getirilir”(Yön.m.35/2).

Söz konusu yönetmelikte, müzakerelerin gerçekleştirilebileceği yerler konusunda herhangi bir sınır getirilmemiş, tarafların kendilerini rahat ve huzurlu hissedeceği, bu işe uygun olduğu düşünülen herhangi bir yerde müzakerelerin yapılabileceği kabul edilmiştir⁷¹⁴.

gg. Uzlaştırma Müzakerelerinde Süre

Uzlaştırma müzakereleri kanun tarafından belirtilmiş olan belirli bir zaman dilimi içerisinde tamamlanmalıdır⁷¹⁵. Bu süreler CMK.m.253/12 ile Yön.m.17’de açıkça belirtilmiştir. Buna göre *“Uzlaştırmacı kendisine dosya teslim edildikten itibaren 30 gün içinde müzakereyi tamamlamalıdır. Eğer bu süre içerisinde müzakereyi tamamlayamazsa talebi üzerine Cumhuriyet savcısının onayı ile kendisine en fazla 20 gün daha ek süre verilebilir.”*⁷¹⁶.

hh.Uzlaştırma Müzakeresinin Sonucu:EDİM

aaa.Genel Olarak Edim Kavramı

Kanun koyucu CMK.m.253/17, 19 fıkralarında “edim” kavramlarını açık ve net bir şekilde kullanmaktadır. Yönetmeliğin 18, 20, 25, 27 ve en önemli 33’üncü maddelerinde de açıkça “edim” kavramından bahsedilmiştir.

Bu halde öncelikle edim kavramından ne anlaşılması gerektiğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu noktada edim, borcun konusunu

⁷¹³ Şahin / Göktürk, s.217 ; Erdem / Eser / Özşahinli, s.32.

⁷¹⁴ Erdem / Eser / Özşahinli, s.195.

⁷¹⁵ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.357.

⁷¹⁶ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.359.

olup bir borç ilişkisinin varlığını göstermektedir. Bu sebeple edim mevzuunun borçlar hukuku terminolojisinden faydalanarak açıklığa kavuşturulması doğru olandır⁷¹⁷.

Edim, iki taraf arasında ortaya çıkan borç ilişkisinde borcunu yerine getirmek zorunda olduğu davranıştır. Edim, verme, yapma şeklinde olabileceği gibi yapmama şeklinde de edim karşımıza çıkmaktadır. Alacaklıya maddi veya manevi bir fayda sağlayacak olan her türlü davranış edimi oluşturabilir⁷¹⁸.

Ayrıca suçun işlenmesinde mağdurunda kusuru(müterafik kusurda) söz konusu olabilir. Bu halde uzlaştırma gerçekleştirilirken zararın giderilmesi noktasında mağdurun bu kusuru da gözetilebilir⁷¹⁹.

bbb.Edim Türleri(Edimin Konusu): Zararın ve Mağduriyetin Giderilmesi(ifa) Yöntemleri ve Sınırları

“Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler: a) Fiilden kaynaklanan maddî ve manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi, c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması, ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına çalışan özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi, d) Toplumla faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması, e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi. (Yön.m.33/1)” şeklinde yönetmelikte edim türleri sayılmıştır. Bununla birlikte, “taraflar uzlaştırma süreci sonunda

⁷¹⁷ Kaymaz / Gökcan, s.137; Kafes, s.124.

⁷¹⁸ Kılıçoğlu, Ahmet (2013) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 17.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s.s.27-28; Eren, Fikret (2014) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 16.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s.29-39.

⁷¹⁹ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.836.

edimsiz olarak da uzlaşabilirler”(Yön.m.33/2). Şu halde hukuka uygun bulunmak şartıyla her türlü edim üzerinde uzlaştırma sağlanabilir⁷²⁰.

Uzlaşmanın edimi mevzuunda devlet aradan çekilerek, tarafların istemlerini ön plana çıkarmıştır. Zararın ne kadarının tazmininin suçtan zarar göreni veya mağduru tatmin edeceğine, bu kişiler kendi aralarında kararlaştıracaklardır. Böylece giderin konusu özelleştirilmiştir⁷²¹.

Fail ve mağdur arasında suçun işlenmesiyle oluşan uyuşmazlığın giderilmesinde en sık görülen somut sonucu, zararın maddi olarak telafi edilmesidir. Ancak, uzlaştırma edimi bununla sınırlı olmayıp yukarıda yönetmelikte belirtilen edimlerde olabilir. Örneğin, özür dileme, zarar gören veya kamuya yararlı müessese için çalışma, sembolik telafi çerçevesinde hediye verme gibi edimler de olabilir. Böylece farklı beklentilere ulaşılmaya çalışılır⁷²².

Uzlaştırmaya konu edimlere yukarıda bahsettiğimiz üzere yönetmeliğin “*edimin konusu*” başlığı altında 33.maddesinde yer verilmiştir. Bu durumda üzerinde uzlaşılan edim, maddi ve manevi zararlardır. Burada suçtan ortaya çıkan zararın ödenmesi ile kastedilen ilke olarak maddi zararın aynen veya nakden tazmin edilmesidir. Maddi zarar, esas olarak mağdurun maruz kaldığı haksız fiilden önceki ekonomik durumu ile haksız fiilden sonraki ekonomik durumu arasındaki farktır. Bu farkın belirlenmesindeki önemli husus, mağdurun rızasına aykırı olarak meydana gelen zarar olup, mal varlığındaki azalmadan ibarettir. Bu zararın tayininde bir bilirkişinin yardımından faydalanılabilir. Örneğin, kasten

⁷²⁰ **Yaşar / Otacı**, s.3496; **Şahin / Göktürk**, s.218; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.360; **Kafes**, s.124.

⁷²¹ **Karaaslan**, s.284; **Şahin / Göktürk**, s.218; **Kafes**, s.124.

⁷²² **Özbek, V.**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.818.(Örneğin, Failin mağdur ile yüz yüze konuşması , fiilin sonuçlarının ortadan kaldırılmasını kolaylaştırabilir ve fail-mağdur arasında meydana gelebilecek daha sonraki olası uyuşmazlıkları en aza indirir. Bununla birlikte geleneksel ceza muhakemesinden farklı olarak, mağdura verilmiş olan pasif, bilgi veren ya da tanıklık rolünü ortadan kaldırarak, ona aktif rol verir. Ayrıca, bu yapılan mağdurun zararının giderilmesi, mağdurun medeni muhakemeye başvurmasını engeller. Sonuç olarak, fail-mağdur uzlaştırması ile bir taraftan mağdurun duygusal ve maddi ihtiyaçlarına mümkün olan en fazla özen gösterilmek istenirken, diğer taraftan da ceza hukukunun geleneksel(özgürlüğü bağlayıcı nitelik taşıyan) taşıyan yaptırımlarının kaldırılması yanında uyuşmazlığın adliye dışında çözülmesi suretiyle ceza hukukunun insancillaşması sağlanmış olacaktır(**Özbek, V.**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.818; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.360.).

yaralama ya da taksirle yaralama suçlarında meydana gelen zarar, tedavi masrafları, tedavi süresince çalışamamaktan kaynaklanan kazanç kaybı ve çalışma gücünden yoksun kalmaktan kaynaklanan zararlar şeklinde olabilir⁷²³.

Zararın maddi veya manevi olmasına bakılmaksızın karşılaştırılan edim maddi veya manevi edim olarak karşılaştırılabilir. Yani tarafların maddi bir zarar için manevi bir edim karşılaştırılabileceği gibi manevi bir zarar için maddi bir edimde karşılaştırmaları mümkündür⁷²⁴.

Uzlaştırma teklifini kabul etmek ve müzakereler sonucu uzlaşmak, suçu kabul anlamına gelmez. Aynı zamanda uzlaştırma müzakereleri sonunda belirli bir edimin kabul edilmesi ve hatta yerine getirilmesi de suçu kabul anlamına da gelmez. Uzlaştırma gerçekleştiğinde mahkeme tarafından yapılmış bir yargılama ve mahkûmiyet kararı yoktur. Bu sebeple her hâlükârda masumiyet karinesi devam eder. Sonuç olarak da mağdurun talep ettiği maddi ya da manevi edimi kabul etmesi ve yerine getirmesi onun suçlu olduğu anlamına gelmez⁷²⁵.

Netice itibarıyla uzlaştırmanın sağlanarak edimin kabul edilmesi veya edimin yerine getirilmesi hallerinde de masumiyet karinesi devam edecektir. Ayrıca bu uzlaştırma neticesi adli sicil kaydına da işlenmez⁷²⁶. Örneğin, hakkı olmayan yere tecavüz suçunda(TCK.m.154/1,3) da uzlaştırma edimi olarak evin tahliyesi ve eğer taşınmaz malı üzerinde tecavüz uzunca bir süre devam etmekte ise tahliye ile birlikte kullanılan süre boyunca kira bedeli kadar tazminat talebinde de bulunulabilir. Mağdurun bu edim talebinin sanık tarafından da kabul edilmesi halinde uzlaştırma yolu ile uyuşmazlık giderilmektedir. Bu sayede mağdur da hukuk davası açarak ve yargılama süresinin sonunu bekleyerek elde edebileceği ekonomik sonuçlara uzlaştırma kurumu sayesinde çok kısa zamanda ulaşmış olur⁷²⁷.

⁷²³ **Aras, Bahattin** (2014) Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirlerine Etkisi, 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.289 vd.; **Kafes**, s.124.

⁷²⁴ **Kaymaz / Gökcan**, s.138; **Şahin / Göktürk**, s.218; **Kafes**, s.122-123.

⁷²⁵ **Aras**, 2014, s.295; **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.32; **Kafes**, s.123.

⁷²⁶ **Aras**, 2014, s.295; **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.33; **Kafes**, s.123.

⁷²⁷ **Aras**, 2014, s.296; **Kafes**, s.124.

ccc.Edim Kararlaştırılırken Uyulması Gereken Sınırlar

aaaa.Kararlaştırılan Edimin Tarafların Özgür İradesine Dayanması

Uzlaştırma kurumunun en önemli özelliklerinden ve aynı zamanda da geçerlilik koşulu olan “tarafların özgür iradesine dayanma” hususu kendisini edimin sınırlarında da göstermektedir⁷²⁸. Buna göre uzlaştırmaya ilişkin bütün sürecin ve bu süreç neticesinde kararlaştırılan edimin tarafların baskı altında olmadan, kendi hür iradeleri ile kararlaştırmasının gerekliliği CMK.m.253/17’de belirtilmiştir⁷²⁹. Aynı yönde tarafların hür, özgür sahip olduğu iradelerle uzlaştırma ve uzlaştırma sonucu neticelerin olabileceği Yön.m.5/1’de açıkça belirtilmiştir. Bu noktada kararlaştırılan edimin tarafların özgür iradesine dayanması gerekmektedir. Tarafların kararlaştırdıkları edimin önemli sınırını, tarafların üstünde herhangi bir şekilde baskı olmaksızın özgür iradeleri ile edimi kararlaştırmaları ve kabul etmeleri oluşturur⁷³⁰.

Ancak, uzlaştırma ediminde tarafların özgür iradesinin hakim olması, o edimin herhangi bir sınırlama olmadan taraflarca keyfi olarak kararlaştırılabileceği sonucuna çıkmamaktadır. Zira aşağıda da değinileceği üzere tarafların hür iradeleriyle kararlaştırmış oldukları edim, hukuka, ahlaka aykırı ve insan onuru ile bağdaşmayacak, kişiye acı ve ıstırap çektirmeyi gaye eden edimler de olmamalıdır⁷³¹.

bbbb.Kararlaştırılan Edimin Hukuka ve Ahlaka Aykırı Olmaması

Edime ilişkin sınırlardan hukuka ve ahlaka uygun olma sınırı CMK.m.253/17 ile Yön.m.18/4 açıkça belirtilmektedir. Buna göre hukuka ve ahlaka aykırı olmaması şartıyla taraflar her türlü edimi kararlaştırabilirler. Bizce de zarardan daha fazla veya daha az miktar üzerinde anlaşmada, tazminat kararlaştırılmasında bulunulabilir. Ancak bu kararlaştırmaya savcı veya mahkeme, gabin derecesinde olup olmadığına veya çok az olup olmadığına hukuka ve ahlaka aykırılık sınırları içerisinde zaten müdahale edebilecek ve raporu kabul etmeyerek geri çevirebilir⁷³². Yani edimin orantısız, hukuka aykırı, yerine getirilmesinin olanaksız olması hallerinde bir denetim

⁷²⁸ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.120.

⁷²⁹ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.120.

⁷³⁰ Arslan, 2008, s.32-33; Çetintürk, s.575.

⁷³¹ Çetintürk, s.575-576.

⁷³² Ünver / Hakeri, s.736-737.

mekanizması vardır. Bu durumda Cumhuriyet savcısı veya hakim, uzlaştırma raporunu onaylamayabilir⁷³³.

Sonuç olarak uzlaştırma edimi kanuna, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı ise, aşırı yararlanma niteliğinde veya edimin konusu olanaksız ise hukuka uygun bir edimden söz edilemez. Eğer uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakereleri sırasında edimin hukuka uygunluğu konusunda duraksamaya düşerse, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı ile görüşebilir. Ancak edimin hukuka uygunluk denetimini CMK.m.253/17 uyarınca sadece savcı veya hakim yapabilir⁷³⁴.

ddd.Edimin Yerine Getirilmesinde Süre

Uzlaştırma usulünde süre konusunda önem arz eden bir diğer husus da, üzerinde anlaşılan ve uzlaştırma tutanağında belirtilen edimin hangi süre içinde yerine getirileceğiyle ilgilidir. Kanunda bu konuda bir açıklık yoktur. Bu süreyi taraflar belirleyecektir. Bu süreyi taraflar belirleyecektir. Ancak kurumun doğası gereği bu süre fazla uzun da olmamalıdır. Zira uzlaştırma kurumu onarıcı adalet anlayışının bir parçası olmasının yanı sıra adaletin hızlandırılmasını da amaçlamaktadır. Sürenin çok uzun tutulması hakkında kötüye kullanılması olacağı gibi soruşturmanın uzun süre askıda kalması ceza yargısının genel sistemine aykırı düşer. Bu nedenle ceza muhakemesinde uzlaştırma yönetmeliğinin ekinde yer alan uzlaştırma raporunda edimin ifa zamanının da belirtilmesi gerekmektedir⁷³⁵.

eee.Uzlaştırma Müzakeresi Sonrası Edimin Takibi Süreci

Uzlaştırmacının müzakereleri tamamlaması ile uzlaştırmacının müzakere süreci özellikle de takside bağlanmış edimlerin veya edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakıldığı edimlerde ya da süreklilik arz eden bir edimlerin var olduğu yükümlülük türlerinde bitmemektedir. Zira burada uzlaştırma bürolarının görevleri devam etmektedir. Müzakere sonrasında uzlaştırma bürosunun görevlerinden en önemlisi kararlaştırılan edimin yerine getirilip getirilmediğinin takip edilmesidir. Buna göre uzlaştırma bürosu

⁷³³Arslan, 2008, s.33; Çetintürk, s.573; Erdem / Eser / Özşahinli, s.30; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.237.

⁷³⁴Çetintürk, s.573; Erdem / Eser / Özşahinli, s.255; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.237.

⁷³⁵Kaymaz / Gökcan, s.108; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.259.

şüpheliyi periyodik olarak kontrol etmelidir. Uzlaştırma bürosu edim yerine getirildiğinde bunu mağdura bildirmeli veya şüpheli edimini yerine getirmediğinde Cumhuriyet savcısı veya hakime bu hususu bildirmelidir. Zira şüphelinin edimini yerine getirmemesi pişman olarak fiilin sorumluluğunu yüklenmediği anlamına geldiğinden hakkında gerekli işlemler yapılacaktır⁷³⁶.

d. Uzlaştırma Raporu veya Uzlaşma Belgesi

aa.Uzlaştırma Raporu

Uzlaştırma raporunda edim olarak, maddi manevi tazminat vb. para, bağış içerikli edim varsa edimin yerine getirilme zamanı ve şekli raporda ayrıntılı olarak açıklanır(CMK.m.253/15).

*“Uzlaştırma raporu, uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından yönetmelikte belirtilen hükümleri gereğince ve yönetmelik **Ek-3'e göre düzenlenen rapordur**”*(Yön.m.4/1-m).

“Uzlaştırmacı, raporu taraflara imzalatır”(Yön.m.31/5). *“Ayrıca uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hallerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır”* (Yön.m.31/6).

Yani uzlaştırmaya varma aşaması(agreement) yani uzlaştırma raporu hazırlanması uzlaştırmacının ürünüdür, sonucudur. Burada uzlaştırmacının sözleşme biçiminde bir metin hazırlaması gerekmektedir. Uzlaştırma noktalanmadan yani bu sözleşme hazırlanıp imzalanmadan önceki evrelere dönülebilir. Ancak bu rapor hazırlanıp imzalandıktan sonra dönme olmaz⁷³⁷.

Taraflar bir edim üzerinde anlaştıkları takdirde, uzlaştırma tamamlanmıştır. Anlaşmayı(raporu), taraflar ve uzlaştırmacı imzalamalıdır. Uzlaştırmacı, tarafların ne surette anlaştıklarını, detaylıca anlatan bir rapor düzenler⁷³⁸(CMK.m.253/15).

Belirlenen yöntemle yapılan müzakereler sonuçlanır. Müzakereler sonucunda uzlaştırma gerçekleşebilir de gerçekleşmeyebilir de; ancak uzlaştırma işlemleri tamamlandığında herhalde uzlaştırmacı uzlaştırma

⁷³⁶ Çetintürk, s.589-590; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.258-259.

⁷³⁷ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1242; Şahin / Göktürk, s.219.

⁷³⁸ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1243; Şahin / Göktürk, s.219.

raporunu hazırlamalıdır. Sonuçlanan müzakere hakkında uzlaştırmacı bu müzakerenin nasıl geçtiği, ne ile geçtiği hakkında bilgi verdiği yazıyı hazırlar⁷³⁹. Hazırlanan bu yazıya uzlaştırma raporu denir. Yazılan bu uzlaştırma raporu ile birlikte uzlaştırmacı daha önce kendisine verilen belgeler ile yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası ve UYAP' ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna verir (CMK.m.253/24, Yön.m.18/1). Uzlaştırma gerçekleşmiş ise, bu durum ayrıntılı bir şekilde raporun içerisinde gösterilerek belirtilebileceği gibi ayrıca uzlaştırma raporunun yanında bir uzlaştırma anlaşması da hazırlanabilir. Bu anlaşmada da tarafların imzaları yer alır, ne şekilde uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Ancak her hâlükârda da müzakereler sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara hazırlanan bu belgelerde asla yer verilemez, verilmemelidir(CMK.m.253/20,Yön.m.18/2,25/2). Büro, gelen dosya ve evrakları uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına derhal gönderir(CMK.m.253/15;Yön.m.18/3).

Sonuç olarak düzenlenen rapor, tarafların uzlaşmamalarına ilişkin de olabilir; tarafların uzlaştıklarına dair de olabilir⁷⁴⁰. Uzlaştırma müzakereleri neticesinde hazırlanan raporla taraflar uzlaşamadıkları sonucuna ulaşırsa muhakemeye kaldığı yerden devam edileceği gibi, tarafların uzlaştıkları sonucuna da varılırsa aşağıda belirtilecek olan hukuki sonuçlar doğacaktır.

aaa.Gelen Uzlaştırma Raporunun Uzlaştırmadan Sorumlu Cumhuriyet Savcısı Tarafından İncelenmesi

“ Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacının, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.”(CMK.m.253/17). Kanun koyucu bu düzenleme ile uzlaştırmacının geçerli sayılabilmesi için Cumhuriyet savcısının özgür irade ve edimin hukuka uygunluğu mevzuunda denetleme yetkisinin bulunduğunu hükme bağlamıştır. Yani savcının kararlaştırılan edime ilişkin sınırlara uyulup uyulmadığı noktasında denetleme yetkisi bulunmaktadır. Bu sebeple Cumhuriyet savcısı gelen dosyada yer alan edimin tarafların özgür iradesine yansıtıp

⁷³⁹ Şahin / Göktürk, s.219; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.359.

⁷⁴⁰ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.359.

yansıtmadığına bakmalıdır. Hakeza tarafların yerine getireceği edimlerin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığı hususunun da Cumhuriyet savcısı tarafından denetlenmesi gerekmektedir⁷⁴¹. Bu denetleme de Cumhuriyet savcısının değerlendirme ve takdir yetkisi bulunmaktadır. Eğer Cumhuriyet savcısının tarafların iradelerinin tezahürünün olduğunun aksine bir kanaatte ise tarafların uzlaştıkları konusundaki beyanlarına itibar edilmeyebilecektir⁷⁴².

“Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, soruşturma dosyasında muhafaza eder.”(Yön.m.18/4)

“Cumhuriyet savcısı raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 17 nci maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilir”(Yön.m.18/5).

bb.Uzlaşma Belgesi

Uzlaşma belgesi, uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaştırma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların kendi aralarında uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlenen belgedir(Yön.m.4/1-n). Taraflar uzlaştırma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını(haricen uzlaştırma)⁷⁴³ gösteren belge ile en geç iddianame düzenleninceye kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler(CMK.m.253/16). Ayrıca CMK.m.253/19'un açık hükmü gereği uzlaşma belgesi sonucu itibariyle uzlaştırma raporu ile aynı nitelikte bir belgedir. Yani CMK.m.253/19 gereği uzlaşma belgesi de İİK.m.38'de yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerdendir.

Soruşturma evresinde uzlaştırma kapsamı içerisinde yer alan suçlarda, teklifin reddine rağmen taraflar niteliğine uygun düştüğü ölçüde yönetmelik Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun bir şekilde uzlaşma belgesi

⁷⁴¹Şahin / Göktürk, s.217; Kaymaz / Gökcan, s.143.

⁷⁴² Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.329; Şahin / Göktürk, s.217; Kaymaz / Gökcan, s.143 .

⁷⁴³ Soruşturma evresinde uzlaştırma işlemleri başlığı altında ele alınan “Uzlaştırma Teklifinin Reddi Hali(Haricen Uzlaşma)(CMK.m.253/16)” ve benzeri hallerde uzlaşma belgesi düzenlenecektir. “Haricen uzlaşma” kavramını Kunter / Yenisey / Nuhoglu hocalarımız kullanmışlardır(Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1243).

düzenleyebilirler ve Cumhuriyet savcısına bunu sunabilirler. Cumhuriyet savcısı kendisine sunulan, iletilen uzlaşma belgesini yukarıda uzlaştırma raporuna ilişkin anlattığımız prosedürleri yani Yön.m.18/4,5 fıkralarını uygulayarak inceler(CMK.m.253/17;Yön.m.19). İnceleme neticesinde hazırlanan belgenin tarafların özgür beyanlarına dayandığı ve edimin hukuka uygun olduğu kanaatine ulaşır ise uzlaşma belgesini mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza altına alır(CMK.m.253/17,Yön.m.18/4). Ancak incelemenin sonucunda Cumhuriyet savcısı hazırlanan uzlaşma belgesinin tarafların özgür iradesine dayanmadığı veya edimin hukuka ve ahlaka aykırı olduğu sonucuna ulaşır ise buna ilişkin gerekçesini belgeye yazarak onaylamayabilir (Yön.m.18/5). Cumhuriyet savcısının onaylaması veya onaylamaması hallerinde CMK.m.253/19 ila Yön.m.20'de yer alan hukuki sonuçlar doğacaktır.

4. Soruşturma Evresinde Uzlaştırmaya İlişkin Süreler

a.Genel Olarak Süreler

Ceza muhakemesi işlemlerinde şekil şartlarından biri de süre(mehil)dir. Süre, bir muhakeme işleminin yapılması veya yapılmaması için belirlenmiş olan zaman dilimidir⁷⁴⁴. Kanun duruma göre bazen belli bir işlemin belirli süreler içinde yapılmasını veya yapılmamasını ister. Ceza muhakemesi süreleri pek çok açıdan tasniflendirilebilir. Bu tasnifler; birinci olarak işlemin yapılması bakımından süreler(1-Düşürücü süre, 2-Koruyucu süre,3-Düzenleyici Süre), ikinci olarak tayin eden bakımından süreler(1-Kanuni süre, 2-Takdiri süre)dir⁷⁴⁵.

Uzlaştırma sürecinde eğer yeni işlenmiş herhangi bir suç ile karşılaşmış ise, bu suçun işlendiği tarihten itibaren *bir aylık süre* geçmiş olmalı ki uzlaştırma teklifte bulunabilsin. Burada geçen sürecimiz yukarıda belirtmiş olduğumuz tasniflerden *koruyucu kanuni süre tasnifinin* içerisine girmektedir. Yani kanun koyucu koymuş olduğu bu süre ile uzlaştırma teklifi işleminin yapılamayacağı sürenin aşağı haddini belirtmiştir. Kanun koyucunun belirtmiş olduğu bu süreden önce uzlaştırma teklifi işlemi yapılamaz. Aksi

⁷⁴⁴ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.175; Centel / Zafer, s.629-630.

⁷⁴⁵ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.175; Centel / Zafer, s.629-630; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.140-141.

takdirde bu süreye uyulmadan yapılan uzlaştırmalar mevzuata aykırı olacaktır (Yön.12/5). Bu da sağlıklı olmayan ve iyi bir netice beklenmeyen hukuka aykırı uzlaştırma anlamına gelecektir⁷⁴⁶.

Teklif cevap süresi, taraflara yapılan teklifin taraflarca en geç teklifin yapıldığı andan itibaren üç gün içinde cevaplandırılması olarak belirtilebilir. Kanun koyucunun burada belirtmiş olduğu sürede *düşürücü kanuni süredir*. Zira burada kanun koyucu uzlaştırma teklifine cevap için sürenin yukarısını tayin etmiştir. Tayin edilen bu üç günlük süre içerisinde teklif cevap verilmemesi halinde veya kararını bildirmemesi halinde teklifi reddetmiş sayılır yani bu da tarafların uzlaştırılma hakkını düşürür, ancak dikkat edilmelidir ki bu sürenin geçmesi tarafların kendi aralarında söz konusu olan uzlaşma hakkını düşürmez(CMK.m.253/4-son cümlesi). Bu “*uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi ya da teklifin reddedilmesi hâlinde uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılır*” (Yön.m.34/2). Herhalde “*uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez*” (CMK.m.253/18). Ancak bu üç günlük süre şartına riayet edilmemesi mücbir sebep veya beklenmeyen ve sakınılası mümkün olmayan olay kaynaklı olabilir. Bu durumlarda ilgilinin kusuru bulunmadığından, sürenin geçirilmemiş olmasından doğan sonucun yani uzlaştırmanın sonuçsuz kalmış halinin haksızlığa yol açmaması için kaldırılması gerekir. Haksız durumun kaldırılması da CMK.m.40 ve devamı maddelerinde düzenlenen eski hale getirme kurumu ile mümkündür. Söz konusu bu kurum, süre geçmesiyle düşmüş olan hakkı düşmemiş sayılmasını sağlar. Bu açıdan uzlaştırma teklifinin cevabına ilişkin süreyi kaçıran taraf, tali bir dava olan eski hale getirme davası açmalıdır. Bu davanın açılabilmesi için, 1-Süreyi kaçırmaması kusurundan kaynaklı olmamalı, 2-Kusurundan kaynaklı olmadığına ilişkin olgu ve belgeleri eski hale getirme dilekçesinde belirterek dilekçeyi engelin kalkmasından itibaren yedi gün içinde vermeli(CMK.m.42) ve 3-Dilekçenin verildiği anda, vaktinde yapılmamış olan işlem yapılmalı yani uzlaştırma teklifine cevap verilmeli(CMK.m.41/2) bu

⁷⁴⁶ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.191.

belirtilen üç şartın sağlanması gerekmektedir. Dava, süreye riayet halinde işlem hangi mercide yapılacak idiye, o mercide açılır⁷⁴⁷.

Ayrıca CMK.m.253/18’ de yer alan düzenleme uzlaştırma usulünü uygulamakla yükümlü olan soruşturma ve kovuşturma makamları için geçerli olup; ilk uzlaştırma işlemlerinin başarısızlık ile sonuçlanması durumunda yeniden uzlaştırma girişiminde bulunamayacağını ifade eder. Ancak bu durum herhalde şüphelinin veya sanığın suçtan zarar gören kişi ile kendi aralarında uzlaşmasına engel değildir⁷⁴⁸. Zira kanunda bu yönde açık hüküm bulunmaktadır: “Ancak taraflar bu üç gün içerisinde kararı bildirmeyerek uzlaşma teklifi reddetmiş sayılsalar bile en geç hükmün açıklanmasına anına kadar da mahkemeye başvurarak gerçekleştirebilirler” (CMK.m.253/16). Yani uzlaştırma teklifinin reddedilmesine rağmen taraflar hükmün açıklanması anına kadar uzlaştıklarını gösterir belge ile mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler (Yön.m.17/2). Kendi aralarında uzlaşması durumunda, kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya düşme kararı verilmelidir⁷⁴⁹.

Dosya örneklerinin uzlaştırmacıya verildiği andan itibaren en geç 30 gün içinde uzlaştırma işlemleri sonuçlandırılmalıdır. Uzlaştırma bürosu verilen bu süreyi en fazla 20 gün daha uzatabilir (CMK.m.253/12). Yani uzlaştırmacı uzlaştırma evrakını teslim aldığı andan itibaren 30 gün içerisinde uzlaştırma işlemlerini tamamlamalıdır. Ancak uzlaştırmacı kendisine kanun tarafından tanınan bu süre içerisinde uzlaştırma işlemlerini tamamlayamaz ise, uzlaştırma bürosuna başvurarak ek süre talebinde bulunabilir. Uzlaştırmacının büroya müracaatı ile bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı da alınmak şartı ile uzlaştırma bürosu en fazla 20 günlük ek süre verir (Yön.m.17/1, 24/1). Burada söz konusu olan süre ise düzenleyici kanuni süredir⁷⁵⁰. Yani kanun koyucu koymuş olduğu uzlaştırma işleminin yapılması için müeyyidesi olmayan bu sürelerle tarafların hak ihlallerine engel olmak ve muhakemenin uzamamasını sağlamaktır. Mesela tarafların farklı şehirlerde ikamet ettiği, müzakerenin çok uzun sürdüğü ya da uzlaştırma işlemlerine ilişkin başka bir zorlukla

⁷⁴⁷ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.215-216; Soyaslan, s.547-548; Centel / Zafer, s.6632-635; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.141-143.

⁷⁴⁸ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.330.

⁷⁴⁹ Y. 6.CD, 2009/20491 E., 2010/16312 K., T:21.20.2010.

⁷⁵⁰ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.176; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.141.

karşılaştığı durumlarda, uzlaştırma yolunun elli gün içinde tamamlanamaması ihtimali ile karşılaşılabılır. Söz konusu bu gibi durumlarda, kanunda belirtilen süreyi makul olarak aşan sürelerde, uzlaştırmacı, uzlaştırma raporunu uzlaştırma bürosuna teslim edebilir. Kanunda belirtilen süreyi makul olarak aşıldığı durumlarda uzlaştırma bürosunun, süresinde teslim edilmediği için raporu kabul etmemesi yetkisi bulunmamaktadır. Buradaki makul sürenin değerlendirilmesinde, uzlaştırmacının görevlendirildiği yer Cumhuriyet başsavcılığı ile tarafların bulunduğu yer arasındaki mesafe, tebligatın gidiş-geliş süresi veya somut olayda uzlaştırmacının veya tarafların içinde bulunduğu somut diğer durumlar değerlendirilir⁷⁵¹.

b. Dava Zamanaşımı

Ayrıca ceza muhakemesi süresi olmayan zamanaşımı süresi(TCK.m.66) bir ceza hukuku süresidir⁷⁵². Uzlaştırma süreci zamanaşımı ve dava süresinin işlemeyeceği bir zaman dilimini ifade etmektedir. Bu sürecin başlangıcı taraflardan birine uzlaştırma teklifinde bulunulduğu tarihtir. Teklif yazılı olarak ve ilgili tarafın imzası alınarak yapılacaktır. Sürecin sonu ise uzlaştırmacının raporunu savcıya verdiği tarih olacaktır. Başka bir deyişle rapor üzerine havale tarihi koyulduğu veya deftere yazarak alındığının gösterildiği tarih, sürecin açıkça sona ereceği tarih olacaktır⁷⁵³. Bu iki zaman dilimi, zamanaşımı(TCK.m.66) hesabında nazara alınmaz ve bu süreçte zamanaşımının durduğu(TCK.m.67) kabul edilir⁷⁵⁴.

Taraflara ilk uzlaştırma teklifinin yapıldığı andan itibaren, uzlaştırma girişiminden netice alınamadığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek büroya verdiği ana kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma şartı olan dava süresi işlemez(CMK.m.253/21;Yön.m.34). Ayrıca tarafların müzakereye katılmaktan imtina ettiği veya müzakereler esnasında taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaştırmadan vazgeçtiğini bildirmesi hallerinde uzlaştırmacı raporu düzenler ve büroya gönderir. Raporun büroya

⁷⁵¹ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.191.

⁷⁵² Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.175.

⁷⁵³ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.192.

⁷⁵⁴ Malkoç / Yüksektepe, s.1384.

verildiği tarihten itibaren dava zamanaşımı ve kovuşturma koşulu olan dava süresi yeniden işlemeye başlar (Yön.m.34/3).

c. Dava Süresi

Savcılığın bazı suçlar hakkında ceza davası açabilmesini, muayyen olarak sınırlayan sürelerle dava süreleri denir⁷⁵⁵. Özel ceza kanunlarında, hak düşürücü nitelikte olan ve davanın açılması için öngörülmüş olan özel süreler, dava zamanaşımı süresi olmayıp dava açma süresidir. Söz konusu bu dava sürelerinin geçmesi durumunda, savcılık artık kamu davası açamayacaktır⁷⁵⁶. CMK.m.253/21'de ayrıca dava süresinin işlemeyeceği de düzenlenmiştir. İşte söz konusu bu düzenlemede geçen “*dava süresi*” ’nden anlaşılması gerekende dava açma süresidir. Dava açma süresi bir muhakeme şartı olup, bu süreler geçince artık dava açılmaz. Bu konuda bazı kanunlar Cumhuriyet savcısının bazı suçlar hakkında ceza davası açabilmesini belirli sürelerle sınırlamıştır⁷⁵⁷. Örneğin, Basın Kanunu'nun 26/1 maddesinde öngörülen günlük süreli yayınlar için iki ve diğer basılmış eserler için dört aylık süreler, Türkiye Radyo ve Televizyonu Kanunu'nun 28/son maddesinde düzenlenen yayının yapıldığı tarihten itibaren altmış günlük süre, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 74. maddesinde düzenlenen bir yıllık süre dava süreleri birer dava açma süresi olarak gösterilebilir. Bu kanunlarda öngörülen sürelerin geçmesi halinde artık kamu davası açılmaz. Sonuçta buradaki "kovuşturma koşulu olan dava süresi" ile şikâyet süresi kastedilmektedir⁷⁵⁸.

5. Soruşturma Evresinde Uzlaştırmanın Hukuki Sonuçları

a. Genel Olarak

Soruşturma evresinde yapılacak olan uzlaştırma sonucunda verilebilecek kararlar uzlaştırmanın en önemli hukuki sonuçlarını oluşturmaktadır. Hakeza bu sonuçlar dışında tazminat davasından vazgeçme veya feragat ile uzlaştırma sonucunda düzenlenen belgelerin ilam niteliğine haiz belge sayılması hususları da diğer sonuçlarını teşkil etmektedir.

⁷⁵⁵ Tosun, s.217; Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.168; Gökçen / Alşahin / Çakır, s.64.

⁷⁵⁶ Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.110; Gökçen / Alşahin / Çakır, s.65.

⁷⁵⁷ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.191.

⁷⁵⁸ Zafer, Hamide (2015) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.562; Arslan, 2008, s.161; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.110; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.359.

Buna göre uzlaştırma sürecinin neticesinde şüphelinin, uzlaştırma raporunda veya uzlaşma belgesinde taahhüt ettiği edimi bir seferde ve tamamen yerine getirmesi halinde⁷⁵⁹, kovuşturmaya yer olmadığı kararı(kovuşturamazlık veya takipsizlik kararı, CMK.m.172) verilecektir(CMK.m.253/19). Eğer edimin yerine getirilmesi ileri bir tarihe bırakılmış veya takside bağlanmış ise, ya da edim süreklilik arz eden bir edim ise bu takdirde şüpheli hakkında⁷⁶⁰ kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı(CMK.m.174) verilecektir(CMK.m.253/19). Verilmiş olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, şüpheli uzlaştırmanın gereklerini yerine getirmezse, CMK.m.171/4'te belirtilen koşullar aranmaksızın, iddianame düzenlenir ve kamu davası açılır(CMK.m.253/19).

Bu süreç sonunda tarafların uzlaşmama hali söz konusu ise kamu davası açılacaktır(CMK.m.175,253/19). Esas olarak uzlaştırmanın hukuki sonuçlarının belirtildiği yer CMK.m.253/19'dur. Akabinde soruşturma evresi uzlaştırmasının hukuki sonuçlarının düzenlendiği yer olarak Yön.m.7/6,20,27 karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda ele alınan başlıklar altında kanun ve yönetmeliğe ilişkin bu madde hükümlerine değinilecektir.

b.Uzlaştırmanın Gerçekleşmesi Durumunda Hukuki Sonuçlar

Uzlaştırmanın gerçekleşip gerçekleşmemesinde olduğu gibi gerçekleşen uzlaştırma da edimin yerine getirilip getirilmemesinde de farklı hukuki sonuçlar söz konusudur. Bu nedenle gerçekleşen uzlaştırmada edimin yerine getirildiğinin fail tarafından belgelenmesi, kanıtlanması çok önemlidir. Bu kanıtlar, belgeler fail tarafından uzlaştırma bürosuna ibraz edilmeli ya da ibraz edilmesini sağlamalıdır⁷⁶¹.

Uzlaştırmanın gerçekleşmesiyle ne tür bir edim olursa olsun, bu edimde yerine getirilmişse soruşturma evresi yani ceza muhakemesi sona erecektir⁷⁶².

aa.Edimin Yerine Getirilmesi

aaa.Edimin Tek seferde(Def'aten) Yerine Getirildiği Durumlarda

⁷⁵⁹ Soyaslan, s.373-374; Ünver / Hakeri, s.733.

⁷⁶⁰ Soyaslan, s. 373-374; Ünver / Hakeri, s.733.

⁷⁶¹ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.258.

⁷⁶² Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.343.

CMK.m.253/19 hükmünde “uzlaştırmanın sağlandığı ve şüphelinin edimini def’aten yeri getirdiği durumda, şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir” şeklinde ifade edilmiştir. Bu aynı hükmün içeriğinin yanında yönetmeliğin yirminci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde “suça sürüklenen çocuk hakkında gerek görüldüğü takdirde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hakiminden istenir” hükmü de bulunmaktadır⁷⁶³.

Kovuşturmaya yer olmadığı kararı(Takipsizlik Kararı, CMK.m.172), Cumhuriyet savcısı tarafından iddia mevzuu fiilin tipik olmaması, olayda bir hukuka uygunluk sebebinin var olması gibi sebeplerle suç oluşturmayan veya muhakemeye engel teşkil eden bir ceza muhakemesi nedeninin var olması hallerinde verebilecek olan, niteliği itibariyle de yargısal karar olmaktan ziyade adli ve idari bir karardır, işlemdir⁷⁶⁴. Başka bir anlatımla kovuşturmaya yer olmadığı kararı iki halde verilir. Birinci hal, kamu davası açılması için yeterli şüphenin var olmaması halinde; ikinci hal ise, ceza yargılamasının işleyişini engelleyen veya sonlandıran sebeplerin örneğin uzlaştırmanın var olması hallerinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir⁷⁶⁵. Mesela TCK.m.141/1 kapsamında bir hırsızlık fiili ile ilgili olarak taraflar, şüphelinin 1.500 TL ödemesi karşılığında uzlaşabilirler. Uzlaştırma sonucunda şüphelinin mağdura 750 TL’yi def’aten ödemesi durumunda soruşturma konusu dosyada şüpheli hakkında hırsızlık suçundan uzlaştırmanın gerçekleşmesinden dolayı CMK.m.253/19 madde hükmünce kovuşturmaya yer olmadığı kararını uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı verecektir⁷⁶⁶.

Yine kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilmesi hususunda Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığı kararını vermesi zorunlu olup, bu konu hakkında takdir hakkı bulunmamaktadır. Uzlaştırma sağlanarak edim yerine getirildiğinde kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilmesi ile birlikte şüpheli sıfatı da sona erecektir. Uzlaştırmaya konu olan fiil, suç

⁷⁶³ Aydın, s.72; Uğur, s.139-140.

⁷⁶⁴ Ünver / Hakeri, s.506-508; Çiftçioğlu, s.58; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.500.

⁷⁶⁵ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.343; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.500-502.

⁷⁶⁶ Özbek / Yerdelen / Altuntaş, s.259.

olmaktan çıkmış olduğundan da artık cezaî bir hüküm ve sonuç doğurmayacaktır⁷⁶⁷.

bbb. Edimin Süreklilik Arz Ettiği veya Ödenmesi Sonraya Ertelendiği veyahutta Edimin Ödenmesi Takside Bağlandığı Durumlar

CMK.m.253/19’te “*edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde CNK.m.171/4’te belirtilen şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir*” denmektedir(Yön.m.20/2).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, genel olarak suçu işlemiş olan şüpheli hakkında, şahsın kişiliği, gerçekleştirdiği suçun ağırlığı, niteliği ve önemi dikkate alınarak hakkındaki kamu davasının açılmasından, bazı şartlarda ve belirli bir müddet iyi halli olması durumunda vazgeçilmesidir⁷⁶⁸.

Cumhuriyet savcısının vermesi gereken kararlardan birisi olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, soruşturma evresinin sonunda önemsiz suçlardan dolayı kişinin sanık konumuna konulmasını önlemek ve mahkemelerin iş yükünü azaltmak yararları olan Cumhuriyet savcısına tanınan bir yetkidir⁷⁶⁹.

Bununla birlikte kanun kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilebilmesini bazı şartlara bağlamıştır. Buna göre, “*a) Suçun kanunda yazılı cezasının üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezası olmalıdır(CMK.m.171/2), b) Suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olmalıdır(CMK.m.171/2), c) Şüpheli daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmamış olmalıdır(CMK.m.171/3), d) Yapılan soruşturma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermelidir(CMK.m.171/3), e) Kamu davasının ertelenmesi şüpheli veya toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olmalıdır(CMK.m.171/3), f) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zarar, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin*

⁷⁶⁷**Soyaslan**, s.373; **Hafizoğulları, Zeki** “5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Davanın Düşmesi ve Cezanın Düşmesi”, <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/uygulamaci/davacezanin%20dus.doc> s.e.t. 30.12.2018.

⁷⁶⁸ **Çolak, Haluk / Altun, Uğurtan** (2006) “Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi” Adalet Dergisi, S:26, (s.1-27), s.4.

⁷⁶⁹ **Toroslu / Feyzioğlu**, 2018, s.371.

suretiyle tamamen giderilmelidir(CMK.m.171/3), g) Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştırma teklifini kabul etmemiş olmalıdırlar”(CMK.m.171/2; 253/9).

Bu belirtilen koşullar gerçekleştiğinde, şüphelinin suçluluğu konusunda yeterli şüphenin varlığına rağmen, Cumhuriyet savcısı kamu davasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilecektir(CMK.m.171/2); aynı zamanda çocuklar bakımından bu süre üç yıldır(ÇKK.m.19); ancak her hâlükârda da savcı ertelemek zorunda değildir⁷⁷⁰.

Ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı için gerekli olan bu şartlar, CMK.m.253/19’ un açık hükmü gereğince uzlaştırma neticesinde şüphelinin edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde aranmayacaktır⁷⁷¹. Bu şartların aranmayışında ve kararın verilir verilmemesinde Cumhuriyet savcısının bir takdir yetkisi söz konusu değildir⁷⁷². Bunun nedeni ileri tarihe bırakılmış veya takside bağlanmış olan ya da süreklilik arz eden edimin yerine getirileceği taahhüdünün izlenmesi gereğidir ⁷⁷³. Kamu davasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, müzakereler sonucunda kararlaştırılan bu tarz edimlerde, edimin taahhüt edilmesi yeterli olmayıp, aynı zamanda yukarıda da değindiğimiz üzere bu taahhüt edilen edimin yerine getirilip getirilmediğine de bakılması gerekir. Yani yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediğinin dış denetime tabi tutulması, sadece şüphelinin/failin iradesine bırakılmaması gerekir. Ülkemizde uzlaştırma anlaşmalarının takibinin yapılması yönünden uzlaştırmacıya görev verilmemiştir ⁷⁷⁴. Yani ifanın takibi yönünden uzlaştırmacının bir görevi bulunmamaktadır ⁷⁷⁵. Zira takibi ülkemizde uzlaştırma bürosu yerine getirmektedir(Yön.m.20/2). Bu durumda uzlaştırma büroları edimin gereklerinin yerine getirilip getirilmediğini takip edecek ve sonucu Cumhuriyet savcısı ve hakime bildirecektir⁷⁷⁶. Takip neticesinde edimin yerine getirildiği görüldü ise yani uzlaştırmannın gerekleri yerine getirildiyse

⁷⁷⁰ Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.371.

⁷⁷¹ Şahin / Öztürk, s.219; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.362.

⁷⁷² Özbek M., 2007,s.192.

⁷⁷³ Şahin / Öztürk, s.219.

⁷⁷⁴ Çetintürk, s.588.

⁷⁷⁵ Özbek / Yerdelen / Altuntaş, s.286.

⁷⁷⁶ Çetintürk, s.589.

kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmesi gerekir(Yön.m.20/3). Eğer bu edim yerine getirilmezse aşağıda da belirteceğimiz üzere şüpheli hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacaktır(Yön.m.20/4). Mesela TCK.m.151 kapsamında kalan dolandırıcılık fiili ile ilgili olarak tarafların şüphelinin mağdura 15 bin TL ödemesi ve ödemenin aylık 2.500 TL taksitlerle yapılması konusunda uzlaşmıştır. Bu durumda gerçekleşen uzlaştırma sonucunda şüphelinin mağdura 12.500 TL'yi aylık 2.500 TL taksitler halinde ödenmesine karar verilmesi halinde, soruşturma konusu dosyada uzlaştırmanın gerçekleşmiş ve edimin taksite bağlanmış olması nedeniyle CMK.m.253/19 madde hükmünce uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir⁷⁷⁷.

Uzlaştırma anlaşmasına sağlanmasına rağmen şüphelinin edimi ifa etmemesi durumunda soruşturma evresinde CMK.m.253/19 madde hükmünce kamu davasının açılması zorunluluğu bulunduğundan kamu davasının açılmasının ertelenmesi yoluna gidilemez⁷⁷⁸.

Her hâlükârda kovuşturmayaya yer olmadığı kararının veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının uzlaştırmaya ilişkin şartların sağlanması halinde verilmesi gerekmektedir. Bu şartlar, örneğin zararın ödenmesi şartı, sağlanmadan savcı tarafından verilecek olan her türlü karar isabetsiz ve yasaya aykırı olacaktır⁷⁷⁹.

bb.Edimin Yerine Getirilmemesi Durumunda Doğacak Olan Hukuki Sonuçlar

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, edimin yerine getirilmemesi hali söz konusu ise bu halde CMK.m.171/4' te belirtilen şartlar aranmaksızın kamu davası açılması gerekir(Yön.m.20/4). Bu durumda şüpheli hakkında iddianameyi uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı hazırlayacaktır(Yön.m.21/1). Uzlaştırma neticesinde failin, mağdurla karar kıldığı edimi kasıtlı olarak yerine getirmemesi, failin yaptığı haksızlığı anlayarak, eylemin sorumluluğunu üstlenmediğini ve fiilinden kaynaklı olarak herhangi bir pişmanlık yaşamadığını ortaya koymaktadır. Bu sebeple bu kişi hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra

⁷⁷⁷ Soyaslan, s.373.

⁷⁷⁸ Centel / Zafer, s.545-546.

⁷⁷⁹ Yaşar / Otacı, s.3515.

kovuşturmayaya yer olmadığı kararı vermek veya tekrardan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu uygulamak yerinde olmayacaktır. Bu halde yerinde olan iddianamenin hazırlanarak kamu davasının açılması olacaktır⁷⁸⁰.

Önemli hususlardan bir diğeri de , şüphelinin edimi elinde olmayan sebeplerden ötürü yerine getirememesi durumudur. Mesela şüphelinin vaat ettiği edimi yerine getirmek istemesine rağmen hastalanması veya ekonomik sıkıntıya düşmesi gibi bazı durumlarda şüpheli, kendi iradesinden kaynaklanmayan bir sebepten ötürü yükümlülüklerini yerine getirememektedir. Görüleceği üzere bu durumlardan kendi irade ve isteği yani kasti olmayan bir yerine getirmeme durumunda şüpheli hakkında kamu davası açılması adil bir çözüm yolu olmayacaktır. Bu sebeple en makul çözüm pek çok ülke uygulamasında olduğu gibi uzlaştırma anlaşması üzerinde daha sonradan Cumhuriyet savcısının kararıyla tadilat yapabilmesinin mümkün hale getirilmesidir. Buna göre yükümlülüğünü, iradesi ve isteği dışında nedenle, yerine getirememesi halinde sanık Cumhuriyet savcısına müracaat ederek edimini yerine getirme planında tadilat yapılmasını talep etmesine imkân verecek bir düzenleme yapılmasıdır⁷⁸¹.

Edimi yerine getirmemenin hukuki sonucu uzlaştırmanın gerçekleşmemesi halinde ortaya çıkacak olan hukuki sonuçla aynı doğrultudadır.

cc. Başvurulan ve Olumlu Sonuçlanan Uzlaştırmanın Diğer Hukuki Sonuçları

Edimin yerine getirildiğine bakılıp bakılmaksızın her hâlükârda uzlaştırmanın gerçekleştiği durumlarda aşağıda ifade edilen hukuki sonuçlarda doğacaktır. Bu sonuçların doğması için illa uzlaştırma sonucunda taraflarca anlaşılan edimin yerine getirilmiş olması gerekmemektedir. Yani bu sonuçlar, edim yerine getirilmese bile doğmuş olacak olan sonuçlardır. Uzlaştırmaya başvurulmadığında ya da başvurulmakla birlikte uzlaştırmanın sağlanmadığı durumlarda burada belirtilecek olan hukuki sonuçlar doğmayacaktır.

⁷⁸⁰ Çetintürk, s.581.

⁷⁸¹ Çetintürk, s.582.

aaa. Uzlaştırma Sonucunda Verilen Belgelerin İİK 38’de Belirtilen Nitelikte Belge Sayılması

Şüphelini taahhüt etmiş olduğu edimi yerine getirmemesi durumunda uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, İİK.m.38’de belirtilen yazılı ilam niteliğine sahip belge hükmünde sayılacaklardır(CMK.m.253/19; Yön.m.20/5). Bu sayede uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi ilamlı icraya konulabilecektir. Yani mağdur veya suçtan zarar gören, ilamlı icra yoluyla edim alacağını borçlu konumunda bulunan failden alabilecektir⁷⁸². Bu sebeple, elinde ilam niteliğinde belge bulunan zarar gören veya mağdur, edimin ifasını sağlamak için faile karşı ayrıca bir hukuk davası açmasına veya ilamsız icra takibi yapmasında herhangi bir hukuki fayda(HMK.m.114) bulunmamaktadır⁷⁸³.

bbb. Uzlaştırmanın Sağlanması ile Var Olan Tazminat Davasından Feragat Edilmesi Veya Tazminat davası açılmamışsa Bu Davayı Açmaktan Vazgeçilmiş Sayılma

Ayrıca soruşturma konusu suç hakkında taraflar arasında uzlaştırma sağlanmış olursa tazminat davası da açılmayacaktır, açılmış olan davadan da feragat edilmiş sayılacaktır(CMK.m.253/19). Yönetmeliğin 7.maddesinin altıncı fıkrasında “uzlaştırma gerçekleştiği takdirde, soruşturma ve kovuşturma konusu suç sebebiyle tazminat davası açılmaz.; açılmış olan davadan da feragat edilmiş sayılır.” hükmü de yer almaktadır.

Böylece edim gerçekleşip gerçekleşmemesine bakılmaksızın uzlaştırmanın sağlandığı hallerde uzlaştırmanın süje tarafını oluşturanlar(uzlaşanlar) birbirine tazminat davası açma haklarını kaybetmiş olacaklardır. Bu yönüyle uzlaştırma özel hukuk alanını da etkilemektedir. Bir ceza kurumu olmasına rağmen uzlaştırma kurumu etkisini tazminat talep

⁷⁸² İİK.m.38’e göre ilam niteliğinde sayılan belgeler:1-Mahkeme huzurunda yapılan sulhler (HMK.m.313), 2-Mahkeme huzurunda yapılan kabuller(HMK.m.308), 3-Tek taraflı para borcunu ikrar eden noter senetleri, 4-Temyiz kefaletnameleri(HMK.m.350,367), 5- İcra dairesindeki kefaletler(m.38-son cümle). Bir de bunların yanında özel kanunlara göre ilam niteliğinde sayılan belgelerde bulunmaktadır. İşte uzlaştırma raporu ve uzlaşma belgesi CMK açıkça belirtildiği için CMK özel kanununa göre ilam niteliğinde sayılan belgelerdir(**Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder** (2014) İcra ve İflas Hukuku, 28.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, (**Kuru / Arslan / Yılmaz**, İcra ve İflas Hukuku), s.398 vd.); Y. 21. Hukuk Dairesi, 2015/13528 E., 2016/6953 K., T:19.04.2016.

⁷⁸³ **Donay**, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.331; **Özbek / Yerdelen / Altuntaş**, s.259.

etmemede de göstermektedir. Yani bunun diğere anlamı da uzlaştırmmanın özü itibariyle özel hukuk kurumu olmasıdır⁷⁸⁴.

Uzlaştırma, her ne kadar ceza hukuku ihtilafının çözümünü adli kontrol altında ceza hukuku dışındaki kişi/kurum ve usullerle sağlamakla birlikte, ayrıca özel hukuk uyumsuzluğunu da çözen her iki hukuk dalına müşterek bir kurumdur⁷⁸⁵.

Ele alınması gereken ilk husus “*tazminat davası açılmayacak*” olmasıdır. Tazminat davası açılmayacak olmasından anlaşılması gerekende, olumlu sonuçlanan uzlaştırma neticesinde edimin yerine getirilmesine bakılmaksızın uzlaştırma raporunun onaylanması ile birlikte soruşturma konusu suç sebebiyle tazminat davası açma hakkının ortadan kalkmasıdır⁷⁸⁶. Yani edim süreklilik arz eden veya ileri tarihe ertelenmiş olsa bile ceza mahkemesinin verecek olduğu kararlara bakmaksızın, uzlaştırma raporunun onaylanarak uzlaştırmmanın sağlandığı hallerde tazminat davası açma hakkının devam ettiği söylenemeyecektir. Çünkü CMK.m.253/19-son cümle ile uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi İİK.m.38’de yazılı ilam mahiyetine haiz belgelerden sayılarak özel hukuk mahkemelerinden sahip olunan bir ilam varmış gibi alacaklı ilamlı icra takibi yapabilecektir. Bu durum ile daha önce hukuk mahkemesinden bir karar, hüküm ve bu hüküm neticesinde var olan bir ilamın var olduğu hali oluşturulmuştur⁷⁸⁷. Söz konusu CMK.253/19 açık hükmü gereğince soruşturma mevzuu suç hakkında deyim yerindeyse hükme bağlanmış bir tazminat davası bulunmaktadır. Bu nedenle de artık hukuk mahkemeleri, mağdurun tekrardan bir tazminat davası açması halinde, dava şartı noksanlığı nedeniyle davanın usulden reddedilmesine karar vermelidirler⁷⁸⁸. Çünkü dava mevzuu edilecek olan uyumsuzluğun, daha önce kesin hüküm(kaziyei muhkeme, HMK.m.303) ile çözümlenmemiş olması olumsuz dava şartıdır. Kesin hükmün var olduğu veya kesin hükmün var

⁷⁸⁴ **Donay**, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.330; **Soyaslan**, s.374; **Aras**, 2014, s.297.

⁷⁸⁵ **Ünver / Hakeri**, s.737.

⁷⁸⁶ **Bilgen, Mahmut** (2018) “*Ceza Hukukundaki Bazı Düzenlemelerin Hukuk davalarına Etkisi*” *Fasikül Hukuk Dergisi*, C:10, S:100, (s.207-217), s.207; **İnci / Sakarya**, s.106; **Aras**, 2014, s.297.

⁷⁸⁷ **Kuru / Arslan / Yılmaz**, İcra ve İflas Hukuku, s.389-390.

⁷⁸⁸ **Bilgen**, s.207,214-215; **İnci / Sakarya**, s.106; **Aras**, 2014, s.297-298.

olduğunun sayıldığı hallerde tekrardan aynı uyuşmazlık dava mevzuu edilemez; dava mevzuu edilirse de, mahkemenin, bu durumu resen gözeterek, davayı esasa girmeden usulden reddetmelidir⁷⁸⁹.

Diğer bir hususta, kanunun ve yönetmeliğin ifadesi ile var olan tazminat davaları için “*feragat etmiş sayılması*” noktasının tereddütlere neden olmasıdır. Çünkü özel hukukta, HMK.’ da davadan feragat edilmiş sayılma şeklinde bir kurum bulunmamaktadır. HMK.’ da yalnız davadan feragat kurumu düzenlenmiştir. HMK.’ ya göre feragat ise, davacının , talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi halidir⁷⁹⁰(HMK.m.307/1). Ancak bu halde yalnızca doğrudan davacının yazılı veya sözlü beyanı ile mümkündür. Yani mahkemenin, davacının bu şekilde beyanları olmadan, resen feragat durumu ortaya çıkarması mümkün değildir. Sadece davacının yazılı veya sözlü beyanı ile mümkün olan feragat neticesinde ise davacı, HMK.m.312/1 hükmü gereğince davada aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerini ödemek mecburiyetindedir. Yani davacı feragat ederse yargılama giderlerini ödeyecektir⁷⁹¹. Bu da, çatışmayı uzlaştırma yoluyla giderdiklerini düşünen tarafların *yargılama giderleri* konulu davada başka bir mahkeme de tekrardan uyuşmazlığa düşmelerine sebep olacaktır. Bu halde uzlaştırmanın yapılmasına ve sahip olduğu temel fikre aykırı bir husustur⁷⁹². Zira uzlaştırma kurumu, deyim yerinde ise bir taşla iki kuşun vurulduğu yani hem ceza hem de hukuk uyuşmazlıklarının giderilmesini sağlayan bir kurumdur. Şuan için bu sorun uygulamadan değil kanundan kaynaklanmaktadır. Ancak kanunların uyumsuzluğundan kaynaklı olan bu sorun, uygulamaya yansiyarak uzlaştırma kurumunun başarısızlığına yol açmadan, gerçekleşen uzlaşma ile konusuz kalan tazminat davasına ilişkin olarak CMK.’nın HMK.’ da yer alan uygun bir kurumu belirterek yani kanunları uyumlaştırarak giderilmelidir. Başka bir anlatımla CMK.’da ve yönetmelikte yer alan “*feragat edilmiş sayılma*” ifadesi, “*uzlaşılan suç ile ilgili açılmış olan bir tazminat davasından HMK.’ ya göre*

⁷⁸⁹ Kuru / Arslan / Yılmaz, Medeni Usul Hukuku , s.252-253.

⁷⁹⁰ Kuru / Arslan / Yılmaz, Medeni Usul Hukuku , s.505-506.

⁷⁹¹ Kuru / Arslan / Yılmaz, Medeni Usul Hukuku , s.506-507.

⁷⁹² Bilgen, s.212 vd.; İnci / Sakarya, s.107; Aras, 2014, s.298.

davayı sonlandıran hallerden uygun olanına göre karar verilmeli” şeklinde düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir⁷⁹³.

Ancak yukarıda belirttiğimiz ve bazı diğer hususlardan uygulamada birçok sorunla, problem ile karşılaşmaktadır. Söz konusu bu sorunlarda şahısların özellikle de mağdurun uzlaştırmayı kabul etmediği, ayrıca da uzlaştırma prosedürünün ihdası ile amaçlanan yararın sağlanamadığı görülmektedir. Bu yönden tazminat hakları bakımından ortaya çıkan problemlerin çözümüne yönelik bir düzenlemeye ihtiyaç bulunduğu belirtilmektedir⁷⁹⁴.

Sonuç olarak mağdurun tazminat davası açmasının yolu kapatılmıştır. Bu durumda fedakârlık yaparak, ödün vererek uzlaştırmaya katlan mağdurun, failin edimini yerine getirmemesi halinde cezalandırılmasına, failinde edimini yerine getirmeyerek onun ödüllendirilmesi anlamına gelecektir. Bu sebeple failin edimini yerine getirmemesi halinde, kamu davası açıldığı veya hükmün açıklandığı gibi, fedakârlık ederek uzlaşan mağdurun da tazminat davası açma hakkı elinden alınmamalıdır⁷⁹⁵.

Bunlara örnek olarak, trafik kazaları neticesinde kusuru ile sebebiyet veren firmalara karşı ceza davaları yürütülmekte iken mağdurların özel hukukta TBK.m.49-76 hükümlerince haksız fiil sorumluluğundan kaynaklı olarak tazminat hakkını elde etmek için mücadele vermeleri ile yine iş kazası veya meslek hastalıkları nedeniyle yaralananların ceza davası devam ederken mağdurların TBK ve İş Kanunu hükümleri gereği haklarını özel hukukta da arama mücadelesi vermeleri gösterilebilir⁷⁹⁶. Tabi bu noktada uzlaştırma kurumunun özel hukuka tazminat bağlamında yansımaları çok önemli ve güzel bir gelişmedir. Zira mağdur, özel hukukta davalarda sürünmekten ve bu dava neticesinde olumlu netice almak için vermesi gerektiği mücadelelerden kurtularak doğrudan tazminat haklarına kavuşabilmektedir. Bu açıdan özel hukukla bir köprü vazifesi alan uzlaştırma kurumunun özel hukukla daha da uyumlaştırılarak etkisi, olanağı artırılmalıdır.

⁷⁹³ Bilgen, s.207-208; İnci / Sakarya, s.108.

⁷⁹⁴ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.36-37.

⁷⁹⁵ Çetintürk, s.581.

⁷⁹⁶ Balcı, Mesut (2008) İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Tazminat Davaları, 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.544-545.

Ancak daha hala uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesinde hangi noktalarda uzlaşmaların olduğunun açıkça yazılması, yazılmadı ise mesela manevi alacaklar için özel hukukta hak talep edilip edilmeyeceği gibi hususlarda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bu yönde bazı yazarlar bu belgelerin düzenlenmesi ile tarafların aralarındaki uyuşmazlığı tüm yönleriyle giderdiklerini ve herhangi başka bir talepleri olmadıklarını beyan ettiklerini söyleyerek uzlaştırma ile her şeyin çözüldüğünü ifade etmektedirler⁷⁹⁷. Ancak özellikle özel hukukçulardan oluşan yazarlar ise sözü edilen belgelere her hususun detaylıca yazılması gerektiğini belirterek bu hususlardan birinin belirtilmemesi ve bu husustan da açıkça vazgeçilmemesi halinde tazminat davası açabileceğini kabul etmektedir. Örneğin uzlaştırma raporunun içeriğinden salt maddi tazminat konusunda uzlaşma yapılmış ise, mağdur manevi tazminat hakkından dolayı tazminat davası açılabileceği ileri sürülmektedir. Ancak bu belgelerden maddi veya manevi hak şeklinde değil de yalnızca parasal bir meblağdan söz edilmişse bu takdirde bu meblağdan hem maddi hem de manevi tazminatı kapsadığı anlaşılması gerektiği belirtilmektedir⁷⁹⁸. Uzlaştırma, bir uyuşmazlığın hem hukuk hem de ceza alanlarında çözüme kavuşturmasını sağlayıcı ceza kökenli bir kurumdur. Bu niteliğinden kaynaklı olarak tarafların özgür iradeleri ile anlaşarak uyuşmazlığı çözüme kavuşturduğu bir zamanda burada birkaç hususun belirtilmediği veya özgür iradesiyle imzaladığı bu belgenin hata neticesinde oluştuğu şeklindeki çeşitli nedenlere dayanarak tekrardan özel hukukta uyuşmazlık ortamının yaratılamayacağı fikrini savunmaktayız. Uygulamada Yargıtay'ın bu yönde birçok karar verdiği görülmektedir⁷⁹⁹.

c. Uzlaştırmanın Gerçekleşmemesi Durumunda Hukuki sonuçlar

aa. İddianamenin Düzenlenmesi ve Kamu Davasının Açılması

Uzlaştırma gerçekleşmediği takdirde yukarıda belirtilen hukuki sonuçların hiçbiri doğmayacaktır. Uzlaştırmanın gerçekleşmediği hallerde ne gibi hukuki sonuçların doğacağını yönetmeliğin yirmi birinci maddesi

⁷⁹⁷ Bilgen, s. 208; İnci / Sakarya, s.108.

⁷⁹⁸ Balcı, İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Tazminat Davaları, s.545; Aras, 2014, s.299.

⁷⁹⁹Y. 17. Hukuk Dairesi, 2015/276 E., 2017/2618 K., T:13.03.2017; Y. 17. Hukuk Dairesi, 2014/9058 E., 2016/5900 K., T:12.05.2016; Y. 21. Hukuk Dairesi, 2015/13528 E., 2016/6953 K., T:19.04.2016.

“uzlaştırma işlemleri sonucunda uzlaştırmanın sonuçsuz kalması durumunda şüpheli hakkındaki iddianame uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenir.” şeklinde ifade etmiştir. Yine Yönetmeliğin yirmi birinci maddesinin ikinci fıkrasında “ suçta sürüklenen çocuk hakkında uzlaştırma süreci sonunda iddianame düzenlenmesi durumunda, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı takdir ederse, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını mahkemeden talep edebilir. ” şeklinde hüküm bulundurmaktadır.

Uzlaştırma, soruşturma evresinde iddianame düzenlemenin alternatifidir. Hakkında kamu davası açılacak durumda olan şüpheli ile ilgili olarak uzlaştırma usulü uygulanmaktadır⁸⁰⁰.

Ayrıca uzlaştırmanın neticesiz kalması durumunda tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez(CMK.m.253/18, Yön.m7/5).

d.Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Yoluna Gidilmesinin Diğer Hukuki Sonuçları

aa.Zamanaşımı ve Dava Süresinin Durması

Süreler başlığı altında detaylıca incelemiş olduğumuz bu mevzuu, aynı zamanda uzlaştırma gerçekleşsin veya gerçekleşmemiş olsun her hâlükârda uzlaştırma yoluna gidilmesi durumunda karşımıza çıkan diğer bir hukuki sonucumuzdur. CMK.m.253/21 madde hükmüne göre taraflardan birine ilk uzlaştırma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin neticesiz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının uzlaştırma raporunu hazırlayarak verdiği tarihe kadar olan aradaki süre kadar dava zanaşımı ve kovuşturma şartı olan dava süresi işleme, bu süreler bu süreçte durur⁸⁰¹. CMK.m.253/21’de bahse konu olan sürelerinin işlememesi durumundan TCK.m.67/1’de belirtilen zanaşımının durması durumunun anlaşılması gerekmektedir⁸⁰².

bb. Bilgi ve Belgelerin Aleyhe Kullanılmaması

CMK.m.253/20’de “Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil

⁸⁰⁰ Özbek / Yerdelen / Altuntaş, s.286.

⁸⁰¹ Donay, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.331; Soyaslan, s.374; Kaymaz / Gökcan, s.158.

⁸⁰² Kaymaz / Gökcan, s.158.

olarak kullanılamaz" denilmiştir. Yeni CMK sisteminde delillerin kullanılması yasaklılığı, sadece somut olaya bağlı ceza kovuşturmasında ya da soruşturmasında değil; herhangi bir nedene dayalı davalarda, hatta disiplin soruşturmalarında da geçerlidir⁸⁰³.

6. Soruşturma Evresi Uzlaştırması Sonucu Verilen Kararlara Karşı İtiraz Edilmesi(Kovuşturma Davası)

Uzlaştırma sonucu verilecek olan kararlara, doğan hukuki sonuçlara karşı denetim yollarına müracaat edilebilir⁸⁰⁴.

CMK.m.253/23'te "Uzlaştırma sonucunda verilecek kararlara karşı, 5271 sayılı CMK.'da yazılı kanun yollarına başvurulabilir"⁸⁰⁵ hükmü bulunmaktadır. Kanunun bu hükmü karşısında soruşturma evresinde yapılan uzlaştırma sonucunda verilecek kararlara karşı ne tür yollara müracaat edilebileceği bu hususuna bu başlık altında değinilmeye çalışılacaktır.

Acaba burada belirteceğimiz kovuşturma davası bir kanun yolu mudur? Hayır, burada belirtecek olduğumuz kamu davası bir kanun yolu değildir. Teknik manası ile bir hukuki çaredir; belirtilen hukuki çareye başvurulmasıdır. Zira CMK.'da kanun yolları açıkça düzenlenmiştir ve bunlar arasında bu belirtecek olduğumuz husus bulunmamaktadır. Buna göre, CMK.'da kanun yolları olağan(CMK.m.260-307) ve olağanüstü(CMK.m.308-323) kanun yolları şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur. Olağanüstü kanun yolları içerisinde Yargıtay Cumhuriyet başsavcının itiraz yetkisi(CMK.m.308), kanun yararına bozma(CMK.m.309-310), yargılanmanın yenilenmesi(CMK.m.311-323) müesseseleri vardır. Olağan kanun yolları(CMK.m.260-307) içerisinde de ise itiraz kanun yolu(CMK.m.267-271), istinaf kanun yolu(CMK.m.272-285) ve temyiz kanun yolu(CMK.m.286-307) bulunmaktadır⁸⁰⁶.

Soruşturma evresinde verilmiş olan kararlara karşı yukarıda belirttiğimiz itiraz kanun yolu, istinaf kanun yolu, temyiz kanun yolu söz konusu değildir.

⁸⁰³ Parlak / İpek, s.138.

⁸⁰⁴ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.361.

⁸⁰⁵ Yaşar / Otacı, s.3499.

⁸⁰⁶ Soyaslan, s.552 vd.

a.Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı Kovuşturma Davası

CMK.m.173/1’de kanun koyucu *suçtan zarar görenin verilmiş olan kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren başlamak üzere 15 gün içinde , bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine itiraz edebilir.* Burada söz konusu olan Cumhuriyet savcılığının kovuşturmaya yer olmadığı şeklindeki kararı yargısal değil, adli-idari bir karardır⁸⁰⁷. Bahsi geçen kararın denetimi, kanun koyucu pek de yerinde olmayan bir terminoloji olarak “itiraz” kavramını kullansa da, uygulama ve öğretide daha çok teveccüh olunan “kovuşturma davası”⁸⁰⁸ yoluyla gerçekleştirilmektedir⁸⁰⁹. Ancak öğretide kanunda belirtilen bu yolun itiraz niteliğinde olduğu da ayrıca savunulmaya çalışılsa da⁸¹⁰ CMK.m.173/1’de belirtilen kovuşturma davasının asli niteliği tali ceza davası olmasıdır⁸¹¹. Kanunda “itiraz” olarak zikredilen bu yoldan kastedilen itiraz kanun yolu değildir. Çünkü “itiraz olunabilecek kararlar” başlığı altında CMK.m.267’de “*hakim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir*” hükmü bulunmaktadır. Oysa Cumhuriyet savcılığının bu kararı ne hakim tarafından verilmiş bir karardır ne de kanunun itiraz kanun yoluna gidilebileceğini belirttiği türden bir karardır. Bu kovuşturmaya yer olmadığı kararı yargısal bir karar değildir, adli-idari bir karardır⁸¹². Bu müessese, kamu davasının mecburiliği ve soruşturmanın etkinliği ilkelerinin yerine getirilip getirilmediği hususunun denetimi için getirilen ve kullanılan bir müessesedir⁸¹³. Yani kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği takdirde kovuşturma davası söz konusu olacaktır⁸¹⁴.

Ayrıca CMK.m.267 ve devamında ele alınan itiraz kanun yolu sonunda CMK.m.271/4’te belirtilen “*Merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz*

⁸⁰⁷ Centel / Zafer, s.507; Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.322.

⁸⁰⁸ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1176.

⁸⁰⁹ Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.322; Ünver / Hakeri, s.512.

⁸¹⁰ Şahin / Göktürk, s.182.

⁸¹¹ Centel / Zafer, s.508.

⁸¹² Güleç, Sesim Soyer (2013) “Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:15, S:Özel, (s. 1393-1462), s.1398.

⁸¹³ Centel / Zafer, s.509;

⁸¹⁴ Meraklı, Serkan (2012) “Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Davası” Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:7, S:18, (s.173-192), s.175.

kanun yoluna gidilebilir.” açık hüküm gereğince verilecek olan kararlar kesindir. Oysa kovuşturma davası bir itiraz kanun yolu değil, tali bir ceza olduğu için kovuşturma davasının karar vericisi olan sulh ceza hakimliğinin kararına karşı CMK.m.267/3-a hükmü gereğince itiraz kanun yolu açıktır. Sonuç olarak kovuşturma davasının karar vericisi olarak sulh ceza hakimliğinin kararına karşı da itiraz kanun yolunun açık olması lazımdır⁸¹⁵. Yani anlaşılacağı üzere kovuşturma davası sonucunda verilecek olan karar kesin bir karar değildir. Kesin olan karar itiraz kanun yolu kararlarıdır. Kovuşturma davası sonucunda verilecek olan kararda itiraz kanun yolunda verilen bir karar olmadığından kesin değildir. Maalesef uygulamada yukarıda belirtilen fikirler benimsenmediğinden sulh ceza hakimliğinin vermiş olduğu kararlarının kesin olduğu⁸¹⁶ kabul edilmektedir⁸¹⁷.

Yukarıda ele almaya çalıştığımız problemin kaynağını sebepsiz bir şekilde kovuşturma davasına bakma yetkisine sahip makamın iki kez değiştirilmesi olarak görebiliriz⁸¹⁸. 2005 yılında yürürlüğe giren CMK’nın ilk halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz halinde karar verme yetkisi ağır ceza mahkemesi başkanındaydı. 2011 yılında yapılan değişiklik ile bu yetki başkandan alınarak ağır ceza mahkemesine verilmiştir ve böylece kararın niteliği mahkeme makamı kararı durumuna getirilmiştir. Ancak 2014 yılında 6545 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı inceleme mercii sulh ceza hakimliği yapılmıştır. Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu karara karşı inceleme mercii tekrardan hakimlik makamı kararı haline getirilmiştir. CMK.m.267/1 açık hükmü gereği de hakimlik makamı kararlarına karşı da itiraz kanun yolu açıktır⁸¹⁹.

Diğer taraftan kovuşturma davası ile suçtan zarar gören kişinin subjektif hakları koruma altına alınarak bu kişinin korunması amaçlanmaktadır⁸²⁰.

⁸¹⁵ Centel / Zafer, s.559.

⁸¹⁶ Özbek / Kambur / Bacaksız ve diğerleri, s.506; Güleç, s.1453 vd.

⁸¹⁷ Taner, Fahri Gökçen (2018) “Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Dar, Sarp ve Kısmen Açık Bir Yol ” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:135, (s.185-235), (Taner, “Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Dar, Sarp ve Kısmen Açık Bir Yol ”) s.186.

⁸¹⁸ Yenisey / Nuhoglu, s.682

⁸¹⁹ Taner, “Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Dar, Sarp ve Kısmen Açık Bir Yol ”, s.214.

⁸²⁰ Çiftçioğlu, s.131.

Sonuç itibariyle uzlaştırmaya tabi suçlarda, uzlaştırma yolu denenmeden Cumhuriyet savcısı tarafından verilecek olan kovuşturmayaya yer olmadığı kararına karşı suçtan zarar gören veya mağdur CMK.m.173/1’de belirtilen prosedürlere uyarak sulh ceza hakimliğine itiraz edebilecektir. Suçtan zarar gören veya mağdur, sulh ceza hakimliğinin vermiş olduğu kararı da yerinde bulmuyorsa CMK.m.267/1 ilâ CMK.m.267/3-a hükümlerine dayanılarak itiraz kanun yoluna müracaat edebilmelidirler⁸²¹. Bu müracaat ile sulh ceza hakimliği iki tür karar verebilir. İlk olarak, soruşturmanın genişletilmesine gerek görürse bu hususu açıkça belirtmek suretiyle kamu davasının açılması kararını verir. Savcı bu kararı yerine getirmek yani davayı açmak üzere iddianame hazırlamak zorundadır. İkinci olarak ise, kamu davasının açılması için yeteli sebepler yok ise talebi gerekçeli olarak reddeder, itiraz edeni giderlere mahkûm eder ve dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderir. Cumhuriyet savcısı da kararı itiraz edene ve şüpheliye bildirir⁸²²(CMK.m.173/3).

Bu noktada uzlaştırmaya tabi bir suç olmasına rağmen uzlaştırma yolu denenmeden verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararı da itiraz edilebilen kararlardandır. Mesela taksirle yaralama suçundan dolayı Yalova Cumhuriyet başsavcılığı kovuşturmayaya yer olmadığı kararı vermiştir. Bu karara karşı CMK.m.173/1 gereğince yapılan itiraz üzerine Yalova Sulh Ceza Hakimliği tarafından “ *ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından müştekinin kati raporunun alınması ve uzlaştırma yoluna gidilmesi ve soruşturmanın genişletilmesi*” gerekçesiyle itirazı kabul etmiştir(173/4). Ancak kesin olan bu karara karşı Adalet Bakanlığı kanun yararına bozma(CMK.m.309) yoluna müracaat etmiştir. Yargıtay 9.Ceza Dairesi de uzlaştırmaya tabi bir suçta uzlaştırma yoluna gidilmeden kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilemeyeceği gerekçesiyle kanun yararına bozma talebini reddetmiştir⁸²³.

b.Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararına Karşı Kovuşturma Davası

CMK.m.171/2’nin son cümlesinde “*Suçtan zarar gören, bu karara karşı CMK.m.173 madde hükümlerine göre itiraz edebilir.*” hükmü yer

⁸²¹ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1176-1177; Yenisey / Nuhoglu, s.682.

⁸²² Yenisey / Nuhoglu, s.685.

⁸²³ Yenisey / Nuhoglu, s.683.

almaktadır. Bu hüküm gereği yukarıda kovuşturmanın yer almadığı kararı için yazılmış olan bilgiler kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı içinde geçerli olacaktır. Bu itibarla Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı suçtan zarar gören veya mağdur öncelikle CMK.m.171/2-son cümlesine ve akabinde de CMK.m.173'üncü madde hükümlerine dayanarak itiraz edebilecektir. Suçtan zarar gören veya mağdur, yaptıkları itirazı değerlendiren mercinin kararına karşıda CMK.m.267/1,267/3-a hükümlerine atfen itiraz kanun yoluna da gidebileceklerdir⁸²⁴.

Hulasaten bu erteleme kararına karşı, suçtan zarar gören, CMK.m.173'e göre Cumhuriyet savcısının yargı çerçevesinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine başvurabilecektir⁸²⁵.

c.İddianamenin Kabulü Kararı(Kamu Davasının Açılması Kararı)

Uzlaştırma olumsuz sonuçsuz kaldığı veya uzlaştırma olumlu sonuçlanmakla birlikte edim yerine getirilmediği takdirde şüpheli hakkında CMK.m.253/19 fıkra hükmüncü kamu davasının açılmasına kararı verilebilecektir. Yani şüpheli hakkında düzenlenen iddianamesi kabul edilerek kamu davası açılacaktır(CMK.m.175). CMK.'da kamu davasının açılması kararına karşı veya iddianamenin kabulü kararına karşı herhangi bir şekilde kanun yolu öngörülmemiştir. Yani eğer savcı takdir yetkisini iddianame düzenlememek yönünde kullanırsa buna karşı kanun yolu da bulunmamaktadır⁸²⁶. Ancak CMK.m.174/5'te iddianamenin iadesi kararına karşı Cumhuriyet savcısına itiraz edebilme hakkı tanınmıştır.

Ceza yargılaması iddia ve savunma makamlarının taraf sıfatları ile bulunduğu muhakeme sürecidir. Cumhuriyet savcısı iddia makamını temsilen bulunmaktadır. Bu iddia makamı tarafına suçtan zarar gören veya mağdur katılabilmektedir. Sanık ve onun müdafisi ise savunma makamı tarafını teşkil etmektedir. Söz konusu bu iki tarafın yer aldığı yargılamada, taraflardan birine, kanun yolu imkânı tanınıp diğerine tanınmaması, hiçbir hukuki gerekçeyle kabul edilemez. Bu itibarla iddianamenin iadesi kararına karşı CMK.m.174/5

⁸²⁴ Yenisey / Nuhoglu, s.692.

⁸²⁵ Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.322.

⁸²⁶ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1249.

ile Cumhuriyet savcısına itiraz hakkı nasıl ki tanınıyorsa iddianamenin kabulü ile sanık konumuna sokulan şüpheliye de iddianamenin kabulü kararına karşı itiraz yolu tanınmalı ⁸²⁷ fikrine katılmaktayız. Ancak şuan itibariyle mevzuatımızda şüpheliye iddianamenin kabulüne itiraz hakkı tanınmamıştır⁸²⁸.

Eğer iddianamenin iadesi hallerinden biri olmasına rağmen savcı iddianameyi düzenlemişse mahkeme düzenlenen bu iddianamenin iadesine karar verecektir. Bu hallerden birisi de uzlaştırma yolunun açık olduğu halde bu yolun kullanılmadan iddianame hazırlanmasıdır. Zaten iddianame uzlaştırma yolunun kapalı olduğu hallerde ise bu sebepten iade edilemeyecektir. Örneğin, 6136 sayılı Kanuna giren suçlarda taraf kamu hukuku olduğu için, uzlaştırma yolu zaten kapalıdır⁸²⁹.

B.KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA

1.İlk Derece Mahkemesinde Uzlaştırma

a.Genel Olarak Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma

Ceza muhakemesinde kovuşturma(=poursuite,takip), iddia makamının şüphesinin kuvvetlenip sanı(=zan, kuvvetli şüphe) haline gelmesi üzerine şüphelinin sanık olması ile başlayan ve bu şüphenin yenilmesine kadar süren iddia faaliyetidir⁸³⁰.

CMK'nın ikinci maddesinin birinci fıkrasının e bendinde soruşturma evresi "*kanunda belirtilen yetkili mercilerin suç şüphesini öğrenmesiyle başlayıp hazırlanacak olan iddianamenin kabul edilmesine kadar devam eden evredir.*" şeklinde tanımlanmıştır. Soruşturma evresinin temel işlevi bir süzgeç rolü üstlenerek, yeterli suç şüphesinin olup olmadığını saptamak ve bu sayede kamu davasının açılmasına gerek olup olmadığı belirlemektir. Eğer soruşturma evresi sonunda toplanan kanıtlar, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyor ve dosya birtakım şartları da (CMK.m.174'te belirtilenler)

⁸²⁷ **Özen, Mustafa** (2009) "*Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi*" Ankara Barosu Dergisi, Yıl:67, S:3, (s.17-28), s.17.

⁸²⁸ **Evik, Vesile** (2008) "*İddianamenin İadesi*" Sulhi Dönmezer Armağanı, C:II, Ankara, s. 814.

⁸²⁹ **Kunter / Yenisey / Nuhoglu**, s.1264.

⁸³⁰ **Kunter / Yenisey / Nuhoglu**, s.290; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.363; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.507.

sağlıyorsa Cumhuriyet savcısı soruşturma dosyası hakkında kamu davasının açılması için bir iddianame düzenler. Ancak düzenlenen bu iddianame yukarıda belirttiğimiz üzere CMK.m.174'te belirtilen şartları sağlamak zorundadır. Bu şartlardan bir tanesi de soruşturma dosyasının uzlaştırmaya tabi olduğunun anlaşılması halinde soruşturma dosyasının uzlaştırma işlemlerinin yapılmasıdır. Bu uzlaştırma işlemlerinin yapılmaması halinde CMK.'nın 174. maddesinin birinci fıkrasında kanun koyucunun "*mahkeme, soruşturma dosyasından açıkça uzlaştırmaya tabi olduğunun anlaşılmasına rağmen uzlaştırma usulü uygulanmaksızın kamu davasının açılması için gönderilen iddianamenin Cumhuriyet başsavcılığına iadesine karar verir.*" şeklindeki açık hükmü söz konusudur. Eğer mahkeme, bu şekilde uzlaştırma işlemlerinin yapılması gerektiği halde yapılmayarak iddianame hazırlandığını anlar ise, bu hazırlanan iddianamenin iadesine karar verecektir. Sonuç olarak uzlaştırma usulünün uygulanmaması bir iddianamenin iadesi nedenidir. Bu usul uygulanmadığı takdirde iddianame iade edilecektir. İddianamenin kabulü kararı(CMK.m.175/1) verilmesi ile birlikte, hem kamu davası açılmış sayılır, hem de soruşturma evresi biter, kovuşturma evresi başlar⁸³¹. Bununla birlikte de suç işlediğinden şüphelenilen şahıs, artık suç işlediği sanılan şahıs olmaktadır. Uzlaştırma, ceza soruşturmasının ve kovuşturmasının sürdürülmesini önleyen askıya alan bir süreçtir⁸³².

Kovuşturma, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade eder(CMK.m.2/I-f). Kanuni süre olan on beş günlük süre içerisinde mahkeme tarafından iddianame iade edilmediği takdirde kamu davası CMK 174'üncü maddenin birinci fıkrasının açık hükmü gereğince açılmış olacaktır. İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar(CMK.m.175/I). Kovuşturma evresi: duruşma hazırlığı, duruşma ve son karar olmak üzere üç devreden oluşmaktadır. Kovuşturma evresinde gaye var olan cezai uyuşmazlığın kollektif bir şekilde kesin hükümlü son bir karar ile çözülmesidir. Kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün uygulanması, soruşturma evresinde uzlaştırma usulünün

⁸³¹ Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.55, 327.

⁸³² Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1275; Kaymaz / Gökcan, s.72; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.841.

uygulanmamış olmasına bağlıdır⁸³³. Eğer soruşturma evresinde taraflar, uzlaştırma teklifini reddetmişler veya süresinde cevap vermeyerek reddetmiş sayılmışlar yahut uzlaştırma teklifini kabul etmekle beraber uzlaştırma görüşmeleri neticesinde uzlaşmamışlar ise, kovuşturma evresinde uzlaştırma yoluna gidilemez⁸³⁴ (CMK.m.253/18; Yön.m.7/5).

CMK.m.254/1, kovuşturma evresinde uygulanacak usul bakımından CMK.m.253 hükmünü işaret etmektedir. Dolayısıyla kovuşturma evresinde de uygulanacak usul ve esaslar, esasen soruşturma evresi bakımından düzenlenenlerdir. Ancak niteliği itibariyle kovuşturma evresinde yapılan uzlaştırmanın farklılık arz eden yönleri bulunmaktadır⁸³⁵. Kovuşturma evresinde yapılacak uzlaştırmaya ilişkin düzenleme, 5271 sayılı CMK.'nın 254. ve Yönetmeliğin 22-27 arasındaki maddelerinde düzenlenmiştir.

İddianame kabul edilip kamu davası açıldıktan sonra uzlaştırma işlemleri, soruşturma aşamasında belirtilen esas ve usule göre (CMK.m.253' te belirtilen esas ve usule göre), mahkemenin talebi doğrultusunda uzlaştırma bürosu ve uzlaştırmacı tarafından yerine getirilir. Mahkeme aşağıdaki durumların bulunması halinde uzlaştırma usulüne başvurulması için dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermelidir(Yön.m.22):

İlk olarak, kovuşturma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması. Zira kanıtların ortaya konmasından sonra suçun hukuksal niteliği değişmiş ve bu değişim sonrasında ilgili suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde CMK.m.226 ile CMK.m.254 hükümleri gereğince işlemler tesis edilir; ikinci olarak, soruşturma evresinde uzlaştırma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması. Şüpheliye isnat edilen suçun, uzlaştırma kapsamında kalması halinde iddianamenin iadesi gerekir(CMK.m.174/I-c).

⁸³³ **Centel / Zafer**;s.546; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.363-364; **Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.16.

⁸³⁴ Ancak bazı hocalarımızla bu husus eleştirilmektedir. Alternatif bir yöntem olan uzlaştırmaya soruşturma evresinde uzlaşmayan taraflar kovuşturma evresinde de gidebilmelidir. Bu noktadan CMK.m.253/18 hükmü gözden geçirilmelidir(**Özbek, V.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, s.17.).

⁸³⁵ **Özbek / Cüni / Özcan**, s.135; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.361.

Soruşturma aşamasında uzlaştırma usulü uygulanmadan dava açılması halinde mahkeme, uzlaştırma usulünün uygulanmadığını gözden kaçırarak iddianameyi kabul etmiş ise, mahkeme bu durumda uzlaştırma usulünün uygulanması için dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermelidir⁸³⁶. Zaten soruşturma evresinde uzlaştırma usulüne başvurulmuş ise ve uzlaştırma da gerçekleşmemiş ise kovuşturma evresinde dahi olsa CMK.m.253/18 açık hükmü gereğince tekrar uzlaştırma usulüne başvurulamayacaktır; üçüncü olarak, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaştırmaya tabi bir suçun varlığı. Örneğin, özel bir soruşturma usulünün söz konusu olduğu, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu m.53/c hükmünde olduğu gibi, soruşturmanın Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilmediği durumlar oluşturmaktadır⁸³⁷; dördüncü olarak, kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaştırma kapsamına girmesi. Örneğin: 6763 sayılı Kanun ile CMK.m.153/1'e getirilen Tehdit, Dolandırıcılık, Hırsızlık suçları uzlaştırma kapsamında olduğuna dair hükümler birlikte artık bu suçlarda da uzlaştırma yoluna gidilebilecektir. Mahkeme, davayı gördüğü esnada yapılan bir kanun değişikliği ile uzlaştırma kapsamına giren bu suçlar hakkında hazırlanan kovuşturma dosyasını CMK.m.254 hükmü gereğince uzlaştırma işlemlerinin 253' üncü maddede belirtilen esas ve usule göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna göndermesi gerekecektir⁸³⁸.

Uzlaştırma, soruşturma ve kovuşturma aşamasında uygulanan bir yöntemdir. Ancak soruşturma aşamasında bir kez uzlaştırma yolu denendikten ve olumsuz sonuçlandıktan sonra uzlaştırma kapsamında bir suç olmasına rağmen kovuşturma aşamasında tekrar uzlaştırma yolu uygulanamamaktadır⁸³⁹. Yargıtay'a göre, "*Uzlaştırmanın asıl olarak soruşturma aşamasında yapılması gerekir. Kovuşturma aşamasında uzlaştırmanın hükümlerinin uygulanması ise istisnai olarak belli durumlarda mümkündür. Soruşturma aşamasında usulüne uygun olarak uzlaştırma teklif edilmesine rağmen, taraflarca kabul edilmemiş*

⁸³⁶ Centel / Zafer, s. 460; Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.605.

⁸³⁷ Özbek / Cüni / Özcan, s.133.

⁸³⁸ Şahin / Göktürk, s.220.

⁸³⁹ Erdem / Eser / Özşahinli, s.7-8.

olması nedeniyle uzlaştırma gerçekleşmemiş ise kovuşturma aşamasında taraflarca uygulanması talep edilse bile artık uzlaştırma işlemi yapılamaz"⁸⁴⁰.

Ayrıca yukarıda belirttiğimiz sebeplerden kaynaklı olarak uzlaştırma yoluna gidilmesi gerekirken bu yola gidilmeksizin karar verilemez. Eğer karar verilmişse verilen bu karar hukuka ve kanuna aykırı olacaktır. Bu yönde Yargıtay'ın "01.06.2005 tarihinden önce işlenmiş olduğu iddia edilen, yargılaması devam eden ve uzlaşmaya tâbi suçlar hakkında, sanık yargılamanın tüm aşamalarında suçunu ve sorumluluğunu kabul etmese dahi, uzlaşma hakkının hatırlatılmaması bozma nedeni olacaktır." şeklinde kararı bulunmaktadır⁸⁴¹. Bu nedenle mahkeme uzlaştırma yapılmasını gerektiği hallerde, "TCK.'da öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma artının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlanmış olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir."(CMK.m.231/8).

CMK.'nın açık hükmü gereği mahkeme, durma kararı vererek davayı durduracaktır. Zira olumlu muhakeme şartlarının gerçekleşmemesi veya muhakeme engelinin kalkmaması durumunda, uyuşmazlığı esastan çözmek mümkün olmayacaktır. Bu şartların gerçekleşmemesi sebebiyle verilen kararlar, uyuşmazlığı sadece usulen çözümlenecektir. Muhakeme şartlarının varlığı veya yokluğu, soruşturmanın başlamasından hükmün kesinleşmesine kadar muhakemenin her aşamasında re'sen araştırılır⁸⁴². Bu itibarla bir dava ve muhakeme şartı olan uzlaştırma yoluna gidilmesi muhakemenin her anında resen gözetilmelidir. Bu şart gerçekleşmeden hüküm verilmemelidir⁸⁴³. Bu uzlaştırma şartı henüz gerçekleşmemiş ise durma kararı verilir ve şart gerçekleşene kadar kovuşturma durdurulmuş olur. Uzlaştırma şartının gerçekleşmesi beklenektir. Mahkeme, ilgililerce kabul edilen uzlaştırma dosyası hakkında gerekli işlemlerin yerine getirilmesini bekler⁸⁴⁴. Ancak "mahkemenin uzlaştırma şartına bağlı olarak vermiş olduğu durma kararına

⁸⁴⁰ YCGK, 2012/6-1142 E., 2013/17 K., T: 22.01.2013.

⁸⁴¹ Y. 2.CD., 2006/1210 E., 2006/14983 K., T:21.09.2006.

⁸⁴² Centel / Zafer, s.606.

⁸⁴³ Centel / Zafer, s.536; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.113; Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.64; Yenisey / Nuhoglu, s.615;

⁸⁴⁴ Ünver / Hakeri, s.732-733; Centel / Zafer, s.606.

karşı itiraz edilebilir yani itiraz kanun yoluna(CMK.m.267 vd.) gidilebilir”(CMK.m.223/8).

Bununla birlikte “*Derhal beraat kararı verilebilecek hallerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez”(CMK.m.223/9).* Yani CMK.m223/2’de sayılan beraat kararının verilebileceği hallerde mahkeme veya hakim durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı vermeksizin beraat kararını vermesi gerekmektedir. Örneğin uzlaştırma kapsamında olmakla birlikte sanık tarafından işlenen fiilde hukuka uygunluk nedeni olarak sayılan meşru müdafaa veya zaruret halinin(TCK.m.25) varlığı durumunda beraat kararının verilmesi gerekecektir⁸⁴⁵. Yine, örneğin, uzlaştırma süreci başlatılmadan evvel sanığa ilişkin derhal beraat etmesini gerektirecek bir durum ortaya çıkarsa bu halde uzlaştırma uygulanmaksızın beraat kararı verilmelidir⁸⁴⁶.

Yine mahkeme davayı ve cezayı düşüren hallerden, sebeplerden biri ile karşılaştığı(ölüm, zamanaşımı, af, şikâyetten vazgeçme) takdirde CMK.m.223/8 uyarınca kamu davasının düşmesi kararı verecektir. Mesela, uzlaştırma kapsamında yer alan şikâyete bağlı bir suçta mağdurun şikâyetini geri alması(TCK.m.73/7,74/1) ya da sanığın ölmesi halinde de(TCK.m.64/1) dava durmasının sebebi olan dava şartı olarak uzlaştırmanın gerçekleşmesi aranmaksızın hakim davasının düşmesi kararı verecektir. Yani şikâyetinden vazgeçerse de beraat kararı değil düşme kararı verilecektir⁸⁴⁷.

b. Kovuşturma Evresi Uzlaştırmasının Tarafları

aa.Uzlaşan Taraflar

aaa.Mağdur veya suçtan zarar gören

Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görene ilişkin yapılmış olan açıklamaların hepsi kovuşturma evresi uzlaştırma içinde geçerlidir. Buna göre kimlerin mağdur tarafını oluşturabileceği, birden fazla mağdur veya suçtan zarar görenin olması durumunda ne gibi şeylerin yapılacağı hususları tek tek anlatmıştır.

⁸⁴⁵ **Cumhur / Göktürk**, s.528; **Dönmezer / Erman**, s.200.

⁸⁴⁶ **Öntan**, s.64.

⁸⁴⁷ **Cumhur / Göktürk**, s.529; **Centel / Zafer**, s.606.

bbb. Sanık

Sanık, kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişidir, ceza yargılaması sūjelerinden birisidir⁸⁴⁸(CMK m.2/1-b). Bařka bir ifadeyle sanık, hakkında yeterli delil olduğu için suçu işlediği dūřunūlen ve aleyhine ceza davası açılan kimsedir⁸⁴⁹.

Sanık olabilmek için yařıyor olabilmek ve gerçek kiři olmak gerekir. Zira lūler ve tūzel kiřiler sanık olamazlar. Eėer bir davada böyle bir durum var ise takipsizlik kararı verilmelidir. Ancak dava açıldıktan sonra sanık sıfatı tařıyan gerçek kiři lmūř ise bu durumda davanın dūřmesi kararı verilecektir⁸⁵⁰.

Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kiři tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kiři uzlaştırmadan yararlanır. Sonuç olarak eėer suçun birden fazla sanık tarafından işlendiği iddia ediliyor ise, yalnızca uzlaşan sanık uzlaştırmadan yararlanabilir(CMK.m.255-Birden çok fail bulunması halinde uzlaştırma). Yani aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kiři tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma hūkūmleri her bir sanık için ayrı ayrı değerlendirilir, ancak uzlaşan kiři uzlaştırmadan yararlanır(Yön.m.7/2). Birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza ngrūlen hāllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılıır(Yön.m.7/4).

Ayrıca uzlaştırma kapsamındaki suçlar hem iştirak halinde hem de iştirak olmadan toplu olarak işlense bile başka nedenlerle bağlantı var sayılarak birlikte dava edilmiş olabilirler. Bilineceėi ūzere her bağımsız dava hakkında mahkemenin ayrı ayrı karar kurması gerekir. Örneėin, TCK.m.116'ncı maddesinde dūzenlenen konut dokunulmazlığını ihlal suçunun iştirak halinde işlenmesi mūmkündür. Buna karşın aynı konuta bir grup sanığın sabahleyin, başka bir grup ya da tek olarak bir başka sanığın saldırması mūmkündür. Her iki halde de konutun veya sahibinin aynı olmasına dayandırılarak bağlantı nedeniyle birlikte dava açılabilir. Doėal olarak her eylem ve fail için ayrı ve bağımsız davalar açılmış olur. Bu davaların sonuçlandırılması da ayrı ayrı

⁸⁴⁸ **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.166; **zbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.551.

⁸⁴⁹ **Soyaslan**, s.207; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.166; **zbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.551.

⁸⁵⁰ **Soyaslan**, s.207.

kararlar ile olur. Buna göre; bir suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda, suç ortaklarından hangisi veya hangileri uzlaşır, uzlaştırma nedeniyle o sanık hakkındaki dava düşecek ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilecektir. Bir suçun toplu olarak ya da farklı zaman ve nedenlerle işlenmesi durumunda ise, suçu işleyenlerden her biri bakımından uzlaştırma süreci ayrı ayrı işler. Bu sayede tüm sanıkların uzlaştırmayı kabul etmesi gerekir mi şeklindeki tereddütler giderilerek soruşturma ve davaların farklılığı, bağımsızlığı gözetilmiş olur⁸⁵¹.

Ayrıca iştirak hükümleri gereğince de mağdurun şikâyetinden vazgeçmesi halinde de tüm sanıklar bundan yararlanır⁸⁵². Yine mağdurun maddi ve manevi zararlarını ödemeyen, uzlaştırma işlemlerine katılmayan sanık uzlaştırmadan yararlanamaz⁸⁵³.

Sonuç olarak aralarında iştirak ilişkisi olsun olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, sadece uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır⁸⁵⁴. Kanun koyucu burada "şikâyetin bölünmezliği veya sirayeti ilkesi"nden farklı olarak bir tespit ve tercihte bulunmuştur. Bir şüphelinin veya sanığın, mağdur veya vekili ya da kanuni temsilcisi ile anlaşmasının doğuracağı sonucu tüm sanıklara yaymak CMK., Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun⁸⁵⁵ (CGTİHK), TCK.'ya, ceza sorumluluğunun şahsiliği, diğer ceza hukuku ilkelerine ve hukuka aykırı olur⁸⁵⁶. Zira bir sanığın uzlaşmayı kabul etmemesinden kaynaklı olarak diğerlerinin de uzlaşmadan yararlanamamasına sebep olması ceza hukukunun en temel ilkelerinden birisi olan cezaların şahsiliği ilkesine aykırı düşmektedir. Bir ceza ilkesi olan ceza sorumluluğunun

⁸⁵¹ **Malkoç / Yüksektepe**, s.1403.

⁸⁵² Suç tarihinde 15-18 yaş grubunda olup kanuni temsilcilerinin bilgisi ve rızası dışında evini terk eden mağdureyi, ailesi ve yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanlarında tutan sanıkların eyleminin TCK.m.234/3'de yer alan çocuğun kaçırılması veya alıkonulması suçunu oluşturulduğu, bu suçun takibi şikâyete bağlı olup, katılanlar Mustafa ve Şehri' nin kovuşturma aşamasında sanık Yılmaz hakkındaki şikâyetlerinden vazgeçtiklerini ifade etmeleri karşısında, sanıklara TCK.'nın 73/5. maddesi gereğince iştirak halinde suç işleyen sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme diğerlerini de kapsayacağından, vazgeçmeyi kabul edip etmedikleri sanıklardan sorularak, vazgeçmeyi kabul etmedikleri takdirde suçun uzlaştırma kapsamında kaldığı da gözetilerek CMK.m.253,254 gereğince uzlaştırma işlemleri yapıldıktan sonra sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde beraatlerine karar verilmesi (14.CD., 07.04.2014, 6817/4616) (**Yaşar / Otacı**, s.3571.)

⁸⁵³ **Taşdemir / Özkepir**, s.1239.

⁸⁵⁴ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, 2014, s.919.

⁸⁵⁵ RG: 29.12.2004; 25685.

⁸⁵⁶ **Ünver / Hakeri**, s.730.

şahsiliği ilkesinin⁸⁵⁷ ihlali söz konusu olacağından hukuka aykırılık söz konusu olacaktır.

Uzlaştırma için mağdur ve suçtan zarar görenlerin tümünün uzlaştırmayı kabul etmesi zorunlu iken, buna karşılık sanıklar açısından bu şekilde bir zorunluluk bulunmayıp, hangi sanık uzlaştırılırsa, uzlaştırmının sonuçlarından o yararlanır⁸⁵⁸.

bb. Yetkili Makam (Uzlaştırıcı Taraf, Uzlaştıran Konumundakiler)

aaa. 6763 Sayılı Kanun Öncesi

Uzlaştırma işlemlerinin yapılması 6763 sayılı kanun değişikliği öncesinde mahkeme tarafından gerçekleştirilmekteydi. İlgili bu değişiklik öncesi CMK.m.254 hükmü şu şekildedir: "*Kamu davasının açılması halinde, uzlaştırmaya tabi bir suç bulunmakta ise mahkeme CMK.m.253'te gösterilen usule göre uzlaştırma işlemleri yapar.*". Buna göre yapılması gereken uzlaştırma işlemlerine ilişkin tebligat ve yazışmalar duruşma gününü beklemeksizin mahkeme tarafından dosya üzerinden yapılabilmekteydi⁸⁵⁹.

aaaa. Hakim/Mahkeme

6763 sayılı Kanun değişikliği öncesinde CMK.m.253/4 fıkrasının hükümlerince uzlaştırma teklini mahkeme, hakim yapabilmekteydi. Yine CMK.m.253/9 fıkrası hükmünde, uzlaştırma teklifinin kabulü sırasında hakimin doğrudan kendisinin uzlaştırmayı yapabileceğini veyahutta görevlendireceği bir uzlaştırmacı ile bu uzlaştırmının yerine getirilmesini sağlayabileceği açıkça belirtilmekteydi. Yani uzlaştırma işlemleri, hakim veya kendisi tarafından görevlendirilecek bir uzlaştırmacı tarafından yapılabilmekte idi. Bizzat hakimin uzlaştırmacılık yapması söz konusu idi⁸⁶⁰.

Ancak 6763 sayılı Kanun değişikliği sonrasında bu mercilerin uzlaştırma işlemleri yapabilme yetkisi ve uzlaştırmacı görevlendirebilme yetkisi tamamen kaldırılarak birer tevdi merci haline getirilmiştir. Değişiklik

⁸⁵⁷ TCK m.20/1: "Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz."

⁸⁵⁸ Ünver / Hakeri, s.730.

⁸⁵⁹ Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42; Erdem / Eser / Özşahinli, s.8; Yalçınkaya, s.19-20.

⁸⁶⁰ Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42; Erdem / Eser / Özşahinli, s.8; Yalçınkaya, s.19-20.

öncesi kanun hükmünden (CMK.m.253/9, 2007 tarihli CMKUY.m.13) açıkça anlaşıldığı üzere yapılan uzlaştırma teklifinin kabul edilmesi halinde, hakim uzlaştırma müzakerelerini bizzat da yürütebilmekte idi⁸⁶¹. Eski düzenlemeye göre kovuşturma evresinde uzlaştırmayı, hakim gerçekleştirebilmekteydi. Bu hükümler nedeniyle hakime bir uzlaştırmacı görevlendirme veya uzlaştırmayı bizzat yapabilme olanakları verilmiştir. Sonuç olarak hakim uzlaştırma müzakerelerini bizzat yapabilmekteydi⁸⁶². Tabi bu şekilde olmasının birçok sakıncası da bulunmakta idi. Kovuşturma evresinde ise hakimin uzlaştırma yapması, geleneksel olarak uzlaştırmacının kullanılmadığı "*itham(iddia) pazarlığı*" 'na benzer bir sürecin izlenmesi anlamına gelmekteydi. Ancak kanunun kabul etmiş olduğu yöntem, mağdur-fail uzlaştırmaları olup, Cumhuriyet savcısı ve savunma arasında yapılan bir iddia pazarlığı niteliğinde değildir. İkinci olarak uzlaşma teklifinin kabul edilmesi, suçu kabul anlamına gelmemekle birlikte, müzakereler sırasında suçu kabul anlamına gelebilecek konuşmaların hakim önünde yapılması sakınca yaratmaktaydı. Zira uzlaştırma gerçekleşmediği takdirde kovuşturmaya devam edilirdi. Bu nedenle davaya bakan hakim tarafından bizzat uzlaştırmacının yapılmaması gerekmekteydi⁸⁶³.

bbb. 6763 Sayılı Kanun Sonrası

6763 sayılı Kanun ile değişik CMK. 254' üncü maddesi hükmü ile kamu davası açıldıktan sonra mahkeme kovuşturma konusu suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu anlar ise, uzlaştırma bürosuna 253'te belirtilen esas ve usule göre ilgili kovuşturma dosyası hakkında uzlaştırma işlemlerinin yapılması için gönderir ve dosya uzlaştırma bürosundan kayıt numarası alır (Yön.m.22/2). Ayriyeten mahkemece uzlaştırma bürosuna gönderilen dosya, dava dosyasının tamamını içermek zorunda değildir. Yalnızca mahkemenin uzlaştırma için gerekli olduğunu takdir ettiği belgeler, uzlaştırma bürosuna gönderilir(Yön.m.22/3).

Mahkeme makamı artık uzlaştırma işlemlerini yapmaya yetkili makam değildir. Ancak bu uzlaştırma sürecinin başlatılması için ve uzlaştırma

⁸⁶¹ Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Yalçınkaya, s.19-20.

⁸⁶² Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Yalçınkaya, s.19-20.

⁸⁶³ Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42; Erdem / Eser / Özşahinli, s.8; Yalçınkaya, s.19-20.

işlemlerinin yapılması için yetkili makama gönderim makamı rolü üstlenmektedir, tevdi mercii hükmündedir. Yani eski düzenleme zamanındaki gibi uzlaştırma işlemlerini ve buna ilişkin tebligat ile yazışmayı mahkemenin yapma yetkisi bulunmamakta, bir diğer deyişle mahkeme artık yetkili makam değildir. Kanunun açık hükmü gereği, gelen kovuşturma dosyası üzerinde uzlaştırma işlemi yapmaya yetkili makam uzlaştırma bürosu, bu büronun organları ve büronun uzlaştırmacı listesinden görevlendireceği uzlaştırmacıdır. İlgili dosya hakkında uzlaştırma bürosu uzlaştırma işlemlerini başlatabilir⁸⁶⁴. Burada uzlaştırma bürosu, uzlaştırma işlemlerinin ve sürecinin başlatılması için dosyayı sırasıyla bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına ve Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen uzlaştırmacıya tevdi edecektir(Yön.m.22/7,8). Uzlaştırmacıya dosya tevdi edildikten sonra bu husus taraflara telefon, sms veya diğer elektronik araçlar ile bildirilir (Yön.m.22/4).

Buna göre, sürecin ilk evresindeki uzlaştırma işlemlerini uzlaştırma bürosu, Cumhuriyet savcısı ile uzlaştırmacı yetkili makam olarak yapmaktadır. Sürecin devamında uzlaştırmacının sağlanması aşamasına geçilecek ve bunun için dosya, Cumhuriyet savcısı ile uzlaştırma bürosunun gözetimi altında bulunan uzlaştırmacıya verilerek sürecin orta kısmına geçilir⁸⁶⁵. Burada yetkili makam olarak uzlaştırmacı ilgili işlemleri yetkili makam olarak tesis eder. Sürecin son evresinde ise uzlaştırmacı gerekli işlemleri yaparak uzlaştırma dosyasını ve yönetmelikte belirtilen evrakları uzlaştırma bürosuna teslim eder(Yön.m.25/1). Teslimatın akabinde uzlaştırmacıdan gelen raporu, evrakları ve dosyayı Cumhuriyet savcısı üst yazı ile mahkemeye gönderir(Yön.m.25/4).

Mahkeme, gelen dosya üzerinden gerekli değerlendirmelerini yaparak kovuşturma evresine ilişkin kararını verir. Dikkat edileceği üzere uzlaştırma işlemlerinin yapılması noktasında mahkemenin herhangi bir işlem tesis etme yetkisi bulunmamaktadır, sadece yapılan uzlaştırma işlemleri hakkında yargılama sürecine ilişkin kararları söz konusu olmaktadır. Yani mahkeme uzlaştırmacının sonucuna göre kararlar verebilir. Mahkemenin sadece

⁸⁶⁴ Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42; Erdem / Eser / Özşahinli, s.8,119; Yalçınkaya, s.19-20; Özbek / Cüni / Özcan, s.135.

⁸⁶⁵ Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42; Erdem / Eser / Özşahinli, s.119; Yalçınkaya, s.19-20.

uzlaştırma işlemlerinin yapılması için kovuşturma dosyasını gönderme işlemi bulunmaktadır. Bunlar dışında mahkeme uzlaştırma işlemleri yapmaya yetkili makam deęildir⁸⁶⁶.

Ancak, uzlaştırma işlemleri yapma yetkisi olan makamlar ceza muhakemesi sürecine etki edici yani yargılama evresini etkileyici karar verme yetkisini soruşturma evresinde olduğu gibi kovuşturma evresinde kullanamamaktadır. Zira soruşturma evresinde uzlaştırma sürecine müteakiben uzlaştırma sürecinin parçası olan bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından doğrudan soruşturma evresine ilişkin karar verilebilmektedir. Yani uzlaştırma işlemlerinin yapılması için uzlaştırma bürosuna dosya gönderen Cumhuriyet savcısı uzlaştırmanın bitimine müteakip karar verecek olan makam olmaktan çıkmaktadır. Onun yerine uzlaştırma süreci bittikten sonra tekrar o gönderen savcıya göndermeden bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından doğrudan soruşturma evresi hakkında karar verilebilmektedir. Ancak kovuşturma evresinde uzlaştırma sürecinin bitimine müteakiben bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosya, rapor ve evrakları yargılamaya ilişkin karar verilebilmesi için mahkemeye göndermektedir. Kendisi yargılamayı etkileyici karar verememektedir⁸⁶⁷(CMK.m.253/24- son cümle).

Sonuç olarak artık uzlaştırma konusunda yetkili mercii kovuşturma evresinde mahkeme değildir. Bu makamların yerini artık uzlaştırma bürosu ve uzlaştırmacı almıřtır⁸⁶⁸. Yani artık kovuşturma evresinde de uzlaştırma iş ve işlemleri uzlaştırma büroları ve uzlaştırmacılar tarafından yerine getirilmektedir.

Uzlaştırma konusunda yetkili olan uzlaştırma bürosu, uzlaştırmacı mercileri soruşturma evresinde tek tek incelenmiştir. Kovuşturma evresinde, yetkili olan bu mercilere ilişkin herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Bu noktada gerekli bilgilere soruşturma evresinin ilgili başlığından ulaşılabilir.

⁸⁶⁶Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42; Erdem / Eser / Özşahinli, s.8; Yalçınkaya, s.19-20.

⁸⁶⁷ Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42; Erdem / Eser / Özşahinli, s.8; Yalçınkaya, s.19-20.

⁸⁶⁸ Ünver / Hakeri, s.732.

c. Kovuşturma Evresi Uzlaştırma İşlemleri Ve İşlemlerin Usul Ve Esasları
aa . Genel Olarak

6763 sayılı Kanun ile değişik 254'üncü maddeye göre, uzlaştırma işlemleri 253'üncü maddede belirtilen esas ve usule göre yerine getirilmelidir. Açık madde hükmü uyarınca uzlaştırma işlemleri 253'te belirtilen uzlaştırma esas ve usul hükümlerine (CMK.m.253/4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,24) göre yapılır. Kanun düzenlemesi ile soruşturma evresinde uzlaştırmanın kural, kovuşturma evresinde yapılan uzlaştırmanın istisnai olduğudur. Bu durumdan kaynaklı olarak kanun koyucu soruşturma evresinde uzlaştırmanın yapıldığı takdirde bu yapılacak olan uzlaştırmanın usul ve esasları 253'te detaylıca düzenlemiştir. Uzlaştırmanın geçerli hukuksal sonucu doğurabilmesi için, kanuni şekli kurallara da uygun olması gerekir. Kanuni şekil gereklerinin arkasına dolatılması suretiyle uzlaştırmaya gidilmesi, hukuka aykırı olur. Kanuni şekil kurallarına aykırı davranılmamalıdır. Uzlaştırma için mevzuatta belirtilen usul ve esaslara uyularak uzlaştırma yöntemi kullanılmalıdır⁸⁶⁹.

aaa.Dosyanın Büroya gönderilmesi , Kayıt, Dosyanın incelenmesi

“Kovuşturma evresinde kovuşturma dosyasının yönetmelikte belirtilen durumlardan kaynaklı olarak uzlaştırma kapsamına girdiğinin anlaşılması üzerine mahkeme ilgili dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesine karar verir”(CMK.m.254/1). *“Mahkemenin ara kararı ile kovuşturma dosyası büroya gelir. Büroya gelen dosya büroya kaydedildikten sonra büro numarası alır”* (Yön.m.22/2). Ayrıca *“uzlaştırma için gerekli olduğu hakim tarafından uygun görülen uzlaştırma konusu suç/suçlara ilişkin belgeler⁸⁷⁰de büroya gönderilir”* (Yön.m.22/3).

“Büro kendisine gönderilen dosyanın kayıt işlemini yaparak büro numarası verir. Akabinde dosya Cumhuriyet savcısına tevdi edilir. Cumhuriyet savcısı kendisine tevdi edilen dosya üzerinde gerekli incelemeleri yapar. Mahkemenin vermiş olduğu gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin

⁸⁶⁹ Ünver / Hakeri, s.730; Şahin / Göktürk, s.220; Aydın, s.74; Çetintürk, s.432; Yalçınkaya, s.20.

⁸⁷⁰ Uygun Görülen Belgeler: Bunlar uzlaştırma konusunda yararlı olabilecek belgelerdir. Raporlar, oluşu gösteren diğer tespitler, uğranılan zarar konusundaki açıklama ve görüşler sayılabilir. Uzlaştırmacının görüşmeleri sürdürmek ve bu süreçte yararlanması mümkün olan belgeler verilecektir(Malkoç / Yüksektepe, s.1379.).

yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçların bulunması gerekir. Zira Cumhuriyet savcısının yaptığı inceleme neticesinde bu hususların mahkemenin vermiş olduğu gönderme ara kararında bulunmadığının anlaşılması halinde Cumhuriyet savcısı bu hususların belirtilmesini veya bu eksikliklerin giderilmesini isteyebilir(Yön.m.22/4,5).”

Ayrıca “*Cumhuriyet savcısı, suçun açıkça uzlaştırma kapsamında olmadığını tespit ettiği takdirde, mahkemeden vermiş olduğu gönderme ara kararının tekrardan değerlendirilmesini isteyebilir”* (Yön.m.22/6). Ancak mahkeme, Cumhuriyet savcısının bu talebine rağmen ilk gönderme kararındaki fikrinde ısrar ederse, uzlaştırma bürosundan sorumlu savcının gidebileceği bir itiraz yolu bulunmamaktadır. Cumhuriyet savcısı artık uzlaştırma usulünü uygulamak zorundadır ⁸⁷¹. Aslında Cumhuriyet savcısının mahkemenin gönderme kararına karşı, mahkemeden eksikliklerin giderilmesini veya gönderme kararının yeniden değerlendirmesini talep etmesi, bağlayıcılığı olan bir kanun yolu başvurusu değildir; yalnızca bir hatırlatmadan ibarettir⁸⁷².

Sonuç olarak, kovuşturma evresinde kovuşturma dosyasının uzlaştırma işlemine tabi tutulup tutulmayacağı netleştirilir. Netlik kazanan dosyanın uzlaştırma işlemlerinin yapılabilmesi için gerekli olan bilgi ve belgelerin eksiklikleri giderilir. Eksiklikleri giderilen dosya, Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen (Yön.m.22/7) uzlaştırmacıya tevdi edilir. Daha sonra “*tafllara bu husus uzlaştırma bürosunca telefon, SMS veya diğer elektronik araçlar ile bildirilir”* (Yön.m.22/8).

Kovuşturma evresinde de soruşturma evresindeki gibi tevzi esaslarına göre uzlaştırmacı görevlendirilerek dava dosyasının uzlaştırmaya ilişkin kısımları verilir.

bb. Uzlaştırma Teklifi

Soruşturma evresinde uzlaştırma teklifi için yaptığımız bütün açıklamalar kovuşturma konusu içinde geçerlidir. Teklifin tarafları, teklifte uyulması gereken süreler teklifin yöntemi, teklifin yapıldığı araçlar, reddedilen

⁸⁷¹ Özbek / Cüni / Özcan, s.135; Sabuncuoğlu / Canpolat, s.102; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.277.

⁸⁷² Özbek / Cüni / Özcan, s.136; Sabuncuoğlu / Canpolat, s.102; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.277.

teklif durumunda sonradan tarafların uzlaşmasının mümkün olabileceği gibi birçok husus kovuşturmada da aynıdır. Yani uzlaştırma işlemlerinden biri olan uzlaştırma teklifinin çok ufak birkaç farklılık dışında soruşturma evresi ile benzer düzenlemelere sahiptir. Özellik arz eden konulardan ilki taraflar arasında şüpheli sıfatını sanık sıfatına evrilmesi ve ikicisi sürelerle ilişkin konudur.

Uzlaştırma teklifinin süresine ilişkin farklılık arz eden şu nokta bulunmaktadır. O da kovuşturma evresinde; karar verinceye kadar uzlaştırma kapsamında kaldığı anlaşılan ve soruşturma evresinde uzlaştırma teklif edilmemiş suçtan dolayı uzlaştırma teklif edilmeden karar verilemez. Bunun için karar verinceye kadar her aşamada uzlaştırma teklifinde bulunulabilir. Bu evre tamamlanıncaya kadar süre açısından bir sınırlama yoktur. Ancak taraflar daha sonra kendi aralarında mahkeme karar verinceye kadar uzlaşabilirler.

Kovuşturmanın veya soruşturmanın yapılması bir şarta bağlanmış ve bu bağlanan şartta gerçekleşmemiş ise o soruşturma veya kovuşturmaya şartları gerçekleşmeden davaya devam edilemez. Ancak o şartın gerçekleşmesi halinde o evreye devam edilebilir. İşte bu evrelerde şartın gerçekleşmesini beklemek üzere durma kararı verilir(CMK.m.223/8). Bu şartlar davayı düşüren ve durduran şartlardır. Bu şartlardan biri de "uzlaştırma şartı" 'dır. Eğer ortada uzlaştırmaya bağlı bir suç bulunmakta ise uzlaştırma, bu suçun hüküm altına alınabilmesi için gerçekleşmesi gereken davayı durduran ve müteakiben davayı düşüren bir şarttır. Bu şart sağlanmadan duruşmaya devam edilemez⁸⁷³.

Mahkemelerin vermiş olduğu kararlar birincisi nihai kararlar, ikincisi ara kararlar olmak üzere ikiye ayrılır⁸⁷⁴ . Verilecek olan ara karar ile birlikte hakim davadan elini çekmiş bulunmaz, yargılamaya devam edebilir. Buna bağlı olarak hakim verdiği kararı değiştirebilir veya düzeltebilir⁸⁷⁵. Kanun yoluna gidilebilecek yollardan birisi de kanunun açık hükmü(223/8)⁸⁷⁶ ile

⁸⁷³ Soyaslan, s.368 vd.; Noyan, Ceza Davası, 200 vd.; Şahin / Göktürk, s.212 vd.

⁸⁷⁴ Tanrıver, s.198; Kuru / Arslan / Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, s.449 vd..

⁸⁷⁵ Kuru / Arslan / Yılmaz, Medeni Usul Hukuku , s.450.

⁸⁷⁶ CMK.m.223/8 üçüncü cümlesinde "Bu karara itiraz edilebilir." denmektedir. Bu karara karşı nerede ve ne kadar süre içerisinde müracaat edileceği hususu kanun yolu başlığımız altında detaylıca incelenecektir.

"uzlaştırma şartının sağlanması için uzlaştırma bürosuna gönderme halindeki karar durma kararı"dır. Yani ceza mahkemelerinin uzlaştırmanın yapılması için dosyanın büroya gönderilmesi kararı bir ara karar olan durma kararıdır⁸⁷⁷. Bu karar ve neticesinde gerçekleşecek olan uzlaştırma teklifinin kabul edilmesi durumunda, soruşturma evresinde olduğu gibi CMK.m.253/8 ve Yön.m.7/8 hükmü gereğince kovuşturma konusu suça ilişkin gerekli olan, zaruret arz eden muhakeme işlemlerinin yapılmasına engel bir husus bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla mahkeme vermiş olduğu bu durma kararına rağmen CMK.m.253/8 ile Yön.m.7/8 açık hükümleri gereği kovuşturma konusu suça ilişkin gerekli olan, zaruret arz eden ancak delillerin ortaya konularak tartışılması ve yargılama yapılması gibi doğrudan uyuşmazlığın esasına yönelik olmayan muhakeme işlemlerini yapabilecektir⁸⁷⁸. Ancak bu işlemleri yapmakla birlikte hükmün oluşmasını sağlayacak nitelikte muhakeme işlemleri yapılamayacaktır. Zira uzlaştırma kurumunun gayesi hızlı bir şekilde uyuşmazlığı çözerek yargılamanın uzamasını önlemek ve mahkemelerin iş yükünü azaltmak olduğundan uyuşmazlığın ortadan kaldırılması ceza davasının bir alternatifi olan uzlaştırma kurumu ile yapılmalıdır⁸⁷⁹.

cc.Uzlaştırma Müzakereleri Ve Müzakere Sonuçları

Uzlaştırma teklifi işlemi ve sürecinde olduğu gibi kovuşturma evresinde yapılan uzlaştırma müzakere işlemi ve sürecinde de taraflar, müzakerenin yürütülmesi yöntemi, müzakere araçları, müzakerenin gizliliği, müzakerenin sonucu olan edim, müzakerenin yapılacağı yerler ve son olarak kararlaştırılan edimin takibi gibi birçok husus soruşturma evresi ile uyuşmakta, yapılacak uzlaştırma usul ve esas yönünden birbiri ile benzeşmektedirler.

Uygulamada mağdurların, dava açılması halinde sanıkla duruşmada karşılaşmamak için şikâyetten vazgeçtikleri görülmektedir. Ancak uzlaştırma da tarafların yüz yüze gelmemesi durumları olduğu için mağdurun sanıkla karşılaşması mümkün değildir. Yani mağdur şikâyetten vazgeçmeyerek süreci devam ettirebilmektedir⁸⁸⁰.

⁸⁷⁷ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.771; Bıçak, s.373.

⁸⁷⁸ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.838; Bıçak, s.357; ; Öntan, s.68.

⁸⁷⁹ Öntan, s.69.

⁸⁸⁰ Çetintürk, s.51.

dd.Uzlaştırma Raporu ve Uzlaştırma Belgesi

aaa.Uzlaştırma Raporu

Kovuşturma evresinde raporun uzlaştırmacı tarafından hazırlanması, uzlaştırma bürosuna verilmesi ve uzlaştırma bürosunun da buna müteakiben uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına göndermesi süreci soruşturma evresinde detaylıca anlatılmıştır. Asıl olarak kovuşturma evresinin farklılığı bu andan itibaren başlamaktadır. Zira uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı “*Gelen dosya, raporu ve evrakları kendi üst yazısı ile mahkemeye gönderir*”(Yön.m.25/3) yani Cumhuriyet savcısı soruşturma evresinde olduğu gibi dosyayı sonuçlandıramamaktadır⁸⁸¹(253/24-son cümle).

Yukarıdaki hususlarda uzlaştırma raporu bir denetleme yapılmadan, salt tarafların ve uzlaştırmacının imzalarını taşımaları nedeniyle kendiliğinden sonuç doğuramaz. Ancak yetkili makam konumunda olan hakimin veya mahkemenin mühür ve imza altına alması ile uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi sonuç meydana getirebilir. Uzlaştırma raporunun hüküm ifade edebilmesi için zorunlu unsur mahkeme tarafından onaylanmasıdır⁸⁸². Sonuç itibariyle taraflar anlaşsa da anlaşmasa da her durumda uzlaştırma raporu düzenlenme gerekmektedir.

Rapor, hakim veya mahkeme tarafından öncelikle biçim yönünden yönetmelik ekinde yer alan örneğe uygun olup olmadığına bakılarak incelenir. Raporun taraf sayısından bir fazla olacak biçimde düzenlenip düzenlenmediği, müzakereye katılan tüm tarafların imzasını içerip içermediği de biçimsel yönden incelenir. Yani yönetmelik ekindeki biçime uygun olan rapor, hakim veya mahkeme tarafından içerik yönünden incelenir. Örneğin uzlaştırmacının yetkili kişi ile yapılması, uzlaştırma sonucunun tarafların özgür iradelerine dayanması, edimin hukuka uygun olması, edimin ifa edilmesinin konusu itibariyle olanaksız olmaması, uzlaştırma sonucunun açık olması, kuşku ve duraksama uyandırmayacak biçimde belirlenmiş olması, varsa edim veya edimlerin nelerden ibaret olduğu, edim yerine getirilmişse ne şekilde yerine getirildiği, ileri bir tarihe ertelenmişse, taksidde bağlanmışsa veya süreklilik arz

⁸⁸¹ Aydın, s.73; Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42.

⁸⁸² Çetintürk, s.430; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.42; Erdem / Eser / Özşahinli, s.293-294.

ediyorsa yerine getirilme şekli, zamanı ve varsa ifa yeri, uzlaştırmanın sağlanamaması durumunda nedenleri ve varsa yapılan giderler açısından yapılan tüm denetimler içerik denetimidir⁸⁸³.

Biçim ve içerik açısından kanun ve yönetmeliğe uygun olduğu sonucuna varılan rapor onaylanacaksa mahkeme, raporun son sayfasında yer alan “onay şerhi” kısmına “usul ve esasa uygundur” ibaresi yazılarak imzalar ve mühürler. Onaylanan ve muhafaza altına alınan dosya hakkında CMK.m.254/2 hükmü çerçevesinde mahkeme tarafından karar tayin edilir⁸⁸⁴(CMK.m.253/17; Yön.m.25/4).

Raporun gerek biçim ve gerekse içerik yönünden onaylanmamasını gerektiren bir neden var ise yine raporun son sayfasında yer alan “onaylamama gerekçesi” kısmına nedeni de belirtilerek onaylanmadığı yazılır(Yön.m.25/5). Yine mahkeme bu halde ilgili dosya hakkında muhakeme sürecine devam edebilir⁸⁸⁵.

Ayrıca mahkeme edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı hallerde Yön.m.24' teki sürelerle uyularak edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya tekrar gönderebilir(Yön.m.25/4,5). Yani bu halde mahkeme raporu kabul etmeyecek ve geri çevirecektir. Uzlaştırıcıdan yasal süreler içerisinde olmak koşuluyla, yani 50 günlük sürenin aşılması şartıyla, edimin değiştirilmesi ve raporun yeniden düzenlenmesi istenir⁸⁸⁶.

Mahkeme uzlaştırma raporunu ya onaylar ya da onaylamaz. Kanunda düzelterek onaylama biçiminde bir seçenek yoktur. Zira uzlaştırma raporu, içerik olarak taraf iradelerini yansıtır; bu nedenle mahkeme tarafından taraf iradesi yerine geçecek biçimde bir düzenleme veya değişiklik yapılmasına olanak yoktur⁸⁸⁷ (CMK.m.253/15; Yön.m.25).

⁸⁸³ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.42; **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.291; **Aydın**, s.73.

⁸⁸⁴ **Çetintürk**, s.430; **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.42; **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.292; **Aydın**, s.73.

⁸⁸⁵ **Çetintürk**, s.430; **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.42; **Aydın**, s.73; **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.223.

⁸⁸⁶ **Çetintürk**, s.430; **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.42; **Aydın**, s.73; **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.291.

⁸⁸⁷ **Çetintürk**, s.430; **Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri**, s.42; **Aydın**, s.73; **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.292.

Aslında soruşturma evresinde olmuş olsa idi soruşturma dosyası Cumhuriyet savcısı tarafından sonuçlandırılacak idi. Burada edimi def'aten yerine getirilen edimler için artık uzlaştırma süreci tamamlanmış olacaktır, uzlaştırma işlemleri bitmiş demektir. Ancak edimi takside bağlanmış, süreklilik arz eden veyahutta edimin yerine getirilmesi ileri tarihe bırakılmış ise süreç devam etmektedir. Bu da edimin yerine getirilip getirilmediğini takip sürecidir. Kovuşturma evresinde bu kontrolü ve takibi, infaz savcılığı yapmaktadır⁸⁸⁸.

bbb.Uzlaşma Belgesi

Uzlaştırma belgesinin uzlaştırma belgesi ile nitelik itibariyle ve doğrulukları hukuki sonucun aynı olduğunu soruşturma evresi başlığında ele almıştık. Ancak kovuşturma evresinde böyle bir belge ile karşılaşıldığında birtakım farklılıklar arz etmektedir.

Buna göre kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, teklifin reddine rağmen taraflar niteliğine uygun düştüğü ölçüde yönetmelik Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun bir uzlaşma belgesi düzenler ve mahkemeye sunarlar. Mahkeme, getirilen uzlaşma belgesini yukarıda uzlaştırma raporuna ilişkin anlattığımız prosedürleri uygulayarak inceler(CMK.m.253/17;Yön.m.26). İnceleme neticesinde hazırlanan belgenin tarafların özgür beyanlarına dayandığı ve edimin hukuka uygun olduğu kanaatine ulaşır ise uzlaşma belgesini mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza altına alır(CMK.m.253/17;Yön.m.25/4,26). Ancak mahkeme inceleme sonrasında hazırlanan uzlaşma belgesinin tarafların özgür iradesine dayanmadığı veya edimin hukuka ve ahlaka aykırı olduğu sonucuna ulaşır ise buna ilişkin gerekçesini belgeye yazar (Yön.m.25/5).

d. Kovuşturma Evresi Uzlaştırmanın Hukuki Sonuçları

Yukarıda belirtilen inceleme neticesinde mahkeme olumlu kanaate ulaşır ise bu belgeleri mühürleyerek gerekli muhakeme işlemlerini yapar⁸⁸⁹.

⁸⁸⁸ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.258.

⁸⁸⁹ Aydın, s.73; Erdem / Eser / Özşahinli, s.294.

Uzlaştırmaya bağlı suçlarda, uzlaştırma girişiminde bulunulmadan, kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez(Yön.m.7/9).

Taraflar arasında uzlaştırma sağlanamazsa mahkeme yargılamasına devam edebilir. Yargılama neticesinde nihai kararını açıklar. Ancak taraflar uzlaştırma işlemleri sonucunda uzlaşmışlar ise mahkeme, edimin ne tür bir edim olduğunu yani bir defaya mahsus olarak yerine getirilebilecek edim mi yoksa süreklilik arz edecek veya takside bağlanacak bir edim⁸⁹⁰ mi olduğunu iyi ayırt ederek karar tesisinde bulunacaktır. Edim süreklilik arz eden veya takside bağlanan bir edim ise, mahkeme edimin yerine getirilip getirilmediğine dikkat edilecek ve buna göre yargılama sürecini işletecektir.

aa.Uzlaştırmının Gerçekleşmiş Olması Durumları

aaa.Edimin Yerine Getirildiği Durumlar

aaaa. Kamu Davasının Düşmesi Kararı

Düşme nedenleri varsa, yargılama makamları uyuşmazlığın çözülemeyeceğine karar verir. Verilen bu karar davanın düşmesi(=sukutu) kararıdır⁸⁹¹. Uyuşmazlığı giderecek olan bu karar muhakemenin her evresinde verilebilir. Düşme sebeplerinin varlığı teşekkül ettiği anda, muhakeme sona erecek, uyuşmazlığın esası artık araştırılmayacak ve kamu davasının düşmesi kararı verilecektir. Buna göre sanığın ölümü, af, dava zamanaşımının dolması, önödeme ve uzlaştırma gibi düşme sebeplerinin varlığının tespiti, oluşumu veya sağlanması durumunda düşme kararı verilecektir⁸⁹². Yani uzlaştırmının sağlanarak edim yerine getirildiği takdirde uzlaştırma kamu davasını düşüren bir sebep olarak ortaya çıkmaktadır⁸⁹³.

Uzlaştıma sebebiyle davanın düşürülmesinde, suçun varlığı, yokluğu veya cezanın verilip verilmeyeceği hususlarında herhangi bir saptama

⁸⁹⁰ Takside Bağlanması: Bu halde bir defada(defaten) ödeme yerine, birden çok defada ödeme ya da yerine getirilmesidir; Süreklilik Arz Etmesi: Edimin ister taksitler halinde isterse parçalı olarak uzunca bir zaman süreci içinde yerine getirilmesidir(**Malkoç / Yüksektepe**, s.1382.).

⁸⁹¹ **Kunter / Yenisey / Nuhoglu**, s.100.

⁸⁹² **Kunter / Yenisey / Nuhoglu**, s.100; **Donay**, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.388; **Soyaslan**, s.397.

⁸⁹³ **Soyaslan**, s.398.

yapılmamakta; uyuşmazlığı esastan çözmeden yargılama yöntemine dayalı sebeplerden ötürü yargılama sonlanmaktadır⁸⁹⁴.

Bu düşme sebepleri(bunlardan birisi olan uzlaştırma), muhakeme şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılmasında olduğu gibi muhakemenin devam etmesini engeller, mahkûmiyetle sonuçlanmasını önlerler; muhakemeye devam etmeden, “sanık lehinde bir karar” derhal verilecekse, buna engel olmazlar. Aynı zamanda bu davayı düşüren sebepler, suçları suç olmaktan çıkardığı veya suçluların ceza sorumluluğunu kaldırdığı için, ancak kanunla kabul edilebilir⁸⁹⁵.

“Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür.”(CMK.m.223/1). Anlaşılacağı üzere mahkeme veya hakim tarafından verilecek olan kamu davasının düşmesi kararı(KDDK) bir hükümdür. Yine *“TCK.’ da öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma artının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlanmış olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir.”*(CMK.m.231/8.). Yasal düzenlemelerden çıkarılacağı üzere davanın düşürülmesi kararına dair nedenlerinin bir kısmı ceza kanununda belirtilen sebeplere, bir kısmı ise soruşturma ve kovuşturma şartlarının gerçekleşmemesine bağlı olduğu görülmektedir⁸⁹⁶. Aşağıda söz konusu bu kararın hukuki sonuçları incelenecektir.

İlk olarak uzlaştırma neticesinde hukuka ve ahlaka uygun olarak kararlaştırılan edim eğer defaten yerine getirilebiliyorsa ve sanık bu edimini uzlaştırma sonucunda yerine getirmişse mahkeme davanın düşmesi kararı verir⁸⁹⁷. Mesela, taraflar CMK.m.141/1 kapsamında bir hırsızlık fiili ile ilgili

⁸⁹⁴ **Aras**, 2014, s.299.

⁸⁹⁵ **Yenisey / Nuhoglu**, s.798.

⁸⁹⁶ **Balci**, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, s.341.

⁸⁹⁷ **Toroslu / Feyzioğlu**, 2018, s.356 vd.; **Şahin / Göktürk**, s.218; **Balci**, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, s.341.(Ancak düşme kararının verildiği şu gibi hallere dikkat edilmelidir: TCK.m.116/4 maddesinde düzenlenen geceleyin konut dokunulmazlığını ihlal suçunun takibinin şikâyete bağlı olmadığı, ancak CMK.m.253/1-b-3 gereğince uzlaştırmaya tabi olduğu, mağdurların 14.04.2011 tarihli celse de sanık hakkındaki şikâyetlerinden vazgeçerek herhangi

sanığın 750 TL ödemesi karşılığında uzlaşabilirler. Gerçekleşen bu uzlaştırma sonucunda sanık edimi olan 750 TL'yi mağdura def'aten ödediği takdirde sanık hakkında hırsızlık suçunda uzlaştırmanın gerçekleşmiş olması hüküm sebebiyle kovuşturma konusu dosyada CMK.m.254/2 gereğince düşme kararı verilir⁸⁹⁸.

Kamu davasının düşmesi kararı ile birlikte sanık sıfatı ortadan kalmaktadır. Uzlaştırma kapsamında kalan fiil de suç olmaktan çıkarak herhangi bir netice meydana getiremeyecektir. Hakeza kamu davasının düşmesi kararının verilmesi noktasında hakimin herhangi bir takdiri söz konusu değildir⁸⁹⁹.

aaaaa.Güvenlik Tedbirlerinin Uygulanması Sorunu

CMK.m.223/6 “*Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmolunur.*” şeklinde açıklama bulunmaktadır. Bu açıklamadan çıkarılan muhakkak belli bir mahkûmiyetin(mahkûmiyette ancak CMK.m.223/5 fıkrasının hükmü gereğince ancak yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde verilebilir) olmasıdır. Fakat var olacak olan güvenlik tedbiri ya bu mahkûmiyetin yerine ya da mahkûmiyetle birlikte hükmolunabilir. Yani bu durumda da mahkûmiyetin bulunmadığı bir yerde güvenlik tedbirine hükmedilmesinin mümkün olamayacağı anlamı çıkmaktadır⁹⁰⁰. Başka bir deyişle mahkûmiyet yoksa veya mahkûmiyet kararı dışında bir başka karar(örneğin, beraat kararı veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı ya da davanın düşmesi kararı) varsa ya da mahkûmiyet kurulmasına engel bir durum var ve bundan dolayı da mahkûmiyet hükmü kurulamıyorsa güvenlik tedbirine hükmedilemeyecektir veya güvenlik tedbiri kararı verilemeyecektir. CMK.m.223/6 hükmü dolayısıyla yukarıda belirtilen sonuçlar çıkarılmaktadır. Çıkarılan bu sonuçlar karşısında CMK.m.223/3-a bendinde “*yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da*

bir şart ve edim olmaksızın sanıkla uzlaştıklarını beyan ettikleri, sanığında aynı şekilde mağdurlarla uzlaştığını savunmasında dile getirdiği anlaşıldığından, gerçekleşen uzlaştırma nedeniyle CMK.m.254/2 uyarınca davanın düşmesine karar verilmesi gerekirken, kanuni olmayan biçimde şikâyetten vazgeçme nedeni ile düşme kararı verilmesi bozma gerektirir **Yaşar / Otacı**, s.3565.).

⁸⁹⁸ **Özbek / Yerdelen / Altuntaş**, s.287.

⁸⁹⁹ **Hafızoğulları**, s.35.

⁹⁰⁰ **Balcı**, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, s.327.

geçici nedenlerin bulunması halinde kusurun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.” ve CMK.m.223/4-b bendinde “şahsi cezasızlık sebebinin varlığı dolayısıyla, faile ceza verilmemesi hallerinde, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.” yer alan hükümler halinde güvenlik tedbirinin hükmedilememesi gerekmektedir⁹⁰¹.

Ancak CMK.'da yansıtılan bu durumunun olmadığını veya olamayacağını gösterir yönde hükümler TCK'da bulunmaktadır, yer almaktadır. Bu hükümler esasen TCK.m.53 ilâ 60'ncı maddeler arasında güvenlik tedbirleri başlığı altında tek tek düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler arasında müsadere, çocuklara özgü hakkında güvenlik tedbirleri, akıl hastalarına özgü hakkında güvenlik tedbirleri ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri de bulunmaktadır. Bu yönde TCK.m.31/1'de “*Fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur(şahsi cezasızlık sebepleri). Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.*” denilmektedir. Aynı yönde TCK.m.32/1'de “*Akil hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez(şahsi cezasızlık sebepleri). Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunabilir.*” hükmünü içerisinde bulundurmaktadır. Bu hükümler gereğince CMK'nın aksine bu hallerde güvenlik tedbiri kararı verilebilecektir⁹⁰².

Bu yönden kanun koyucu ceza sistemini düzenleyen ve kişilerin temel hak ve özgürlüklerini doğrudan etkileyen ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerini(zira ceza ve güvenlik tedbiri ancak kanunla konulabilir-An.m.38/3) içerisinde barındıran kanunların yeknesaklığını biran önce sağlamalıdır.

Güvenlik tedbirleri, kural olarak faile ceza verilemediği hallerde uygulanmakta olup, hürriyetleri kısıtlayıcı etkiye sahip bulunduğundan kanunilik ilkesine(An.m.38/3, TCK.m.2/1,2/3) tabidir. Sonuç olarak da uzlaştırma durumunda mahkûmiyet şeklinde bir mahkeme kararı

⁹⁰¹ Centel / Zafer, s.565.

⁹⁰² Özbek / Yerdelen / Altuntaş, s.287; Centel / Zafer, s.566.

bulunmadığından güvenlik tedbirlerine hükmedilmeyeceği sonucuna ulaşılmalıdır. Kanun koyucunun güvenlik tedbirinin uygulanıp uygulanmayacağı hususunda güvenlik tedbirlerinin temeli olan failin tehlikeliliği ve ıslahı esasını tedbirlerin niteliğine göre gözetmek zorundadır. Bir konuda uzlaştırmanın gerçekleşmesi halinde çocuklara ve akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması önem arz etmektedir. Zira belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma ve müsadereyle karşılaştırıldığında, çocuklara ve akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerinde failin ıslahı ve tehlikeliliği esasları açıkça görülmektedir⁹⁰³.

bbbb.Müsadere Sorunu

Dava ve cezanın düşmesi başlığı altında “*Genel af, özel af ve şikâyetten vazgeçme, müsadere olunan şeylerin veya ödenen adli para cezasının geri alınmasını gerektirmez*”(TCK.m.74/1) şeklindeki kanunun bu hükmü karşısında bu hüküm içinde uzlaştırmanın sayılmamasından dolayı acaba müsadere söz konusu olduğunda, uzlaştırma bu hükmün kapsamı dışında bırakılmıştır denebilir mi? Yani uzlaştırma yolu uygulandığında, verilecek olan kararda ilgili eşyanın da müsaderesine karar verilebilir mi? Bazı hocalarımız uzlaştırmanın sağlanması ile birlikte suça ilişkin tüm hüküm ve sonuçları ile birlikte ortadan kalktığını belirtmekle birlikte özellikle TCK.m.54/4 hükmünün sıkıntı oluşturan bir konumu olduğunu açıklamışlardır. Zira bu kurumun kovuşturmanın devamının engellemesi, ceza hukuku uyumsuzluğu bakımından sonuç doğurmaktadır. Bulundurulması, kullanılması, alım-satımı vs. suç oluşturan eşyanın müsaderesi için uzlaştırma kurumunun işletilip işletilmemesi veya işletilip kamu davasının düşmesi kararının verilmesi herhangi bir öneme sahip değildir. Her hâlükârda bu nitelikte bir durum varsa müsaderenin uygulanacağını belirtmektedirler. Buna göre de açıkça yazılmış olmamasına rağmen 54/4. madde hükmü anlamında müsaderenin uzlaştırma halinde de geçerli olacağını, uzlaştırma kurumunun uygulanması nedeniyle müsaderenin engellenemeyeceğini yani şartları oluşmuşsa eşya ve kazancın müsaderesine gidilebileceğini belirtmektedirler⁹⁰⁴.

⁹⁰³ Arslan, 2008, s.164.

⁹⁰⁴ Hafizoğulları, s.36; Ünver / Hakeri, s.803.

Ancak bazı hocalarımız ise uzlaştırma sağlanarak davanın düşürülmesi hallerinde müsadere söz konusu olamayacağını, bu hallerde müsadere uygulanamayacağını yani müsadereye ilişkin karar verilemeyeceğini belirtmektedirler. Müsadere kararının verilebilmesi için bir ceza yargılamasının söz konusu olması ve bunun sonucunda mahkûmiyet kararı verilmiş olmalıdır. Uzlaştırmanın sağlanması durumunda da mahkûmiyetten ve dolayısıyla da sanığın suçu işlediğine dair bir yargı kararıyla tespit olmadığından kural olarak suça ilişkin herhangi bir şey müsadere edilemez denilmektedir. Ayrıca da önödeme ve bazı kurumlarda müsadereye ilişkin açık hüküm koyulduğunun kanun koyucunun bilerek bu kurum içerisinde müsadereye ilişkin hüküm koymadığını belirterek bu yöndeki görüşlerini desteklemektedirler⁹⁰⁵.

Müsadere kurumu, TCK.'nın “yaptırım” başlıklı üçüncü kısmının “cezalar“ başlıklı birinci bölümünde değil “güvenlik tedbiri” başlıklı ikinci bölümünün 54 ile 55’inci maddeleri arasında düzenlenmekte olup bir güvenlik tedbiridir. Yukarıda güvenlik tedbirine ilişkin yapılan açıklamalar aynı zamanda kendisi de bir güvenlik tedbiri olan müsadere kurumu içinde geçerlidir. Söz konusu bu kurumun muhakeme usulü de CMK.m.256-259. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Ayrıca müsadere kurumunu ilgilendiren, en temel düzenlememiz olan anayasada “*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbiri ancak kanunla konulur*”(An.m.38/3) ve ceza kanununun genel hükmü niteliğinde olan “*Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz*”(TCK.m.2/1) ile “*Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz.*”(TCK.m.2/3) şeklindeki hükümler çok açık bir şekilde kendilerini göstermektedir.

5237 sayılı Kanun’un 54.maddesinin 1.fıkrasına ilişkin gerekçesi şu şekildedir⁹⁰⁶:

“Müsadere ‘fer’i ceza” olarak düzenlenmiştir. Bilindiği üzere müsadere, bir şeyin mülkiyetinin devlete geçmesi ile sonuçlanan bir

⁹⁰⁵ Kaymaz / Gökcan, s.208; Taneri, Gökhan (2013) Müsadere, 1.Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, s.376 vd.; Gedik, Doğan (2015) Müsadere, 2.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.242 vd.; Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.332 vd.; Arslan, 2008, s.163.

⁹⁰⁶ Türk Ceza Kanunu Madde Gerekçeleri, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> s.e.t. 31.12.2018.

yaptırımıdır. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanmış olan eşya ise, suçun icra hareketlerine henüz başlanmamış ise, sadece bu nedenle müsadere edilemeyecektir. Ancak bu eşyanın niteliği itibarıyla kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsaderesine hükmedilecektir. Yapılan yeni düzenleme ile getirilen temel değişiklik, müsaderenin hukukî niteliğinin bir güvenlik tedbiri olduğunun kabul edilmesidir. İşte bu nedendir ki, müsadereye hükmedilmesi için bir suçun işlenmesi zorunlu olmakla birlikte, bu suçtan dolayı bir kimsenin cezaya mahkûm edilmesi gerekmemektedir. Örneğin suç işlenmesinde kullanılan tehlikeli eşya, bunu kullanan fail çocuk veya akıl hastası olması nedeniyle cezalandırılmasa dahi, müsaderesine hükmedilebilecektir”.

Bizce gerekçede her ne kadar bir cezaya mahkûm edilmeme halinde de müsadere uygulanacağı da belirtilse ve TCK.m.54/4’te “...suç oluşturan eşyanın, her hâlde müsaderesine hükmolunacaktır.” ifadesi yer alsada yani hukuk fikriyatında her ne kadar tereddüt oluşturacak ifade ve ibareler kullanılsa da uzlaştırmanın sağlandığı durumlarda verilecek olan kararla birlikte müsadere kararı verilemez. Zira yukarıda belirttiğimiz Anayasanın 38.maddesinin üçüncü fıkrası ile TCK.’nın ikinci maddesinin bir ve üçüncü fıkrası bu düşüncemize temel olmak üzere TCK.m.74/1’de uzlaştırma kavramına hususan yer verilmemiş olması ve kanun koyucunun önödeme olduğu gibi(TCK.m.75/5) uzlaştırma kurumunun düzenlendiği CMK.253-255 maddeleri ile yine müsadere usulünün düzenlendiği CMK.256-259 maddelerine bu yönde özel hüküm koymaması nedenleriyle uzlaştırmanın sağlanarak davanın düşürüldüğü hallerde müsadere konusunda karar vermek(CMK.m.223/1) hukuka ve yasaya aykırı olacaktır. Verilen karara karşı istinaf kanun yoluna(CMK.m.272 vd. belirtilen madde hükümlerine) gidilerek verilen hükmün kaldırılması talep edilebilecektir(CMK.m.258).

bbbb. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesi

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, ceza muhakemesi neticesinde sanık hakkında verilecek belli bir sürenin altındaki hapis cezası veya her miktardaki adli para cezasına ilişkin mahkûmiyet hükmünün, sanık bakımından hukuki sonuç doğurmaması için diğer koşulların var olması halinde, belli bir

süre içinde ve verilecek yükümlülöklere uygun davranılması şartına bağlı olarak uygulanabilen hukuki bir kurumdur⁹⁰⁷.

Mahkûmiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade eden hükmün açıklanmasının geri bırakılması, içeriğinde iki kararı bulandıran bir kurumdur. İlk karar teknik anlamda hüküm sayılan ancak açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi sebebiyle hukuken varlık kazanamayan, bu sebeple hüküm ifade etmeyen, koşullara uyulması durumunda düşme hükmüne dönüşecek, koşullara uyulmaması durumunda ise varlık kazanacak olan mahkûmiyet hükmüdür. İkinci karar ise, bu ön hükmün üzerine kurulan ve önceki hükmün varlık kazanmasını engelleyen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır⁹⁰⁸.

Hukuken varlık kazanmamış olan açıklanması geri bırakılmış karar, hukuken varlığı kabul edilen hükmün sonuçlarını doğurmaz. Bu sebeple bir hükmün varlığına bağlanan diğer yaptırımlar örneğın tekerrüre esas olma, adli sicile kaydedilme gibi durumlar hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde uygulanmaz⁹⁰⁹.

Eğer uzlaştırma neticesinde hukuka ve ahlaka uygun olarak kararlaştırılan edim def'aten yerine getirilemeyen tam tersi süreklilik arz eden, takside bağlanan bir edim ise veyahutta edimin yerine getirilmesi ileri tarihe bırakılmış ise; sanık hakkında, CMK.m.231'de düzenlenen hapsin geri bırakılması şartlarına⁹¹⁰ bakılmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılması

⁹⁰⁷ **Meran**, s.61; **Olgun, Sevinç** (2008) “*Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*” Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Y:3, S:22, (s.63-69), s.63; **Aras, Bahattin** (2008) “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu ve Uygulamadaki Sorunlar*” Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Y:3, S:22, (s.71-88), s.71; **Güngör, Devrim / Ergün, Güneş Okuyucu** (2016) “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*” AUHFD, C:65, S:4, (s.1951-1965), s.1951.

⁹⁰⁸ **Centel / Zafer**, s.701; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.693; **Güngör / Ergün**, s.1955.

⁹⁰⁹ **Kunter / Yenisey / Nuhoglu**, s.1341; **Ünver / Yener**, s.679; **Şahin / Göktürk**, s.200; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.693; **Güngör / Ergün**, s.1955.

⁹¹⁰ Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesinde aranan söz konusu şartlar CMK.m.231/6'da düzenlenmiştir. Bu şartlardan ilki, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için öncelikle sanığın isnat edilen suçı işlemesi ve bunun sonucunda da mahkûmiyetine karar verilmiş olması gerekir. Sanığın beraatine, ceza verilmesine yer olmadığına, mahkemenin yetkisizliğine veya görevsizliğine, uzlaşma, zamanaşımı, şikâyet yokluğu veya vazgeçme ile kamu davasının düşürülmesine karar verilecek hallerde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez. Sanık hakkında verilen hüküm 5271 sayılı CMK.'nın 223'üncü maddesine uygun biçimde kurulmalı, daha sonra kanuni sonuçları da sanığa veya müdafisine anlatılarak hükmün açıklanmasının geri

kararı verilir. Bu geri bırakma süresince dava zamanasını işlemez(CMK.m.254/2; Yön.m.27/1,2). HAGEB kararı verildikten sonra, uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, mahkeme, açıklanması geri bırakılan hükmü ortadan kaldırılarak davanın düşmesi kararını verir. Tabii hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra, müzakereler sonucunda kararlaştırılan edimlerin yerine getirilip getirilmediğine bakılması gerekir. Kovuşturma evresinde bu kontrolü, infaz savcılığı yapmaktadır⁹¹¹. Bu yönde adalet bakanlığının “*Kovuşturma evresinde gerçekleşen uzlaşma sonucunda belirlenen edimin taksitide bağlandığı hâllerde, mahkeme tarafından verilen ve infaz savcılığına gönderilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının, denetimli serbestlik dosyası olarak kayıt altına alınmasının ve anılan konunun infazının Cumhuriyet başsavcılığınca bu kayıt üzerinden takip edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir*” şeklinde ayrıca da yazısı bulunmaktadır ⁹¹². Mesela, taraflar TCK.m.157 kapsamında yer alan dolandırıcılık suçu için sanığın mağdura 12.500 TL ödemesi ve ödemeninde aylık 2.500 TL taksitlerle ödenmesinin kararlaştırarak uzlaşmaları durumunda CMK.m.254/2 madde hükmünce mahkeme tarafından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilecektir⁹¹³.

CMK.m.254/2'de yer alan "*hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına*" karar verilmeyi öngören ifadenin dolaylı anlamı şudur: Sanık hakkında yargılama neticesinde beraat kararı verilmesi gerekmekte ise öncelikle beraat kararı verilmelidir. Yani uzlaştırma girişimi mahkûmiyet kararının alternatifi durumundadır. Sanığın suçu işlemiş ve mahkûmiyet kararı verilecekse

bırakılması kararı verilmelidir. Kanunda belirtilen istisnalar dışında sanık hakkında ceza belirlemeden ve 5271 sayılı CMK.'nın 223'üncü maddesine uygun biçimde hüküm kurulmadan doğrudan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi usule ve yasaya aykırıdır. Bu şartımızın dışında kalan diğer şartlarımız, sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesidir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilebilmesi için bu şartların birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir(Artuç, Mustafa (2009) Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, İkinci Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 124.).

⁹¹¹ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.258.

⁹¹² Adalet Bakanlığı Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Daire Başkanlığı, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarının Takibi”, <http://www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/kesfet/gorus/hagb-kararlar%C4%B1n%C4%B1n-takibi.pdf> s.e.t. 28.12.2018.

⁹¹³ Özbek / Yerdelen / Altuntaş ve diğerleri, s.287.

uzlaştırmaya başvurulmalı ve bu takdirde edim bir kere de yerine getirilmemişse mahkûmiyet hükmü kurularak, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmelidir⁹¹⁴. Yargıtay'a göre, “*Uzlaştırmanın koşullarından, zararın ödenmesi koşulunun gerçekleşmediği takdirde, yerel mahkemece, sanığın zararı ödeneceğine ilişkin taahhüdüne itibar edilerek zararın ödenip ödenmediği araştırılmadan uzlaştırma nedeniyle kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi isabetsiz ve yasaya aykırıdır*”⁹¹⁵.

Ancak uygulamada, öngörülen süreler içerisinde uzlaştırma sağlanmasına rağmen, kararlaştırılan edimin yerine getirilmesi sonraki bir tarihe ertelendiğinde mahkemelerce, kısa süre için hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermek yerine, ileri bir tarihe celse atarak edim yerine getirildikten sonra uzlaştırma raporunun işleme alınması tercih edilmektedir⁹¹⁶. Mahkemelerin böyle yapması yerinde gibi durmaktadır. Zira kanun koyucu, bu tarz bir edim olduğunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebileceğini düzenlemekle birlikte sanığa denetim süresinin uygulanıp uygulanmayacağı, eğer süre uygulanacaksa bunun CMK.m.231’de olduğu gibi 5 yıl mı olacağı veyahutta edim gözetilerek mi belirleneceği, sanığa herhangi bir yükümlülük yüklenip yüklenmeyeceği ve son olarak sanığın taahhüt etmiş olduğu bu edimi tamamen yerine getirmesi süresi içinde bir başka kasten suç işlemesi durumunda ne olacağı hususlarını CMK.m.231’de de CMK.m.253 hükmünde de düzenlememiştir⁹¹⁷. Bu konularda belirsizlik bulunmaktadır. İşte bu noktada herhangi bir açık düzenlemenin bulunmadığı bu kanun boşluğu durumunda mahkemeler sürecin iyi işletilebilmesi için hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermemekte, edimin yerine getirilmesini bekleyerek celse ertelemektedir⁹¹⁸. Bu noktada kanun koyucunun kanunun bu sıkıntısı veya boşluğunu gidermesi gerekirse bu ara dönemi kaldırması yerinde olur düşüncesindeyiz. Kanun koyucu değişiklik yapmak mecburiyetindedir. Bu konuda bu şekilde bir edim bulunması halinde, yukarıda mahkemelerin yapmış

⁹¹⁴ Yaşar / Otacı, s.3563.

⁹¹⁵ YCGK., E:2008/ 73, K:2008/88, T:15.04.2008.

⁹¹⁶ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.104.

⁹¹⁷ Öntan, s.69; İnci / Sakarya, s.209.

⁹¹⁸ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.104; İnci / Sakarya, s.209.

olduğu gibi⁹¹⁹ hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi yerine durma kararının verilmesi gerektiği yönünde yasal düzenleme yapılması gerekmektedir. Buna göre CMK.m.254/2'nin “Mahkeme, uzlaştırma neticesinde hukuka ve ahlaka uygun olarak kararlaştırılan edimin def'aten yerine getirilemeyen tam tersi süreklilik arz eden, takside bağlanan bir edim olması veyahutta edimin yerine getirilmesi ileri tarihe bırakılması hallerinde edim tamamen yerine getirilinceye kadar muhakemenin durdurulmasına, edim tamamen yerine getirilirse davanın düşmesine , eğer edim kararlaştırılan süre içerisinde yerine getirilmezse durma kararını kaldırarak yargılamaya devam etmek suretiyle sanık hakkında hüküm kurulmasına karar vermelidir.” şeklinde değiştirilmesi çok yerinde olacaktır⁹²⁰.

Ancak kendine özgü bir hal olan uzlaştırma kurumu uygulanırken mahkeme, CMK.m.231'de bulunan hükümler göz ardı ederek edimin yerine getirilebileceği süreyi belirleyerek yani tarafların uzlaştırdıkları edime göre süre tayininde bulunarak hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararı vermelidir⁹²¹.

Yani CMK.m.231/8'de belirtilen 5 yıllık denetim süresi uzlaştırma neticesinde verilecek olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında temel alınmayacaktır. Edimin yerine getirilmesine göre belirlenecek olan süre kadar denetim olabilmelidir⁹²². Hakeza CMK.m.231/8'de belirtilen bir diğer husus olan denetimli serbestlik tedbiri de uzlaştırma neticesinde verilecek olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında da yer almamalı, bulunmamalıdır. Zira zaten sanık hakkında bu kararın verilmesinin en temel gerekçesi edimin türü dolayısıyladır. Zaten sanık bu süre içerisinde edimi yerine getirme yükümlülüğü ile baş başadır. Bir de ayrıca denetimli serbestlik denetim tedbiri vermek edimin yerine getirilmemesine yol açacaktır⁹²³.

Yine karşımıza çıkan açıklığa kavuşturulması gereken bir noktada CMK.m.231/11'de sanığın denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi halinde mahkemenin hükmü açıklayacağını belirtmiştir. Acaba uzlaştırma

⁹¹⁹ Sabuncuoğlu / Canpolat, s.104; İnci / Sakarya, s.209.

⁹²⁰ Öntan, s.71, 74; İnci / Sakarya, s.210.

⁹²¹ Güngör / Ergün, s.1959; Kaymaz / Gökcan, s.198; Özbek / Cüni / Özcan, s.133.

⁹²² Güngör / Ergün, s.1959.

⁹²³ Özbek / Cüni / Özcan, s.58.

neticesinde verilecek olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı sonrasında yukarıda belirtmiş olduğumuz olaya göre tayin edilecek denetim süresi içerisinde sanığın kasten yeni bir suç işlemesi halinde kasten yeni bir suç işleyen sanık hakkında mahkeme hükmü açıklayacak mıdır? Bu durumda sanık hakkında verilmiş olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının muhafaza edilmesi, hükmün açıklanmaması çok yerinde olur. Aksi halde edimini hemen yerine getiren sanık ile edimini anında yerine getiremeyen sanık arasında bir eşitsizlik ortaya çıkar⁹²⁴. Ayrıca sanık hakkında verilen bu karar sanığın caydırılması için değil, edimini yerine getirmesi için verilmiştir⁹²⁵. Bunun için bizde de CMK.m.231/11'de yer alan hükmün uzlaştırma hallerinde uygulanmaması gerektiğini düşünmekteyiz. Böyle yapılması eşitliğin tesisi ve adaletin sağlanması noktasında çok yerinde olacaktır. Ancak bu iş sadece bu şekilde ifade etmekle olamamaktadır. Bu mevzuu da kanun koyucunun bu boşlukların olduğu noktalarda eşitliksizliğin oluşmaması, adaletsizliğin ortaya çıkmaması ve en önemlisi de ceza hukuku düzeninin sağlanması için düzenlemeler yapması gerekmektedir. Mevcut durumuyla kanuni düzenlemeler müphemiyet bulundurmaktadır ve farklı uygulamalara neden olabilir⁹²⁶.

Son olarak 6763 sayılı kanun değişikliği yapılmadan önce ve 2017 tarihli yönetmelik çıkarılmadan önce eski düzenlemelerde uzlaştırma gerçekleşmediği halde, mahkeme; mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştırmayı kabul etmemesi halinde, şartları aranmaksızın, uzlaştırmayı kabul eden sanık hakkında kovuşturma konusu suçla ilgili olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilmekteydi⁹²⁷. Mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştırmayı kabul etmesine rağmen sanığın kabul etmemesi halinde, 231'inci maddedeki şartlar gerçekleşmiş olsa bile, sanık hakkında kovuşturma konusu suçla ilgili olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına kararı verilemezdi⁹²⁸. Ancak 6763 sayılı Kanun değişikliği sonrasında CMK.m.253/19 ile Yön.m.27/4 uyarınca uzlaştırma anlaşması sağlanmasına rağmen sanığın edimi ifa etmemesi durumunda kovuşturma

⁹²⁴ Arslan, 2008, s.180.

⁹²⁵ Öntan, s.71.

⁹²⁶ Öntan, s.71.

⁹²⁷ Bkz. 5560 sayılı Kanununun 19. madde gerekçesi, <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1255m.htm> s.e.t. 29.12.2018.

⁹²⁸ Özbek, M., s.196.

evresinde CMK.m.254/2 madde hükmünce hükmün açıklanmasının geri bırakılması zorunluluğu bulunduğundan bu halde tekrar hükmün açıklanmasının geri bırakılması yoluna gidilemez⁹²⁹.

Uzlaştırmanın başarısız olması durumunda, yani hem sanık hem de mağdur veya suçtan zarar gören tarafından uzlaştırmanın kabul edilmemesi halinde eğer yargılama neticesinde diğer şartlarında varlığı halinde kurulan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına kural olarak bir engel bulunmamaktadır. Çünkü CMK.m.231/5'te uzlaştırma kapsamında yer alan suçlarda katiyen hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceği yönünde bir yasaklama bulunmamaktadır. Zira bu madde(CMK.m.231/5) ile doğrudan öncelikle uzlaştırma yoluna gidilmesi gerektiği belirtilmektedir⁹³⁰.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde de CMK.m.253/21 hükmünün tamamlayıcı olarak yine dava zamaşımı duracaktır⁹³¹(CMK.m.231/8).

bbb.Edimin Yerine Getirilmemesi Durumlarında

Ancak mahkemenin vermiş olduğu HAGEB kararına rağmen, uzlaştırmanın gerekleri yerine getirilmez ise, CMK.m.231/11' de düzenlenen şartlar aranmaksızın, mahkeme hükmü açıklar(CMK.m.254/2, Yön.m.27/3,4).

Geri bırakma süresince zamaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından 231'inci maddenin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanır⁹³². CMK.'nın 231/11. maddesinde hükmün açıklanması için denetim süresinde kasten yeni bir suç işlenmesi veya denetimli serbestlik tedbirine aykırı davranılması koşulu aranmaktadır. Uzlaştırma sonucunda ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için CMK.'nın 254/2. maddesi uyarınca bu koşullar aranmayacak; edimin ifa edilmemiş olması yeterli olacaktır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararından sonra geri bırakma sürecinde

⁹²⁹ Centel / Zafer, s.547; Yenisey / Nuhoglu, s.811; Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.633.

⁹³⁰ Turan, Hüseyin (2012) Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulanması, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.49; Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.633.

⁹³¹ Yenisey / Nuhoglu, s.811.

⁹³² Öntan, s.63.

edimin yerine getirilmesi halinde ise CMK.m.231/10'a göre geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesi kararı verilecektir⁹³³.

Ancak her hâlükârda edimin yerine getirilmemesi halinde hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararına ilişkin CMK.m.231/6'da belirtilen şartların gerçekleşmesi aranmadan mahkeme hüküm açıklar.

Bu noktada kanunda unutulmuş ve çok önemli bir husus, yönetmelikte yer alan madde hükmü ile doldurulmuştur. O da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra sanık edimi yerine getiremediği takdirde tekrardan o sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu uygulanamayacaktır(Yön.m.27/4). Eğer yönetmelikle kanunun bu ilgili boşluğu doldurulmamış olsa idi, uzlaştırmanın gereklerini yerine getirmese bile sanık hakkında 5 yıl içinde kasıtlı bir suç işlemesi halinde kamu davasının açılacağı veya hükmün açıklanacağı neticesine ulaşılabilecekti. Tabii bu durumda uzlaştırmanın gereklerini def'aten yerine getiren sanıklar ile sonradan yerine getiren sanıklar arasında açıkça bir eşitsizlik meydana getirecekti. Ancak bu durum CMK.m.253/19 ve YÖN.m.27/4 hükümleri gereğince mümkün olamayacaktır⁹³⁴.

ccc.Edimin Yerine Getirilip Getirilmediğine Bakılmaksızın Diğer Sonuçları

Soruşturma evresinde yapılan uzlaştırma neticesinde ortaya çıkan uzlaştırma sonucunda verilen belgelerin İİK.m.38'de belirtilen nitelikte belge sayılması ve uzlaştırmanın sağlanması ile var olan tazminat davasından feragat edilmesi veya tazminat davası açılmamışsa bu davayı açmaktan vazgeçilmiş sayılma hukuki sonuçlar kovuşturma evresinde de vücut bulacaktır.

aaaa.Suçtan Doğan Zarar İçin Tazminat Davası

Uzlaştırmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası⁹³⁵ açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır⁹³⁶.

⁹³³ Arslan, 2008, s.179-180.

⁹³⁴ Çetintürk, s.582.

⁹³⁵ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkındaki 1977 Tarihli 27 Sayılı Tavsiye Kararında "suçtan zarar görenin herhangi bir şekilde tazminat alamaması durumunda, devlet; a) Bir suç sonucu bedenen ciddi olarak yaralanan kişiye, b) Böyle bir suç dolayısıyla ölen şahsın bakmakla yükümlü olduğu kimselere, tazminat ödenmesine katkıda bulunmalıdır. Bedensel yaralanmaya yol açan suçlarla ilgili olarak kasten işlenen şiddet suçları dolayısıyla, sanık hakkında kamu adına takibat yapılmassa dahi, mağdur

Ayrıca şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde⁹³⁷ uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, İİK.m.38 hükmünde yer alan yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır(CMK m.253/19-son cümleler; Yön.m.7/6, 27/5).

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde uzlaştırma gerekleri yerine getirilirse uzlaştırma konusu suçtan doğan zararın giderilmesi için ayrıca bir tazminat davası açılmaz. Bununla birlikte edimin yerine getirilmemesi halinde, özel hukuka ilişkin olarak dava açılıp açılmayacağı ya da hangi durumlarda açılabileceği tartışma konusudur. Kanun koyucu tarafından "uzlaştırmanın sağlanması" ifadesi ile uzlaştırma müzakereleri neticesinde tarafların anlaşırılmış olmaları mı, yoksa uzlaştırma ediminin yerine getirilmesi mi kastedilmektedir? Kanun koyucu, edim yerine getirilmese bile, uzlaştırma sonunda tarafların anlaşırılmış olmaları sebebiyle uzlaştırma raporunun icra takibine konu edilebileceği, raporda yazılı edim miktarı kadar istemde bulunulabileceği öngörüldüğünden, mağdur, uzlaştırma müzakerelerinde kararlaştırılan edimin suç nedeniyle uğradığı zararı tamamen gidermediği düşüncesinde olsa bile, artık tazminat davası açamaz. Uzlaştırma ediminin yerine getirilmemesi durumunda edim alacaklısı, İİK.m.38' de yazılı ilam mahiyetini taşıyan belgelerden sayılan uzlaştırma raporu ile edim borçlusu hakkında ilamlı icra yoluyla takip yapma hakkına sahiptir. Ancak uzlaştırma ediminin bu yolla tahsil edilmesinin ceza hukuku açısından bir sonucu

en azından tazminat kapsamına alınmalıdır." ibaresi bulunmaktadır. Bu da dikkate değer görünmektedir.

⁹³⁶ Uzlaştırma öncesi uygulamalarda mahkemede mahkûmiyete hükmeden hakim de mağdurun zararları için çoğu kez, "hukuk mahkemesine başvurmakta serbest" olduğuna karar vermektedir. Bu da mağdurda, devletin kendisi ile ilgilenmediği duygusu yaratır. Yine medeni hukukta suç aynı zamanda bir haksız fiil olduğundan, mağdura zararını tazmin ettirebilme yetkisi vermektedir. Ancak hukuki olarak var olan bu imkan, failin bulunamaması veya failin ödeme yeteneğinin bulunmaması halinde yine fiili olarak kullanılamamaktadır(Kunz E., Opferentschaedigungsgesetz, Gesetz über die Entschädigung für Opfer von gewalttaten(OEG), 2.Aufl., München 1989, s.1'den aktaran, **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s839-840.) Kaldı ki, bu yol da oldukça uzun, komplike ve rizikolu olup, gerçekçide değildir. Pek gerçekçi değildir, zira bu yolda da mağdur icra takibine başvurmak durumundadır. Rizikoludur, zira mağdur medeni hukuka ait spesifik hükümlerle korunan failin çeşitli itirazlarını, örneğin, müterafik kusur gibi, düşünmek zorundadır(**Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.840.).

⁹³⁷ Sanık ile katılan arasında düzenlenen 30.10.2008 tarihli uzlaştırma tutanağına göre uzlaştırmaya konu edimin dört eşit taksitte ödeneceğinin kararlaştırılması karşısında, mahkeme tarafından CMK.m.254/2 maddesi gereğince sanık hakkında CMK.m.231' deki maddesi gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi gerekirken, kamu davasının düşmesine karar verilmesi yasaya aykırıdır(12.CD., 11.02.2013, 6667/2541)(**Yaşar / Otacı**, s.3569.).

olmayacak, edim icra yoluyla tahsil edilse bile, CMK.m.253/19 gereğince dava sonuçlandırılarak hüküm verilecektir⁹³⁸.

Uzlaştırma gerek cezanın, gerekse de tazminatların bir arada görülüp çözüme bağlanmasını sağlamaktadır. Uzlaştırmanın sağlanması halinde, taraflar arasında barış sağlanmakta ve ayrıca bir hukuk davası da söz konusu olmamaktadır⁹³⁹.

bbbb. Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Hakkı

CMK.m.144/1-c maddesine göre; “Genel af veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaştırma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler; kanuna uygun olarak yakalanmış veya tutuklanmış iseler, bu nedenlerle tazminat isteyemezler". Şu halde uzlaştırmanın sağlanması nedeniyle yargılaması yapılamamış ve suçsuzluğu yönünde kesin ve her türlü şüpheden uzak olarak kanaat edinilememiş kimseler koruma tedbirleri neticesinde uğramış oldukları zararlar için tazminat isteyemezler⁹⁴⁰. Yani CMK.m.253/8 hükmü ile uzlaştırma yoluna giden şüpheli hakkında koruma tedbiri alınmış, örneğin tutuklanmış ancak sonradan uzlaştırmanın sağlanması ile kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya davanın düşmesi kararı verilmişse CMK.m.144/1 hükmü gereği tazminat hakkı bulunmamaktadır⁹⁴¹.

bb.Uzlaştırmanın Gerçekleşmemesi Durumunda

Uzlaştırma gerçekleşmez ise yargılama kaldığı yerden devam eder⁹⁴². Kovuşturma evresinde uzlaştırma yolu neticesiz kalmışsa, mahkeme yargılamaya devam ederek CMK.m.223'te belirtilen hükümlerden birine karar verecektir⁹⁴³. Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez(CMK.m.253/18; Yön.m.7/5). Sonuçsuz kalan uzlaştırma sonrasında bir daha uzlaştırma mümkün değildir. Yani burada uzlaştırma yoluna girilmiş, müzakereler yapılmış ancak bu yapılan uzlaştırma sonuçsuz kalmıştır. Bu halde

⁹³⁸ Erdem / Eser / Özşahinli, s.258-259.

⁹³⁹ Ünver / Hakeri, s.737.

⁹⁴⁰ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.573; Parlak / İpek, s.134.

⁹⁴¹ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.573.

⁹⁴² Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.840.

⁹⁴³ Centel/ Zafer, s.547.

artık tekrar uzlaştırmaya gidilemez(CMK.m.253/18). Uzlaştırmının gerçekleşmemesi durumunda da yargılama kaldığı yerden devam eder⁹⁴⁴. Ancak uzlaştırmının sonuçsuz kalması daha sonra şikâyetten vazgeçme hakkının kullanılmasına engel teşkil etmez⁹⁴⁵.

Uzlaştırma müzakerelerinin sonuçsuz kalması durumunda şüpheli hakkında mutlaka ceza davası açılacağı kuralı yoktur; şüpheli hakkında yapılan ceza soruşturması sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı da verilebilir. Kaldı ki, uzlaştırmının gerçekleşmemesi üzerine açılan kamu davasının mutlaka mahkûmiyetle sonuçlanması da gerekmemektedir⁹⁴⁶.

aaa. Kovuşturmaya devam edilmesi ve Kovuşturmanın Sonuçlandırılması

Uzlaştırma teklifini taraflardan birinin kabul etmemesi veya müzakereler sonucunda tarafların anlaşmaması halinde yargılamaya kaldığı yerden devam edilir ve karar verilir⁹⁴⁷. Yargılama neticesinde beraat kararı, mahkûmiyet kararı ve şartları oluşmuşsa eğer hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararı verilebilir(CMK.m.223/1). Bir uzlaştırma kapsamında yer alan suç için yapılan uzlaştırmının neticesiz kalması durumunda da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecektir⁹⁴⁸. Yani suç uzlaştırma kapsamında da olsa, CMK.'nın 231'inci maddesinin 6'ncı fıkrasındaki şartlar oluşmuşsa hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecektir⁹⁴⁹. Dikkat edileceği üzere uzlaştırmının sağlandığı hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararının verildiği hallerde edim yerine getirilmezse CMK.m.254/2 son cümlesinin açık hükmü gereğince hakim artık hükmün açıklanmasının ertelenmesi müesseseni kullanmaksızın hükmü açıklamak zorundadır. Ancak burada daha uzlaştırma yoluna gidilmediği veya uzlaştırma sağlanmadığı için hakim CMK.m.231/6'da belirtilen şartların olması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verebilecektir.

⁹⁴⁴ **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.840.

⁹⁴⁵ **Taşdemir / Özkepir**, s.1203.

⁹⁴⁶ **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.32.

⁹⁴⁷ **Öntan**, s.63.

⁹⁴⁸ **Centel / Zafer**, s.504.

⁹⁴⁹ **Kıldan**, s.150.

e. Kovuşturma Evresi Uzlaştırmada Kanun Yolu

aa.Genel Olarak

Yargılama makamlarının verdikleri kararlarda haksızlıklar ve hukuka aykırılıklar olabilir. Bu durumda tarafların başvurabilecekleri bazı hukuki çareler olması gereklidir⁹⁵⁰. Yargılama makamınca verilen bir kararın hatalı olduğu veya hukuka aykırı bulunduğu iddiasıyla ortaya çıkan uyuşmazlığın çözülmek üzere yargılama makamı önüne götürülmesi şeklindeki hukuki çare, "kanun yolu" na başvurmadır⁹⁵¹. Yargılama makamı kararlarının hatalı veya hukuka aykırı olduğu konusundaki uyuşmazlığı çözecek makam, kural olarak uyuşmazlık konusu olan kararı veren makamdan başka bir makamdır. Ancak istisnai olarak uyuşmazlık, uyuşmazlık konusu olan kararı veren makam tarafından da çözülebilir. Yargılamanın yenilenmesinde olduğu gibi. Öte yandan kanun yolunda uyuşmazlığı çözecek olan diğer makam, kural olarak kararı verenden yüksek bir makam olmalıdır. Ancak bazen bu makam aynı seviyede bir makamda olabilmektedir. Örneğin bir ağır ceza mahkemesinin kararına itiraz edildiğinde, uyuşmazlığı bir sonraki daire veya en yakın ağır ceza mahkemesi çözecektir⁹⁵². Kanun yolu şeklindeki hukuki çare denetimi, sadece yargılama makamlarının kararlarına(hakim ve mahkeme makamı kararlarına) karşı kabul edilmiştir. Yani yalnız bu makamların kararlarına karşı kanun yoluna gidilebilir, bu kararlar dışında kanun yoluna gidilemez⁹⁵³.

Yargılama makamı tarafından verilen bir kararın hatalı ya da hukuka aykırı olduğu iddiasıyla ortaya çıkan uyuşmazlığın çözülmesi amacıyla farklı bir yargılama makamına ya da bir üst yargılama makamına götürülmesine kanun yoluna başvurmak denir⁹⁵⁴. Yargılama makamı tarafından verilen kararları tekrardan inceleyecek, uyuşmazlığı çözecek olan makam kural olarak uyuşmazlık konusu kararı veren makamdan başka bir makam olacaktır⁹⁵⁵.

⁹⁵⁰ Şahin / Göktürk, s.245; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.704; Güngör / Albayrak,s.12 vd.

⁹⁵¹ Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.372; Soyaslan, s.551; Şahin / Göktürk, s.245; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.704.

⁹⁵² Toroslu / Feyzioğlu, 2018, s.373-374; Soyaslan, s.552; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.704.

⁹⁵³ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1652; Şahin / Göktürk, s.245..

⁹⁵⁴ Ünver / Hakeri, s.745-746; Soyaslan, s.551; Balcı, Murat (2013) Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.144.

⁹⁵⁵ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1302; Toroslu ve Feyzioğlu, 2018, s.373.

Hukuki çare kanun yolunu da içerisine alan bir karara karşı bunun denetlenmesi veya bunun değiştirilmesi veya düzeltilmesi istemidir. Hukuki çare kanun yolu ifadesine göre daha geniş bir ifadedir. Zira hukuki çare kanun yolu dışında diğer bazı yolları da içine alan bir ifadedir⁹⁵⁶. Örneğin, savcının vermiş olduğu "kovuşturmaya yer olmadığı kararına" karşı yargılama makamına yapılan başvuru CMK.m.173'te "itiraz" olarak adlandırılrsa bile burada söz konusu olan "kanun yolu" kavramı dışında kalan hukuki çareyi ifade etmektedir. Yine diğer bir örnek sulh ceza hakimliği kararlarına karşı yapılan itiraz da aynı hakimliğe yapılması nedeniyle gerçek manada bir itiraz yolu olmayıp kanun yolu içerisine girmeyen hukuki çare içerisinde yer alan bir başvurudur. Bu örneklerde de göreceğimiz üzere hukuki çare kanun yolunu da içerisine alan daha geniş alanı ifade eden başvurulardır⁹⁵⁷. Kanun yolunun söz konusu olabilmesi için bir mahkeme veya hakim tarafından verilen kararın müracaat üzerine bu kararı verenden başka bir hakim veya mahkeme tarafından incelenmiş olması gerekir⁹⁵⁸.

Kanun yollarının tasnifi için hüküm çeşitlerine bakmamızda fayda bulunmaktadır. Bu açıdan CMK.'da belirtilen hükümler iki grupta ele alınabilir. Birinci grupta ele alınan hükümler uyuşmazlığın esasına çözücü niteliği olan yani maddi gerçeğe ulaşıldıktan sonra verilen hükümler olup bunlar, CMK.m.223 ve devamında belirtilen, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet ve güvenlik tedbirlerine hükmedilmesine ilişkin esasa ilişkin mahkeme kararlarıdır(hükümleridir- maddi anlamda hüküm). İkinci grupta ele alınması gerekenler davanın reddi, davanın düşmesi kararları ise uyuşmazlığın esasına ilişkin çözüm barındırmayan usuli hükümlerdir(şekli anlamda hüküm)⁹⁵⁹. Sonuç itibariyle ister uyuşmazlığı esastan çözer nitelikte olsun isterse de esasa ilişkin çözüm barındırmayan hükümler olsun hepsi de muhakemeyi sona erdiren CMK.m.223'te belirtilen hükümlerdir⁹⁶⁰. Nihai kararın hüküm olarak kabul edilmesinin neticesi kanun yolları açısından

⁹⁵⁶ Yurtcan, 2018, s.445.

⁹⁵⁷ Çınar, Ali Rıza (2006) Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu, Ankara, s.10 vd..

⁹⁵⁸ Yüce, Turhan Tûfan (1962) "Ceza Muhakemeleri Usulünde İtiraz" Adalet Dergisi, S:7-8, (s.491-510), s.496.

⁹⁵⁹ Soyaslan, s.453 vd.; Centel / Zafer, s.6728-729; Balcı, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, s.13; Şahin / Göktürk, s.182; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.373.

⁹⁶⁰ Centel / Zafer, s.6728-729; Balcı, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, s.12; Şahin / Göktürk, s.182; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.726.

etkilidir. Zira CMK.m.272'de “*ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir.*” Ve CMK.m.286/1'de “*Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.*” hükümlerinden anlaşılacağı üzere hüküm niteliği taşımayan kararlar için ne istinaf kanun yolu da ne de temyiz kanun yoluna başvurulabilecektir⁹⁶¹. Yani söz konusu bu hükümlere karşı kanun yoluna gidilebilecektir.

Kanun yolları başvuru kararın kesin hüküm niteliği taşıyıp taşımadığı esasına bakılarak ikiye ayrılır. Eğer ortada mahkeme tarafından verilen kesin hüküm niteliği olmayan bir karar var ise(yani mahkeme tarafından verilen karar herhangi bir şekilde kesinleşmemişse) bu takdirde olağan kanun yolu söz konusu olacaktır. Yok, eğer mahkeme tarafından verilen karar kesin hüküm niteliği taşıyan bir kararsa(yani mahkeme tarafından verilen karar herhangi bir şekilde kesinleşmişse) bu halde olağanüstü kanun yoluna gidilecektir. Bu kanun yolları CMK.'da olağan(CMK.m.260-307) ve olağanüstü(CMK.m.308-323) kanun yolları olarak belirtilmiştir. Olağanüstü kanun yollarını Yargıtay Cumhuriyet başsavcının itiraz yetkisi(CMK.m.308), kanun yararına bozma(CMK.m.309-310), yargılanmanın yenilenmesi(CMK.m.311-323) olmak üzere üç müessese belirtmiştir. Kanun koyucu olağan kanun yollarını(CMK.m.260-307) ise itiraz kanun yolu(CMK.m.267-271), istinaf kanun yolu(CMK.m.272-285) ve temyiz kanun yolu(CMK.m.286-307) olmak üzere tasniflendirmiştir⁹⁶². Türk yargı sisteminde yargı örgüsü üç sistemlidir. İlk derece sistemi(mahkemesi) olaya ilk bakan ve bakmak zorunda olan mahkemedir. Bu mahkeme suçu hem sübut hem de hukuki yönden inceler. İkinci derece sistemi bölge adliye mahkemeleri tarafından oluşturulur ve bunlar istinaf kanun yolu incelemesi yaparlar. Bunların görevi de ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararı yine hem sübut hem de hukuki yönden inceleyerek mahkemenin vermiş olduğu kararın isabetli olup olmadığını denetler. Yani bu ikinci derece mahkemesi aynı zamanda bir kanun yolu mahkemesidir. Üçüncü derece sistemini Yargıtay

⁹⁶¹ **Centel / Zafer**, s.754; **Balcı**, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri , s.9; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.373; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.726.

⁹⁶² **Soyaslan**, s.551; **Yenisey / Nuhoglu**, s.859; **Centel / Zafer**, s.754-755; **Şahin / Gökürk**, s.246; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.724-725; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.733-734.

oluştur; bu da temyiz kanun yolu sistemidir. Burada istinaf kanun yolunun vermiş olduğu karar sübut yönünden değil hukuki yönden incelenir⁹⁶³.

Hukuk devletinin bir gereği olarak ve CMK.m.253/23 hükmüne göre kanun yolunun açık olduğu belirtildiğinden, CMK.m.253/19 ile CMK.m.254'e göre verilen kararlar denetime tabiidir. Buna göre uzlaştırma sonucuna göre verilecek olan kararlara karşı Cumhuriyet savcısı, sanık, katılan, mağdur ve suçtan zarar gören(CMK.m.260), müdafii veya vekil(CMK.m.261), şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi(CMK.m.262) verilmiş olan karara göre yukarıda belirtmiş olduğumuz kanun yollarından birisine müracaat edebilir⁹⁶⁴.

Ayrıca dava ile ilgisi bulunan uzlaştırmacı, tanık, bilirkişi ve malen sorumlu da şahıslarını ilgilendiren kararlara karşı kanun yoluna gidebilirler⁹⁶⁵.

Denetim yollarına müracaat belli süreler içerisinde sınırlı tutulmuştur. Bu sürelerin geçmesi, hak düşürücü etki doğurur ve kanun yoluna başvurma hakkını ortadan kaldırır⁹⁶⁶. Kanun yoluna müracaat, kaide olarak süreye tabiidir. Süre, aksine hüküm belirtilmemişse, itiraz kanun yolu için ilgilinin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde yapılmalıdır(CMK.m.268/1); istinaf kanun yolu için hükmün açıklanmasından itibaren yedi günde(CMK.m.273/1), 7035 sayılı Kanun değişikliği⁹⁶⁷ ile birlikte temyiz

⁹⁶³ Soyaslan, s.552; Yenisey / Nuhoglu, s.859; Centel / Zafer, s.754-755; Şahin / Göktürk, s.246; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.734.

⁹⁶⁴ Yenisey / Nuhoglu, s.861; Şahin / Göktürk, s.246; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.726, Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.706-711.

⁹⁶⁵ Yurtcan, 2008, s.450; Turhan, s.432; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.726.

⁹⁶⁶ Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.726.

⁹⁶⁷ RG:05.08.2017, 30145 (7035 sayılı Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemelerinin İşleyişinde Ortaya Çıkan Sorunların Giderilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 21. maddesiyle; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m.291'de düzenlenen 7 günlük temyiz süresi, 15 güne çıkarılmıştır. Dolayısıyla; 5271 sayılı CMK'nın temyiz hükümlerine tabi olan kararların temyiz süresi 15 gün olup, 05.08.2017 tarihli yasal değişikliğin yapıldığı tarihte ve sonrasında verilecek kararlar hakkında uygulanacaktır. Çünkü 7035 sayılı Kanunun Geçici 1. maddesinin istisnai hükmüne göre; 05.08.2017 tarihinden önce bölge adliye mahkemeleri ceza daireleri tarafından verilen istinaf kararları bakımından 15 günlük değil, 7 günlük temyiz süresi uygulanacaktır. Bu uygulamanın isabetli olmadığını, 15 günlük temyiz süresinin 05.08.2017 tarihi esas alınmaksızın uygulanması gerektiğini düşünecek bile, öngörülen geçici yasal düzenleme sebebiyle kısa, yani başvuru aleyhine olan 7 günlük temyiz başvuru süresi tatbik edilecektir. Eğer karar 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilmişse eski Kanun hükümlerine ve süresine göre temyize tabi olacak, bu kararlara karşı istinaf yolu açık olmayacaktır. 20 Temmuz 2016 tarihinden önce yerel mahkeme tarafından karar verilip de Yargıtay'ca yapılan temyiz incelemesinde bozulan bir karar sonrasında verilen yeni karara karşı da eski kanun yolu usulü ve süresi tatbik edilecektir. Bu yönde detaylı bilgi için bkz. **Taner, Fahri Gökçen** (2017) "5271 Sayılı CMK.'nın Temyiz Kanun Yoluna İlişkin

kanun yolu için hükmün açıklanmasından itibaren on beş gün içinde müracaat edilmelidir(CMK.m.291/1), ancak hüküm bu kanun yollarına başvurma hakkı olanların gıyabında verilmişse süre tebliğ tarihinden başlar⁹⁶⁸(CMK.m.273/2, CMK.m.291/2).

Buna göre eğer edimin ifası ileri bir tarihe ertelenmişse hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. İleri tarihe ertelenen edim raporda belirlenen sürede yerine getirilmemişse hüküm açıklanır, süresinde yerine getirilirse davanın düşmesine karar verilir. Düşme kararı ile hükmün açıklanması kararlarına karşı istinaf kanun yoluna gidilebilir⁹⁶⁹. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına⁹⁷⁰ ilişkin karara karşı CMK.m.231/23 uyarınca itiraz yoluna başvurulabilir⁹⁷¹.

bb.İtiraz Kanun Yolu

aaa.Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına İlişkin Kararlara Karşı Başvurulacak Kanun Yolu Olarak İtiraz Kanun Yolu

İtiraz kanun yolu, ilk derece mahkemelerinde verilmiş olan hakim kararları ile kanunun belirttiği hallerde, mahkeme kararlarına karşı başvuru, verilen kararın infazını etkilemeyen ve hem olgu hem de norm denetimi bakımından verilen kararın başka bir makamca incelenmesine olanak veren denetim yoludur⁹⁷².

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir(CMK.m.231/12). Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı bir hüküm değildir. Bu sebeple, söz konusu kararla ilgili olarak hükme ilişkin istinaf gibi olağan kanun yolu kabul edilmemiştir⁹⁷³.

Hükümlerinin Yürürlüğe Girmesiyle Ortaya Çıkan Farklılıklar” Ankara Barosu Dergisi, Y:75, S:2017/4, ISSN:1300-9885, (s.47-79), s.49.

⁹⁶⁸ **Centel / Zafer**, s.761; **Şahin / Göktürk**, s.251.

⁹⁶⁹ **Donay**, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, s.331.

⁹⁷⁰Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, kurulan hükmün sanık hakkında hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade etmektedir. Henüz tümüyle bitmeyen yargılama sürecinin sonraki aşamaları da dikkate alındığında, bu kararın uyumsuzluğu nihai biçimde çözen nitelikteki kararlardan olmadığı anlaşılmaktadır(**Kıldan**, s.15.).

⁹⁷¹ **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.311-312.

⁹⁷² **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.729.

⁹⁷³ **Şahin / Göktürk**, s.246; **Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri**, s.729.

5271 sayılı Kanun'un 231'inci maddesinin 12'nci fıkrasında açıkça itiraz olarak belirtildiğinden, ilk yargılama sırasında veya kesinleşmiş hükümlerde hükmün açıklanmasının geri bırakılma kararına yönelik kanun yolunun itiraz olduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. İtiraz konusu olan yargı kararları ise yasada dağınk olarak düzenlenmiştir. Bu yasada dağınk olarak düzenlenen itiraz konusu olan yargı kararlarında birisi de hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır⁹⁷⁴. İtiraz konusu olan yargı kararlarından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı itiraz edileceği belirtilmekle birlikte bu itirazın süresi, mercii, inceleme şekli ve kararın nasıl verileceğine ilişkin herhangi bir özel düzenlemeye rastlanmamaktadır. Bu durumda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı yapılacak olan itiraz, CMK'nın genel hüküm niteliğinde olan 267-271'inci madde hükümlerine göre değerlendirilmelidir⁹⁷⁵.

Bu durumda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı CMK.m.268 hükümlerince, kararın duruşmada öğrenilmesinden veya tebliğ edilmesinden itibaren yedi günlük süre içerisinde itiraz edilebilir. İtiraz kararı veren mahkeme neresi ise o mahkemeye dilekçe verilerek yapılır. Kararı veren mahkeme itirazı önce kendisi değerlendirir ve itiraz üzerine yapacağı inceleme ile kendi verdiği kararı düzeltebilir veyahut kararı veren mahkeme, kararına yapılan itirazı yerinde görmezse itiraz dilekçesini itirazı incelemeye yetkili mahkemeye gönderir⁹⁷⁶. Gönderilecek ve itirazı incelemeye yetkili mahkemeler CMK.m.268'de düzenlenmiştir. Buna göre Asliye ceza mahkemesinin hükmettiği hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına yapılan itirazı incelemeye yetkili mahkeme o adliyedeki ağır ceza mahkemesidir. Eğer aynı adliyede ağır ceza mahkemesi yoksa asliye ceza mahkemesinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine itiraz edilebilir. Örneğin, İstanbul Asliye Ceza Mahkemesinin verdiği hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itirazı incelemeye yetkili mahkeme, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesidir⁹⁷⁷.

⁹⁷⁴ Soyaslan, s.444; Turan, s.128; Özbek / Doğan / Bacaksız ve diğerleri, s.729.

⁹⁷⁵ Artuç, s.294; Turan, 128 .

⁹⁷⁶ Turan, s.129.

⁹⁷⁷ Centel / Zafer, s.769.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına ilgili olarak Cumhuriyet savcısı, sanık, sanığın yasal temsilcisi varsa vekili(müdafî), davaya katılan, katılan sıfatını alabilecek biçimde suçtan zarar görmüş olup da duruşmadan haberdar edilmemiş bulunan ve bunların kanuni temsilcileri, eşleri ve varsa vekilleri ve müdafileri itiraz edebilirler⁹⁷⁸(CMK.m.260-262).

İtiraz kanun yolunda da mahkûmiyet hükmüne yönelik incelemeler yani mahkûmiyet hükmünün temelini teşkil eden; suçun unsurlarının oluşup oluşmadığı, suçun sübut bulup bulmadığı, suçun niteliği, noksan kovuşturma olup olmadığı, hâkimin takdir yetkisini yasaya uygun olarak kullanıp kullanmadığı, kanun maddelerinin uygulanması ve cezanın hesaplanması sırasında hata yapılıp yapılmadığı gibi hususlar incelenemez ve bu hususta bir karar verilemez. Bu bağlamda, itiraz kanun yolunda, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin CMK.m.231/6'da belirtilen şartların bulunup bulunmadığı ve hükmün açıklanmasına ilişkin kararda hukuka aykırılık olup olmadığı, mahkûm olunan hapis cezasının ertelenmesi veya kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilmesi yasağına uyulup uyulmadığı, deneme süresinin kanuna uygun tayin edilip edilmediği ve denetim süresi içinde yüklenecek denetimli serbestlik tedbirinin ve yükümlülük süresinin kanuna uygun olup olmadığı hususlarında sınırlı bir şekilde inceleme yapılacaktır⁹⁷⁹.

Ancak yargılamanın yapıldığı kesinleşmemiş hükümlerde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması yönündeki talebin reddolunduğu, yani hüküm açıklandığı, takdirde açıklanan son karara karşı istinaf kanun yoluna gidilebilecektir. Bu halde hükmün açıklanmasının geri bırakılması isteminin reddi kararı, istinaf sırasında bölge adliye mahkemesi(CMK.m.280/1)tarafından son kararla birlikte incelenecektir(CMK.m.272/2)⁹⁸⁰. Fakat asla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karşı eski düzenlemelerde temyiz yoluna yeni düzenleme de ise istinaf kanun yoluna başvurulamayacaktır. Bu yönde Yargıtay ceza daireleri, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının temyiz edilmesi ile önüne gelen dosyalarda, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı

⁹⁷⁸ Turan, s.130; Centel / Zafer, s.770.

⁹⁷⁹ Artuç, s.291 .

⁹⁸⁰ Kıldan, s.154.

itiraz yasa yoluna başvurulabileceğini temyiz yasa yoluna başvurulamayacağını belirterek temyiz başvurusunun reddine karar vermiştir⁹⁸¹. 17 Aralık 1930 gün ve 23/31 sayılı İçtihadı Birleştirme Kurulu kararında davayı neticelendirmeyen ve nihai hükümden önce verilip mahkemenin dava ile olan bağlantısını kesmeyen, ancak kanıt değerlendirmesi yaparak nihai hükmü ulaşma olanağını kaldıran kararların temyizinin olanaklı olmadığını belirtmiştir⁹⁸². Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu da, temyiz yasa yolu ile önüne gelen ve mahkemece sanık hakkında verilen mahkûmiyet ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair verilen hükmü düzelterek onayan Yargıtay ceza dairesinin kararını, Yargıtay Cumhuriyet başsavcılığının itirazı üzerine, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile ilgili kararlara karşı itiraz yasa yoluna başvurulabileceğini, temyiz kanun yoluna başvurulamayacağını belirterek Yargıtay Cumhuriyet başsavcılığının itirazını kabul etmiştir⁹⁸³. Bu durumda güncel mevzuat ve Yargıtay'ın yukarıda belirtmiş olduğumuz içtihatları açısından verilmiş olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf konun yoluna gidilemeyecektir, sadece itiraz yoluna gidilebilecektir.

cc.İstinaf Kanun Yolu ve Temyiz Kanun Yolu

aaa.İstinaf Kanun Yolu

İstinaf kanun yolu, ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararların maddi olguların belirlenmesi ve delillerin değerlendirilmesi ve bu olgulara karşılık olarak öngörülen hukuk kurallarının isabetli olup olmadığı, eksik veya tam olarak uygulanıp uygulanmadığı yönünden bölge adliye mahkemeleri(istinaf) mahkemeleri⁹⁸⁴ tarafından incelemelerinin yapıldığı yoldur⁹⁸⁵.

⁹⁸¹ Y. 6.CD., 2006/13745 E., 2007/6131 K., T: 16.05.2007; Y. 6.CD., 2006/14760 E., 2007/4720 K., T:12.04.2007.

⁹⁸² **Meran, Necati** (2008) “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusunda Bazı Çözüm Önerileri”, Terazi Hukuk Dergisi, S:23, (s.71-96), s.71.

⁹⁸³ YCGK., 2007/1-183 E., 2007/190 K., T: 25.09.2007.

⁹⁸⁴ Bölge adliye mahkemeleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.206-211.

⁹⁸⁵ **Soyaslan**, s.564; **Centel / Zafer**, s.792; **Şahin / Göktürk**, s.264; **Yurtcan**, 2008, s.473; **Bıçak**, Suç Muhakemesi Hukuku, s.730.

aaaa.Kamu Davasının Düşmesi Kararına Karşı İstinaf Kanun Yoluna Başvurulması

İlk derece mahkemesi tarafından verilen son hükümlere(örneğin, kamu davasının düşmesi kararına veya uzlaştırmanın gözetilmesi gerekirken gözetilmeden verilen mahkeme hükümlerine) karşı istinaf kanun yoluna başvurulabilir⁹⁸⁶. Başvuru Cumhuriyet savcısı, sanık, sanık müdafisi, katılan, katılan vekili, kanuni temsilci ve eş tarafından başvuru gerçekleştirilebilir⁹⁸⁷. İstinaf hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde gerçekleştirilir⁹⁸⁸.

Netice itibariyle kovuşturma evresinde uzlaştırma neticesinde davanın düşmesine karar verdiğinde, bu bir hükümdür ve istinaf kanun yoluna başvurmak mümkündür⁹⁸⁹. Yine uzlaştırma hükümleri sadece sanık lehine konulmuş usul kuralları kapsamında olmadıklarından ve bu kuralların ihlali halinde Cumhuriyet savcısının sanık aleyhine istinafa başvurma hakkının bulunduğu kabulü zorunludur⁹⁹⁰.

Ayrıca taraflardan biri uzlaştırmanın özgür iradesine dayanmadığını veya edimin hukuka aykırı olduğunu öne sürerek istinaf kanun yoluna başvurabilir. Yine kamu davasının açılmasında sonra uzlaştırma koşullarının varlığına karşın, hakimin uzlaştırmayı uygulamaması, CMK.m.288 uyarınca istinaf sebebidir⁹⁹¹.

bbbb.Mahkemenin Hükmün Açıklanması Kararına Karşı İstinaf Kanun Yoluna Başvurulması

Sanık, sağlanan uzlaştırma ile taahhüt ettiği edimi yerine getirilmesinin beklendiği esnada hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının bu edimi yerine getirmemek suretiyle hükmün açıklanması durumuna çevirecektir. İşte bu halde açıklanan hükme karşı genel hükümler uyarınca istinaf kanun yoluna gidebilecektir⁹⁹².

bbb.Temyiz Kanun Yolu

Temyiz kanun yolu, kaide olarak ilk derece mahkemesi tarafından verilmiş ve bölge adliye mahkemesi ceza daireleri tarafından kesin olmayan

⁹⁸⁶ Soyaslan, s.374

⁹⁸⁷ Soyaslan, s.566; Centel / Zafer, s.793; Şahin / Göktürk, s.247.

⁹⁸⁸ Soyaslan, s.566-567; Centel / Zafer, s.795; Şahin / Göktürk, s.247.

⁹⁸⁹ Şahin / Göktürk, s.247; Yurtcan, 2018, s.725; Yurtcan, 2008, s.892.

⁹⁹⁰ Yaşar / Otacı, s.3499.

⁹⁹¹ Arslan, 2008, s.162.

⁹⁹² Yenisey / Nuhoglu, s.816; Centel / Zafer, s.802-803; Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku, s.732.

bozma dışında kalan hükümlerin ⁹⁹³ maddi olgularının doğru belirlenip belirlenmediğine ve delillerinin değerlendirilmesinde yanılığa düşülüp düşülmediğine bakmaksızın sadece hukuka ve kanuna uygunluk açısından üçünü derece mahkemesi olan Yargıtay mahkemesi ⁹⁹⁴ tarafından bakıldığı olağan kanun yoludur⁹⁹⁵ (CMK.m.286/1). Yargıtay bu yolla içtihatlarda birliği sağlar. Temyiz kanun yolunda maddi mesele incelenemez. İstinaf kanun yolunda olduğu gibi delil değerlendirmesi yapılarak yeni bir karar verilmesi söz konusu değildir⁹⁹⁶.

CMK.m.286/2'de belirtilen kararlar temyiz edilemez.

⁹⁹³ Bu hükümler, istinaf başvurusunun reddi kararı ve ilk derece mahkemesi kararının hukuka uygun bulunarak onanması hükmü ile davanın görüşülmesi sonucu verilen hükümdür; bölge adliye mahkemesinin bozma hükmü temyiz edilemez. Zira bozma kararları, yeniden ilk derece mahkemesine dönecekleri için esasen temyizleri söz konusu olamayacaktır.(**Soyaslan**, s.577 vd.)

⁹⁹⁴ Yargıtay mahkemesi hakkında detaylı bilgi için bkz. **Bıçak**, 2011, s.211-216.

⁹⁹⁵ **Soyaslan**, s.575; **Yenisey / Nuhoglu**, s.908; **Centel / Zafer**, s.802-803; **Şahin / Göktürk**, s.274.

⁹⁹⁶ **Yenisey / Nuhoglu**, s.908; **Centel / Zafer**, s.802-803; **Şahin / Göktürk**, s.280 .

SONUÇ

21.yüzyılda ceza alanında, adaletin sağlanması noktasında ortaya çıkan gelişmeler, var olan uygulama ve düzendeki fail-devlet-mağdur ilişkisini ve ceza sistemlerini baştan aşağıya değiştirmiştir. Bu noktada ceza adalet anlayışındaki eleştirilen vücut verdiği yeni ceza adalet anlayışının(Onarıcı Adalet Anlayış) oluşması, oluşan onarıcı adalet anlayışının mağdurun korunması ve mağduriyetin giderilmesine yönelik fikirlerin önünü açması, silsile ile gelişen bu durumların viktimoloji ve benzeri bilim dallarının ortaya çıkmasını sağlaması ve son olarak mağdurun korunması ve mağduriyetin giderilmesi mevzuunda sırayla belirttiğimiz hususların garameten ortaya koydukları uluslararası çalışmalar, belgeler ve düzenlemeler, bütün bunların hepsi, bu değişime etkili olan gelişmelerdir.

Bu mülahazalarla klasik ceza adaleti anlayışına alternatif olarak ortaya çıkan onarıcı adalet anlayışı gün geçtikçe daha çok uygulanmaktadır. Zira onarıcı adalet anlayışı, temeline, kamu düzeninin yeniden tesis edilmesinden önce mağdurun zararının giderilmesini ve tarafların birlikte aynı toplum içinde yaşayabilmelerini yerleştirmiştir. Onarıcı adalet yaklaşımında bulunan bu amaç birçok uygulama modellerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aile/toplum grup konferansı, cezalandırıcı halka, toplum ıslah kurulları, uzlaştırma bu modellere örnek olarak verilebilir. Bu yaklaşımın en önemli uygulama modeli olarak görülebilecek bir kurum olan uzlaştırma kurumu ilk olarak Anglo-Sakson hukukunda görülmekle beraber zamanla Kıta Avrupası hukukunda yer edinmiştir.

Gün geçtikçe önemi artan ve her alanda uygulanmaya başlanan ve bu sayede her geçen gün yayılan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin kanunlar ile düzenlemeler getirilerek ayrıca ceza alanında da uygulanılmaya başlanması ve bu yönde kurumsallaşmaların olması çok büyük atılımdır. Türk mevzuatında da bu yönde 2005 yılında TCK.m.73 ile CMK.m.253-255 yasal düzenlemelerin getirilmesi önemli bir noktadır. Ancak yeterli alt yapı olmadığından, uygulamada da yeterince ilgi gösterilemediğinden ve amacın belirsizliğinden kaynaklı olarak kurumdan beklenen fayda alınamamıştır.

Ancak daha sonraları uzlaştırma kurumu birçok değişikliğe uğrayarak son halini CMK.m.253-255 hükümleri ile almıştır. Bütün bu yapılan değişiklikler ile bu kurumun daha fazla uygulanması sağlanmaya çalışılmış, etkinliğinin arttırılmasına gayret edilmiştir. Özellikle hem merkezi hem de yerel yönetimlerin teşkilatlanılmasına gidilmiş , eğitim kurumları oluşturulmuş ve nitelikli, kalifiyeli uzlaştırmacılar ortaya çıkarılmaya başlanılmıştır. Kısacası uzlaştırma kurumu noktasında büyük bir kurumsallaşma söz konusu olmuştur.

Onarıcı adalet anlayışının bir ürünü olarak uzlaştırma kurumu kamu davasının açılmasına alternatif bir yöntem olarak ceza muhakemesi hukukunda yer alan bir kurumdur. Yani temelini onarıcı adalet anlayışının ve alternatif uyuşmazlık çözüm felsefesinin yattığı bu kurumun, daha aktif olması, işlerlik kazanması ve faydasının arttırılması bekleniyorsa özel hukukta nevelerinde(arabuluculuk, sulh kurumlarında) olduğu gibi yargı dışına taşınması ya da iş ve işlem çoğunluğunun yargının dışına çıkartılması gerekmektedir. Yani bu uzlaştırma işi yargının bir işi sayılmamalıdır.

Yukarıda uzlaştırma ve uzlaşma tanımı başlığı altında yazdığımız üzere kanun ve yönetmelikte uzlaştırma ve uzlaşmaya ilişkin tanımlamalara rağmen aşağıda örneklerini vereceğimiz ifadelerden de anlaşılacaktır ki yönetmelikte ve kanunun ilgili maddelerinde kavram kargaşası mevcuttur. Örneğin CMK.m.253/4,5,8,16'te "*uzlaşma teklifi*" kavramı, 253/25'te "*uzlaştırma teklifi*"; Yön.m.22,23'te "*uzlaşma kapsamı*" kavramı, bütün mevzuatta "*uzlaştırma kapsamı*" şeklinde belirtilmiştir. Bunun gibi birçok terim farklılığı, terim çakışması kanun ve yönetmeliğin değişik yerlerinde görülecektir. Yargılamada uzlaştırmaya ilişkin, "*uzlaştırma süreci*", "*uzlaştırma yolu, yöntemi*", "*uzlaştırma muhakemesi*" terimleri kullanılmasının daha uygun olduğu görüşündeyim. Uzlaştırma süreci, uzlaştırmacı atanmasını ve devamında da "*Uzlaştırma işlemlerini, Uzlaştırma usulünü*" içermektedir. Uzlaştırma işlemleri içerisinde "*uzlaştırma teklifi*", "*uzlaştırma müzakereleri*" ve "*uzlaştırma raporu*" ' nu barındırmaktadır. Ancak sadece uzlaştırma sürecine girmeyenler yani uzlaştırma teklifini kabul etmeyenler ya da kanunda belirtilen sebeplerle giremeyenler, uzlaştırma sürecine girip de uzlaştırmaları sonuçsuz kalanların(dikkat kanunda bazı yerlerde uzlaşmanın sonuçsuz

kalmayı Şeklinde yanlış ifade edilmiştir) uzlaştırmacı gibi bir yasal aracıyı kullanmadan kendi aralarında uzlaşmaları sonucunda "*uzlaşma belgesi*" dzenlenir. Bu terimlere çok dikkat edilmelidir.

Uzlaştırma kurumu esas olarak soruŐtırma evresinde uygulanan bir kurum olmasına raŐmen istisnai olarak kovuŐtırma evresinde de uygulanabilmektedir. Suçun uzlaştırma kapsamına girdiğinin kovuŐtırma evresinde anlaşılması, kovuŐtırma evresindeyken bir suçun uzlaştırma kapsamına giren bir suç haline getirilmesi, kovuŐtırma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame dzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme nune gelen uzlaştırmaya tabi bir suçun varlığı bu istisnai hallerdir.

CMK.m.254/1'in açık hükmü gereği soruŐtırma evresinde yapılan uzlaştırmaya ilişkin usul ve yöntemleri dzenleyen CMK.m.253 kovuŐtırma evresinde de uygulanır. Uygulanan usul ve esaslar, yetkili makam, uzlaştırma teklifi, uzlaştırma müzakereleri, uzlaştırma raporu noktalarında aynıdır. Ancak bu usul ve esaslar kovuŐtırma evresi olduğu için soruŐtırma evresine nazaran ufak bir takım farklılıkları içermektedir. Bu farklılıklar da uzlaştırmanın hukuki sonuçları ve bu hukuki sonuçlar neticesinde gidilebilecek kanun yolları bakımındandır.

Duruşmada istisnai hallerin bulunduğunu anlayan mahkeme dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderir. Uzlaştırma bürosu dosyaya bir veya gerektiği yerde birden fazla olmak üzere uzlaştırmacı tayin ederek, gerekli bilgi ve belgeleri teslim eder. Uzlaştırmacı uzlaştırma teklifinin yapılması, uzlaştırma müzakerelerinin gerçekleştirilmesi, uzlaştırma raporunun hazırlanması gibi uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesini sağlar. Uzlaştırma işlemlerinin bitimine müteakiben uzlaştırma bürosu dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderir. Cumhuriyet savcısı gerekli koşulları taşıyan dosyayı mahkemeye gönderir. Mahkeme uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmesi durumunda davanın düşmesine karar verir. Yerine getirilmediği takdirde hükmün açıklanmasına veya davanın devam etmesine karar verir. Davanın düşmesine veya davanın devam etmesine ilişkin mahkeme kararlarına karşı istinaf kanun yoluna

gidilebilir. Mahkemenin hükmün açıklanmasına ilişkin kararına karşı ise itiraz kanun yoluna gidilir.

6763 sayılı Kanun değişikliği sonrası hakim ve savcıların uzlaştırmacı olma imkânları ellerinden alınmıştır, ancak var olan bazı hükümler ile Cumhuriyet savcılarının talimat vermesi konusu açıklığa kavuşturulmalıdır. 5560 sayılı kanunla, uzlaştırmacı ile Cumhuriyet savcısı arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir hüküm getirilmiştir. Buna göre, "*uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gerek yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.*"(CMK.m.253/14). Bu hüküm uzlaştırmacının bağımsızlığı bakımından tartışılması gereken bir düzenlemedir. Uzlaştırmacının Cumhuriyet savcısıyla irtibat halinde olması olağan karşılanabilirse de, talimat alması doğru olmayacaktır. Zira öncelikli sorun, böyle bir talimatın içeriğinin belirsiz olmasıdır. Bununla birlikte Cumhuriyet savcısına verilen talimat verme yetkisinin bu makamca daha geniş bir şekilde kullanması mümkündür. Bu durum da, uzlaştırmacı atanmasını anlamsız kılacaktır.

5560 sayılı Kanun değişikliği ile birlikte suça sürüklenen çocuklar ile yetişkinler arasında herhangi bir ayırım yapmaksızın uzlaştırma uygulanabilecektir. Bu hususu 6763 sayılı Kanun değişikliği korumakla birlikte çocuklar için uzlaştırmaya gidilebilecek suçların kapsamını genişletmiştir. Türk ceza adalet sisteminde çocuklara yeterli önem verilmemektedir. Bizde bazı hocalarımızın fikirlerine⁹⁹⁷ katılarak çocukların yetişkinlerle bir tutulmaması gerektiğini düşünmekteyiz. Hatta mevzuu çocuklar olunca kanun koyucunun daha teyakkuzda olması ve temkinli davranması gerektiğini düşünmekteyiz. Zira çocuklar hayatın başında ve topluma yeniden kazandırılmaya çok müsait olan varlıklardır. Bu halde iken, çocukları tutup uzlaştırma ile neyin pazarlığını yaptıracağız?⁹⁹⁸ Bu noktadan hocalarımıza katılarak çocuklar için daha önemli kurumların geliştirilmesini veyahutta uzlaştırma ile çocuklara özgü güvenlik

⁹⁹⁷ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.837; Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1245; Özbek, V., "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.10.

⁹⁹⁸ Öztürk / Tezcan / Erdem ve diğerleri, s.837; Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1245; Özbek, V., "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.10.

tedbirlerinin birleştirilerek uygulanabileceği komplike kurumlar oluşturulmasını ve böylece çocukların kaybedilmemesi fikrini savunmaktayım. Diğer taraftan mükerrir çocuklar açısından da bir usul getirilmeli, böylece uzlaştırma durumunda çocuğun suçtan uzaklaşmasını, suça yaklaşmamasını sağlayacak nitelikte tedbirlere başvurusunu olanaklı kılan düzenlemeler getirilmelidir. Bu mevzuda Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan tedbirlerin alınabileceği söylenebilir⁹⁹⁹. Çocuklar bir toplumun geleceğidir, geleceğe olan en büyük mirasıdır. Çocuklara korumak, geliştirmek, yetiştirmek ve topluma kazandırmak en büyük ödevimizdir.

Bir diğer önemli konuda tekerrür konusudur. Bu tekerrür mevzuu dikkatle ele alınmalıdır. Zira uzlaştırmanın kötüye kullanılması söz konusu olabilir. Bu durumda tekerrür kurumunun kullanılmasıyla kötüye kullanılmasının önlenebileceği fikrini savunmaktayız. Bu konuda kanunda uzlaştırmanın kötüye kullanılmasını önlemek bakımından herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanaatimizce, şüpheli/sanık hakkında daha önce işlemiş olduğu bir suç nedeniyle uzlaştırma uygulanmış olması sebebiyle kovuşturmaya yer olmadığı veya davanın düşmesi kararı verilmiş olup, yeniden suç işlenmesi halinde uzlaştırma uygulanması imkânına bir sınır getirilmelidir. Böylece işlenen sonraki suçun kasıtlı bir suç olması halinde uzlaştırma uygulanmaması yönünde bir koşul getirilmesi ile uzlaştırmanın kötüye kullanılması engellenmiş ve bu suretle cezanın caydırıcılık fonksiyonundan yoksun kalmanın sakıncası da kısmen giderilmiş olacaktır.

Uzlaştırma kurumunun düzenlendiği CMK.m.253,254,255'te müsadereye ilişkin herhangi bir hüküm konulmamıştır. Bu ise, önödeme ve diğer bazı kurumlardaki açık hüküm karşısında, uzlaştırmaya karşın müsadereyenin mümkün olup olmayacağı hususunda önemli tartışmaları ve farklı uygulamaları beraberinde getirmektedir. Olması gereken hukuk açısından , bu konuda TCK. veya CMK.'ya hüküm konulmasıdır¹⁰⁰⁰. Her ne kadar önödeme (TCK.m.75) ve benzeri kurumlarda müsadereye ilişkin hüküm bulunmakta ise

⁹⁹⁹ **Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.9.

¹⁰⁰⁰ **Ünver / Hakeri**, s.740.

de bunların uzlaştırma kurumunda da uygulanabileceği yönünde açık bir hüküm bulunmamaktadır.

CMK.m.253/6 düzenlemesi ile mağdur/suçtan zarar görene veya kanuni temsilcisine adreste bulunmama, yurtdışında olma veya başka bir nedenle ulaşılamaması halinde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma işlemi sonuçlandırılacağından, bu kişiler bakımından da kovuşturma aşamasında uzlaştırmanın uygulanması gerektiği, aksi durumun adalet duygusunu zedeleyeceği düşüncesidir. Dolayısıyla bu sakıncayı gidermek yapılacak bir değişiklik ile mümkündür.

CMK.m.253/7 lafzi olarak yorumlandığında, suçtaki mağdurlardan birinin dahi uzlaştırma teklifini kabul etmemesi halinde uzlaştırma söz konusu olamayacaktır. Oysa uzlaştırmanın sadece mağdurun değil, şüphelinin de lehine olan bir kurum olduğu fikrinden hareketle, uzlaştırma teklifini kabul eden müştekiler ile şüpheli arasında uzlaştırma uygulanmalı, kabul etmeyen müştekiler için dava açılmalıdır. Örneğin, TCK.m.89/4, bir kaza dolayısı ile birden fazla kişinin yaralanmasına sebep olan kişi hakkında hükümleri düzenlemektedir. Bunun üzerine dört kişinin şikâyetçi olduğu trafik kazasında, mağdurlardan üçü uzlaştırma teklifini kabul etmiş, sadece biri kabul etmemişse uzlaştırma sonucuna göre şüpheli hakkında açılacak davada dayanılan kanun maddesi değişeceğinden¹⁰⁰¹, uzlaştırma yapılmalıdır. Aksi takdirde uzlaştırma yoluna gidilmeyerekten TCK.m.89/1'de yer alan cezalar yerine 89/4'te yer alan cezalar şüpheliye uygulanacaktır ve o da sadece bir kişinin uzlaştırmayı kabul etmemesinden dolayı olacaktır. CMK.m.253/7'deki düzenleme sebebiyle, tüm mağdurlar istese bile, tek bir mağdur istemediğinde uzlaştırma yoluna başvurulamamaktadır. Böylece uzlaştırma ile zararı giderme olanağı, şüphelinin elinden alınmakta, mağdur diğer hukuksal yollara zorlanmaktadır¹⁰⁰². Yukarıda belirttiğimiz üzere kanundaki açık düzenleme dolayısıyla, birden fazla mağdurlardan birinin uzlaştırma teklifini kabul etmeyip, diğerlerinin ve şüphelinin kabul etmesi halinde sürecin başlatılması

¹⁰⁰¹ Bu durumda uygulanacak hüküm TCK.m.89/4 değil, TCK.m.89/1 olacaktır.

¹⁰⁰² Erdem / Eser / Özşahinli, s.54.

yönündeki fikirler dikkate değerdir¹⁰⁰³. Uygulamada birliğin sağlanabilmesi için bu madde hükmü içinde düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

CMK.m.253 kaleme alınırken, uzlaştırmanın kapsamında olan ve olmayan suçlar belirlendikten sonra(CMK.m.253/1,2,3), uzlaştırmanın usulü aynı madde içerisinde düzenlenmiştir ki, kanaatimizce, bu kanun yapma tekniği açısından son derece yanlış olmuştur. Zira ilk dört fıkra "uzlaştırmanın kapsamı" adı altında bir tek madde de gösterilmeliydi. Böylece madde daha kısa metinler haline getirilebilirdi. Hiç kuşkusuz bir maddenin 24 fıkradan oluşur bir biçimde kaleme alınmış olması kanun yapma tekniği açısından başarılı bir uygulama olmamıştır¹⁰⁰⁴.

Son olarak, uzlaştırma kurumunun gerek yapısından gerek Türk mevzuatından kaynaklanan eksikliklere ve sorunlara karşın, her suçta soruşturma ve kovuşturma mecburiyetinin kabul edilmesinin, mahkemelerin ağır iş yükü altında basit suçlarla uğraşmasının, yine ağır nitelikli suçlarda ise yeterli araştırmanın yapılmamasına neden olduğu bunun da devlet, mağdur ve yargılama süreçleri bakımından iyi sonuçlar doğurmadığı göz önündedir. Bu nedenle ceza yargılaması hukukunda basitleştirilmiş usullere yer verilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bundan hareketle de uzlaştırma kurumunun öneminin iyi anlaşılması ve bu yönde Türk mevzuatında çalışmalar yapılması gerekmektedir. Yine Türk mevzuatında var olan yanlış ve hukuka aykırı uygulamalara sebep olan eksiklik ve hataların giderilmesi içinde, kanunda değişiklik ve düzeltmelerin yapılması önem arz etmektedir.

¹⁰⁰³ Bu yönde bkz. **Erdem / Eser / Özşahinli**, s.54.

¹⁰⁰⁴ Aynı yönde görüş için bkz. Değişiklikle getirilen hükümlerle birlikte düzenleme oldukça detaylı ve uzun olmuştur. Bu düzenlemeler arasında ceza hukukunun diğer düzenlemeleriyle uyumsuzluklar ve çelişkiler oluşturulmuştur(**Özbek, V.**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", s.20; **Tok**, s.26.).

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Adalet Bakanlığı (2005) Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu, 1.Baskı, Ankara, Adalet Bakanlığı.

Adalet Bakanlığı (2013) Adalet Personeli El Kitabı, 1.Baskı, Ankara, Adalet Bakanlığı.

Akıncı, Füsun Sokullu (2008) Viktimoloji, 2.Bası, İstanbul, Beta Yayınevi.

Akipek, Jale / Akıntürk, Turgut / Karaman, Derya (2012) Türk Medeni Hukuku Birinci Cilt, Yenilenmiş 9.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

Apaydın, Cengiz (2018) Uzlaştırma ve Müzakere, 1.Baskı, İstanbul, Acar Matbaacılık.

Aras, Bahattin (2014) Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirlerine Etkisi, 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Arıcan, Mehmet (2009) Ceza Adaleti, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s.71.

Arslan, Mualla (2008) Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, 1.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

Artuç, Mustafa (2009) Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması, İkinci Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi

Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Alşahin, M. Emin / Çakır, Kerim (2017) Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Balci, Murat (2013) Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Balci, Mesut (2008) İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Tazminat Davaları, 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Beşe, Ertan “Suç İstatistiklerinde Karanlık Sayı ve Mağdurun Rolü”: Bahar, Halil İbrahim(Ed.) (2006) Suç Mağdurları, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.73.

Bıçak, Vahit (1999) “Ceza Adaletinde Kalite ve Etkinlik” Kamu Yönetiminde Kalite Sempozyum Bildirim Kitabı, 1.Baskı, Ankara, TODAİ.

Bıçak, Vahit (2011) Suç Muhakemesi Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Bıkmaz, Raif (2018) Uzlaştırma, 1.Baskı, İstanbul, Simya Yayınları.

Canpolat, Can / Sabuncuoğlu, Zeynel (2017) Uzlaştırma, 1.Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık.

Centel, Nur / Zafer, Hamide (2015) Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi.

Çakmak, Ayhan (2018) Uzlaştırmacılık, 1.Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi.

Çetintürk, Ekrem (2017) Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Çınar, Ali Rıza (2006) Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu, 1.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.

Çiftçioğlu, Cengiz Topel (2014) Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararı ve Denetimi, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Demir, Abdullah (2017) Hukuk Terimleri Sözlüğü, 1.Baskı, Ankara, Astana Yayınları.

Demirbaş, Timur (2017) İnfaz Hukuku, Güncellenmiş 5.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Demirbaş, Timur (2017) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Demirbaş, Timur (2014) Kriminoloji, Gözden Geçirilmiş 5.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Devellioğlu, Ferit (2008) Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 25.Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi.

Donay, Süheyl (2005) Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku, 4.Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.

Donay, Süheyl (2015) Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, 1.Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.

Dönmezer, Sulhi (1977) “Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi”, Onar Armağanı, 1.Baskı, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977.

Dönmezer, Sulhi / Erman, Sahir (2016) Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku CİLT II, 14.Baskı, İstanbul, Der Yayınevi.

Durmuş, Neslihan Karataş (2018) Vergi Uyuşmazlıklarında Uzlaşma ve Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Ercan, İsmail (2014) Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 7.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Erdem, Mustafa Ruhan / Eser, Ferda / Özşahinli, Pakize Pelin (2017) 100 Soruda Uzlaşma, Güncellenmiş 3.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Eren, Fikret (2014) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 16.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Ergün, Güneş Okuyucu (2015) Ceza Muhakemesi İşlemleri, 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Eryılmaz, Mesut Bedri (2012) Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Evik, Vesile (2008) “İddianameni İadesi” Sulhi Dönmezer Armağanı, 1.Baskı, C:II, Ankara, Türk Ceza Hukuku Derneği.

Gedik, Doğan (2015) Müsadere, 2.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Gökçen, Ahmet / Alşahin, Ahmet / Çakır, Kerim (2017) Ceza Muhakemesi Hukuku, C:I, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Güney, Niyazi / Yılmaz, Zekeriya (2008) Dava ve Cezanın Düşürülmesi, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Güngör, Devrim (2009) 5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikâyet Kurumu, 1.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Güngör, Devrim / Albayrak, Adem (2016) İstinaf, 1.Baskı, Ankara, Ankara Barosu Yayınları.

Hakeri, Hakan (2017) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 21.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

İnceoğlu, Asuman A. / Karan, Ulaş “Türkiye’de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi”: Jahic, Galma /

Yeşiladalı, Burcu (Ed.) (2008) Onarıcı Adalet-Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve AB Bakışı, 1.Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları

Jahic, Galma “Onarıcı Adalet Çerçevesinde Mağdur Fail Arabuluculuğu”: Jahic, Galma / Yeşiladalı, Burcu (Ed.) (2008) Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, 1.Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları

Karakehya, Hakan (2016) Ceza Muhakemesi Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi.

Kaymaz, Seydi / Gökcan, Hasan Tahsin (2007) Uzlaşma ve Önödeme, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Kılıçoğlu, Ahmet (2013) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 17.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.

Kunter, Nurullah / Yenisey, Feridun / Nuhoglu, Ayşe (2010) Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, İstanbul, Beta yayıncılık.

Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder (2014) Medeni Usul Hukuku, 25.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi

Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder (2014) İcra ve İflas Hukuku, 28.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi

Malkoç, İSMAIL / Yüksektepe, Mert (2008) Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, 1.Baskı, Ankara, Malkoç Kitabevi.

Marshall, Tony (1999) “*Restorative Justice: An Overview*”, 1.Baskı, London, Research Development and Statistics Directorate, Home Office.

Martı, Huriye/ Demir, Mahmut / Özafşar, Mehmet Emin / Unal, Yavuz / Ünal, İsmail Ünal / Erul, Bünyamin (2014) Hadislerle İslam Serlevha Hadisler, 1.Basım, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı.

McCold, Paul “*The Recent History of Restorative Justice: Mediation, Circles and Conferencing*”: Sullivan, Dennis / Tifft, Larry(Ed.) (2006) “Handbook of Restorative Justice: A Global Perspective”, New York, Routledge.

Morris, Ruth (2000) Stories of Transformative Justice, 1.Baskı, Toronto, Canadian Scholars’ Press, s.2.

Noyan, Erdal (2005) Ceza Muhakemesi Hukuku, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

- Noyan,Erdal** (2006) Ceza Davası, 1.Baskı,Ankara, Adalet Yayınevi.
- Oğuzman, Kemal / Barlas, Nami** (2012) Medeni Hukuk, 18.Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- Özbek, Mustafa Serdar / Yerdelen, Erdal / Altuntaş, Şeyma / Erdem, Dilek Özge / Boz, Burak / Yılmaz, Berna Ayşen** (2018) Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Özbek, Mustafa Serdar / Cüni, Orhan / Özcan, Merve** (2018) Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, 1.Baskı, Ankara, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı.
- Özbek, Veli Özer** (1999) Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Özbek, Veli Özer** (2006) Ceza Muhakemesi Hukuku,1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar / Tepe, İlker** (2018) Ceza Muhakemesi Hukuku, Gözden Geçirilmiş 11.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Öztan, Bilge** (2012) Medeni Hukukun Temel Kavramları, 37.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Öztürk, Bahri** (1987) Uygulamalı Suç Muhakemesi Hukuku Cilt I, 1.Baskı, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, Bahri / Erdem, Mustafa Ruhan** (2017) Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, TCK Değişikliklerine Göre Yenilenmiş 17.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Öztürk, Bahri / Erdem, Mustafa Ruhan** (2008) Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Yeni Ceza Muhakemesi Kanuna Göre Yenilenmiş 12.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Gezer, Özge / Kırıt, Yasemin / Özaydın, Özdem / Akcan, Esra / Tütüncü, Efser** (2018) Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 12.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Parlak, Engin / İpek, Ali İhsan** (2016) Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 3.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Polat, Ahmet** (2014) Viktimoloji, 1.Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık.
- Sezer, Ahmet** (2010) Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma,1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Sakin, Sinan (2014) Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 1.Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi.

Sakin, Sinan (2017) Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi.

Sarıgül, Ali Tanju (2017) Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf, 3.Baskı, Ankara, TBB Yayınevi.

Soyaslan, Doğan (2018) Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 7.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Soysal, Tamer "Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma": Yenisey, Feridun (Editör) (2005) Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, 1.Baskı, Ankara, Arıkan yayınevi.

Şahin, Cumhur (2005) Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Şahin, Cumhur / Göktürk, Neslihan (2018) Ceza Muhakemesi Hukuku II, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Taner, Tahir (1955) Ceza Muhakemesi Usulü, 3.Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları

Taneri, Gökhan (2013) Müsadere, 1.Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi.

Tarhanlı, Turgut "Onarıcı Adalet": Jahic, Galma / Yeşiladalı, Burcu(Ed.) (2008) Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, 1.baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi.

Taşdemir, Kubilay / Özkepir, Ramazan (2007) Ceza Muhakemesi Kanununu Şerhi, 3.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.

Toroslu, Nevzat / Feyzioğlu, Metin (2013) Ceza Muhakemesi Hukuku, 14.Baskı, Ankara, Savaş Yayınları.

Toroslu, Nevzat / Feyzioğlu, Metin (2018) Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, Ankara, Savaş Yayınları.

Tosun, Öztekin (1984) Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Cilt I, 3.Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Turan, Hüseyin (2012) Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulanması, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Turhan, Faruk (2006) Ceza Muhakemesi Hukuku, 1.Baskı, Ankara, Asil Yayınevi.

United Nations Office on Drugs and Crime(UNODC) (2006) Handbook on Restorative Justice Programmes, 1.Baskı, New York, United Nations Publication.

Ünver, Yener / Hakeri, Hakan (2017) Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yarsuvat, Duygu (1994) “*Suç Siyaseti ve Mağdurun Korunması*”, İnanç Kıracı’a Armağan, 1.Baskı, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayınları.

Yaşar, Osman / Otacı, Cengiz (2015) Ceza Muhakemesi Kanunu 3. Cilt, Güncellenmiş 6.Baskı, Ankara , Seçkin Yayınevi.

Yaşar, Osman (2006) Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu 2.Cilt, 3.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yenidünya, Caner / İçer, Zafer (2016) Ceza Muhakemesi Hukuku,1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yenisey, Feridun (2005) Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, 1.Baskı, İstanbul, Arıkan Yayınları.

Yenisey, Feridun / Nuhoglu, Ayşe (2015) Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş 3.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Yenisey, Feridun (1993) Hazırlık Soruşturması ve Polis, 3. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

Yıldız, Ali Kemal, “ Uzlaşma” :Yenisey, Feridun(Ed.) (2005) Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 1.Baskı, İstanbul, Arıkan Yayınları.

Yılmaz, Ömer “*Onarıcı Adalet Sistemi: Birey-Toplum-Devlet İlişkilerinde Yeni Bir Mücadele Alanı* ”: Bahar, Halil İbrahim(Ed.) (2006) Suç Mağdurları, 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yılmaz, Zekeriya (2007) Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi, 2.Baskı , Ankara, Seçkin Yayınevi.

Yılmaz, Ejder (2012) Hukuk Sözlüğü, 4.Baskı, Ankara , Yetkin Yayınevi.

Yurtcan, Erdener (2015) Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu (Genel Hükümler), 2.Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

Yurtcan, Erdener (2018) Ceza Yargılaması Hukuku, 15.Bası, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yurtcan, Erdener (2008) CMK Şerhi, 5.Bası, İstanbul, Beta Yayınevi.

Zafer, Hamide (2003) “Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi: Uzlaşma” Prof.Dr.Ergun Önen’e Armağan, 1.Baskı, İstanbul, Alkim Basımevi.

Zafer, Hamide (2015) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

MAKALELER

Ahtıhan, Umut Hakan / Ziyalar, Neylan (2017) “Eğitim seviyesi, Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerine İlişkin Bilgi Düzeyi ve Türk Hukuk Sistemine Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkini İncelenmesi” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:12, S:155-156.

Akcan, Esra (2015) “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:16, S:Özel.

Akçay, Püren (2011) “Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma Ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması” Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S:9.

Albayrak, Mustafa (2007) “Son Yasal Düzenlemeler Işığında Uzlaşma Kurumu Üzerine Düşünceler” Türk Hukuk Dergisi, S:10.

Aras, Bahattin (2008) “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu ve Uygulamadaki Sorunlar” Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Y:3, S:22.

Arslan, Mualla Buket (2014) “A Mediation Model From Turkish Criminal Justice System: A Critical Reflection on Current Situation” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:9, S:123-124.

Aydın, Murat (2017) “6763 Sayılı Kanun ile Getirilen Uzlaşma Kurumunun Uygulanması” Terazi Hukuk Dergisi, C:12, S:126.

Bahadır, Uğur (2015) “Ceza Muhakemesi Kanununun 253/4’üncü Maddesi Gereğince Çocuklara Yapılacak Uzlaşma Teklifinde Uygulanan Usulün Anayasa ve Milletlerarası Sözleşmelere Aykırılık Sorunu” Adalet Dergisi, S:51.

Bekri, Nedim (2016) “Ceza Muhakemesi Uygulamasında Uzlaşma” Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6, S:1.

Bilgen, Mahmut (2018) “Ceza Hukukundaki Bazı Düzenlemelerin Hukuk davalarına Etkisi” Fasikül Hukuk Dergisi, C:10, S:100.

Çakır, Kerim (2018) “Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi ,Cilt 24, Sayı 1.

Centel, Nur (2005) “*Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri Sistemi*” Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:2, S:5.

Çelebi, Ümit (2018) “*Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Işığında Uzlaştırma*” Bursa Barosu Dergisi, C:42, S:103.

Çetin, Soner H. (2009) “*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:82.

Çolak, Haluk / Altun, Uğurtan (2006) “*Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi*” Adalet Dergisi, S:26.

Dilberoğlu, Vedat (2016) “*Cezalar ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı ve Niteliği*” AUHFD, C:65, S:4.

Dolu, Osman (2009) “*Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Düşüncelerinin Suçu Açıklama ve Önleme Kapasitelerinin Değerlendirilmesi*” Polis Akademisi Dergisi, C:11, S:4.

Dolu, Osman/ Büker, Hasan (2009) “*Caydırıcılığın Sınırları: Caydırıcılık Eksenli Suç Önleme ve Mücadele Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım*” Polis Akademisi Dergisi, C:11, S:3.

Erem, Faruk (1963) “*Ceza Usulünde Kesin Hüküm*” AUHFD, C:20, S:1.

Eriş, Uğur A. (2018) “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi*” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:137.

Ersoy, Uğur (2005) “*Ceza Hukukunda Uzlaşma*” Hukuk Gündemi Dergisi, S:2.

Feyzioğlu, Metin (1999) “*Suçsuzluk Karinesi*” AÜHFD, S:1-4.

Gerçekler, Hasan (2018) “*Ceza Hukukuna ve Ceza Hukuku Sistemindeki Değişime Genel Bir Bakış*” Fasikül Hukuk Dergisi, C:10, S:100.

Güleç, Sesim Soyer (2013) “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:15, S:Özel.

Güngör, Devrim / Ergün, Güneş Okuyucu (2016) “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*” AUHFD, C:65, S:4

Hafizoğulları, Zeki (2006) “*5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi*” Ankara Barosu Dergisi, S:3.

Hakeri, Hakan (2008) “*Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış*” Ceza Hukuku Dergisi, C:3, S:8, s.5-27.

İnceoğlu, Asuman Aytekin (2016) “*Ceza Hukukunda Mağdur Hakları erevesinde Mağdurun Zararının Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkındaki Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi*” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, C:11, S:141-142.

İnci, Z. Özen/ Sakarya, M. Sevgi (2018) “*6763 sayılı Kanun Değerikliği Sonrasında Uzlaştırma Uygulamalarına İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*” Terazi Hukuk Dergisi, C:13, S:141.

İşten, İnanç / Mert, İbrahim Sani (2018) “*Uzlaştırma Kurumunun Etkinliğinin Artırılması: Uzlaştırma Sürecinde Karşılaşılan Hukuki ve İletişime İlişkin Problemler ile özömlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma*” Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, C:6, S:11.

Karaaslan, Erol (2007) “*Ceza Yargılamasında Uzlaştırma*” Adalet Dergisi, S:29.

Kafes, Veli (2011) “*Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi*” AÜHFD, C:60, S:1.

Karakehya, Hakan (2015) “*Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları*” Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C:3, S:2.

Kıldan, İsmail Turgut (2010) “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumunun Yargıtay Kararları Işığında İncelenmesi*”, Adalet Dergisi, S:35.

Kuru, Gonca (2015) “*Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesinde Devletin Rolü*” Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, C:5, S:2.

Meraklı, Serkan (2012) “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Davası*” Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:7, S:18.

Meran, Necati (2008) “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusunda Bazı özüm Önerileri*”, Terazi Hukuk Dergisi, S:23.

Olgun, Sevinç (2008) “*Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*” Terazi Hukuk Dergisi, Y:3, S:22.

Öntan, Yaprak (2018) “*Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği*” İnönü Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, C:9, S:1.

Özbek, Veli Özer (2016) “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hüğümleri erevesinde Değerlendirilmesi*” Ceza Hukuku Dergisi, C:11, S:32.

Özbek, Veli Özer (2012) “*Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Kriminolojik Olgu Araştırmaları-I Türkiye’de Uzlaşma Eğilimleri*” Ceza Hukuku Dergisi, C:7, S:19.

Özbek, Mustafa (2007) “*Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*” AUHFD, C:56, S:4.

Özen, Mustafa (2009) “*Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi*” Ankara Barosu Dergisi, Yıl:67, S:3.

Öztürk, Bahri (2010) “*Yeni Ceza Adaleti ile Türkiye, Dünya’nın neresinde?*” Fasikül Hukuk Dergisi, C:2, S:7.

Pelvan, Neslihan (2018) “*Ceza Muhakemesinde Onarıcı Adalet Kapsamında Uzlaştırma Uygulaması*” Bursa Barosu Dergisi, C:42, S:103.

Selçuk, Sami (2013) “*Doğru Terim “muhakeme” değil, “yargılama”dır*” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:19, S:2.

Şahin, Cumhuri (1998) “*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Süleyman Arslan’ a Armağan*” Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6, Konya.

Şahin, Meral / Yemenici, Kürşat (2018) “*6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*” Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:XIII, S:1.

Taner, Fahri Gökçen (2018) “*Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Dar, Sarp ve Kısmen Açık Bir Yol*” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:135.

Taner, Fahri Gökçen (2017) “*5271 Sayılı CMK. ’nın Temyiz Kanun Yoluna İlişkin Hükümlerinin Yürürlüğe Girmesiyle Ortaya Çıkan Farklılıklar*” Ankara Barosu Dergisi, Y:75, S:2017/4, ISSN:1300-9885

Tanrıver, Süha (2004) “*Hukuk Yargısı Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı*” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:53.

Tok, Mehmet Can (2018) “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu Hakkındaki Düzenlemelerde Yapılan Değişiklikler ve Uzlaştırmanın Başarısızlık Nedenleri*” Fasikül Hukuk Dergisi, C:10, S:105.

Uğur, Hüsamettin (2010) “*Suçta Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma*” Terazi Hukuk Dergisi, C:5, S:43.

Ünal, Ertuğrul (2018) “*Uzlaştırma ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumlarının Masumiyet Karinesi Bağlamında Değerlendirilmesi*” İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:17, S:1.

Yalçinkaya, Can (2016) “*Değişiklikten Önceki Hali ile Uzlaşma ve 6763 Sayılı Kanun ile Düzenlenen Uzlaştırma Kurumlarının Değerlendirilmesi*” Fasikül Hukuk Dergisi, C:8, S:84.

Yavuz, Hakan M. (2015) “*Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu*” Adalet Akademisi Dergisi, Y:6, S:23.

Yıldırım, Adem (2014) “*Mağdur Haklarına Yönelik Kurumsal Yapılar(Sulh ve Uzlaştırma)*” İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, C:12, S:23.

Yılmaz, Ejder (2008) “*Usul Ekonomisi*” AÜHFD, C:57, S:1.

Zafer, Hamide (2007) “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Fail-Mağdur Uzlaşması(TCK.m.73/8)*” Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S:2.

İNTERNET KAYNAKLARI

Hafizoğulları, Zeki “5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Davanın Düşmesi ve Cezanın Düşmesi”, <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/uygulamaci/davacezanin%20dus.doc> s.e.t. 30.12.2018.

Adalet Bakanlığı Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Daire Başkanlığı, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarının Takibi”, <http://www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/kesfet/gorus/hagbkararlar%C4%B1n%C4%B1n-takibi.pdf> s.e.t. 28.12.2018.

Bkz. 5560 sayılı Kanunun 19. madde gerekçesi, <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1255m.htm> s.e.t. 29.12.2018.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yasama Dönemi: 26, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 438, Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı(1/775) ve Adalet Komisyonu Raporu, http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic s.e.t. 16.12.2018.

659 sayılı genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ve özel bütçeli idarelerde hukuk hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin KHK’de değişiklik yapılmasına dair Kanun Tasarısı Taslağı, Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/DUYURULAR/659%20say%C4%B11%C4%B1>

[%20KHK%20Tasla%C4%9F%C4%B1%20D%C3%BCz%20Metin.pdf](#) s.e.t.
15.12.2018.

Ancak son zamanlarda gelişen olaylar birtakım sıkıntılara yol açtığı için somut norm yoluyla uzlaştırma kurumunun bazı maddeleri Anayasa Mahkemesinin incelemesine sunulmuştur bkz., http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2018-46.pdf, s.e.t. 29.12.2018.

Türk Ceza Kanunu Madde Gerekçeleri, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> s.e.t. 31.12.2018.

Harry, Mika / Zehr, Howard “*Restorative Justice Sign Posts. Concilitian Quartely*” (2001)
<http://restorativejustice.org/resources/docs/signposts/#sthash.6a8ddg0V.dpbs>
s.e.t. 07.01.2019

Umberit, Mark (1998) “*Restorative Justice Through Victim-Offender Mediation: A Multi-Site Assessment*” *Western Criminology Review*
<https://wcr.sonoma.edu/v1n1/umberit.html>. s.e.t. 08.01.2019.